

WOŁYŃ ZA „PIERWSZYCH SOWIETÓW”
1939-1941

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
В ПЕРЕМИШЛІ

ВОЛИНЬ ЗА „ПЕРШИХ СОВЕТІВ”
ДОЛІ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ
І ПОЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

ЗБІРНИК ДОКУМЕНТІВ
Т. III: 1939 – 1941 РР.

ЗА РЕДАКЦІЄЮ
СТАНІСЛАВА СТЕМПЕНЯ

ПЕРЕМИШЛІ 2021

POŁUDNIOWO-WSCHODNI INSTYTUT NAUKOWY
W PRZEMYŚLU

WOŁYŃ ZA „PIERWSZYCH SOWIETÓW”
LOSY LUDNOŚCI POLSKIEJ I POLSKIEGO
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

ZBIÓR DOKUMENTÓW
T. III: LATA 1939 – 1941

POD REDAKCJĄ
STANISŁAWA STĘPNIA

PRZEMYŚL 2021

WOŁYŃ ZA „PIERWSZYCH SOWIETÓW”
T. III (od 17 września 1939 do 22 czerwca 1941 r.)

PRZEDMOWĄ POPRZEDZIŁ STANISŁAW STĘPIEŃ

REDAKCJA

Katarzyna HŁODIA, Bogumiła KOWAL, Ludmiła KOZŁOWSKA, Anna SICIĄK,
Stanisław STĘPIEŃ, Anna ZELWAK

RECENZENCI

Prof. dr hab. Roman WYSOCKI (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)
Prof. dr hab. Jan PISULIŃSKI (Uniwersytet Rzeszowski)

PRZEKŁAD DOKUMENTÓW Z JĘZYKA ROSYJSKIEGO I UKRAIŃSKIEGO
Ludmiła KOZŁOWSKA, Krzysztof KOZŁOWSKI

Publikację dofinansowała

FUNDACJA
LANCKOROŃSKICH

Praca powstała w ramach programu PWIN

pt.

**Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego na Wołyniu
i w Galicji Wschodniej w latach 1939-1941**

ISBN 978-83-60374-38-2

© – Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu, ul. Grodzka 3
www: pwin.pl | e-mail: instytut@pwin.pl | tel. +48 16 678-73-33

Nakład 500 egz. Format B5, Ark. wyd. 14,3, Ark. druk. 19,5

Skład i redakcja techniczna Maciej Żurawski

Druk: Wydawnictwo Papirus, ul. Spytka 11, 37-500 Jarosław, tel.: +48 16 621 45 41

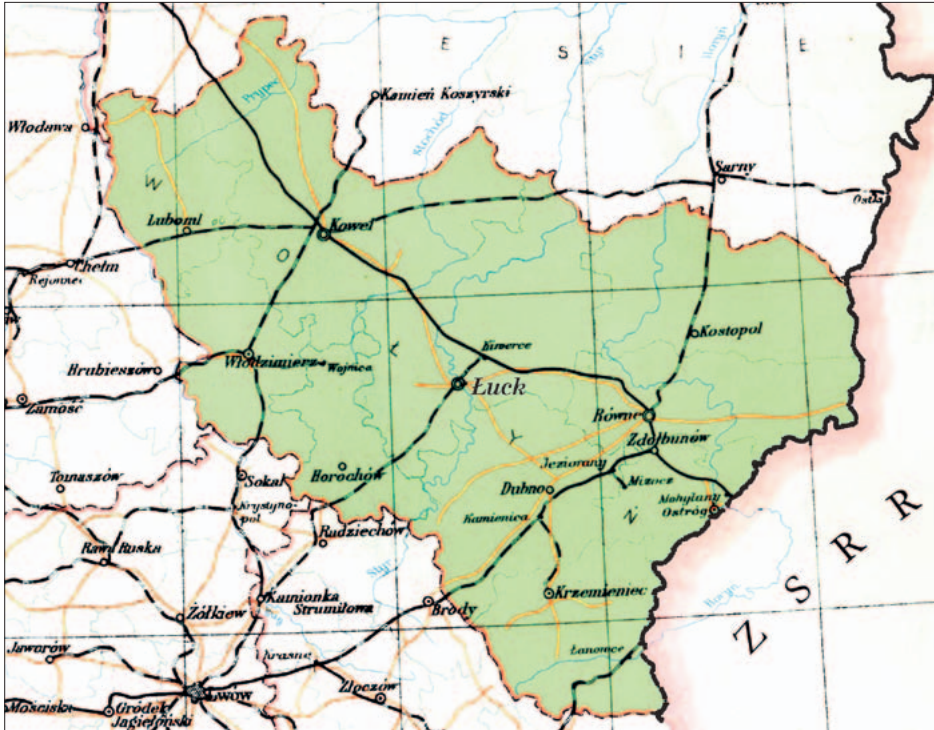
SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	7
WYKAZ ARCHIWÓW, Z KTÓRYCH POCHODZĄ PUBLIKOWANE DOKUMENTY	20
WYKAZ WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW I SKRÓTOWCÓW	20
DOKUMENTY	23
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	271
INDEKS MIEJSCOWOŚCI	279
INDEKS OSÓB W JĘZYKU POLSKIM	283
INDEKS OSÓB W JĘZYKU ROSYJSKIM LUB UKRAIŃSKIM	291
UKRAIŃSKOJĘZYCZNY SPIS DOKUMENTÓW	299

*

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
СПИСОК АРХІВІВ, В ЯКИХ ЗБЕРІГАЮТЬСЯ ПУБЛІКОВАНІ ДОКУМЕНТИ	20
ПОКАЖЧИК СКОРОЧЕНЬ	20
ДОКУМЕНТИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	271
ПОКАЖЧИК МІСЦЕВОСТЕЙ	279
ПОКАЖЧИК ОСІБ ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ	283
ПОКАЖЧИК ОСІБ РОСІЙСЬКОЮ І УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ	291
ПОКАЖЧИК ДОКУМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	299

Województwo lubelskie w okresie międzywojennym

PRZEDMOWA

ZANIM ROZPOCZĘŁA SIĘ ANTYPOLSKA AKCJA UPA NA WOŁYNIU RZĄDZILI SOWIECI

1 września 1939 r. wojska niemieckie zaatakowały Polskę. Rozpoczęta wojna miała tragiczne konsekwencje dla państwa polskiego, a w szczególności trudnej sytuacji znalazła się ludność polska na Kresach Wschodnich. Opierając się na postanowieniach zawartego 23 sierpnia 1939 r. niemiecko-sowieckiego porozumienia, które do historii przeszło jako układ Ribbentrop-Mołotow, 17 września o godz. 3.00 w nocy zastępca ludowego komisarza spraw zagranicznych Władimir Potiomkin wezwał do siebie ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie Waclawa Grzybowskiego i wręczył mu notę dyplomatyczną, w której niezgodnie ze stanem faktycznym i prawem międzynarodowym napisano o „rozpadzie” państwa polskiego i „ucieczce rządu”. W tej sytuacji, stwierdzano w nocy, rząd sowiecki w celu „ochrony mienia i życia” ludności „Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy” oraz „uwolnienia ludu polskiego”, wydał rozkaz by wkroczyła tam Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona¹.

Rozpoczęła się sowiecka okupacja, którą próbowano uzasadnić nie tylko upadkiem państwa polskiego, ale złudnym hasłem połączenia z macierzą ziem białoruskich i ukraińskich². Ludność ukraińska, zwłaszcza uboga i nieznająca realiów życia w ZSRR, początkowo miała nadzieję na poprawę swej doli. 18 września, czyli już po przekroczeniu granicy

¹ Zob. *Agresja sowiecka na Polskę w świetle dokumentów 17 września 1939. Działania Frontu Ukraińskiego*, oprac. C. Grzelak, S. Jaczyński, E. Kozłowski, Warszawa 1996; W. Bonusiak, *Małopolska Wschodnia i Wołyń w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 2022; *Радянські органи державної безпеки у 1939-червні 1941 р.: документи ГДА СБ України*, упор. В. Даниленко, С. Кокін, Київ 2009. Zob. także: Т. Самсонюк, *Поляки Рівненщини в умовах становлення радянського тоталітарного режиму (1939-1941 рр.)*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, Острог 2015; І. Пхиденко, *Похід Червоної армії в Західну Україну у вересні 1939 року*, [w:] *Волинь і волиняни у Другій світовій війні. Збірник наукових праць*, упор. М. Кучерепа, Луцьк 2012, s. 152-164.

² В. Р. Ковалюк, *Західна Україна на початку Другої світової війни*, „Український Історичний Журнал” 1991, nr 9, s. 30-41.

państwowej przez wojska sowieckie, ksiądz prawosławny Maksym Fedorczuk, w swym dzienniku zapisał:

Sluchałem radia przez cały wieczór i rano. Na Armię Czerwoną trzeba czekać w najbliższych dniach. Młodzież szykuje bramę triumfalną. Wszyscy zjednoczeni – zarówno komuniści, jak i niekomuniści. Każdy jest ciekawy zobaczyć czerwonych bojowników, usłyszeć od nich o życiu i dobrobycie radzieckiego chłopca i robotnika. Każdy chciał żyć wolnym i szczęśliwym życiem, jakie na podstawie audycji radiowych i prasy komunistycznej istnieje w Związku Radzieckim³.

Propagandzie moskiewskiej sprzyjał fakt znajomości przez znaczną część ukraińskiej ludności na Wołyniu języka rosyjskiego, wyniesionego z czasów zaborczych i wciąż obecnego w silnie zrusyfikowanym Kościele prawosławnym. Był to także region poważnie zaniedbany edukacyjnie, w Cesarstwie Rosyjskim nie istniał obowiązek szkolny. Ponadto był on słabo zurbanizowany i słabo uprzemysłowiony. Podstawą utrzymania tamtejszej ludności było więc rolnictwo. Pod koniec lat trzydziestych na wsi województwa wołyńskiego żyło aż 85% ludności⁴, a tamtejsze gleby nie należały do urodzajnych.

Władze Drugiej Rzeczypospolitej poprzez politykę osadnictwa wojskowego i cywilnego pogłębiły konflikt między Polakami a Ukraińcami, zwłaszcza, że wśród tych ostatnich aż 93% tworzyła społeczność chłopska⁵. Nie trudno było więc wkraczającym Sowiecom przedstawić polskich osadników jako „złodziei ukraińskiej ziemi”. W propagandzie sowieckiej czyniono to już w okresie międzywojennym, a tuż przed zajęciem Wołynia propaganda ta maksymalnie nasiliła się. Uaktywniono byłych działaczy rozwiązanej wcześniej decyzją Kominternu, Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy oraz jej sympatyków. Już w pierwszych dniach września przerzucono sowieckich dywersantów na tamten teren, starano się dotrzeć do bezrobotnych i robotników rolnych. To nimi miano się posłużyć w obliczu wojennego chaosu do dokonywania sabotażu, a nawet fizycznej likwidacji osób określanych jako „wrogowie ludu”. Pojęciem tym kwalifikowano dość szerokie kręgi społeczeństwa polskiego: urzędników, policjantów, nauczycieli, działaczy gospodarczych, ziemian, osadników wojskowych i cywilnych, działaczy polskich organizacji patriotycznych,

³ Cyt. za: В. Сергійчук, *Український здви́г. Волинь 1935-1955*, Київ 2005, s. 16.

⁴ W. Mędrzecki, *Województwo wołyńskie: 1921-1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych*, Warszawa 1988, s. 75.

⁵ Zob. *Mały rocznik statystyczny 1931*, Warszawa 1931, s. 31-32.

zwłaszcza Związku Legionistów i Związku Strzeleckiego. Powstałe pro-sowieckie bojówki napadały na mniejsze grupy i pojedynczych polskich żołnierzy. Próbowano atakować placówki Korpusu Ochrony Pogranicza i słabo obsadzone posterunki polskiej policji. Działania te nasiliły się rano 17 września. Wtedy i w dniach następnym z sowieckich samolotów zaczęto zrzucać ulotki podpisane przez dowódcę Frontu Ukraińskiego Siergieja Timoszenkę, w których m.in. pisano: „Bronią, kosami, widłami i siekierami bij odwiecznych wrogów – panów polskich”⁶.

W analogicznym tonie apelowano na łamach przygotowanej przez Zarząd Polityczny Frontu Ukraińskiego codziennej gazety „Czerwona Ukrajina”, wydrukowanej tuż przed wkroczeniem na polskie terytorium, a następnie rozdawanej 17 września przez wkraczających czerwononar-mistów. Pisano w niej:

Wystarczy już cierpienia głodu i biedy, narodowego bezprawia i uci-sku! Wystarczy już noszenia polskich panów na swoich zgarbionych ra-mionach... Bierzcie w swoje ręce ziemię pana, pastwiska, łąki! Obalajcie władzę właścicieli ziemskich, bierzcie władzę w swoje ręce, decydujcie sami o swoim losie!⁷

Wkroczenie Armii Czerwonej starannie przygotowano. Korzystając z zamieszania wojennego, przez granicę przerzucono dziesiątki agitator-ów, których zadaniem było zarówno uprawianie sabotażu, jak i mobi-lizowanie miejscowej ludności do powitania wkraczających sowieckich oddziałów. Wykorzystując nieświadomą miejscową ludność oraz działa-czy komunistycznych i komunizujących, starano się tworzyć wrażenie, że władza radziecka jest oczekiwana, budowano bramy powitalne, a jedno-cześnie prowadzono rozpoznawanie tzw. „wrogów ludu”.

Już w pierwszych dniach po wkroczeniu przystąpiono do likwidacji polskich organów władzy i instytucji państwowych, tworząc własne na wzór radziecki. Przez „intensywną sowietyzację” usiłowano jak najszybciej „wypłenić stare”, czyli zakazać działalności dotychczasowym partiom politycznym, zlikwidować własność prywatną, przejąć szkoły, wyeliminować polskie tradycje i kulturę, a przede wszystkim zohydzić je przedsta-wiając jako narzędzie ucisku narodowościowego ludności ukraińskiej⁸.

⁶ *Боротьба за державність України (1917-1993 рр.)*, Львів 1994, s. 95.

⁷ Cyt. za: „Червона Україна” 17.09.1939, s. 1.

⁸ Zob. S. Stępień, *Losy ludności Wołynia i Galicji Wschodniej w czasie „pierwszych Sowietów”*, [w:] *Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturo-wego. Zbiór dokumentów*, t. I: *Lata 1939-1941*, pod red. S. Stępnia, Przemyśl 2019, s. 7-22.

Od końca września 1939 r. Sowieci we wszystkich miastach zaczęli tworzyć zmilitaryzowaną Gwardię Robotniczą, rekrutując do niej wyłącznie osoby ze środowisk „uciskanych klasowo”, czyli najczęściej z bezrobotnych. Chętnie sięgano też do osób z tzw. marginesu społecznego. Na wsiach zaczęto tworzyć uzbrojone drużyny wiejskie, podlegające zakładanym tam komitetom chłopskim (zwanym powszechnie komitetami wiejskimi, a także rewkomami), które tworzone wyłącznie w oparciu o tzw. biedotę wiejską, czyli małorolnych i bezrolnych chłopów. Oddziały te miały za zadanie nie tylko utrzymanie porządku w miastach i we wsiach, ale także pełniły pewne funkcje sądownicze, miały za zadanie wykrywanie i konfiskatę broni, wyłapywanie ukrywających się oficerów polskiej armii, byłych policjantów, osadników oraz innych „wrogów nowego porządku”. Starano się przy tym czynić wrażenie, że są to zespoły tubylcze organizowane samorzutnie przez miejscową ludność. Była to jednak działalność dokładnie kontrolowana i inspirowana przez agresorów. W propagandzie publicznej wszechobecne były frazesy „o woli ludu”. Dlatego też głoszono, że przynależność państwowa zajętych terenów zostanie rozstrzygnięta przez reprezentatywny organ władzy ludowej, wybrany przez całą ludność w wyborach powszechnych, równych i bezpośrednich. 7 października 1939 r. opublikowano Ustawę o wyborach do Ukraińskiego Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy. Tego samego dnia opublikowano uchwały komitetów łuckiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego w sprawie rozpoczęcia przygotowań do wyborów zaplanowanych na 22 października 1939 r. Jednocześnie powołano „brygady agitacyjno-propagandowe”, których zadaniem miało być zapoznanie społeczeństwa ze wspomnianą Ustawą o wyborach i zaktywizowanie ludności do udziału w głosowaniu, starając się przy tym przekonać ją, że „radziecki system wyborczy jest najsprawiedliwszy na świecie”⁹. Było to rzeczywistym kuriozum, zważywszy że władze zlikwidowały system wielopartyjny, rozciągając na zajęte terytorium działalność Komunistycznej Partii (bolszewików) Ukrainy, nie próbując nawet odtworzyć struktur działającej tam w okresie międzywojennym Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy, a jej byłych działaczy traktowano bardzo nieufnie¹⁰.

⁹ Zob. np.: „Вільна праця” 10.10.1939, s. 1-2.

¹⁰ Komunistyczna Partia Zachodniej Ukrainy (KPZU) była autonomiczną organizacją działającą w ramach Komunistycznej Partii Polski. Została ona w 1938 r. rozwiązana z polecenia Stalina pod zarzutem agenturalności i szpiegostwa na rzecz Polski. Jej działacze, którzy znaleźli się na terenie ZSRR poddano surowym represjom. KPZU została zrehabilitowana dopiero w 1956 r.

Władzom sowieckim na początku bardzo zależało, aby nadać ukraiński charakter podejmowanym działaniom, usilnie, wbrew istniejącym realiom, podkreślano, że to Ukraińcy są gospodarzami swej ziemi i to od nich wychodzą wszelkie inicjatywy w przestrzeni publicznej¹¹.

Na Wołyniu znacznie bardziej niż w Galicji Wschodniej starano się podsycać konflikt narodowościowy między Ukraińcami a Polakami. W radiu, prasie i na wszelkich wiecach publicznych zachęcano miejscowe społeczeństwo, zwłaszcza wiejskie, do rewanzu i pomszczenia krzywd doznanych „od pańskiej Polski”. Przy tym z góry starano się pokazać, że Polacy nie są godni nowej władzy, eliminowano ich z tworzonych urzędów, szkół i instytucji kultury, nawet tych o poglądach prokomunistycznych. Z drugiej strony Polakom wmawiano „niby w zaufaniu”, że tylko władza sowiecka jest w stanie chronić ich przed krwiożerczym „ukraińskim motłochem”, a zwłaszcza przed próbującą budować tam swe struktury Organizacją Ukraińskich Nacjonalistów. Powodowało to mocne zantagonizowanie miejscowego społeczeństwa. W działalności sowieckiego reżimu w latach 1939-1941 konflikty narodowościowe dominowały nawet nad klasowymi¹².

Wyrazem woli ludności zajętych przez Armię Czerwoną terytoriów miały być wybory do Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy. Po „odpowiednim przygotowaniu” społeczeństwa do głosowania na z góry wyznaczonych i często przysyłanych z zewnątrz kandydatów, wybory odbyły się 22 października 1939 r. Do lokali wyborczych skierowano aktywy partyjno-komsomolski i milicyjny. Wykorzystano wszelkie możliwe techniczne środki propagandowe, takie jak przenośne rozgłośnie, kina i patefony. Wydzielono samochody do podwożenia do lokali wyborczych ludzi starszych i chorych. Żołnierskie radzieckie zespoły artystyczne na okrągło „umilały” głosowanie¹³.

Głosy liczono tak, aby wystawieni przez władze sowieckie kandydaci uzyskali ponad 90% poparcia¹⁴. W rezultacie do Zgromadzenia Ludo-

¹¹ W. Baran, *Zachodnia Ukraina – początek sowietyzacji (wrzesień-grudzień 1939): spojrzenie historyka ukraińskiego*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2011, nr 10/2, s. 383-410; В. Баран, В. Токарський, *Діяльність огранів НКВС на Волині і в Східній Галичині: вересень-грудень 1939 року*, „Україна: культурна спадщина, Національна свідомість, державність” 2017, t. 29, s. 175-183.

¹² „W czterdziestym nas matko na Sybir zesłali...”. *Polska a Rosja 1939-1942*, oprac. J.T. Gross, I. Grudzińska-Gross, Londyn 1983, s. 4.

¹³ C. Grzelak, *Kresy w czerwieni. Agresja sowiecka na Polskę w 1939 roku*, Warszawa 2001, s. 504.

¹⁴ *Історія Волині з найдавніших часів до наших днів*, pod red. О. Михайлюк, І. Кичій, М. Півницький і in., Львів 1988, s. 111.

wego Zachodniej Ukrainy wybrano 92,4% Ukraińców, 4,1% Żydów i tylko 3,0% Polaków, a 0,5% stanowili przedstawiciele innych narodowości, w tym Rosjanie. Posiedzenie Zgromadzenia odbyło się w dniach 26-28 października 1939 r. we Lwowie. Bez możliwości dyskusji, a jedynie z głosami popierającymi, przyjęto szereg dokumentów. Najważniejsze z nich to: Deklaracja o utworzeniu władzy radzieckiej na Ukrainie Zachodniej oraz Uchwała o wejściu Ukrainy Zachodniej do Ukraińskiej SRR¹⁵. Równocześnie z tymi dwoma dokumentami przyjęto Deklarację o nacjonalizacji banków i dużych przedsiębiorstw przemysłowych, majątków ziemskich i ziem klasztornych.

Uchwały Zgromadzenia Ludowego zostały przyjęte przez Radę Najwyższą ZSRR i z dniem 1 listopada 1939 r. Wołyń oraz Galicja Wschodnia zostały integralną częścią Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Dzień 17 września ustanowiono ukraińskim świętem narodowym.

Dekretem Prezydium Rady Najwyższej ZSRR z 29 listopada 1939 r. ludność zamieszkała na włączonym terytorium automatycznie stawała się obywatelami ZSRR. Już 4 grudnia przystąpiono do przeprowadzenia nowego podziału administracyjnego. Na obszarze dawnego województwa wołyńskiego i południowej części województwa poleskiego utworzono dwa obwody – wołyński i rówieński. W miejsce powiatów wprowadzono rejony¹⁶. 17 stycznia 1940 r. Biuro Polityczne KC KP(b)U dokonało korekty granic i siedzib rejonów w celu całkowitego dostosowania funkcjonowania administracji terenowej do wzorów radzieckich¹⁷.

Pełnej integracji miało służyć ujednoczenie ustroju gospodarczego poprzez przejście całkowitej kontroli państwa nad produkcją dóbr materialnych, co zamierzano osiągnąć dokonując radykalnej przebudowy stosunków własnościowych¹⁸. Najtrudniejszym zadaniem była restrukturyzacja sektora rolnego, zdecydowanie dominującego w życiu gospodarczym ówczesnego Wołynia. W pierwszej kolejności upaństwowiono (nazywając to nacjonalizacją) majątki obszarnicze ziemian oraz należące do urzędów i instytucji religijnych, a także nadane w okresie międzywojennym polskim osadnikom wojskowym i cywilnym oraz opuszczone

¹⁵ *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. VII, oprac. E. Basiński i in., Warszawa 1973, s. 198-201.

¹⁶ Zob. Wołyń za „pierwszych Sowietów”. *Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego. Zbiór dokumentów*, t. II: *Lata 1939-1941*, pod red. S. Stępnia, Przemyśl 2020, s. 78-84.

¹⁷ Zob. *ibidem*, s. 88-91.

¹⁸ Zob. W. Baran, M. Buczyło, *Przekształcenia ekonomiczne na Zachodniej Ukrainie w latach 1939-1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 11/1, s. 477-494.

przez właścicieli. Przejętą przez państwo ziemię przeznaczono na tworzenie kolchozów i sowchozów, ale pewną jej część rozdzielono między bezrolnych chłopów. W planach władzy ta indywidualna własność ziemi miała być tylko czasowa. Już wiosną 1940 r. przystąpiono do programowej kolektywizacji. Towarzyszyła jej nie tylko natarczywa propaganda, ale różne „zachęty” w postaci nakładanych coraz większych podatków i rozmaitego rodzaju kontyngentów. Celowo wyznaczano wygórowane normy produkcji z hektara, aby rolników odstających od takich nierealnych wskaźników publicznie pokazywać jako nieefektywnych gospodarczo, a co gorsza sabotujących produkcję. Stosowano to szczególnie wobec tych gospodarzy, których kwalifikowano jako „kułaków”, zwłaszcza jeśli byli narodowości polskiej¹⁹.

Szybkie zmiany przeprowadzono natomiast w sferze produkcji przemysłowej i rzemieślniczej. Już w pierwszych miesiącach po zajęciu Wołynia upaństwowiono banki oraz większe i średnie przedsiębiorstwa. Natomiast drobnych producentów nakłaniano do grupowania się w spółdzielniach i artelach producenckich. Zmiany te powodowały dużą dezorganizację rynku, a ponieważ władze programowo preferowały przemysł ciężki, dość szybko doszło to ograniczenia ilości dóbr konsumpcyjnych. Początkowo korzystano jeszcze z „polskich zapasów”, ale one szybko kurczyły się i już na początku 1940 r. nastąpiły duże braki produktów codziennego użytku. Przyczyniła się do tego także polityka kadrowa nowych władz. Od zarządzania produkcją i handlem odsunięto bowiem dotychczasową fachową kadre, zastępując ją na ogół sprowadzonymi z Ukrainy Radzieckiej oraz Rosji „radzieckimi ludźmi sprawdzonymi ideologicznie”, ale nieposiadającymi wymaganej wiedzy na danym stanowisku w życiu gospodarczym. Codziennymi zjawiskami było więc marnotrawstwo materiałów produkcyjnych, słabe wykorzystanie narzędzi i maszyn, brak troski o jakość wytwarzanych towarów, a przy tym fałszowanie statystyki produkcji.

Aby utrwalić sowiecką państwowość na Wołyniu i uzyskać całkowitą kontrolę nad ludnością, odwoływano się nie tylko do antagonizowania społeczeństwa na tle narodowościowym, ale wprowadzono tzw. obowiązek „czujności rewolucyjnej”, czyli donosicielstwa i kolektywnej odpowiedzialności. Codziennością na Wołyniu stały się „działania prewencyjne”, w myśl których każdy Polak, a także świadomy swej narodowości Ukrainiec, stawali się „niejako z urzędu potencjalnymi przestępcami”²⁰.

¹⁹ М. Кучерпа, *Суспільні трансформації на Волині у 1939-1941 рр.*, [w:] *Волинь і волиняни...*, s. 149.

²⁰ Zob. W. Baran, *Technologia represji politycznych NKWD w latach 1939-1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2014, nr 1, s. 267-292.

W tym celu zreorganizowano sądownictwo. Na Wołyń skierowano służbowo 265 sowieckich sędziów i prokuratorów. Województwo podzielono na cztery okręgowe i 60 powiatowych zarządów milicji, do ich obsługi przyślano z ZSRR 400 milicjantów, którzy objęli funkcje kierownicze. Ponadto przybyło tam kilkudziesięciu oficerów wojsk wewnętrznych i ponad 100 funkcjonariuszy jednostek specjalnych NKWD Kijowskiego Okręgu Wojskowego. W obwodzie wołyńskim w trybie pilnym utworzono trzy więzienia (w Łucku, Kowlu i Włodzimierzu Wołyńskim), które szybko się zapełniały²¹. Tylko w ciągu trzech miesięcy 1939 r. na Wołyniu i w Galicji Wschodniej aresztowano 5406 Polaków, 2779 Ukraińców oraz 1439 Żydów²².

Ponieważ więzienia nie były w stanie pomieścić wszystkich uznanych za wrogów lub potencjalnych wrogów nowego reżimu, opracowano więc program deportacji znacznych grup ludności uznanej za trudną do sowietywizacji i mogącą stanowić bazę rekrutacyjną dla ewentualnego ruchu antysowieckiego oporu²³.

Pierwsza i największa masowa deportacja rozpoczęła się w nocy z piątku na sobotę 10 lutego 1940 r., podczas silnej śnieżycy i siarczystego mrozu. Objęła przede wszystkim przedstawicieli lepiej sytuowanej ludności wiejskiej, zaliczonych do wspomnianych „wrogów ludu”, w zdecydowanej większości Polaków, w tym przede wszystkim osadników wojskowych i pracowników służby leśnej. Nie okazywano litości nawet wobec matek z małymi dziećmi. Wywożono głównie do zarządzanych przez NKWD specjalnych osiedli na północnych terenach europejskiej części Rosji, na Ural i na Syberię.

Druga deportacja miała miejsce już 13 kwietnia 1940 r. i objęła głównie ludność miejską, w tym rodziny wcześniej represjonowanych i żołnierzy przetrzymywanych w obozach jenieckich i więzieniach. Wywożonych w ramach tej deportacji kierowano głównie na tereny Kazachstanu i umieszczano wśród miejscowej ludności.

Trzecia deportacja dotyczyła tzw. „bieżenców”, czyli uchodźców z okupowanych przez Niemcy terenów Polski centralnej, głównie Żydów (84% wysiedlonych). Deportacja ta miała miejsce 29 czerwca 1940 r. Wysiedleńców, podobnie jak w przypadku pierwszej deportacji, skierowano do specjalnych obozów NKWD na północy Rosji.

²¹ М. Кучереп, В. Вісін, *Волинь: 1939-1941 рр.*, Луцьк 2005, s. 44.

²² Podaję za: М. Жулинський, *Моя друга світова*, Київ 2017, s. 65.

²³ О. Довбня, *Депортації населення Західної України (1939-1953 рр.)*. *Новітня вітчизняна історіографія*, „Схід. Історичні науки” 2018, nr 2 (154), s. 71.

Ostatnia, czwarta deportacja nastąpiła tuż przed wybuchem wojny niemiecko-sowieckiej. Została ona przeprowadzona w maju i czerwcu 1941 r. i tym razem objęła głównie ludność ukraińską, ale także „niepożądanych politycznie” Polaków²⁴.

Podczas trzech pierwszych deportacji starano się, aby zaangażować do jej przeprowadzenia także miejscowych Ukraińców ze wspomnianych komitetów wiejskich. Robiono im złudne nadzieje, że pozostawiony przez Polaków majątek stanie się ich udziałem. W rzeczywistości przejmowało go państwo sowieckie, ale propaganda robiła swoje, usiłując wmówić Ukraińcom, przynajmniej do czasu czwartej deportacji, że Polaków spotyka słuszną karą za „wielowiekowe gnębienie ukraińskiego ludu”. W propagandzie starano się tak przedstawiać deportacje, aby ośmieszać wszelkie przejawy współczucia deportowanym.

Do demoralizacji społeczności wiejskich na Wołyniu przyczyniło się także osłabienie wpływu życia religijnego na życie społeczne. Ograniczono działalność tamtejszych Kościołów, zarówno rzymskokatolickiego, jak i prawosławnego, a także innych związków wyznaniowych. Religię i zasady moralne ośmieszano. Młodzież wciągano do tworzonych organizacji ateistycznych mających na celu „walkę z ciemnotą” i popularyzację „naukowego światopoglądu”, a także krzewienie postaw komunistycznych i proradzieckich. Inspirowano w ten sposób także konflikty rodzinne między rodzicami a dziećmi. Wszelkiego rodzaju konflikty stały się programowym odzwierciedleniem „postępowej” walki klasowej.

Reżim sowiecki wprawdzie zakończył się 22 czerwca 1941 r., kiedy to dotychczasowi sojusznicy, ZSRR i III Rzesza, stali się wrogami, lecz niemieckie władze okupacyjne na Wołyniu i w Galicji Wschodniej, analogicznie jak na całym zajęтым polskim terytorium, również opierały swe rządy na podsycaniu etnicznych antagonizmów wśród miejscowego społeczeństwa.

Objawem szczególnej brutalności było postępowanie Niemców wobec ludności żydowskiej. W działalność tę starano się wciągnąć także miejscowych Ukraińców, którym złudnie dawano do zrozumienia, że są społecznością uprzywilejowaną i powinni wspólnie z nową władzą oczyścić „terytorium ukraińskie” tak z Żydów, jak i Polaków. Nie było to trudne, gdyż kolaboracyjna ukraińska policja, a zwłaszcza Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów, przynajmniej przez pewien czas, uważały się za gospodarzy na terenach uznawanych przez nich za etnicznie i historycznie ukraińskie.

²⁴ Zob. A. Gurianow, *Cztery deportacje 1940-41*, „Karta” 1994, nr 12, s. 114-136; C. Brzoza, *Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej (1918-1945)*, Kraków 2003, s. 297.

Represje i demoralizacja społeczeństwa rozpoczęta przez „pierwszych Sowietów” znalazła zatem nowych kontynuatorów. Stosowane przez hitlerowców metody represji, mimo pewnych modyfikacji, opierały się na pogardzie dla innych narodowości, ośmieszaniu i poniżaniu ich przedstawicieli, braku współczucia i litości oraz sadystycznych metodach postępowania, i to wyrażanych publicznie²⁵. Życie osoby „uznanej za wroga” przestało mieć znaczenie. Dla prostej i w większości niewykształconej ludności Wołynia fakt, że owa pogarda i represje wobec „innych” (obcych) pochodziły od elit sprawujących władzę i pretendujących do cywilizacyjnego przewodnictwa (tak Sowietów, jak i Niemców), były czynnikami zachęcającymi do naśladowania.

*

Niniejszy tom jest już trzecim z kolei, wydanym przez Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu, zbiorem dokumentów odnoszących się do sowieckiego reżimu na Wołyniu w latach 1939-1941. Publikowane w nim materiały pochodzą z ukraińskich archiwów obwodu łuckiego i rówieńskiego. Są to zarówno dokumenty władz centralnych, m.in: dyrektywy, polecenia i rozkazy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii, ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa oraz jego zastępców Nikołaja Gorlinskiego i Iwana Tkaczenki, dotyczące okupowanego Wołynia, przejęcia polskiego mienia wojskowego, jak i akta wytworzone przez nowe władze terenowe w celu reorganizacji administracji obwodowej, szkolnictwa, nacjonalizacji majątków ziemskich, upaństwowienia przemysłu i rzemiosła, kolektywizacji rolnictwa.

Niezwykle cennym materiałem jest sporządzona w 1941 r. na potrzeby nowych władz charakterystyka własności ziemskiej na terenie nowo powołanego obwodu rówieńskiego. Inne tego typu dokumenty dotyczą np. nieścistości w ewidencji gruntów uprawnych sektora włościańskiego lub zestawienie majątków ziemskich o powierzchni od 50 do 180 ha w rejonie kostopolskim. Cenny jest również utworzony w 1941 r. przez Rejonowy Komitet Wykonawczy dokument o znacjonalizowaniu polskich przedsiębiorstw i majątków obywateli polskich w gminie Ludwipol.

²⁵ Zob. np. S. Stępień, *Czy zbrodnia dokonana w imieniu narodu jest „dziedziczona” przez potomnych?*, „Biuletyn Ukrainoznawczy” 2013-2014, nr 16/17, s. 9-47.

Wśród interesujących dokumentów ukazujących nową rzeczywistość na terenach okupowanych przez władze sowieckie, wymienić można np. postanowienie Tymczasowego Komitetu miasta Kostopola z dnia 10 listopada 1939 r. o zmianie polskich nazw ulic na radzieckie, projekty organizacji sowchozów, kołchozów i stacji maszynowo-traktorowych na terenie powiatu rówieńskiego, czy wreszcie plan organizacji sieci szkół w rejonie berezneńskim na rok szkolny 1940/1941.

Niezwykle cennym dokumentem jest również sporządzona w 1941 r. na potrzeby nowych władz (na podstawie archiwalnych danych Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Równem) charakterystyka zasobu ziemi obwodu rówieńskiego.

W okupowanych przez władze radzieckie wschodnich województwach II RP ukazywały się również liczne dyrektywy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa, nakazujące rozpracowywanie operacyjne i likwidację oraz aresztowanie zagrażających nowej władzy członków polskich organizacji podziemnych. Również zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Nikołaj Gorlinski kierował do naczelników obwodowych zarządów NKWD specjalnie wskazówki, wydane w Kijowie 17 stycznia 1940 r., w których omawiał w jaki sposób mają rozpracowywać członków rodzin byłych polskich wywiadowców i funkcjonariuszy polskiej policji.

Znaczną część publikacji zajmują natomiast akta sądowe członków Związku Walki Zbrojnej – Wołyń 2 w Dubnie: Włodzimierza Andruszki, Bronisława Szewczyka, Józefa Sidorowicza oraz Jana Kornafela sądzonych w latach 1940-1941. Materiały z oskarżenia Jana Kornafela zostały dodatkowo połączone z toczącymi się w tym samym czasie dochodzeniami dotyczącymi Janiny Dynakowskiej, Ryszarda Kasprzyckiego oraz komendanta Okręgu ZWZ Wołyń w Równem Kazimierza Tadeusza Majewskiego. Byli to przeważnie młodzi ludzie wywodzący się z polskich środowisk patriotycznych. Oskarżeni zostali uznani za winnych.

Śledztwa były prowadzone tak, aby wymusić przyznanie się do winy, a często protokoły były fałszowane, aby wina podejrzanego była bezsporna. Dowodem na działalność antyradziecką był np. wiszący w mieszkaniu jednego z oskarżonych portret Józefa Piłsudskiego. Najmniejsza kara, na jaką zostali skazani występujący w publikowanych dokumentach Polacy, to 8 lat zesłania do obozu pracy (Włodzimierz Andruszko, Józef Sidorowicz, oraz Jan Kornafel), zaś najwyższa, to 10 lat łągrów z ograniczeniem praw obywatelskich na 3 lata, wraz z konfiskatą mienia (Bronisław Szewczyk).

Publikowane tu materiały mają znaczenie nie tylko historyczne, ale także, co szczególnie nas cieszy, indywidualne, prywatne. Po tak wielu

latach rodziny represjonowanych wówczas Polaków odnajdują w drukowanych dokumentach wiadomości o swych krewnych. Na adres Instytutu przesyłane są listy z zapytaniami i prośbami o informacje, a także materiały osobiste tych osób, ich fotografie, wspomnienia lub fakty o ich powojennych losach. Tak stało się np. w przypadku Heleny Bańkowskiej, której dokumenty ze śledztwa opublikowaliśmy w I tomie niniejszej serii (zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”*, Przemysł 2019, dok. 21, 89, 101).

Nadsyłane materiały gromadzimy w naszym archiwum, a najciekawsze prezentujemy w postaci aneksów w naszym wydawnictwie.

*

Analogicznie jak w tomach wcześniejszych, dokumenty publikujemy w układzie chronologicznym. W ich rejestrach wyróżniamy datę i miejsce powstania oraz tematykę, natomiast pod dokumentem umieszczamy szczegółową informację o jego rodzaju i pochodzeniu, czyli czy jest to oryginał czy kopia, rękopis, maszynopis czy formularz, w jakim języku został sporządzony, w jaki sposób wypełniono rubryki kwestionariuszy (odręcznie lub maszynowo). W celu pełnej identyfikacji źródeł pod każdym z nich podajemy pełny opis archiwalny (fond, opis, sprawa) wraz z oryginalną paginacją, a wszelkie redakcyjne dopiski w tekście umieszczamy w nawiasach kwadratowych.

W rękopisach protokołów przesłuchań oskarżonych lub świadków wyrazy „pytanie” oraz „odpowiedź” zapisujemy kursywą w celu ich wyróżnienia, w maszynopisach powyższe wyrazy zapisujemy dużymi literami, tak jak w oryginale. W dokumentach tłumaczonych z języka rosyjskiego, zapisując nazwiska oddajemy brzmienie z języka rosyjskiego, natomiast w dokumentach tłumaczonych z języka ukraińskiego, oddajemy fonetykę języka ukraińskiego (np. z jęz. ros. Begma, a z jęz. ukr. Behma).

W tekście publikowanych dokumentów zachowano określenia patronimiczne tzw. otczestwa (imiona odojcowskie), np. Franciszkowicz czy Janowicz. Formę nazewniczą stosowaną w Polsce zachowano jedynie we wspomnianych rejestrach dokumentów, w których zamiast stosowanej w Rosji, a następnie ZSRR formy patronimicznej podajemy określenia czyim synem lub córką była osoba występująca w tekście urzędowego dokumentu.

Napisy występujące na odciskach pieczęci w dokumentach podajemy w językach oryginałów, a jedynie w przypisach tłumaczymy na język polski ich brzmienie.

Pragnąc jak najwierniej oddać treść i stronę techniczną publikowanych dokumentów, zastosowaliśmy trzy rodzaje odnośników do notek: gwiazdkowe, jako oznaczenie wszelkich zmian wprowadzanych przez redakcję, w tym także sprostowania błędnych zapisów trafiających się w oryginałach dokumentów, literowe – obrazujące stronę techniczną dokumentów (przekreślenia, dopiski, podkreślenia) oraz cyfrowe mające charakter objaśniający w stosunku do występujących postaci, miejscowości, nazw instytucji, organizacji, towarzystw itp.

Mając na uwadze nie tylko polskiego, ale i ukraińskiego czytelnika, podajemy polskojęzyczny wykaz publikowanych dokumentów oraz ukraińskojęzyczny. Tom zaopatrujemy także w indeksy osobowe w języku polskim oraz rosyjskim, w tym ostatnim podajemy również imiona i nazwiska po ukraińsku, jeśli dokument sporządzono w tym języku.

Dodatkowo w tym woluminie dodano w formie załączników informacje o dalszych losach Heleny Bańkowskiej (uzyskane od rodziny) oraz jej wspomnienia. Dotyczące jej dokumenty zostały opublikowane w I tomie *Wołyń za „pierwszych Sowieców” Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego. Zbiór dokumentów*, Przemyśl 2019 (dok. 21, 89, 101).

STANISŁAW STĘPIEŃ

Przemyśl, listopad 2021 r.

WYKAZ ARCHIWÓW, Z KTÓRYCH POCHODZĄ PUBLIKOWANE DOKUMENTY

- DARO – Державний архів Рівненської області (Państwowe Archiwum Obwodu Rówieńskiego w Równem)
- HDA SBU – Галузевий державний архів Служби безпеки України (Branżowe Archiwum Państwowe Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Kijowie)

SKRÓTY I SKRÓTOWCE WYSTĘPUJĄCE W PUBLIKOWANYCH DOKUMENTACH

- DTO – Oddział Drogowo-Transportowy (ros.: Дорожно-транспортный отдел – DTO).
- Gorkompartii – Miejski Komitet Partii (ros.: Городской комитет партии – Горкомпартии).
- Gorsowiet – Rada Miejska (ros.: Городской совет – Горсовет).
- Gosziemfond – Państwowy Fundusz Ziemi (ros.: Государственный земельный фонд – Госземфонд).
- GURKM – Główny Zarząd Robotniczo-Chłopskiej Milicji (ros.: Главное Управление Рабоче-Крестьянской Милиции – ГУРКМ).
- ITK – Poprawcza Kolonia Pracy (ros.: Исправительно-трудовая колония – ИТК).
- ITŁ – Poprawczy Obóz Pracy (ros.: Исправительно-трудовой лагерь – ИТЛ).
- KK – Kodeks Karny (kryminalny) (ros.: Уголовный кодекс – УК).
- KO – Oddział Komendancki (ros.: Командный отдел – КО).
- KPK – Kodeks Postępowania Karnego (ros.: Уголовно-процессуальный кодекс – УПК).
- KPP – Graniczna placówka kontrolna (ros.: Контрольно-пропускной пункт – КПП).
- MTS – Ośrodek Maszynowo-Traktorowy (ros.: Машинно-тракторная станция – МТС).

Narkom – Ludowy Komisarz (ros.: Народный комиссар – Нарком).

Narkomlesprom – Ludowy Komisariat Przemysłu Leśnego (ros.: Народный комиссариат лесной промышленности – Наркомлеспром).

Narkompiszczeprom – Ludowy Komisariat Przemysłu Spożywczego (ros.: Народный комиссариат пищевой промышленности – Наркомпищепром).

Narkomsowchoz – Ludowy Komisariat Sowchozów Zbożowych i Hodowlanych (ros.: Народный комиссариат зерновых и животноводческих совхозов – Наркомсовхоз).

Narobraz – Wydział Oświaty (ros.: Отдел Народного образования – Наробраз).

NSSz – Niepełna Szkoła Średnia (ukr.: Неповна середня школа – НСШ).

ONO – Wydział Oświaty Ludowej (ros.: Отдел народного образования – ОНО).

OR – Oddział Rejonowy (ros.: Районный отдел – РО).

OTS – Oddział Transportu i Łączności (ros.: Отдел транспорта и связи – ОТС).

OZON – Obóz Zjednoczenia Narodowego.

PK – Kontrola Poczтовая (ros.: Почтовый контроль – ПК).

PSz – Szkoła Podstawowa (ukr.: Початкова школа – ПШ).

Rajkom – Komitet Rejonowy (ros.: Районный комитет – Райком).

RajWNO – Rejonowy Oddział Oświaty Ludowej (ukr.: Районний Відділ Народної освіти – РайВНО).

Rajwykonkom – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Районний виконавчий комітет – Райвиконком).

Rajziemotdziel, RZO – Rejonowy Wydział Gospodarki Gruntami (ros.: Районный земельный отдел – Райземотдел, РЗО).

RK – Robotniczo-Chłopska (ros.: Рабоче-Крестьянская – РК).

RKKA – Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona (ros.: Рабоче-крестьянская Красная Армия – РККА).

RZO – Rejonowy Wydział Gospodarki Gruntami (ros.: Районный земельный отдел – РЗО).

Siewpieczłag – Północno-Pieczorski Kolejowy Obóz Pracy Przymusowej NKWD (ros.: Северо-Печорский железнодорожный исправительно-трудовой лагерь НКВД – Севпечлаг).

Siewwostłag – Północno-Wschodni Obóz Pracy Przymusowej NKWD (ros.: Северо-Восточный исправительно-трудовой лагерь – Севвостлаг).

Silkom – Komitet Wiejski (ukr.: Сільський комітет – Сільком).

Silrada – Rada Wiejska (ukr.: Сільська рада – Сільрада).

- SNK, Sownarkom – Rada Komisarzy Ludowych (ros.: Совет народных комиссаров – СНК, Совнарком).
- Sowchoz – Państwowe gospodarstwo rolne (ros.: Советское хозяйство – Совхоз).
- SSz – Szkoła Średnia (ukr.: Середня школа – СШ).
- Uchtiżemłag – Obóz Uchtyjsko-Iżemski (ros.: Ухто-Ижемский исправительно-трудовой лагерь – Ухтижемлаг).
- WCz – tajna radiowa łączność wysokiej częstotliwości.
- WNO – Oddział Oświaty Ludowej (ukr.: Відділ Народної освіти – ВНО).
- WS – Rady Wojenne (ros.: Военные советы – ВС).
- Zagotsieno – Państwowy Urząd zajmujący się obowiązkowymi dostawami państwu siana (ros.: Всесоюзная контора по заготовкам и распределению сена – Заготсено).
- Zagotskot – Ogólnozwiązkowe Biuro ds. wykonywania zobowiązań dotyczących dostarczenia państwu bydła (ros.: Всесоюзная контора по заготовкам и сбыту скота – Заготскот).
- Ziernosowchoz – Państwowe gospodarstwo rolne specjalizujące się w uprawie zbóż (ros.: Зерновое советское хозяйство – Зерносowхоз).
- ZRChM – Zarząd Robotniczo-Chłopskiej Milicji (ros.: Управление рабоче-крестьянской милиции – УРКМ).

DOKUMENTY

WYKAZ DOKUMENTÓW

1. 1939, [po 17 września], Ludwipol – *Spis wsi i kolonii niemieckich oraz informacja o ilości gospodarstw i ludności w rejonie ludwipolskim* 35
2. 1939, [po 17 września], Włodzimierz Wołyński – *Zestawienie majątków ziemskich o powierzchni od 50 do 180 ha oraz ich właścicieli w rejonie włodzimierskim* 36
3. 1939, 20 września, Moskwa – *Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotycząca zakazu aresztowania niemieckich kolonistów na Wołyniu* 38
4. 1939, 20 września, Moskwa – *Polecenie ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii zwolnienia niemieckich żołnierzy, którzy dostali się do polskiej niewoli, a następnie zostali przejęci przez Sowietów* 40
5. 1939, 26 września, Moskwa – *Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie ewidencji, magazynowania i wykorzystania przejętego polskiego mienia wojskowego* 41
6. 1939, [po 1 października], Kostopol – *Informacja sowieckiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego o nacjonalizacji przedsiębiorstw i majątków obywateli polskich byłej gminy Ludwipol* .. 43
7. 1939, 25 października, Kijów – *Dyrektywa zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego dla naczelników Zarządów NKWD obwodów woroszyłohradzkiego i stalińskiego w sprawie działań operacyjnych związanych z przybyciem siły roboczej z okupowanego terytorium II RP do pracy w przemyśle węglowym Donbasu* 49

8. 1939, 5 listopada, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący działań operacyjnych na terytorium II RP okupowanym przez ZSRR* 52
9. 1939, 6 listopada, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący organizacji organów NKWD na okupowanym terytorium II RP* 54
10. 1939, 6 listopada, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący organizacji i obsady kadrowej milicji terytorialnej i kolejowej na terenie okupowanych województw południowo-wschodnich II RP* 57
11. 1939, 10 listopada, Kostopol – *Postanowienie radzieckiego Tymczasowego Komitetu miasta Kostopol o zamianie polskich nazw ulic na ukraińskie lub komunistyczne* 60
12. 1939, 25 listopada, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący organizacji oddziałów drogowo-transportowych NKWD na okupowanych Kresach Wschodnich II RP* 63
13. 1939, 4 grudnia, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie wypłaty dodatku służbowego funkcjonariuszom NKWD przeniesionym do pracy na okupowane Kresy Wschodnie II RP* 64
14. 1939, 23 grudnia, Moskwa – *Wyjaśnienia naczelnika Zarządu Głównego Milicji NKWD ZSRR Pawła Zujewa do instrukcji „O trybie wydawania tymczasowych zezwoleń na zamieszkanie uchodźcom kierowanym do pracy na zlecenie Narkomatów”* 65
15. 1939, 27 grudnia, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o trybie przenoszenia polskich jeńców wojennych z obozów oraz punktów zbiorczych do innych obozów NKWD* 67
16. 1940, 17 stycznia, Kijów – *Instrukcja zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego do naczelników obwodowych zarządów NKWD w sprawie ustalenia i rozpracowania członków rodzin byłych polskich funkcjonariuszy wywiadu i polskiej policji* 69
17. 1940, 30 stycznia, Annowola (Annawal) – *Protokół posiedzenia Komitetu Wiejskiego kolonii Annawal w sprawie nacjonalizacji majątku ziemianina Piotra Pruszyńskiego przekazanego klasztorowi ss. dominikanek* 72

18. 1940, 5 lutego, Moskwa – *Informacja naczelnika Zarządu Głównego Milicji NKWD ZSRR Pawła Zujewa dla zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Wasilija Czernyszowa o zatrzymaniu osób z podejrzanymi polskimi dowodami osobistymi* . 75
19. 1940, [przed 17 lutego], Moskwa – *Projekt instrukcji zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Wsiewołoda Mierkułowa skierowanej do radzieckich przedstawicieli w Niemieckiej Komisji Granicznej do spraw przesiedlenia niemieckich uchodźców z ZSRR do Niemiec* 76
20. 1940, 17 lutego, Moskwa – *Telefogram zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Wsiewołoda Mierkułowa do ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa w sprawie zatwierdzenia instrukcji w sprawie przesiedlenia niemieckich uchodźców z ZSRR do Niemiec* 80
21. 1940, 18 marca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o aresztowaniu 17-letniego ucznia Włodzimierza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność antyradziecką* 81
22. 1940, 18 marca, Dubno – *Postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania Włodzimierza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej* 84
23. 1940, 19 marca, Dubno – *Nakaz aresztowania i przeszukania mieszkania Włodzimierza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność antyradziecką* 86
24. 1940, 20 marca, Dubno – *Protokół rewizji w mieszkaniu Włodzimierza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność antyradziecką* 87
25. 1940, 20 marca, Dubno – *Ankieta aresztowanego Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką* .. 89
26. 1940, 20 marca, Dubno – *Protokół przesłuchania Włodzimierza Andruszki, s. Jana podejrzanego o działalność antyradziecką w związku ze sprawą Józefa Sidorowicza* 92
27. 1940, 22 marca, Dubno – *Protokół przesłuchania Szewczyka Bronisława, s. Marcina, podejrzanego o działalność w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej* 100

28. 1940, 26 marca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o aresztowaniu Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką* . . . 107
29. 1940, 26 marca, Dubno – *Postanowienie śledczego Oddziału Rejonowego NKWD o zastosowaniu aresztu wobec Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, podejrzanego o działalność w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej* 109
30. 1940, 28 marca, Dubno – *Nakaz aresztowania i przeszukania mieszkania Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja* 111
31. 1940, 28 marca, Dubno – *Protokół przeszukania mieszkania Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką* 112
32. 1940, 28 marca, Dubno – *Ankieta aresztowanego Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką* 114
33. 1940, 28 marca, Dubno – *Decyzja o postawieniu w stan oskarżenia Włodzimierza Andruszki, s. Jana, obwinionego o to, że był członkiem polskiej organizacji kontrrewolucyjnej* 117
34. 1940, 29 marca, Dubno – *Protokół przesłuchania Szewczyka Bronisława, s. Marcina, oskarżonego o przynależność do polskiej organizacji kontrrewolucyjnej o charakterze antyradzieckim* 118
35. 1940, 30 marca, Dubno – *Protokół przesłuchania Bronisława Szewczyka, s. Marcina, na temat jego działalności antyradzieckiej w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej* 121
36. 1940, 4 kwietnia, Dubno – *Postanowienie o postawieniu w stan oskarżenia Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, obwinionego o to, że był członkiem polskiej organizacji kontrrewolucyjnej* 126
37. 1940, 25 kwietnia, Dubno – *Protokół przesłuchania Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o przynależność do organizacji antyradzieckiej* 127
38. 1940, 9 czerwca, Dubno – *Protokół konfrontacji Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, z Bronisławem Szewczykiem, s. Marcina, oskarżonych o działalność antyradziecką* 133
39. 1940, lipiec, Dubno – *Zaświadczenie wydane przez Radę Miejską o stałym zamieszkaniu Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, w mieście Dubno i jego zatrudnieniu w straży pożarnej* 135

40. 1940, 6 lipca, Dubno – *Zaświadczenie wydane przez Radę Miejską o stałym zamieszkaniu Włodzimierza Andruszki, s. Jana, i jego nauce w Szkole Handlowej w mieście Dubno* 137
41. 1940, 9 lipca, Dubno – *Protokół konfrontacji oskarżonych o działalność antyradziecką Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, z Andruszką Włodzimierzem, s. Jana* 138
42. 1940, 11 lipca, Dubno – *Protokół konfrontacji oskarżonych o działalność antyradziecką Włodzimierza Andruszki, s. Jana z Bronisławem Szewczykiem, s. Marcina* 140
43. 1940, 16 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wydzieleniu akt sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, celem oddzielnego postępowania* 142
44. 1940, 16 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wydzieleniu akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, celem oddzielnego postępowania* 144
45. 1940, 16 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wyłączeniu materiałów dotyczących innych osób z akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana* 145
46. 1940, 17 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD w sprawie dołączenia portretu Józefa Piłsudskiego jako dowodu rzeczowego do akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana* 146
47. 1940, 18 lipca, Dubno – *Protokół przesłuchania Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, podejrzanego o to, że był członkiem polskiej nielegalnej organizacji o charakterze antyradzieckim* 148
48. 1940, 18 lipca, Dubno – *Protokół przesłuchania Włodzimierza Andruszki, s. Jana w sprawie Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką* 149
49. 1940, 18 lipca, Dubno – *Protokół zakończenia śledztwa przygotowawczego w sprawie Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o przynależność do polskiej organizacji konspiracyjnej o charakterze antyradzieckim* 150
50. 1940, 18 lipca, Dubno – *Decyzja pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wszczęciu postępowania karnego wobec Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o prowadzenie działalności kontrrewolucyjnej* 151

51. 1940, 18 lipca, Dubno – *Decyzja pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o dołączeniu kopii zeznań Bronisława Szewczyka i Józefa Sidorowicza do akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką* 152
52. 1940, 18 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wszczęciu postępowania wobec Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, aresztowanego pod zarzutem prowadzenia działalności kontrrewolucyjnej* 153
53. 1940, 18 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o dołączeniu kopii zeznań Włodzimierza Andruszki do akt sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką* 155
54. 1940, 18 lipca, Dubno – *Protokół zakończenia śledztwa przygotowawczego w sprawie Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką* 156
55. 1940, 18 lipca, Dubno – *Akt oskarżenia przeciwko Włodzimierzowi Andruszce, s. Jana, obwinionemu o działalność antyradziecką w polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej* 157
56. 1940, 6 sierpnia, Kijów – *Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa skierowana do naczelników Zarządów NKWD na okupowanych terenach II RP w sprawie pilnej likwidacji polskich podziemnych organizacji antyradzieckich* 160
57. 1940, 6 sierpnia, Kijów – *Fragment dyrektywy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa dla naczelników zarządów NKWD na terenach okupowanych przez Sowietów w sprawie przeciwdziałania niemieckiemu wywiadowi oraz polskim ugrupowaniom antyradzieckim* 163
58. 1940, wrzesień, Bereźne – *Wykaz szkół w rejonie bereżeńskim na rok szkolny 1940/1941* 166
59. 1940, 3 września, Dubno – *Akt oskarżenia przeciwko Józefowi Sidorowiczowi, s. Andrzeja, oskarżonemu o działalność w polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej skierowanej przeciwko władzy radzieckiej* 172
60. 1940, 7 września, Bereźne – *Decyzja Rejonowego Komitetu Wykonawczego w sprawie funkcjonowania w rejonie szkół w roku szkolnym 1940/1941* 174

61. 1940, 14 września, Równe – *Decyzja prokuratora obwodowego o skierowaniu sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR* 176
62. 1940, [przed 22 września], Równe – *Postanowienie o aresztowaniu Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o działalność antyradziecką* 177
63. 1940, [przed 22 września], Równe – *Postanowienie naczelnika 3. Oddziału Obwodowego UGB NKWD o aresztowaniu i przeszukaniu mieszkania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką* 179
64. 1940, 23 września, Równe – *Nakaz aresztowania i przeszukania mieszkania Jana Kornafela, s. Walentego* 182
65. 1940, 26 września, Równe – *Protokół rewizji w mieszkaniu Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką* 183
66. 1940, 26 września, Równe – *Postanowienie o wszczęciu śledztwa przygotowawczego wobec Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o działalność antyradziecką* 184
67. 1940, 28 września, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o prowadzenie działalności antyradzieckiej* 186
68. 1940, 30 września, Równe – *Decyzja prokuratora obwodowego o skierowaniu sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR* 193
69. 1940, 8 października, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o to, że był członkiem antyradzieckiej organizacji powstańczej Związek Walki Zbrojnej* .. 194
70. 1940, 8 października, Równe – *Postanowienie o postawieniu w stan oskarżenia Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o to, że był członkiem polskiej organizacji kontrrewolucyjnej Związek Walki Zbrojnej* 196
71. 1940, 21 października, Kijów – *Decyzja funkcjonariusza Oddziału Śledczego UGB NKWD USRR o skierowaniu sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR* 197

72. 1940, 25 października, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, o działalności antyradzieckiej jego znajomych na terenie miasta Równe* 199
73. 1940, 26 października, Równe – *Ankieta aresztowanego Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką i przynależność do polskiej nielegalnej organizacji* 202
74. 1940, 2 listopada, Kijów – *Decyzja funkcjonariusza Oddziału Śledczego UGB NKWD USRR o skierowaniu sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR* 206
75. 1940, 13 listopada, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o prowadzenie działalności antyradzieckiej w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej Związków Walki Zbrojnej* 207
76. 1940, 19 listopada, Równe – *Decyzja o przekazaniu sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką do Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego w celu dalszego prowadzenia śledztwa* 210
77. 1940, 26 listopada, Równe – *Postanowienie o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką* 212
78. 1940, 30 listopada, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, dotyczący jego kontaktów z innymi członkami Związku Walki Zbrojnej* 214
79. 1940, 30 listopada, Równe – *Postanowienie funkcjonariusza Oddziału Śledczego Zarządu NKWD o wszczęciu postępowania wobec Jana Kornafela, s. Walentego, któremu zarzucono prowadzenie działalności antyradzieckiej* 216
80. 1940, 13 grudnia, Kijów – *Dyrektywa zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Tkaczenki dotycząca uzupełnienia obwodowych punktów kontroli pocztowej tłumaczami języka polskiego oraz funkcjonariuszami znającymi język polski* 218
81. 1940, 24 grudnia, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność w Związku Walki Zbrojnej* 220

82. 1940, 25 grudnia, Kijów – *Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa dotycząca objęcia ewidencją operacyjną oraz obserwacją pod kątem ewentualnej współpracy agenturalnej z Niemcami przez byłych żołnierzy Wojska Polskiego, którzy powrócili z niewoli niemieckiej* 222
83. 1940, Bereźne – *Informacja o ilości niezbędnych podręczników dla poszczególnych klas szkół rejonu bereżeńskiego* 224
84. 1941, [po 1 stycznia], Równe – *Projekt organizacji sowchozów, kołchozów i ośrodków maszynowo-traktorowych w rejonie rówieńskim na obszarze byłych gospodarstw ziemiańskich i osadniczych* 225
85. 1941, [po 1 stycznia], Równe – *Charakterystyka zasobu ziemi obwodu rówieńskiego sporządzona na podstawie materiałów Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Równem z 1939 r.* 230
86. 1941, [po 1 stycznia], Kostopol – *Zestawienie nieruchomości ziemskich w rejonie kostopolskim wg stanu na 1 I 1941 r.* 233
87. 1941, 7 stycznia, Równe – *Decyzja o przedłużeniu okresu trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o przynależność do Związku Walki Zbrojnej* ... 234
88. 1941, 15 stycznia, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, na temat jego działalności w Związku Walki Zbrojnej* 237
89. 1941, 25 stycznia, Moskwa – *Fragm. z protokołu Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR o skazaniu Włodzimierza Andruszki, s. Jana, na karę 8 lat obozu pracy* 240
90. 1941, 6 lutego, Równe – *Protokół przesłuchania świadka Gaskiejewicza Jewgienija w sprawie Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką* 241
91. 1941, 12 lutego, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, w sprawie prawidłowego zapisu jego nazwiska, imienia oraz imienia ojcowskiego* 245
92. 1941, 13 lutego, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, w sprawie jego działalności w Związku Walki Zbrojnej* 246

93. 1941, 13 lutego, Równe – *Postanowienie o dołączeniu kopii protokołów z przesłuchań Janiny Dynakowskiej, Ryszarda Kasprzyckiego oraz Tadeusza Majewskiego do akt sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność w Związku Walki Zbrojnej* 248
94. 1941, 14 lutego, Równe – *Protokół zapoznania się Jana Kornafela, s. Walentego, z materiałami śledztwa w sprawie jego przynależności do Związku Walki Zbrojnej* 249
95. 1941, 14 lutego, Równe – *Akt oskarżenia przeciwko Janowi Kornafelowi, s. Walentego, oskarżonemu o przynależność do Związku Walki Zbrojnej* 250
96. 1941, 1 marca, Równe – *Decyzja obwodowego prokuratora ds. specjalnych o przekazaniu sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR* 252
97. 1941, [przed 27 marca], Kostopol – *Informacja dotycząca nieścisłości w ewidencji gruntów uprawnych należących do sektora włościańskiego rejonu kostopolskiego* 254
98. 1941, 27 marca, Kijów – *Postanowienie Oddziału Śledczego UGB NKWD USRR dotyczące przekazania sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR* 256
99. 1941, 29 marca, Moskwa – *Wypis z protokołu Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR o skazaniu Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, na karę 8 lat obozu pracy* 257
100. 1941, 31 maja, Moskwa – *Wypis z protokołu Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR o skazaniu Jana Kornafela, s. Walentego, na karę 8 lat obozu pracy* 258

1939, [po 17 września], Ludwipól – Spis wsi i kolonii niemieckich oraz informacja o ilości gospodarstw i ludności w rejonie ludwipolskim.

Informacja o liczbie ludności w niemieckich gospodarstwach indywidualnych we wsiach i koloniach rejonu ludwipolskiego

Nazwa wsi lub kolonii, w których znajdują się niemieckie gospodarstwa [indywidualne]	Liczba gospodarstw niemieckich	Liczba ludności niemieckiej w nich	Uwagi
Antolin	7	37	Ludność mieszana
Bielczakowska [kolonia]	4	22	- " -
Budki Kudrańskie	38	168	- " -
Siedliszcze Wielkie	1	3	Wieś ukraińska
Kornelin	2	13	Ogółem dwie chaty
Horodyszczce	50	255	Przeważnie ludność niemiecka
Hruszówka	1	7	Wieś ukraińska
Hubków	1	6	- " -
Huta Stara	1	3	Wieś polska
Druchowa	1	5	Wieś ukraińska
Józefówka	9	46	Ludność mieszana
Kamionka	44	232	Przeważnie ludność niemiecka
Kudranka	10	29	Przeważnie ludność polska
Maksymiljanówka	27	153	Ludność mieszana
Moczulanka	1	3	Wieś polska
Pogorełówka	1	6	Wieś ukraińska
Rudnia Pogorełowska	1	5	Wieś polska
Chwojanka	7	35	Ludność mieszana
Wydumka	3	19	- " -
Sołomiak	8	34	- " -
Razem	217	1.081	
Na [...]'	25		

Uwaga: Ponieważ czysto niemieckich kolonii nie ma, wniesiono wszystkie niemieckie gospodarstwa znajdujące się w rejonie.

PRZEWODNICZĄCY

[brak podpisu]

SEKRETARZ

Kostiuszek
[podpis odręczny]

*Oryginał. Rękopis w języku ukraińskim.
DARO, f. P-86, op. 1, spr. 4, k. 7.*

¹ Wyraz nieodczytany.

2

1939, [po 17 września], Włodzimierz Wołyński – Zestawienie majątków ziemskich o powierzchni od 50 do 180 ha oraz ich właścicieli w rejonie włodzimierskim.

**Powiat włodzimierski
średnie majątki ziemskie od 50 do 180 hektarów**

	Nazwa majątku	Gmina	Imię i nazwisko właściciela	Ogólna powierzchnia w hektarach
1.	Wydźgów	Olesk	Spadkobiercy Śliwowskiej Wandy	66,4
2.	Turyczany	- - -	Kuszniruk Michał	52
3.	Włodzimierz	Włodzimierz	Szczurowski Aleksander	63
4.	Gnojno	Werba	Teliczko Elżbieta	62,9
5.	Mokrzec	- - -	Zalewski Jakub	128,7
6.	Anielówka	- - -	Gołębiowska Jadwiga	97,3
7.	Jagodno	- - -	Bank Spółdzielczy we Włodzimierzu	172
8.	Włodzimierz	Włodzimierz	Berezowski Jan	57
9.	Ostrówek	- - -	Michalewicz Kirył	69
10.	Worczyń Nowy	Korytnica	Spadk[obiercy] Wróblewskiego Emila	87,9
11.	Ziemlica	- - -	Górska Józefa	88,5
12.	Werba	Werba	Michałowska Aniela	112

13.	Ziemlica	Korytnica	Górska Kazimiera	52,7
14.	Ryławica ¹	Włodzimierz	Szulman Sruł ²	58
15.	Olesk	Olesk	Oleksewicz Barbara	82
16.	Olesk	- - -	Malewicz Atanazja	88
17.	Sosnówka-Przewały	- - -	Spadk[obiercy] Rybickiego Józefa	92
18.	Sielec-Wolanszczyzna ³	Mikulicze	Blum Zelman	124,8
19.	Sielec	- - -	Michnicka Wiera	95
20.	Mikulicze	- - -	Iwanowa Maria	142,5
21.	Rogoźno	- - -	Budny Zygmunt	69,4
22.	Chobułtów	- - -	Kaczkowski Antoni	172,9
23.	Markostaw	- - -	Mijkowski Jan	94,6
24.	Nałęczówek przy wsi Chobułtów	Mikulicze	Kaczkowski Marian i Franciszek	175,3
25.	Chobułtów	- - -	Rudnicki Wilhelm	75,1
26.	Mikulicze	- - -	Ruszkiewicz Seweryn	136,3
27.	Dolęgów	- - -	Strójwąg Stanisław	61,4
28.	Biskupicze Małe	Grzybowica	Guskowska Feliksa i Paszkowska Halina	132
29.	Morozowicze	- - -	Krycka Kazimiera	95
30.	Myszów	- - -	Nikitin Aleksander	144
31.	Kałużów	- - -	Łoś Helena	53
32.	Myszów	- - -	Dwernicka Helena	76
33.	Wolica Morozowicka	- - -	Tor Stanisław	61,4
34.	Krzeczów	- - -	Czerniawska Olga	89
35.	Żdźary	- - -	Trauszoł ⁶ Andrzej	69,8
36.	Żdźary	- - -	Strzelecki ^a -[...]- ^a	50,4
37.	Mikulicze	Mikulicze	Ruszkiewicz Włodzimierz	148
38.	Wolica Morozowicka	Grzybowica	Turowicz A.	61,6
39.	Mikulicze	Mikulicze	Magaraliwian ⁵ Olimpia	143,8
40.	Niebrzydów	Olesk	Baraniecka Maria	52
41.	Żdźary I. A. ⁶	Grzybowica	Własność miasta Sokal	105,2
42.	Orłowo	Mikulicze	Jochenson Ber	59,3
43.	Niebrzydów	Olesk	Golcz Adam	60

^a -^a Brak imienia.

44.	Widuty	- - -	Miller Elżbieta i Frost Eugeniusz	157,2
45.	Olesk	- - -	Teodorowicz Aleksander	77
46.	Mohilno	Werba	Spadk[obierycy] Antonowicza Stanisława	98,2
			Łącznie	4.239,3

W tym: własności polskich 29 majątków.

- „- niepolskich 17 - „- .

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-635, op. 1, spr. 2, k. 1-1v.

¹ W oryginale „Buławica”.

² Srul – imię żydowskie, jest to skrócona (zdrobniona) forma imienia Izrael (Israel).

³ Tak w dokumencie.

⁴ Tak w dokumencie.

⁵ Tak w dokumencie.

⁶ Tak w dokumencie.

3

1939, 20 września, Moskwa – Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotycząca zakazu aresztowania niemieckich kolonistów na Wołyniu.

15 [godz.] 40 [min.] 21.09.[19]39 r.

Nr 150 z Moskwy do tow. ^{a-}Mierkułowa^{-a1} i ^{a-}Sierowa^{-a2}

Na terytorium zajęтым przez nasze oddziały, szczególnie na Wołyniu, znajdują się niemieckie osady (koloniści).

Wśród nich aresztowań nie przeprowadzać, za wyjątkiem przypadków, kiedy przestępcy będą złapani na miejscu przestępstwa.

^{a-} ^{-a} Nazwiska dopisane odręcznie.

Ogólnie zwróćcie szczególną uwagę na te osady.

BERIA

Nr 752 20.09.[19]39 r.

^{b-}[...]-^b

Za zgodność:

0054 21.09.[19]39 r.

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim³.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 33, k. 29.*

^{b-} ^{-b} Adnotacja odręczna: Dyrektywę przekazać naczelnikom grup oper[acyjno]-czek[istowski] z poleceniem przekazania jej każdemu naczelnikowi dzielnicy. Specjalne. 22.09. [19]39 r. W. Mierkułow [podpis].

¹ Wsiewołod Mierkułow (1895-1953) – funkcjonariusz służb specjalnych ZSRR. Od 1916 brał udział w działaniach wojennych I wojny światowej. W latach 1918-1921 był pracownikiem administracyjnym w szkole dla niewidomych w Tbilisi. Od 1921 w CzeKa. Od 1925 w WKP(b). Od 1931 związany z gruzińskim aparatem partyjnym. W 1938 pełnił funkcję szefa Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego LKSW ZSRR, a następnie szefa Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego. W 1939 nadzorował działania grup operacyjno-czekistowskich w państwie polskim. Wchodził w skład trójki NKWD. Odpowiedzialny za mord katyński w 1940. W 1941 był ludowym komisarzem bezpieczeństwa państwowego ZSRR. W latach 1941-1943 objął stanowisko pierwszego zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych. W 1943 stanął na czele NKGB. W 1946 zakończył służbę w organach bezpieczeństwa. Od 1950 minister kontroli państwowej ZSRR. Po odsunięciu od władzy Ławrientija Berii, został aresztowany i 23 XII 1953 rozstrzelany. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”*. *Losy ludności polskiej...*, t. I, s. 108, 111-112.

² Iwan Sierow (1905-1990) – oficer bezpieczeństwa państwowego ZSRR, szef KGB (1954-1958), szef GRU (1958-1963). Od 1923 w Komsomole, a następnie od 1925 w Rosyjskiej Komunistycznej Partii (bolszewików). Od 1939 w NKWD ZSRR. W tym samym roku pełnił również funkcję szefa Tajnego Wydziału Politycznego GUGB oraz ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. Od 1940 członek KP(b)U. Od 1941 w KC WKP(b). W 1945 otrzymał funkcję Pełnomocnika NKWD ZSRR przy 1. Froncie Białoruskim. Nadzorował aresztowania członków AK. Od 1953 zastępca ministra w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych ZSRR (MWD). W latach 1954-1958 przewodniczący KGB. Następnie w latach 1958-1963 sprawował funkcję szefa GRU. W 1965 został wykluczony z partii i zwolniony do rezerwy. Zmarł 1 VII 1990. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”*. *Losy ludności polskiej...*, t. II, s. 60, 108, 111, 130, 293.

³ Niniejszy dokument w języku oryginału był wydrukowany w publikacji pt. *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГДА СБ України*, red. В. Даниленко, С. Кокін, Київ 2009, s. 51.

1939, 20 września, Moskwa – *Polecenie ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii zwolnienia niemieckich żołnierzy, którzy dostali się do polskiej niewoli, a następnie zostali przejęci przez Sowieców.*

15 [godz.] 40 [min.] 21.09.[19]39 r.

Nr 149
z Moskwy do tow. ^aMierkułowa^a i ^aSierowa^a

Zatrzymanych 18 września [w] rejonie Olewskiego Oddziału Granicznego na odcinku strażnicy Ostrowsk niemieckich oficerów WSZTADTIUKA i PERNSA, którzy znajdowali się [w] polskiej niewoli, zwolnić dając im możliwość i środki do udania się wspólnie [z] osobami towarzyszącymi im [do] poselstwa niemieckiego lub, jeśli będzie taka możliwość, do miejsca znajdowania się oddziałów niemieckich.

Odtąd [w] analogicznych przypadkach postępujcie zgodnie z niniejszą wskazówką.

Beria
[podpis odręczny]

Nr 751 20.09.[19]39 r.

^b[...]^{-b}

Za zgodność:

0053 21.09.[19]39 r.

^a ^{-a} Nazwiska dopisane odręcznie.

^b ^{-b} Adnotacja odręczna: Natychmiast przekazać do Olewska z poleceniem potwierdzenia wykonania. 22.09.[19]39 r.

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim¹.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 33, k. 30-31.*

¹ Niniejszy dokument w języku oryginału był wydrukowany w publikacjach pt. *Органы государственной безопасности СССР в годы Великой Отечественной войны*, t. 1: *Кн. I. Ноябрь 1938 г. – декабрь 1940 г.*, сост. В. Ямпольский, Москва 1995, s. 91 oraz *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р. ...*, s. 52.

5

1939, 26 września, Moskwa – Telefonogram ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie ewidencji, magazynowania i wykorzystania przejętego polskiego mienia wojskowego.

TELEFONOGRAM nr 21456

24.00. 26.09.[19]39 r.
Nr 00132

Miasto Tarnopol
Do
tow. ^aMierkułowa^a, ^aSierowa^a

Informuję, [że] w dyrektywie tow. WOROSZYŁOWA¹ ustalony został następujący tryb ewidencji, magazynowania, wysyłania i wykorzystania przejętego mienia wojskowego.

1. Mienie pozostawione przez przeciwnika [w] stacjonarnych bazach logistycznych, tyłowych stacjonarnych instytucjach i magazynach głównych natychmiast przejmują i ewidencjonują specjalnie wyznaczone Komisje Inwentaryzacyjnej do przejęcia mienia wojskowego, które ewidencjonują przejęte mienie, sporządzają akt przejęcia i meldują do odpowiedniego W.S.² armii (grupy) o rezultatach tych działań.

Na podstawie rozporządzenia WS armii natychmiast wyznaczani są naczelnicy i wojskowi komisarze magazynów z minimalną liczbą składu

^a ^a Nazwiska pisane kursywą.

osobowego na etacie czasowym zatwierdzonym W.S. armii oraz pododdziały wartownicze dla ochrony w liczebności zależnej od wielkości obiektu.

2. Przejęte mienie po jednostkach przeciwnika, jego instytucjach ruchomych, [mienie] zebrane na polu walki lub odebrane miejscowej ludności i jeńcom wojennym jak przez oddziały Armii Czerwonej, tak i przez organa NKWD, natychmiast ewidencjonuje się i wysyła się do odpowiednich głównych magazynów, a następnie do magazynów okręgowych.

Przy dużej odległości od o[dpowiedniego] m[agazynu] zezwala się czasowo tworzyć polowe magazyny mienia przejętego, ale (z) obowiązkowym wydzieleniem odpowiedniej ochrony i osób odpowiedzialnych za magazynowanie.

3. Zezwala się wykorzystywać w celu zaopatrzenia oddziałów RKK[A]:

a) w pierwszej kolejności kuchnie polowe używane przez przeciwnika po wstępnym przeglądzie i ocenie przydatności do przygotowania jedzenia;

b) paliwo przejęte z baz [stacjonarnych], instytucji ruchomych oraz porzucone na szlaku wycofywania się przeciwnika. Paliwo przyjąć jako przychód i ewidencjonować jako planowane koszty po wstępnej analizie, a następnie raportowaniu do OST³ armii i okręgów;

c) sprzęt potrzebny do tankowania i zbiorniki na paliwo dla doposażenia w nie w pierwszej kolejności batalionów samochodowych dowożących wojskom paliwo ze stacji zaopatrzenia;

d) transport samochodowy jednostek i instytucji przeciwnika, w tym porzucony na polu walki, po przeglądzie przydatności do eksploatacji rozdzielić zgodnie z decyzją WS okręgów celem dokompletowania batalionów samoch[odowych] i brygad samoch[odowych];

e) umundurowanie wykorzystywać do zaopatrzenia składu osobowego frontowych i tyłowych jednostek;

f) konie [wykorzystywać] do dokompletowania jednostek bojowych i instytucji tyłowych;

Pozostałe skierować na stacje zaopatrzenia i wykorzystać zgodnie z decyzją WS armii (grupy) i okręgów;

g) radiowe środki łączności pod warunkiem przyswojenia wiedzy na temat korzystania z nich, maszyny inżynieryjne, agregaty, stacje oświetleniowe i siłowe, środki przeprawowe i narzędzia do okopywania.

4. Ustanowić raporty specjalne dotyczące ewidencji przejętego mienia wskazując miejsce znajdowania się ewidencjonowanych przedmiotów, wydanie na dokompletowanie jednostek i skierowanie do stacji zaopatrzenia.

NKWD ZSRR
Przekazał:
Przyjął:

Beria
Trusow
Rudenko

[wszystkie podpisy odręczne]

23.12.

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim⁴.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 33, k. 32-34.*

¹ Klimient Woroszyłow (1881-1969) – działacz radziecki ukraińskiego pochodzenia, członek Biura Politycznego KC WKP(b), KPZR, brał udział w organizacji WCzeKa. W latach 1921-1960 pełnił m.in. następujące funkcje: 1921-1924 – członek Południowo-Wschodniego Biura KC RKP(b); 1924-1925 – dowódca wojsk Moskiewskiego Okręgu Wojskowego; 1925-1934 – komisarz ludowy ds. sił wojskowych i morskich; 1934-1940 – komisarz ludowy obrony ZSRR; 1941-1944 – członek Państwowego Komitetu Obrony, głównodowodzący Frontu Północno-Zachodniego, dowódca wojsk Frontu Leningradzkiego; 1953-1960 przewodniczący Prezydium Rady Najwyższej ZSRR. Zmarł 2 XII 1969 w Moskwie. Zob. *Polacy na Ukrainie*, t. VI, VII, VIII, passim.

² WS – Rady Wojenne (ros.: Военные советы – ВС).

³ OTS – Oddział Transportu i Łączności (ros.: Отдел транспорта и связи – ОТС).

⁴ Niniejszy dokument w języku oryginału był wydrukowany w publikacji pt. *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р....*, s. 58-59.

6

1939, [po 1 października], Kostopol – Informacja sowieckiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego o nacjonalizacji przedsiębiorstw i majątków obywateli polskich byłej gminy Ludwipol.

**Spis
przedsiębiorstw, domów i budynków gospodarczych
znacjonalizowanych w gminie Ludwipol**

Nr	Nazwa przedsiębiorstwa lub obiekt nacjonalizacji]	Jego adres	Do kogo należał	Powierzchnia/kubatura	Jego wartość w złotych	Komu przekazano zgodnie z uchwałą PWK	Uwagi
1.	Fabryka kaolinu (Szlamownia)	w[ieś] Dermanka	By[ły] Kostopolski Sejmik Powiatowy	23 000 m ³	1.000.000	a-[...] ^{-a}	b-[...] ^{-b}
2.	Kopalnia kaolinu	- - -	- - -	30 ha	50.000	a-[...] ^{-a}	
3.	Kamieniołom szpatu i kwarcu	w[ieś] Dermanka	Wołyńskie Zakłady Kaolinowe i Ceramiczne ¹	2 ha	5.000	a-[...] ^{-a}	
4.	Kamieniołom kwarcu	w[ieś] Bielczaki	Towarzystwo [Akcyjne] Zakładów Ceramicznych „Dziewulski-Lange” SA w Opocznie ²	0,75 ha	5.000	a-[...] ^{-a}	
5.	Kamieniołom granitu	w[ieś] Moczulanka	Szramek Lucjan	3 500 m ³	400	a-[...] ^{-a}	
6.	Kamieniołom granitu	w[ieś] Moczulanka	Towarzystwo „Granit” Chodorowski Bronisław, Wigasin Owginia, Szramek Atanazy i Wasyl, Chajt Duwid ³	9 ha	150.000	a-[...] ^{-a}	
7.	Kamieniołom granitu	w[ieś] Moczulanka	Chirik Owginia, Gutman Icko-Giersz, dzierżawia Łukomscy Bronisław i Gracjan	0,50 ha	10.000	a-[...] ^{-a}	
8.	Kamieniołom granitu	w[ieś] Moczulanka	Chodorowski Czesław	1 ha	15.000	a-[...] ^{-a}	
9.	Kamieniołom granitu	w[ieś] Moczulanka	Towarzystwo „Technogranit” Grinberg i Kozłowski ⁴	3 ha	50.000	a-[...] ^{-a}	
10.	Kamieniołom czarnego granitu	w[ieś] Bronisławka	Karbowiak Józef	0,25 ha	5.000	a-[...] ^{-a}	

a-^{-a} Rubryka niewypełniona.

b-^{-b} Kolumna niewypełniona.

11.	Kopalnia kwarcu	w[ieś] Bronisławka	Czernecy Mieczysław, Leon i Adam	0,50 ha	30.000	a-[...] ^{-a}	
12.	Kopalnia kwarcu	w[ieś] Huta Bystrzycka	Towarzystwo „Listwin Ludwipol braci Metupów” ^b	0,50 ha	1.000	a-[...] ^{-a}	
13.	Kamieniołom kwarcu	w[ieś] Huta Bystrzycka	Towarzystwo „Listwin Ludwipol braci Metupów”	0,25 ha	900	a-[...] ^{-a}	
14.	Tartak	w[ieś] Głuboczek	Jatowicka Cecylia	2436,24 m ³	40.000	a-[...] ^{-a}	
15.	Tartak	w[ieś] Duża Scipa	Szachniuk Zalman Szuber Mendel	805 m ³	50.000	c-znacjonalizowany ^c	
16.	Tartak	w[ieś] Moczulanika	Sztejn Icek Poleski Awrum	2292,08 m ³	30.000	a-[...] ^{-a}	
17.	Tartak i młyn parowy	w[ieś] Prom	Pikowski Awrum, Gandelman Leja, Gołub Boruch Grud Duwid	2732,55 m ³	60.000	a-[...] ^{-a}	
18.	Tartak	w[ieś] Chmielówka ur[oczysko] Katarawy	Stecki Józef	924 m ³	150.000	c-znacjonalizowany ^c	
19.	Młyn wodny z kaszarnią	w[ieś] Chmielówka	Bracia: Aleksander, Michał, Jan i Paweł Kokotowie	280 m ³	20.000	c-znacjonalizowany ^c	
20.	Młyn wodno-parowy z kaszarnią	w[ieś] Chmielówka ur[oczysko] ^b Wydumka	Gorn Edward	385 m ³	10.000	c-znacjonalizowany ^c	

c – ^c Wyraz skreślony.

21.	Młyn parowy z kaszarnią, tłocznia oleju i sieczkarnią	w[ieś] Huta Stara	Łachter Chaskiel Weksler Jankiel	839,55 m ³	8.000	a-[...] ^{-a}
22.	Młyn wodny turbinowy z kaszarnią	w[ieś] Bielczaki	Szmuskis Awrum i Tow[arzystwo] „Wolynskie] Zakłady Kaolin[owe]” ⁷⁷	621,85 m ³	12.000	a-[...] ^{-a}
23.	Młyn wodny turbinowy z kaszarnią i sieczkarnią	w[ieś] Ujście	Zaleński Stanisław	876,21 m ³	100.000	a-[...] ^{-a}
24.	Młyn parowy z kaszarnią, tłocznia oleju i sieczkarnią	w[ieś] Bystrzyce	Ejdelman Uszer	245 m ³	8.000	a-[...] ^{-a}
25.	Młyn parowy z kaszarnią, tłocznia oleju i sieczkarnią	w[ieś] Bielczany futor Kaczany	Zandwajs Szloma Fajman Sruł Fajman Anszelm	562,44 m ³	13.000	a-[...] ^{-a}
26.	Młyn motorowy z silnikiem gazowym z kaszarnią	w[ieś] Chotopy	Ornatowski Marian i Kuriata Rozalia	196 m ³	12.000	a-[...] ^{-a}
27.	Młyn motorowy z silnikiem gazowym z kaszarnią, tłocznia oleju i sieczkarnią	w[ieś] Rudnia- Potasznia	Gerszman Wolf	938,31 m ³	12.000	a-[...] ^{-a}
28.	Młyn parowy z kaszarnią, tłocznia oleju, sieczkarnią i fabryką sukna	w[ieś] Rudnia- Potasznia	Juz Awram	1695 m ³	20.000	a-[...] ^{-a}
29.	Młyn parowy z kaszarnią	w[ieś] Kamionka	Krimer Motel	208 m ³	7.000	a-[...] ^{-a}
30.	Młyn motorowy z kaszar- nią i sieczkarnią	m[iasto] Ludwipol	Bebczuk Lejb, Barder Awrum i Kot-Misik Jan	803,3 m ³	30.000	a-[...] ^{-a}
31.	Młyn parowy z kaszarnią	w[ieś] Prom	Krigier Josiu	522,55 m ³	5.000	a-[...] ^{-a}
32.	Młyn parowy z kaszarnią i sieczkarnią	w[ieś] Woronówka	Kuriata Józef, Hilary i inni	308,25 m ³	2.000	a-[...] ^{-a}

33.	Młyn parowy z kaszarnią i sieczkarnią	w[ieś] Myszakowa	Weksler Chana	301,8 m ³	8.000	a-[...] ^{-a}
34.	Jeden dom ceglany i 2 budynki gospodarcze	m[iasto] Ludwipol	Sztarkman Simcha	1318,35 m ³	9.880	a-[...] ^{-a}
35.	Pofowa domu drewnianego, 1 ganek, pofowa budynku gospodarczego	m[iasto] Ludwipol	Sztarkman Simcha	417,2 m ³	2.480	a-[...] ^{-a}
36.	Jeden dom drewniany, 1 piwnica, 1 szopa na drewno	m[iasto] Ludwipol	Miedzinski Marian, Wójcik Jan	986 m ³	7.250	a-[...] ^{-a}
37.	Jeden dom drewniany i 2 ganki	w[ieś] Prom	Mikołajczyk Józef	507 m ³	6.160	a-[...] ^{-a}
38.	Jeden dom drewniany nieukończony, chlew i 1 piwnica	w[ieś] Prom	Mikołajczyk Józef	445,9 m ³	3.000	a-[...] ^{-a}
39.	Jeden dom drewniany i mata przybudówka na drewno	w[ieś] Prom	Butat Andrzej	238,8 m ³	3.500	a-[...] ^{-a}
40.	Jeden dom drewniany i trzy drewniane budynki gospodarcze	m[iasto] Ludwipol	Należał do księdza parafii ludwipolskiej ⁸	1347,27 m ³	2.610	a-[...] ^{-a}
41.	Jeden dom drewniany	m[iasto] Ludwipol	Należał do księdza parafii ludwipolskiej	353,25 m ³	3.000	a-[...] ^{-a}
42.	Jeden dom drewniany	m[iasto] Ludwipol	Należał do księdza parafii ludwipolskiej	446,35 m ³	2.480	a-[...] ^{-a}
43.	Jeden dom z cegły i trzy budynki gospodarcze	m[iasto] Ludwipol	Murawiew Mikołaj ⁹	1439,8 m ³	20.000	a-[...] ^{-a}

Zast[ępc]a przewodniczącego [Kostopolskiego Rejonowego Komitetu Wykonawczego]

[podpis odręczny nieczytelny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-86, op. 1, spr. 4, k. 1-5.

¹ Wołyńskie Zakłady Kaolinowe i Ceramiczne Sp. z o.o. – przedsiębiorstwo eksploatujące złoża kaolinu na Wołyniu znajdowały się w tym okresie w pobliżu wsi Dermanka. Wołyńskie Zakłady Kaolinowe i Ceramiczne powstały ok. 1930 dzięki staraniom Ludwika Wino gradowa. W latach 1930-1939 ich Zarząd spółki mieścił się w Warszawie, ul. Orła 6. Zob. *Złoża kaolinu na Wołyniu*, „Wiarus” R. 39, nr VIII, s. 1039.

² Towarzystwo Akcyjne Zakładów Ceramicznych „Dziewulski i Lange” S.A. w Opocznie – funkcjonująca na terenie Opoczna przy ul. Staromiejskiej fabryka produkująca cegłę ogniotrwałą, a także płytki szamotowe oraz kamionkowe. Była własnością Jana Dziewulskiego i braci Józefa i Władysława Lange. Na początku była to zwykła cegielnia, od 1883 Towarzystwo Akcyjne. Należał do niego również kamieniołom szpatu i kwarcu w Dermance. Zarząd fabryki mieścił się w Warszawie. Podczas I wojny była nieczynna. Fabryka została ponownie uruchomiona dopiero w latach 1922-1923. W okresie dwudziestolecia międzywojennego dyrektorem był Piotr Dąbkowski, zaś akcjonariuszami: Reinsteinowie, Michał Karski oraz Stanisław Boniecki. Zob. „Rocznik Polski” 1938, nr 4323.

³ Tak w dokumencie. Nazwiska i imiona występujące w dokumencie mogły w oryginale być inaczej pisane. Tu podajemy je na podstawie transkrypcji z j. rosyjskiego.

⁴ „Technogranit” Sp. z o. o. – wł. nazwa Towarzystwo robót inżynieryjno-budowlanych i eksploatacji granitu wołyńskiego z własnych kamieniołomów w Moczulance i Rokitnie. Siedziba zarządu w okresie międzywojennym znajdowała się w Warszawie na ul. Zielnej.

⁵ Spółka Akcyjna „Listwin-Ludwipol” miała zarząd w Warszawie. Jej własnością były lasy w obrębie gminy ludwipolskiej Moczulanka, w powiecie kostopolskim, a także w Hucie Bystrzyckiej.

⁶ Powinno być futor.

⁷ Zob. przypis 1.

⁸ Proboszczem parafii w Ludwipolu był wówczas kapucyn o. Bolesław Wojtan.

⁹ Mikołaj Murawiew w okresie międzywojennym był właścicielem ziemskim następujących majątków w województwie wołyńskim, pow. Kostopol: Adamówka, Bielsk, Gliniszcze, Hłuboczanka, Ludwipol, Młynek, Siedliszcze Wielkie, Zarzecze oraz Zastawie.

1939, 25 października, Kijów – *Dyrektywa zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego dla naczelników Zarządów NKWD obwodów woroszyłowhradzkiego i stalińskiego w sprawie działań operacyjnych związanych z przybyciem siły roboczej z okupowanego terytorium II RP do pracy w przemyśle węglowym Donbasu.*

Ścisłe tajne

Do
Naczelnika Zarządu NKWD
kapitana bezpieczeństwa państwowego
tow. ^{a-}Czeczkowa^{-a1}
Naczelnika Zarządu NKWD
kapitana bezpieczeństwa państwowego
tow. ^{a-}Czeriewatienki^{-a2}
m[iasta] Stalino, Woroszyłowhrad

Wśród chłopów i bezrobotnych Zachodniej Ukrainy przeprowadzany jest obecnie zorganizowany nabór siły roboczej dla przemysłu węglowego Donbasu.

W tym celu na Zachodnią Ukrainę z Donbasu wyjechali przedstawiciele organizacji gospodarczych.

KC Związku Górników Donbasu zobowiązał Rajkomy³ i kom[itet]y kopal[niane] do zorganizowania w hotelach robotniczych kąpeków czerwonych, wyposażenia ich w przytulne meble, w literaturę, instrumenty muzyczne, radia itp.

To bardzo ważne przedsięwzięcie partii i rządu radzieckiego powinno być przeprowadzone wzorcowo.

Niewykluczone jednak, że wrogie elementy w kopalniach, trustach i kombinatach spróbują zerwać przedsięwzięcia powzięte w związku z przyjazdem do Donbasu pracowników z Zachodniej Ukrainy.

^{a-} ^{-a} Nazwiska pisane kursywą.

W celu zapobieżenia możliwym próbom ze strony elementu kontrrewolucyjnego zdyskredytowania tego przedsięwzięcia i wywołania niezadowolonia wśród robotników z Zachodniej Ukrainy z warunków pracy i bytu w socjalistycznym przemyśle należy natychmiast zmobilizować aparat agenturalny do wykrycia wywrotowej działalności wrogiej agenty w danym temacie.

Dokładnie ustalcie, w jakich kopalniach oczekiwany jest napływ robotników z Zachodniej Ukrainy.

Zwróćcie uwagę na wybór komendantów i personelu obsługi hoteli robotniczych, gdzie zostaną rozmieszczeni ci pracownicy. Cały zdeprawowany i niesprawdzający się w tej pracy element powinien być usunięty i zamieniony na nowych, sprawdzonych ludzi.

Przy pomocy milicji przeprowadźcie oczyszczenie kopalni z najbardziej zagorzałego elementu kryminalnego.

Ponieważ werbunek pracowników dla Donbasu na Zachodniej Ukrainie odbywa się przeważnie wśród osób, które uciekły z byłego polskiego terytorium zajętego przez wojska niemieckie, należy brać pod uwagę to, że wśród tych uchodźców jest również niemiecka agentura przerzucona w celu przeprowadzenia działalności wywiadowczej i wywrotowej na terytorium ZSRR. Dlatego, w celu wykrycia agentury niemieckiego wywiadu nowo przybyli pracownicy z Zachodniej Ukrainy powinni być w pełni objęci obserwacją agenturalną jak w miejscu pracy, tak i zamieszkania.

W tymże celu niezbędnym jest po przybyciu pierwszych partii robotników przystąpić do rzetelnego przygotowania kandydatów w celu werbowania agentury i informatorów wśród tych robotników.

Nie później niż 5 dni od przybycia pierwszych partii robotników należy wysłać dokładny meldunek odzwierciedlający stopień przygotowań i warunki przyjęcia napływających robotników z Zachodniej Ukrainy, reakcję i nastroje z tym związane wśród miejscowych robotników Donbasu, jak również wśród nowo przybyłych, a także zdać raporty z przeprowadzonych i planowanych przez Was przedsięwzięć w zakresie niniejszych poleceń.

W danej kwestii wydajcie polecenia miejskim i rejonowym oddziałom NKWD.

ZAS[TĘPCA] NARKOMA SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR

kapitan bezpieczeństwa państwowego

*Gorlinski*⁴

[podpis odręczny]

„25” października 1939 r.
nr 4183/CH*
m[iasto] Kijów

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim⁵.
HDA SBU, f. 16, op. 32, spr. 39, k. 25-28.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

¹ Andriej Czeczkw (1905-1975) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W 1929 wstąpił do WKP(b). Od 1937 do 1939 działał w Komitecie KP(b)U w Dniepropetrowsku. Podczas II wojny światowej był m.in.: szefem Zarządu NKWD obwodu Stalińskiego (1939-1941, 1943-1946); członkiem NKWD Baszkirskiej ASRR (1942-1943). Po wojnie sprawował następujące funkcje: zastępca ministra spraw wewnętrznych USRR (1946-1950), zastępca szefa II Głównego Zarządu przy Radzie Ministrów ZSRR ds. kadr (1950-1953), zastępca szefa Głównego Zarządu Ministerstwa Budowy Maszyn Średnich ZSRR (1953-1956), zastępca ministra spraw wewnętrznych GSRR (1956-1961).

² Michaił Czeriewatienko (1903-1941) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W 1926 wstąpił do WKP(b). W latach 1934-1938 był: kierownikiem wydziału komitetu rejonowego KP(b)U (1934-1935); III, a następnie II sekretarzem rejonowego komitetu KP(b)U (1935-1938). W 1938 pracował w Komitecie Obwodowego KP(b)U w Mikołajowie. W latach 1939-1941 był kolejno: szefem Zarządu NKWD obwodu woroszyłohradzkiego (1939-1941) i szefem Zarządu NKWD obwodu kijowskiego (1941). Zginął na froncie w 1941.

³ Rajkom – Komitet Rejonowy (ros.: Районный комитет – Райком).

⁴ Nikołaj Gorlinski (1907-1965) – funkcjonariusz radzieckich służb specjalnych. Od 1931 członek WKP(b). Od 1936 porucznik bezpieczeństwa państwowego. W latach 1938-1940 zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. W 1941 szef Zarządu 3. NKGB ZSRR, a w latach 1941-1942 szef Zarządu 3. NKWD ZSRR. W 1945 mianowany generałem porucznikiem. W latach 1953-1954 szef Zarządu 5. MSW ZSRR. W 1954 zwolniony ze służby, 2 lata później wykluczony z partii. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. I, II, passim.

⁵ Niniejszy dokument w języku oryginału był wydrukowany w publikacji pt. *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.*, s. 66.

1939, 5 listopada, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący działań operacyjnych na terytorium II RP okupowanym przez ZSRR.*

Ściś[le] tajne

ROZKAZ
LUDOWEGO KOMISARZA SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZWIĄZKU SRR
na 1939 rok

^a**Nr 001353**^{-a}. O przedsięwzięciach operacyjnych na Zachodniej Ukrainie i Zachodniej Białorusi.

^a**Nr 001353**^{-a}. 5 listopada 1939 r., mias[to] Moskwa.

DO NKWD
ZWIĄZKOWYCH, AUTONOMICZNYCH REPUBLIK,
NACZELNIKÓW Z[ARZĄDÓW] NKWD KRAJÓW
I OBWODÓW, NACZELNIKÓW ODDZIAŁÓW
SPECJALNYCH OKRĘGÓW WOJSKOWYCH,
NACZELNIKÓW DTO¹, NACZELNIKÓW 3. OD-
DZIAŁÓW ITŁ² I ITK³, NACZELNIKÓW ZARZĄ-
DÓW I ODDZIAŁÓW NKWD ZSRR

W celu szybszego oczyszczenia terytorium Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi z elementów wrogich,

ROZKAZUJĘ:

1. Ujawnić występujących w materiałach agenturalnych i śledczych spraw obecnie prowadzonych i archiwalnych członków trockistowskich, białoemigracyjnych, nacjonalistycznych, terrorystycznych i innych k[ontr]r[ewolucyjnych] organizacji mieszkających na terytorium Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi.

^a ^{-a} W dokumencie pogrubiono.

2. W tychże materiałach ujawnić tajnych agentów zagranicznych wywiadów, prowokatorów, rezydentów, właścicieli konspiracyjnych mieszkań, dywersantów, przemytników, funkcjonariuszy polskich wywiadowczych i kontrwywiadowczych organów żandarmerii i policji.

3. Na wymienione w p. 1 i 2 osoby sporządzić teczki⁴ według dołączonego wzoru i przesłać je w celu operacyjnego wykorzystania do narkoma⁵ spraw wewnętrznych USRR tow. ^{b-}*Sierowa*^{-b} oraz narkoma spraw wewnętrznych BSRR tow. ^{b-}*Canawy*^{-b6}.

O wykonaniu zameldować.

^{c-}[...]^{-c}

Zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR

^{b-}*W. Mierkułow*^{-b}

*Druk ulotny w języku rosyjskim*⁷.

HDA SBU, f. 9, spr. 6, k. 147.

^{b-} ^{-b} Nazwiska są wydrukowane kursywą.

^{c-} ^{-c} Adnotacja odręczna: Tow. Ryszal. Pilnie sprawdzić, co jest w archiwum i zameldować. 19 XI [19]39 r. [podpis odręczny nieczytelny].

¹ DTO – Oddział Drogowo-Transportowy (ros.: Дорожно-транспортный отдел – ДТО).

² ИТЛ – Poprawczy Obóz Pracy (ros.: Исправительно-трудовой лагерь – ИТЛ).

³ ИТК – Poprawcza Kolonia Pracy (ros.: Исправительно-трудовая колония - ИТК).

⁴ Teczka – (ros.: справка). Miejscowe organa NKWD na każdego aresztowanego w sprawie masowych operacji zakładały teczki-informacje, zawierające tylko dane ankietowe aresztowanych i krótką treść oskarżenia. Te teczki były wysyłane do Moskwy, gdzie rozpatrywali je pracownicy centralnego aparatu NKWD ZSRR. Według tych informacji układano listy ze wskazaniem rodzaju ukarania. Po podpisaniu tych list przez Jeżowa, Frinowskiego lub innych wyroki wprowadzano w życie natychmiast.

⁵ Narkom – Ludowy Komisarz (ros.: Народный комиссар – Нарком).

⁶ Ławrientij Canawa (1900-1955) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. Od 1920 w RKP(b). W latach 1939-1952 był członkiem Centralnej Komisji Rewizyjnej WKP(b). W latach 1938-1941 pełnił funkcję ludowego komisarza spraw wewnętrznych BSRR. W 1941 został szefem Wydziału Specjalnego NKWD Frontu Zachodniego. W latach 1942-1945 był m.in.: szefem Wydziału Specjalnego NKWD Frontu Zachodniego (1942-1943); ludowym komisarzem bezpieczeństwa państwowego BSRR (1943-1946), pełnomocnika NKWD przy II. Froncie Białoruskim (1945). W latach 1946-1951 był ministrem Bezpieczeństwa Państwowego BSRR. Od 1951 do 1952 był szefem II Zarządu Głównego Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego Związku Radzieckiego. 4 IV 1954 został aresztowany w związku ze sprawą Ławrientija Berii. Zmarł 12 X 1955 w więzieniu.

⁷ Niniejszy dokument w języku oryginału był wydrukowany w cytowanej już publikacji pt. *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р. ...*, s. 72.

1939, 6 listopada, Moskwa – Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący organizacji organów NKWD na okupowanym terytorium II RP.

Ściś[le] tajne

ROZKAZ

Ludowego komisarza spraw wewnętrznych Związku SRR
na 1939 rok

^a**Nr 001359**^a. O organizacji organów NKWD na Zachodniej Ukrainie.

^a**Nr 001359**^a. 6 listopada 1939 r., mias[to] Moskwa.

Zgodnie z Ustawą Rady Najwyższej ZSRR z dnia 1 listopada br. o włączeniu Zachodniej Ukrainy w skład Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz połączenia jej z Ukrainą Socjalistyczną Republiką Radziecką,

ROZKAZUJE:

1. Zorganizować:

a) Zarząd NKWD obwodu lwowskiego z dyslokacją w m[ieście] Lwów, podległe jemu oddziały powiatowe NKWD wymienione zostały w dołączonym Spisie nr 1;

b) Zarząd NKWD obwodu łuckiego z dyslokacją w m[ieście] Łuck, podległe jemu oddziały powiatowe NKWD wymienione zostały w dołączonym Spisie nr 2;

c) Zarząd NKWD obwodu stanisławowskiego z dyslokacją w m[ieście] Stanisławów, podległe jemu oddziały powiatowe NKWD wymienione zostały w dołączonym Spisie nr 3;

d) Zarząd NKWD obwodu tarnopolskiego z dyslokacją w m[ieście] Tarnopol, podległe jemu oddziały powiatowe NKWD wymienione zostały w dołączonym Spisie nr 4.

^a ^a W dokumencie nazwiska wydrukowane pogrubioną czcionką.

2. Zatwierdzić znajdujące się w załącznikach tymczasowe etaty wymienionych wyżej zarządów NKWD i podległych im organów NKWD.

3. W związku z organizacją nowych zarządów NKWD na terytorium Ukraińskiej SRR narkom spraw wewnętrznych USRR tow. ^{a-}**Sierow**^{-a} zobowiązany jest przedstawić swoje propozycje w kwestii wzmocnienia kadry centralnego aparatu NKWD USRR.

4. Skompletowanie nowo organizowanych organów NKWD przeprowadzić na bazie 726 osób wcześniej wysłanych na Zachodnią Ukrainę. Pozostały skład operacyjny uzupełnić na podstawie: czynnej kadry funkcjonariuszy NKWD republik, Z[arządów] NKWD krajów i obwodów – 100 osób, zgodnie z wyznaczonymi przydziałami; ze specjalnych organów NKWD Kijowskiego Okręgu Wojskowego – 250 osób, ze szkół operacyjno-czekistowskich NKWD – 150 osób oraz pogranicznych organów NKWD – 100 ludzi.

5. Ludowy komisarz spraw wewnętrznych USRR tow. ^{a-}**Sierow**^{-a} zobowiązany jest przeprowadzić rozmieszczenie składu osobowego zgodnie z ogłoszonymi etatami. Informacje o rozmieszczeniu wysłać do Oddziału Kadrowego NKWD ZSRR celem zatwierdzenia.

6. Wszystkie osoby wcześniej skierowane do pracy w organach NKWD Zachodniej Ukrainy uważać za stałych pracowników, w związku z czym ^{a-}**prześcić**^{-a1} wypłacać wynagrodzenia przysługujące funkcjonariuszom za delegacje.

7. Mój zastępca tow. ^{a-}**Krugłow**^{-a2} ma skierować do dyspozycji narkoma spraw wewnętrznych USRR tow. Sierowa 60 osób w celu skompletowania stanowisk maszynistek w organach NKWD USRR.

Wartowniczy i komendancki skład w liczbie 200 ludzi, towarzyszy ^{a-}**Sierow**^{-a} ma wydzielić z osobowego składu batalionów wojsk pogr[anicznych] NKWD przydzielonych do grup operacyjnych NKWD USRR.

Załączniki rozesłać zgodnie z przynależnością.

Ludowy komisarz spraw wewnętrznych ZSRR

^{b-}**Ł. Beria**^{-b}

Ścis[le] tajne

Załącznik do rozkazu NKWD ZSRR

nr 001359-1939 r.

[...] ³

^{b-} ^{-b} Nazwiska wydrukowane kursywą.

SPIS nr 2
Organów NKWD podległych Z[arządowi] NKWD obwodu łuckiego

1. Włodzimierski Powiatowy Oddział NKWD
2. Horochowski Powiatowy Oddział NKWD
3. Dubieński Powiatowy Oddział NKWD
4. Zdołbunowski Powiatowy Oddział NKWD
5. Kowelski Powiatowy Oddział NKWD
6. Kostopolski Powiatowy Oddział NKWD
7. Krzemieniecki Powiatowy Oddział NKWD
8. Lubomelski Powiatowy Oddział NKWD
9. Rówieński Powiatowy Oddział NKWD
10. Sarneński Powiatowy Oddział NKWD

Naczelnik 15. Wydziału O[ddziału] K[adr] NKWD ZSRR
kapitan bezpieczeństwa państwowego ^b-*Babkin*^{b4}

Druk ulotny w języku rosyjskim⁵.
HDA SBU, f. 9, spr. 6, k. 149-151.

¹ Tak w dokumencie.

² Siergiej Krugłow (1907-1977) – funkcjonariusz służb specjalnych ZSRR. W 1938 pełnił funkcję specjalnego pełnomocnika NKWD ZSRR. Do jego zadań należało zajmowanie się postępowaniami dyscyplinarnymi w stosunku do zarówno funkcjonariuszy jak i żołnierzy Wojsk NKWD. W latach 1939-1945 (z przerwami) był zastępcą ludowego komisarza spraw wewnętrznych, a następnie od 1945 został szefem LKSW. W latach 1952-1956 członek Komitetu Centralnego KPZR, a następnie w latach 1946-1950 i 1954-1958 był deputowanym do Rady Najwyższej ZSRR. W 1958 przeszedł na emeryturę. Zmarł 6 VII 1977.

³ Nie umieszczamy załączników nr 1, 3 oraz 4 dotyczących obwodów lwowskiego, tarnopolskiego oraz stanisławowskiego.

⁴ Iwan Babkin (1893-1963) – funkcjonariusz NKWD. Od 1919 członek RKP(b). Wieloletni pracownik Wydziałów Specjalnych Czeki. W 1930 został sekretarzem Zarządu Obozów OGPU ZSRR. W latach 1930-1931 pracował w Zarządzie Administracyjno-Organizacyjnym OGPU ZSRR. Od 1931 pracował na różnych stanowiskach w Wydziale Kadr OGPU/NKWD ZSRR. W trakcie II wojny światowej był m.in.: szefem 15. Wydziału Oddziału Kadr NKWD ZSRR, kapitanem bezpieczeństwa państwowego (1939-1941). Również po wojnie pełnił różne funkcje w Wydziale Kadr MGB ZSRR. W 1951 zwolniony z powodu choroby.

⁵ Dokument ten w języku oryginału był wydrukowany w publikacji pt. *НКВД-МВД СССР в борьбе с бандитизмом и вооруженным националистическим подпольем на Западной Украине, в Западной Белоруссии и Прибалтике (1939-1956)*, сост. Н.И. Владимирцев, А.И. Кокурин, Москва 2008, s. 25-26; Niniejszy dokument w języku oryginału był wydrukowany w publikacji pt. *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р. ...*, s. 73.

1939, 6 listopada, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący organizacji i obsady kadrowej milicji terytorialnej i kolejowej na terenie okupowanych województw południowo-wschodnich II RP.*

Ścis[le] tajne

ROZKAZ

Ludowego komisarza spraw wewnętrznych Związku SRR
na 1939 rok

^a**Nr 001366**^a. O organizacji terytorialnej i kolejowej milicji na Zachodniej Ukrainie i skompletowaniu jej kadry.

^a**Nr 001366**^a. 6 listopada 1939 r., mias[to] Moskwa.

Zgodnie z Ustawą Rady Najwyższej ZSRR o włączeniu Zachodniej Ukrainy w skład ZSRR oraz połączenia jej z Ukrainą Socjalistyczną Republiką Radziecką.

ROZKAZUJĘ:

Zorganizować organy terytorialnej milicji na Zachodniej Ukrainie w składzie Zarządów Obwodowych: Lwowskiego, Tarnopolskiego, Stanisławowskiego, Łuckiego i aparatów powiatowych zgodnie z dołączonym spisem i oddziałami milicji kolejowej Kolei Lwowskiej i Kowelskiej.

Naczelnikowi Głównego Zarządu RK¹ Milicji NKWD ZSRR majorowi tow. ^a**Zujewowi**^{a2} w ciągu dziesięciu dni ^a**wybrać**^{a3} i odkomenderować do dyspozycji naczelnika Zarządu RK Milicji NKWD USRR skład dow[ód-
czy]:

a) do milicji terytorialnej 400 osób z absolwentów Szkół: Lenin-
gradzkiej - 60 os[ób], Saratowskiej – 40 os[ób], Smoleńskiej – 50 os[ób],

^a ^a W dokumencie pogrubiono.

Riazańskiej – 30 os[ób], Gorkowskiej – 35 os[ób], Nowocerkaskiej – 35 os[ób], Woroneskiej – 40 os[ób] oraz obwodowych zarządów milicji – 110 os[ób];

b) do milicji kolejowej 80 osób, do Kolei: Lwowskiej – 50 os[ób] oraz Kowelskiej – 30 os[ób].

Ludowy komisarz spraw wewnętrznych ZSRR
komisarz bezpieczeństwa państwowego 1. rangi

^{b-}*Ł. Beria*^{-b}

Załącznik do rozkazu NKWD ZSRR
nr 001366-1939 r.

SPIS
obwodów i powiatów Zachodniej Ukrainy

1. OBWÓD LWOWSKI

1. bóbrecki	10. przemyski
2. gródecki	11. rawski
3. drohobycki	12. rudecki
4. dobromilski	13. samborski
5. żółkiewski	14. starsamborski
6. leski	15. sokalski
7. lubaczowski	16. turczański
8. lwowski	17. jaworowski
9. mościski	

2. OBWÓD TARNOPOLSKI

1. brodzki	10. kopyczyński
2. brzeżański	11. przemyślański
3. buczacki	12. podhajecki
4. borszczowski	13. radziechowski
5. złoczowski	14. skałacki
6. zbaraski	15. tarnopolski
7. zaleszczycki	16. trembowelski
8. zborowski	17. czortkowski
9. kamioniecki	

^{b-} ^{-b} Nazwiska kursywą.

3. OBWÓD STANISŁAWOWSKI

1. bohorodczański	10. rohatyński
2. halicki	11. stryjski
3. horodeński	12. stanisławowski
4. doliński	13. śniatyński
5. żydaczowski	14. skolski
6. kołomyjski	15. tłumacki
7. kałuski	
8. kosowski	
9. nadwórniański	

4. OBWÓD ŁUCKI

1. włodzimierski	7. krzemieniecki
2. horochowski	8. łucki
3. dubieński	9. lubomelski
4. zdołbunowski	10. rówieński
5. kowelski	11. sarneński
6. kostopolski	

Naczelnik KO⁴ GURKM⁵ NKWD ZSRR
komisarz batalionowy ^{b-}Zapiewalin^{b6}

*Druk ulotny w języku rosyjskim⁷.
HDA SBU, f. 9, spr. 6, k. 155-156.*

¹ RK - Robotniczo-Chłopska (ros.: Рабоче-Крестьянская - РК).

² Paweł Zujew (1901-1980) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W 1921 w RKP(b). W latach 1919-1921 oraz 1924-1932 służył w Armii Czerwonej. Następnie w 1932 w OGPU. W latach 1939-1945 sprawował następujące funkcje: szefa Głównego Zarządu Milicji Robotniczo-Chłopskiej NKWD ZSRR (1939-1940); szefa Głównego Zarządu Więziennictwa NKWD ZSRR (1940-1941); pomocnika szefa wydziału Zarządu NKWD obwodu moskiewskiego (1941); szefa Wydziału IV Zarządu NKWD obwodu moskiewskiego (1942); pomocnika szefa wydziału operacyjnego sztabu wojsk inżynieryjnych 3. Frontu Białoruskiego (1943-1945).

³ Tak w dokumencie.

⁴ KO – Oddział Komendancki (ros.: Командный отдел – КО).

⁵ GURKM – Główny Zarząd Robotniczo-Chłopskiej Milicji (ros.: Главное Управление Рабоче-Крестьянской милиции - ГУРКМ).

⁶ Michaił Zapiewalin (1905-1972) – funkcjonariusz radzieckich służb specjalnych. W latach 1939-1945 był m.in.: szefem Wydziału Komendanckiego GURKM NKWD ZSRR (1939-1940); zastępcą szefa GURKM NKWD ZSRR ds. kadr (1940-1941); zastępcą szefa Zarządu NKWD obwodu moskiewskiego ds. kadr (1941-1943); zastępcą szefa Wydziału Kadr NKWD ZSRR (1941); I zastępcą szefa Zarządu NKWD obwodu moskiewskiego (1943-1945). Po zakończeniu II wojny światowej sprawował następujące funkcje: szefa Zarządu NKWD/MWD obwodu smoleńskiego (1945-1949); zastępcy szefa Gułagu MWD ZSRR ds. politycznych (1949-1952); ministra spraw wewnętrznych Tatarskiej ASRR (1952-1953); I zastępcy ministra spraw wewnętrznych GSRR (1953-1954); szefa Zarządu Karagandzkiego Poprawczego Obozu Pracy MWD (od 1958).

⁷ Niniejszy dokument w języku oryginału był wydrukowany w publikacji pt. *Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р. ...*, s. 77.

1939, 10 listopada, Kostopol – Postanowienie radzieckiego Tymczasowego Komitetu miasta Kostopol o zamianie polskich nazw ulic na ukraińskie lub komunistyczne.

^a-Kopia^a

**Postanowienie nr 3
Kostopolskiego Tymczasowego Komitetu miasta Kostopol
dnia 10 listopada 1939 roku**

^b-[...]^b

UCZESTNICZYLI:

Przewodniczący: Komitetu Mileszkiewicz Aleksander Apolinarjewicz

Zastępca: Silwer Aleksander

Członek-sekretarz: Zaldman Łazar

Członkowie: Smuszko Lew, Korin Izaak

Sekretarz Gorkompartii¹ tow. Beznoszczenko

SŁUCHALI:

wniosek sekretarza Gorkompartii tow. Beznoszczenki o tym, że niektórym ulicom miasta Kostopol jeszcze nie zmieniono nazwy i te ulice mają nazwy byłych polskich burżuazyjnych działaczy reakcyjnych,

^a ^a Wyraz podkreślony.

^b ^b Ukośny, nieczytelny podpis na tekście dokumentu.

wrogich władzy robotniczo-chłopskiej oraz klasie robotniczej, takich jak ulice: [Józefa] Piłsudskiego, [Józefa] Sowińskiego, [Bronisława] Pierackiego, [Henryka] Sienkiewicza, Berka Joselewicza, również ulica 3 Maja jako symbol uczczenia święta polskiej burżuazyjno-reakcyjnej konstytucji, ulica 11 Listopada, jako pamiątka uczczenia odrodzenia byłego polskiego państwa burżuazyjnego i inne: Wiejska, Huta Szklana, Dworcowa, Zamiejska, Kolejowa, Kościelna, Krzywa, Łączna, Przeskok, [Stanisława] Staszica, Skośna, Tartaczna, Cerkiewna, Cmentarna, które mają nazwy czysto polskie nieodpowiadające frazeologii w przekładzie na języki ukraiński i rosyjski. Biorąc pod uwagę to, że zgodnie z postanowieniem Ukraińskiego Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy na terytorium Zachodniej Ukrainy za język państwowy uznano język ukraiński, ^c[...] ^c postanowili: wniosek tow. Beznoszczenki przyjąć, a ulice przemianować zgodnie z poniższą listą:

[Lp.]	Poprzednia nazwa ulicy	przemianowano na:
1.	Piłsudskiego	[Włodzimierza] Lenina ²
2.	Pierackiego	Tarasa Szewczenki
3.	Przechodnia I	Perechidna I
4.	Przechodnia II	Perechidna II
5.	Przechodnia III	Perechidna III
6.	Aptekarska	Komuny Paryskiej
7.	Wiejska	Silska
8.	Huta Szklana	Zawodśka
9.	Dworcowa	Stancyjna
10.	Zatorowa	Zadorożna
11.	Zamiejska	Zamijśka
12.	Kolejowa	Zaliznyczna
13.	Kościelna	Czerwona
14.	Krzywa	Krywa
15.	Łączna	[Łazara] Kaganowicza
16.	11 Listopada	Żowtnewa
17.	3 Maja	1 Maja

^c ^c Kreska wykonana odręcznie, prawdopodobnie w celu uniemożliwienia dopisywania treści dokumentu.

18.	Przeskok	Proletariacka
19.	Staszica	8 Marca
20.	Sienkiewicza	Maksyma Gorkiego
21.	Generała Sowińskiego	Karola Marksa
22.	Skośna	[Siergieja] Kirowa
23.	Tartaczna	Robitnycza
24.	Cmentarna	Piwdenna
25.	Cerkiewna	17 Września
26.	Berka Joselewicza	Szolema Alejchema ³

Kopię niniejszego postanowienia przekazać Tymczasowemu Zarządowi Powiatu Kostopolskiego do zatwierdzenia i ogłosić w mieście. Oryginał posiada odpowiednie podpisy.

Za zgodność z oryginałem:

Przewodniczący Gorsowietu⁴

[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim i ukraińskim.
DARO, f. P-86, op. 1, spr. 16, k. 1-2.*

¹ Gorkompartii – Miejski Komitet Partii (ros.: Городской комитет партии – Горкомпартии).

² W dokumencie nazwy ulic wpisano po ukraińsku.

³ Szolem Alejchem, właśc. Salomon Rabinowicz (1859-1916) – żydowski pisarz, jeden z klasyków literatury pięknej w języku jidysz.

⁴ Gorsowiet – Rada Miejska (ros.: Городской совет – Горсовет).

1939, 25 listopada, Moskwa – *Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii dotyczący organizacji oddziałów drogowo-transportowych NKWD na okupowanych Kresach Wschodnich II RP.*

ŚCIŚ[LE] TAJNE

ROZKAZ

Ludowego komisarza spraw wewnętrznych Związku SRR
na 1939 rok

^aNr 001432^a. O organizacji aparatów DTO NKWD na Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainie.

^aNr 001432^a. 25 listopada 1939 r., miasto Moskwa.

W celu operacyjno-czekistowskiej obsługi kolei Zachodniej Białorusi i Zachodniej Ukrainy zorganizować DTO NKWD na Kolei Białostockiej, Brześć Litewskiej, Kowelskiej oraz Lwowskiej na bazie obecnie istniejących głównych grup drogowo-transportowych. Załączone etaty: 455 jednostek – zatwierdzić.

Zlecić zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR komisarzowi bezpieczeństwa państwowego 3. rangi tow. ^aKrugłowowi^a i nacz[elnikowi] Głównego Zarządu Transportowego NKWD ZSRR starszemu majorowi bezpieczeństwa państwowego tow. ^aMilszteinowi^{a1} przeprowadzenie skompletowania i rozstawienia kadr nowych DTO w ciągu dziesięciu dni.

Ludowy komisarz spraw wewnętrznych ZSRR

^b*Ł. Beria*^b

*Oryginał. Druk ulotny w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 9, spr. 6, k. 181.*

^a ^a W dokumencie pogrubiono.

^b ^b Nazwisko kursywą.

¹ Sołomon Milsztejn (1899-1955) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W latach 1924-1926 był naczelnikiem 2. Wydziału Oddziałów Specjalnych (kontrwywiad wojskowy) Armii kaukaskiej. W latach 1926-1930 był sekretarzem Kolegium GPU GSRR. W latach 1932-1938 sprawował funkcję: kierownika sekretariatu jednego z Oddziałów (1932-1934); kierownik specjalnej komórki KP(b) Gruzji (1934-1936). W 1936 został przewodniczącym Rady Sportowej GSSR. Od 1938 był zastępcą naczelnika NKWD. W 1939 został naczelnikiem Głównego Zarządu Transportowego NKWD (GTU). Jeden z organizatorów zbrodni katyńskiej. 30 VI 1953 został aresztowany, zaś 30 X 1954 skazany na śmierć przez rozstrzelanie.

1939, 4 grudnia, Moskwa – Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii w sprawie wypłaty dodatku służbowego funkcjonariuszom NKWD przeniesionym do pracy na okupowane Kresy Wschodnie II RP.

ŚCIŚ[LE] TAJNE

**ROZKAZ
Ludowego komisarza spraw wewnętrznych Związku SRR
na 1939 rok**

^a**Nr 001452**^a. O wydaniu dodatku za przeniesienie funkcjonariuszom wyznaczonym do stałej pracy w organach NKWD Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi.

^a**Nr 001452**^a. „4” grudnia 1939 r., mias[to] Moskwa.

W uzupełnieniu do p[unktu] 6 Rozkazów NKWD ZSRR na 1939 rok o nr 001337 oraz nr 001359

ROZKAZUJĘ:

1. Funkcjonariuszom organów NKWD Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi wyznaczonym do stałej pracy w tych organach, jak również funkcjonariuszom organów specjalnych NKWD Okręgów Ukraińskiego

^a ^a W dokumencie pogrubiono.

i Białoruskiego obsługującym oddziały, które otrzymały dyslokację, ^a**wy-
dać dodatek za przeniesienie**^a.

2. Wypłatę codziennych diet pieniężnych funkcjonariuszom wszystkich organów NKWD Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi wyznaczonym do stałej pracy zakończyć od ^a**1 listopada 1939 roku**^a.

3. Wypłatę dodatku za przeniesienie przeprowadzić niezależnie od tego, który raz w danym roku kalendarzowym następuje przeniesienie danego funkcjonariusza.

4. Dodatek za przeniesienie na rodzinę wypłaca się tylko w przypadku rzeczywistej możliwości przeniesienia rodziny.

Ludowy komisarz spraw wewnętrznych ZSRR

^b*Ł. Beria*^b

*Oryginał. Druk ulotny w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 9, spr. 6, k. 188.*

14

1939, 23 grudnia, Moskwa – Wyjaśnienia naczelnika Zarządu Głównego Milicji NKWD ZSRR Pawła Zujewa do instrukcji „O trybie wydawania tymczasowych zezwoleń na zamieszkanie uchodźcom kierowanym do pracy na zlecenie Narkomatów”.

TAJNE

Do
Naczelników Zarządów R[obotniczo]-Ch[łopskiej] Milicji
republik, krajów i obwodów

W związku z zapytaniem z terenu rozwijając postanowienia instrukcji „O trybie wydawania czasowego zezwolenia na zamieszkanie na terytorium ZSRR uchodźcom kierowanym do pracy na zlecenie Narkomatów” ogłoszonej rozkazem NKWD ZSRR nr 0406 z 9 grudnia 1939 r.

^b ^{-b} Nazwisko wydrukowane kursywą.

WYJAŚNIAM:

Za uchodźców uznaje się osoby przybyłe z terytorium był[ej] Polski obecnie zajęтым przez Niemcy, nie mylić z nimi obywateli wołyńskiego, drohobyckiego, lwowskiego, rówieńskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego obwodów USRR i baranowickiego, białostockiego, brzeskiego, wilejskiego i pińskiego obwodów BSRR.

Obywatelom wyżej wymienionych obwodów przybywającym w zorganizowanym, a także w indywidualnym trybie do innych miejscowości Związku SRR po okazaniu przez nich odpowiednich dokumentów potwierdzających datę, miejsce urodzenia oraz ich sytuację soc[jalną] wydawać paszporty i meldować na ogólnych zasadach, ale nie dopuszczając do zamieszkania w miejscowościach objętych zakazem¹ osoby, podlegające działaniu postanowienia SNK² ZSRR nr 1441 z 8 sierpnia 1936 r.³

W tych przypadkach, gdy wskazane osoby nie mogą okazać wymaganych dla otrzymania paszportu dokumentów, im mogą zostać wydane czasowe zezwolenia, jednocześnie należy wysłać zapytanie do miejsca poprzedniego zamieszkania po to, aby żadna z takich osób nie mogła otrzymać paszportu w wypadku braku odpowiednich danych.

Uchodźców, kierowanych do pracy przez Narkomaty, nie meldować w miejscowościach objętych zakazem, strefach zamkniętych i pasie przygranicznym ZSRR, a w tych przypadkach, gdy ze strony Narkomatów będą dopuszczone naruszenia tych zasad, takich uchodźców z miejscowości objętych zakazem usuwać.

Dyrektywa GZRChM⁴ z 14 listopada 1939 r. nr 276335 zostaje anulowana, również anulowane jest rozporządzenie w tej kwestii skierowane do naczelnika ZRChM⁵ BSRR nr 276258 z 11 listopada 1939 r. oraz do naczelnika ZRChM USRR z 11 listopada 1939 r. nr 276259.

Naczelnik Głównego Zarządu R[obotniczo] Ch[łopskiej] Milicji NKWD ZSRR

major ^a-Zujew^a

P. o. Nacz[elnika] Oddziału Pasp[ortowo]-Rejestracyj[nego]
G[łównego] Z[arządu] R[obotniczo] Ch[łopskiej] M[ilicji] NKWD ZSRR
major milicji ^a-Zujew^a

23 grudnia 1939 r.

Nr 265

Oryginał. Druk ulotny w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 9, spr. 6, k. 225.

^a ^a Nazwiska wydrukowane kursywą. W tym wypadku była to ta sama osoba.

- ¹ Miejscowości reżimowe – w oryginale „режимные местности” – wydzielone w ZSRR miejscowości, w których nie wolno było osiedlać się m.in. cudzoziemcom. Związane to było z procesem paszportyzacji, która przeprowadzona została najpierw w Moskwie, Leningradzie, Charkowie i na rozległych terenach w ich pobliżu (100 km wokół Moskwy i Leningradu, 50 km wokół Charkowa). Terytoria te zostały uznane za „rieżimnyje” (ros. режимные), co oznaczało, że zabroniono wydawania paszportów i meldowania tam osób, w których władze radzieckie widziały bezpośrednie lub pośrednie zagrożenie: osób, które „nie zajmują się pracą społecznie użyteczną” w produkcji, w instytucjach, szkołach (z wyjątkiem osób niepełnosprawnych i emerytów); „kułaków”, którzy uciekli ze wsi oraz „rozkułaczonych” (nawet jeśli „pracują w przedsiębiorstwach lub w instytucjach radzieckich”); uciekinierów z zagranicy; osób, które przybyły z innych miast i wsi kraju po 1 stycznia 1931 bez zaproszenia do pracy przez instytucję lub przedsiębiorstwo, jeśli aktualnie nie mają określonego zajęcia lub pracują w instytucjach czy przedsiębiorstwach, ale często zmieniają miejsce pracy lub zostały zwolnione za zerwanie produkcji; pozbawionych praw wyborczych, przedstawicieli „byłych klas wyzyskiwaczy”; byłych więźniów i zesłanych; a także członków rodzin osób należących do wszystkich wyżej wymienionych grup.
- ² SNK, Sownarkom – Rada Komisarzy Ludowych (ros.: Совет народных комиссаров – СНК, Совнарком).
- ³ W postanowieniu m.in. jest mowa o tym, że w paszportach osób wcześniej skazanych z powodów politycznych umieszczano tajny znak, co utrudniało im znalezienie pracy oraz uniemożliwiało zamieszkanie w miejscowościach objętych zakazem.
- ⁴ GZRChM – Główny Zarząd Robotniczo-Chłopskiej Milicji (ros.: Главное управление рабоче-крестьянской милиции – ГУРКМ).
- ⁵ ZRChM – Zarząd Robotniczo-Chłopskiej Milicji (ros.: Управление рабоче-крестьянской милиции – ГУРКМ).

1939, 27 grudnia, Moskwa – Rozkaz ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Ławrientija Berii o trybie przenoszenia polskich jeńców wojennych z obozów oraz punktów zbiorczych do innych obozów NKWD.

Ściś[le] tajne

**ROZKAZ
Ludowego komisarza spraw wewnętrznych Związku SRR
na 1939 rok**

^aNr 001525^a. O trybie wysyłania jeńców wojennych z obozów i punktów zbiorczych NKWD.

^aNr 001525^a. 27 grudnia 1939 r., m[iasto] Moskwa.

Mają miejsce przypadki wysyłania jeńców wojennych był[ej] armii polskiej z obozów NKWD bez powiadomienia Zarządu ds. Jeńców Wojennych.

Taka sytuacja narusza system scentralizowanej ewidencji jeńców wojennych, znajdujących się w obozach.

W celu uporządkowania wysyłania jeńców wojennych z obozów i punktów zbiorczych NKWD,

ROZKAZUJĘ:

1. Naczelnikom obozów i punktów zbiorczych wysyłanie jeńców wojennych z punktów przyjąć do obozu, z obozu do obozu, a także do dyspozycji organów operacyjnych NKWD realizować tylko zgodnie ze specjalnymi rozporządzeniami Zarządu ds. Jeńców Wojennych.

2. Wnioski o wysłaniu jeńców wojennych znajdujących się w obozach do dyspozycji organów operacyjnych NKWD powinny być przesyłane wyłącznie poprzez Zarząd ds. Jeńców Wojennych.

Zastępca ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR
dowódca dyw[izji] ^bCzernyszow^{b1}

*Oryginał. Druk ulotny w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 9, spr. 84, k. 261.*

^a ^a W dokumencie wydrukowano pogrubioną czcionką.

^b ^b Nazwiska kursywą.

¹ Wasilij Czernyszow (1896-1952) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W 1920 wstąpił do WCzK. W 1922 został starszym inspektorem wojsk OGPU Nadwołżańskiego Okręgu Wojskowego w Samarze. W latach 1924-1952 sprawował następujące funkcje: naczelnika Oddziału Ochrony Pogranicza w Pełnomocnym Przedstawicielstwie przy OGPU w Kazachstanie (1924-1927); pełnomocnika naczelnika Kraju Dalekowschodniego (1927-1930); naczelnika Zarządu Ochrony Pogranicza i Wojsk GPU (od 1930); naczelnika Zarządu Ochrony Pogranicznej i Wewnętrznej Zarządu NKWD w Kraju Dalekowschodnim (1930-1934); naczelnika milicji i zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR (1937-1952). W 1940 był współorganizatorem zbrodni katyńskiej. Był również Naczelnikiem Zarządu Gułagu komunistycznych obozów koncentracyjnych przy Ludowym Komisarzacie Spraw Wewnętrznych ZSRR.

1940, 17 stycznia, Kijów – Instrukcja zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Nikołaja Gorlinskiego do naczelników obwodowych zarządów NKWD w sprawie ustalenia i rozpracowania członków rodzin byłych polskich funkcjonariuszy wywiadu i polskiej policji.

Ścisłe tajne

Do
Naczelnika obwodowego Zarządu NKWD
a--a bezpieczeństwa państwowego
tow. a--a
mias[to] a--a

W naszej dyrektywie nr 4565/cH* z 28 XI [19]39 r. skierowaliśmy Waszą uwagę na to, że polscy wywiadowcy, którzy uciekli z Zachodniej Ukrainy do różnych państw, będą starać się wykorzystać swoich krewnych i kontakty służbowe w interesach wywiadów zagr[anicznych] tych krajów, gdzie oni mieszkają i którym służą.

Wtedy proponowaliśmy wziąć pod ^baktywne-^b rozpracowanie wszystkie pozostałe kontakty z krewnymi i innymi osobami polskich wywiadców, którzy uciekli z Zachodniej Ukrainy do innych państw.

Znajdujące się u nas materiały świadczą o tym, że pracownicy b[y-łego] polskiego wywiadu przed samą ucieczką za granicę osadzili swoją specjalną agenturę celem szpiegowskich i dywersyjnych działań na naszych tyłach.

[...]

a- -a Brak wpisu.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

b- -b Podkreślono.

W grudniu 1939 roku był[y] szef 5 pol[skiej] ekspozytury major BIENKOWSKI¹, który uciekł do Rumunii, przerzucił uzbrojonego agenta b[yłego] polskiego wywiadu, później zatrzymanego przez oddział straży granicznej.

Agent ten, od dłuższego czasu pracujący w polskim wywiadzie, uciekał z resztkami b[yłej] polskiej armii do Rumunii. Tam z nim skontaktował się major BIENKOWSKI i przerzucił go na naszą stronę z zadaniami o charakterze szpiegowskim.

W śledztwie ustalono, że BIENKOWSKI pracuje dla rumuń[skiego] [wywiadu].

To kolejny raz potwierdza, że oficjalni pracownicy b[yłego] polskiego wywiadu już wykorzystywani są przez Rumunów, bezwarunkowo będą wykorzystywani przez niemiecki, francuski, angielski i inne wywiady zagr[aniczne].

Za granicę także uciekła duża liczba b[yłych] pracowników defensywy (kontrwywiadu) i tajnej policji, mających swoją sieć agentury na terytorium Zachodnich Obwodów USRR.

Kontakty rodzinne tych osób jak również wcześniej posiadana agentura będą wykorzystywane przez zagraniczne wywiady.

Biorąc pod uwagę wyżej wyłożone,

POLECAMY:

1. ^bNatychmiast^b zająć się ustaleniem i aktywnym rozpracowaniem wszystkich pozostałych rodzin, kontaktów rodzinnych, służbowych i innych był[y]ch pracowników wywiadu, kontrwywiadu, policji, którzy uciekli z Zachodnich Obwodów USRR do innych państw jak również tych, co pozostali na terytorium zajętych przez Niemcy.

2. Analogiczne działania przeprowadzić w ewidencji i rozpracowaniu rodzinnych i służbowych kontaktów aresztowanych b[yłych] pracowników wywiadu, kontrwywiadu i policji wykorzystując w tym celu akta ich spraw śledczych.

W pełnym zakresie wykorzystujcie możliwości „PK²” w celu ustalenia miejsca znajdowania się pracowników wymienionych wyżej organów, którzy uciekli.

3. [...] Należy wziąć pod uwagę to, że b[yli] pracownicy wywiadu, kontrwywiadu i policji, którzy uciekli, będą przez cały czas dążyć do ustanowienia kontaktu z ich rodzinami, a także kierować do nich lub przez nich z zagranicy swoją agenturę z różnymi zadaniami kontrrewolucyjnymi.

[...]

O rezultatach przeprowadzonych działań w zakresie niniejszych wskazówek, regularnie nas informujcie.

1940, 30 stycznia, Annowola (Annawal) – Protokół posiedzenia Komitetu Wiejskiego kolonii Annawal w sprawie nacjonalizacji majątku ziemianina Piotra Pruszyńskiego przekazanego klasztorowi ss. dominikanek.

**Protokół
posiedzenia Silkomu¹ kol[onii] Annawal²
z dnia 30 I 1940 r.**

^a-[...] -^a

UCZESTNICZYLI:

Przewodniczący Silkomu: Dżystek Józef

Sekretarz: Matus Tomasz

Członkowie: Kaliczak Mychajło, Mech J[ózef], Kaszycki I., Mrozicki J., Słowiński F[ranciszek], Pliszka A[dam], Krajewski W[acław]

SŁUCHALI:

1. O budynku, ziemiach oraz majątku należących wcześniej do byłego ziemianina Pruszyńskiego, a które zostały przekazane zakonnicom.

Uchwalili:

Budynki (^bnależące do ziemianina^{-b}), ziemię oraz majątek, które faktycznie należały do ziemianina Pruszyńskiego, a które zostały przekazane zakonnicom³, znacjonalizować zgodnie z dołączonym opisem.

Silkom kol[onii] Annawal prosi Rajwykonkom⁴ o rozmieszczenie Silrady⁵ w budynku byłego ziemianina, co nie przeszkodzi pracy dwóch klaszkoły⁶.

Przewodniczący Silrady

Dżystek
[podpis odręczny]

^a -^a Wpis odręczny: Na prezydium R[ejonowego] K[omitetu] Z[iemskiego]. Podpis odręczny nieczytelny.

^b -^b Fragment skreślony.

Sekretarz

Matus
[podpis odręczny]

Członkowie:

Krajewski Wacław
Kaliczak Mychajło
Pliszka Adam
Mech Józef
Słowiński Franciszek
Mrozicki
[podpisy odręczne]

Opis majątku oraz rzeczy osobistych ziemianina Pruszyńskiego Piotra⁷, który budował i przekazał do korzystania zakonnicom w kolonii Annawal.

Komisja w składzie: Przewodniczącego Silkomu kol[onii] Annawal Dżystka Józefa

Przewodniczącego Silkomu wsi Dołganiec Nikulina Wasyla
Sekretarza Silkomu kol[onii] Annawal T[omasza] Matusa
sporządziła opis całego majątku i rzeczy osobistych:

1) budynek – 12 pokoi; 2) jedna stodoła; 3) jeden chlew – 10x6; 4) drewnia; 5) jedna piwnica; 6) trzy wiadra, dwie waniutki niebieskie emaliowane; 7) jedno wiadro białe emaliowane; 8) trzy rondle czerwone emaliowane; 9) jeden rondel ocynkowany; 10) trzy naczynia gliniane; 11) jeden cedzak; 12) jeden lejek; 13) trzy kubki; 14) dwie chochle; 15) jedna blacha [do pieczenia]; 16) jedno ^c[...] ^c pudełko; 17) jedna solniczka; 18) łyżki aluminiowe – 7 szt.; 19) jeden tasak; 20) jeden młynek do kawy; 21) dwa noże ze stali hartowanej; 22) jeden durszlak; 23) jedno żelazko; 24) patelnia; 25) filiżanek – 6 szt.; 26) cztery bańki blaszane; 27) talerze – 6 szt.; 28) cztery naczynia gliniane; 29) karafka szklana; 30) dwa białki emaliowane; 31) 5 małych kieliszków; 32) 4 szklanki; 33) cztery łóżka drewniane; 34) trzy szafki; 35) pięć prześcieradeł; 36) dwie poduszki; 37) trzy ręczniki; 38) jeden taboret; 39) jedna miednica emaliowana; 40) jeden stolik; 41) jedna szafa; 42) dwa prześcieradła; 43) kołdra watowana; 44) poduszka; 45) dwa materace; 46) dwa krzesła; 47) dwie szafy; 48) trzy stoły; 49) jedna wanna emaliowana; 50) dwa lampiony; 51) trzy filiżanki; 52) trzy lampy zepsute, jedna lampa z abażurem, jedna prosta sprawna; 53) pięć stołów; 54) dwa ule z pszczołami i dwa puste; 55) dwa prześcieradła; 56) żyto – 4 ctn.; 57) owies – 4 ctn.; 58) ^d-1,5 ctn.; 59) 10 ctn.; 60) dwa ctn.;

^c ^c Wyraz nieodczytany.

^d ^d W dokumencie nie podano jakich zbóż dotyczą podane ceny.

61) 7 ctn.^{-d}; 62) dwie fury siana; 63) 7 fur⁸; 64) trzy krowy: jedna czerwona, druga czerwono-plamista, trzecia czerwono-biała; 65) roczna świnia maciora, prośna, roczny knur; 66) ziemi ok. 6 ha; 67) koń maści gniadej, używany przez przewodniczącego Silkomu wsi Borszczówka.

Niżej złożyli podpisy:

Dżystek
W. Nikulin
Matus
[podpisy odręczne]

Oprócz tego, jeden wóz, brona żelazna, jeden pług, sieczkarnia, kur – 25 sztuk.

Cały majątek i rzeczy otrzymała do przechowania Aniela Zoterówna, co potwierdza swoim podpisem.

Aniela Zoterówna
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku ukraińskim.
DARO, f. P-86, op. 1, spr. 16, k. 3-4v.

¹ Silkom – Komitet Wiejski (ukr.: Сільський комітет – Сільком).

² Miejscowość w powiecie kostopolskim, nosiła dwie nazwy: Annowola lub Annawal.

³ Chodzi o zakon dominikanek, które prowadziły tam ochronkę.

⁴ Rajwykonkom – Rejonowy Komitet Wykonawczy (ukr.: Районний виконавчий комітет – Райвиконком).

⁵ Silrada – Rada Wiejska (ukr.: Сільська рада – Сільрада).

⁶ Tak w dokumencie.

⁷ Hr. Piotr Pruszyński (ur. 1894-?) został aresztowany po wkroczeniu Armii Czerwonej w 1939, zaś rodziny nie poinformowano o miejscu jego pobytu. Majątki podlegały konfiskacie. Represjom podlegał również jego brat Andrzej Pruszyński (1890-1941/42). Został oskarżony o wyzysk rolników i fizyczne znęcanie się nad nimi. 23 IX 1939 trafił do więzienia NKWD w Równem. 17 V 1941 skazany na 8 lat w poprawczych obozach pracy (obóz „Sybłag”). Dalsze losy nieznanne. 10 VIII 1989 rehabilitowany.

⁸ Tak w dokumencie.

1940, 5 lutego, Moskwa – *Informacja naczelnika Zarządu Głównego Milicji NKWD ZSRR Pawła Zujewa dla zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Wasilija Czernyszowa o zatrzymaniu osób z podejrzanyimi polskimi dowodami osobistymi.*

ŚCIŚ[LE] Tajne

Do
Naczelników Zarządów R[obotniczo] Ch[łopskiej] Milicji
republik, krajów i obwodów

Uzupełniając fakty przytoczone w dyrektywie zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR dow[ódcy] dyw[izji] tow. ^a**Czernyszowa**^a z 14 grudnia 1939 r. nr 261, Zarząd R[obotniczo] Ch[łopskiej] Milicji Białoruskiej SRR doniósł, że podczas opuszczania miasta Brześć władze niemieckie wywiozły 51 czystych blankietów paszportów (dowodów osobistych) był[ej] Polski serii F od nr 075751 do nr 075801 oraz nr 075900, a podczas opuszczania terytorium gminy Malecz obw[odu] brzeskiego wywieziono 23 blankiety paszportów tejsze serii o numerach 250700, 250701, 250703, 250708-250716, 250728, 250729, 250800-250808.

Oprócz tego, z był[ego] magistratu m[iasta] Brześć wywieziono pieczęć, którą stawiają w paszportach (dowodach osobistych).

Osoby, u których będą znalezione te paszporty (dowody osobiste), zgodnie z wyżej wymienioną dyrektywą zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR dow[ódcy] dyw[izji] tow. ^a**Czernyszowa**^a – zatrzymywać i przekazywać organom bezpieczeństwa państwowego.

Naczelnik Głównego Zarządu R[obotniczo] Ch[łopskiej] Milicji NKWD ZSRR
major ^b*Zujew*^b

^a ^a W dokumencie pogrubiono.

^b ^b Nazwisko kursywą.

5 lutego 1940 r.
nr 45

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 9, spr. 85, k. 142.

19

1940, [przed 17 lutego], Moskwa – Projekt instrukcji zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Wsiewołoda Mierkułowa skierowanej do radzieckich przedstawicieli w Niemieckiej Komisji Granicznej do spraw przesiedlenia niemieckich uchodźców z ZSRR do Niemiec.

Ściśle tajne
Projekt

„ZATWIERDZAM”
LUD[OWY] KOM[ISARZ]
SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR
komisarz bezpieczeństwa państwowego
1. rangi
BERIA
[podpis maszynowy]
a- _____ -a 1940 r.

INSTRUKCJA
DLA RADZIECKICH PRZEDSTAWICIELI W NIEMIECKIEJ
KOMISJI GRANICZNEJ DS. WYSYŁANIA
UCHODźCÓW Z TERYTORIUM ZSRR DO NIEMIEC

§ 1

1. W celu organizacji odprawy uchodźców z ZSRR do Niemiec należy wydzielić radzieckich przedstawicieli, na których nałożyć obowiązek

a- -a Brak wpisu.

prowadzenia pracy na terytorium ZSRR wspólnie z członkami Niemieckiej Komisji Granicznej.

2. W czasie pracy Komisji stałymi punktami przebywania radzieckich przedstawicieli będą: Przemyśl, Włodzimierz Wołyński oraz Brześć Litewski, gdzie będą znajdować się członkowie Komisji Niemieckiej.

3. Przekazanie uchodźców za granicę będzie także odbywać się przez punkty, wymienione w p. 3.

§ 2

1. Jako uchodźcy podlegają wysyłaniu do Niemiec osoby na stałe mieszkające na terytorium b[ylej] Polski obecnie należącej do Niemiec, które z jakichś powodów w 1939 roku znalazły się na terytorium zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi.

Uwagi:

a) radzieccy przedstawiciele powinni przeprowadzić swoją pracę w taki sposób, żeby w pierwszej kolejności zostali odesłani do Niemiec uchodźcy skupieni obecnie na terytorium pasa granicznego;

b) ogólny kontyngent przekazywanych uchodźców ma stanowić 60.000 osób;

c) należy powstrzymać się od publikacji w gazetach informacji o początku pracy komisji.

2. Podstawą do przepuszczania uchodźców do Niemiec powinny być dokumenty z fotografiami wydane przez byłe państwowe organy b[ylej] Polski i potwierdzające, że dana osoba rzeczywiście mieszkała na terytorium b[ylej] Polski obecnie należącego do Niemiec. Takimi dokumentami mogą być: dowód osobisty, legitymacja, książeczka wojskowa lub świadectwo urodzenia.

3. Rejestracja uchodźców w ustanowionych punktach rejestracji w miastach, gdzie będą mieszkać niemieccy przedstawiciele, powinna być prowadzona jednocześnie przez niemieckich i radzieckich przedstawicieli.

4. Ankietowanie i sprawdzenie dokumentów osób wyrażających chęć przesiedlenia się wspólnie prowadzą przedstawiciele obu stron, oni również na miejscu decydują, czy osoba jest uchodźcą oraz czy podlega przesiedleniu.

5. Jeśli ktokolwiek z przedstawicieli stron nie zgadza się na przesiedlenie takiej czy innej osoby, wtedy w tej kwestii decydują wyżej stojący członkowie komisji.

6. Jeśli radziecki przedstawiciel ma jakiegokolwiek wątpliwości, co do przedstawionego dokumentu i uważa, że należy dodatkowo sprawdzić tożsamość uchodźcy, powinien wstrzymać się z ostateczną decyzją

i przeprowadzić w tajnym trybie sprawdzanie danych osoby poprzez organa NKWD.

7. Podczas przesiedlania uchodźców należy przypilnować, żeby ich najbliżsi (żona, dzieci) wyjechali wspólnie z nimi.

8. Listę wysyłanych do Niemiec uchodźców radziecki przedstawiciel sporządza w języku rosyjskim w 4 egzemplarzach, z których dwa podpisuje również niemiecki przedstawiciel.

Dwa egzemplarze tej listy radziecki przedstawiciel zostawia sobie, a dwa pozostałe podpisane [przez przedstawicieli obu stron] przekazywane są nacz[elnikowi] odpowiedniego KPP¹ celem przepuszczenia przez granicę wymienionych na listach uchodźców grupami po 500 osób. Grupy te do granicy konwojowane są przez radzieckich przedstawicieli.

9. Przed ostatecznym sporządzeniem listy i przed podpisaniem jej przez niemieckiego przedstawiciela radziecki przedstawiciel powinien sprawdzić sporządzoną listę i w zależności od rezultatów sprawdzenia wykreślić, jeśli jest taka możliwość, pod wiarygodnym pretekstem tą czy inną osobę, której nie należy wypuszczać za granicę.

§3

1. Uchodźcom przysługuje prawo wywożenia ze sobą:

a) wszystkich należących do nich rzeczy stanowiących ich osobisty bagaż, którego waga ma stanowić nie więcej niż 32 kilogramy na każdego dorosłego członka rodziny;

b) lekarzom, naukowcom, malarzom, artystom, rzemieślnikom itp. zezwala się wywozić wszystkie przedmioty związane z ich działalnością zawodową;

c) wszystkie dokumenty i akty, ich osobiste, jak również społeczne.

2. Nie wolno wywozić z ZSRR:

a) walutę radziecką i zagraniczną;

b) różnego rodzaju cenne przedmioty, rękodzieło, gotowe ubrania i inne przedmioty o charakterze towarowym w ilości przewyższającej granice potrzeb rodziny uchodźcy;

c) broń palną i białą.

§4

1. Biorąc pod uwagę to, że przedstawiciele niemieccy wykorzystując przebywanie na terytorium ZSRR mogą próbować prowadzić działalność wywiadowczą (werbować agenturę, odnawiać kontakty z już istniejącą agenturą itd.), radzieccy przedstawiciele zobowiązani są organizować pracę w taki sposób, żeby eliminować działalność wywiadowczą przedstawicieli niemieckich. W tym celu radzieccy przedstawiciele powinni:

- a) mieszkać w mieszkaniu wspólnie z przedstawicielami niemieckimi;
- b) wszędzie im towarzyszyć;
- c) maksymalnie ograniczać swobodne poruszanie się przedstawicieli niemieckich;
- d) w przypadku sprzeciwu komisji niemieckiej przed eskortą przedstawiciela radzieckiego wytłumaczyć potrzebę eskorty zabezpieczeniem ich bezpieczeństwa, a takiego rodzaju sprzeciw taktownie, lecz zdecydowanie uchylać.

§5

Przedstawiciel radziecki powinien utrzymywać ścisły kontakt z organami NKWD przekazując im wszystkie zdobyte w procesie pracy materiały o zachowaniu przedstawicieli niemieckich, ich kontaktach, więzach rodzinnych uchodźców przesiedlonych do Niemiec i różne inne informacje, które mogą interesować organa NKWD.

§6

Przedstawiciele radzieccy, mający eskortować przedstawicieli niemieckich są wyznaczani przez narkomów spraw wewnętrznych Ukrainy i Białorusi, którzy zgodnie z rozkazem NKWD ZSRR nr 1564 z 31 grudnia 1939 r. zabezpieczają czekistowską obsługę Niemieckiej Komisji Granicznej.

ZAST[ĘPCA] LUD[OWEGO] KOM[ISARZ]A SPRAW WEWNĘTRZNYCH ZSRR
komisarz bezpieczeństwa państwowego 3. rangi

Mierkułow
[podpis odręczny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 9, spr. 33, k. 57-62.*

¹ KPP – Graniczna placówka kontrolna (ros.: Контрольно-пропускной пункт – КПП).

1940, 17 lutego, Moskwa – *Telefonogram zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR Wsiewołoda Mierkułowa do ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa w sprawie zatwierdzenia instrukcji w sprawie przesiedlenia niemieckich uchodźców z ZSRR do Niemiec.*

Do
NKWD USRR
Zarząd Bezpieczeństwa Państwowego

^a-**Telefonogram**^a nr 2965

II ODDZIAŁ SPECJALNY V WYDZIAŁ		^b -Kijów „WCz ¹ ” ^{-b}
SKĄD Z MOSKWY	DO KOGO KIJÓW NKWD tow. ^c - <i>Sierowa</i> ^c	Data i czas przyjęcia 17.02.[19]40 5 godz. 20 min.

Ludowy komisarz [spraw wewnętrznych] towarzysz Beria zatwierdził instrukcję dla radzieckich przedstawicieli w Niemieckiej Komisji Granicznej do spraw przesiedlenia niemieckich uchodźców z terytorium ZSRR do Niemiec.

Nr 589/Б*

Zast[ępc]a ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR
Mierkułow
[podpis odręczny]

^a -^a Wyraz podkreślony.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

^d[...]–^d

^e[...]–^e

*Oryginał. Maszynopis na blankiecie w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 9, spr. 33, k. 52.*

^b –^b Fragment podkreślony.

^c –^c Nazwiska kursywą.

^d –^d Adnotacja odręczna: Poinformować o tym, że projekt instrukcji dla radzieck[ich] przed-
stawi[eli] należy uznawać za instrukcję. 17 II [1940] Sierow [podpis].

^e –^e Adnotacja odręczna: Poinformowano telegramem Łuck, Drohobycz, Przemyśl oraz
Wł[odzimierz] Wołyń[ski]. 19 II [1940]. [podpis nieczytelny].

¹ WCz – tajna radiowa łączność wysokiej częstotliwości (ros.: высокочастотная связь – ВЧ).

21

**1940, 18 marca, Dubno – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Od-
działu Rejonowego NKWD o aresztowaniu 17-letniego ucznia Włodzimie-
rza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność antyradziecką.**

„ZATWIERDZAM”
Nacz[elnik] Z[arządu] NKWD
obw[odu] rówieńskiego
kapitan bezpieczeństwa
państ[wowego]
*R. Krutow*¹
[podpis maszynowy oraz
odręczny]
19 / III 1940 r.

Daję sankcję na areszt *Andruszki*
Zast[ępcą] prokuratora
obw[odowego]
[podpis odręczny nieczytelny]
„19” *marca* 1940 r.

[Pieczęć]*
Прокуратура СССР
Прокурор Ровенской² обл[асти]
Прокуратура СРСР
Прокурор Ровенської обл[асти]

* Pieczęć okrągła w kolorze fioletowym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języ-
ku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie: Prokuratura ZSRR Prokurator obwodu ró-
wieńskiego.

Postanowienie (o aresztowaniu)**

M[iasto] Dubno „18” marca 1940 r.
Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] [OR NKWD] – OW CZARUK, rozpatrzyłem materiały, które wpłynęły do Dubieńskiego Oddziału Rej[onowego] NKWD dotyczące działalności przestępczej ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza, 1923 roku urodz[enia], urodz[onego] we w[si] Stołbiec, Polaka, studenta szkoły handlowej.

Ustaliłem:

Andruszko W.J. jest członkiem polskiej nacjonalistycznej antyradzieckiej organizacji powstańczej stawiającej sobie za cel zbrojne powstanie przeciwko Związkowi Radzieckiemu. Wie o miejscu znajdowania się tajnego magazynu broni należącego do wspomnianej organizacji. Rozprowadzał ulotki o treści kontrrewolucyjnej.

Postanawiam:

ANDRUSZKĘ Włodzimierza Janowicza zamieszkałego w m[ieście] Dubno na ul. Krasnoarmiejskiej 13 / 2 poddać aresztowaniu i rewizji.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] *Owczaruk*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZGADZAM SIĘ:
NACZ[ELNIK] OR³ NKWD *Winokur*⁴
lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] [podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 1.*

** Tytuły i śródtytuły dokumentów w celu lepszej czytelności tekstu podajemy pismem pogrubionym.

¹ Roman Krutow (1903-1987) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. W latach 1923-1928 był sekretarzem gminnego komitetu Komsomołu. W 1927 wstąpił do

WKP(b). W latach 1928-1939 sprawował m.in. funkcje kierownika wydziału Komitetu Wykonawczego Niżno-Wołyńskiej Rady Krajowej (1928-1929), pełnomocnika operacyjnego Pełnomocnego Przedstawicielstwa OGPU Kraju Niżno-Wołyńskiego/Kraju Stalingradzkiego oraz zastępcy szefa oddziału Wydziału UGB (1929-1936), zastępcy szefa Wydziału Kadr NKWD USRR (1938-1939). W latach 1939-1941 pełnił funkcję szefa Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego. W 1942 został zastępcą ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR. W latach 1943-1944 był szefem Zarządu NKGB obwodu saratowskiego, a następnie obwodu oszyńskiego (1944-1946). W następnych latach był kolejno: zastępcą szefa Zarządu MGB obwodu stanisławowskiego (1946-1947), jego pomocnikiem (1947-1952), a następnie szefem Wydziału „B” (1952-1953). W latach 1953-1954 został szefem Wydziału VII Zarządu MWD obwodu winnickiego. W 1954 przeszedł na emeryturę. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego. Zbiór dokumentów*, t. I: *Lata 1939-1941*, pod red. S. Stępnia, Przemyśl 2019, s. 60-61, 125, 143.

² Do 1991 obwód rówieński nosił nazwę po rosyjsku „Ровенская область”, po ukraińsku „Ровенська область”. Po 1991 zmieniono je na ros. „Ровненская” oraz ukr. „Рівненська”.

³ OR – Oddział Rejonowy (ros.: Районный отдел – РО).

⁴ Jakow Winokur (1909-1941) – w 1936 funkcjonariusz Centralnego aparatu UGB NKWD USRR. Od maja 1940 starszy lejtnant bezpieczeństwa państwowego, naczelnik Dubieńskiego Oddziału Rejonowego Zarządu NKWD. Zginął na froncie w 1941. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. I, s. 58, 66, 126.

Fotografie więzienne Włodzimierza Andruszki

Kopie w zbiorach PWIN

1940, 18 marca, Dubno – Postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania Włodzimierza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej.

Do sprawy nr ^a[...]-^a

„ZATWIERDZAM”
Nacz[elnik] Z[arządu] NKWD
obwodu rówieńskiego
kapitan bezpieczeństwa pań-
st[wowego]

R. Krutow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

19 / III 1940 r.

Udzielam zgody na zatrzymanie
Andruszki
w areszcie

[podpis odręczny nieczytelny]

„19” III [19]40 r.

[Pieczęć]*

Прокуратура СССР

Прокурор Ровенской обл[асти]

Прокуратура СРСР

Прокурор Ровенської обл[асти]

Postanowienie

M[iasto] Dubno „18” marca 1940 r. Ja, ^bśledczy^b st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] [OR] NKWD USRR OWCZARUK, rozpatrzyłem materiały, dotyczące ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza, 1923 roku urodz[enia], urodz[onego] we w[si] Stołbiec, Polaka, studenta szkoły handlowej, zamieszkałego w m[ieście] Dubno na ul. Krasnoarmiejskiej 13/2, oskarżonego o przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK¹ USRR, a wyrażające się w tym, że jest on członkiem polskiej nacjonalistycznej antyradzieckiej

^a ^{-a} Brak wpisu.

^b ^{-b} Wyraz skreślony.

* Pieczęć okrągła w kolorze fioletowym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie: Prokuratura ZSRR Prokurator obwodu rówieńskiego.

organizacji powstańczej stawiającej sobie za cel zbrojne powstanie przeciwko Związkowi Radzieckiemu. Wie o miejscu znajdowania się tajnego magazynu broni należącego do wspomnianej organizacji.

Uważam, że (przytoczyć motywy wybrania środka zapobiegawczego) ANDRUSZKO W.J. znajdując się na wolności może wpływać na przebieg śledztwa, a również może uchylać się od śledztwa i sądu.

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. 143, 145 i 156 KPK² USRR,

postanawiam:

1. Jako środek zapobiegający uchylaniu się od śledztwa i sądu wobec oskarżonego ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza wybrać umieszczenie go w więzieniu NKWD nr 2 m[iaasta] Dubno.

2. Niniejsze postanowienie przekazać prokuratorowi miasta Dubno.

^b Śledczy^b st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] oddziału NKWD
^a.....^a bezpieczeństwa państ[wowego] *Owczaruk*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^c ZGADZAM SIĘ^c:

^b [..]^b
Naczelnik Dubieńskiego Oddziału Rej[onowego] NKWD
lejtant bezpieczeństwa państ[wowego] *Winokur*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Postanowienie mi ogłoszono *Andruszko*
12 IV [19]40 r. [podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 2-2v.*

¹ KK – Kodeks Karny (kryminalny) (ros.: Уголовный кодекс – УК).

² KPK – Kodeks Postępowania Karnego (ros.: Уголовно-процессуальный кодекс – УПК).

^c ^c Wyraz nadpisany.

1940, 19 marca, Dubno – *Nakaz aresztowania i przeszukania mieszkańca Włodzimierza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność antyradziecką.*

NKWD – USRR
Rówieński Obwodowy Z[arząd] NKWD

^aNAKAZ nr ^b[...] ^{b-a}

Wydany funkcjonariuszowi NKWD tow. *Szelepinowi uprawniający go do przeprowadzenia przeszukania i aresztowania ob. Andruszki Włodzimierza Janowicza zamieszkałego w mieście Dubno, ul. Koszarowa¹ 13/2.*

Ważny przez jedną dobę.
„19” marca 1940 r.

[Pieczęć]*

Оперативно-Чекистская Группа
г[ород] Дубно

NACZ[ELNIK] DUBIEŃSKIEGO OR NKWD

lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Winokur

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Andruszko²

[podpis odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 3-3v.*

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

^{b-} ^{-b} Brak wpisu.

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Grupa Operacyjno-Czekistowska m[iasto] Dubno.

¹ W poprzednich dokumentach dotyczących Włodzimierza Andruszki w adresie jego zamieszkania wpisano ul. „Krasnoarmiejska”, jest to zmieniona nazwa ulicy po zajęciu tego terytorium przez Armię Czerwoną.

² Na odwrocie kartki podpis aresztowanego.

1940, 20 marca, Dubno – Protokół rewizji w mieszkaniu Włodzimierza Andruszki, s. Jana, podejrzanego o działalność antyradziecką.

USSR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Protokół przeszukania

20 marca 1940 roku. Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD USSR Szelepin, na podstawie nakazu ^{a-}.....^{-a} NKWD USSR nr ^{a-}.....^{-a} przeprowadziłem przeszukanie u ob. Andruszki Włodzimierza Janowicza, zamieszkałego w m. Dubno, na ulicy Krasnoarmiejskiej 5¹, nr domu ^{a-}.....^{-a} nr mieszkania ^{a-}.....^{-a}.

Podczas przeszukania byli obecni: ob. Nikołajczuk – milicjant i ob. Zliwka – czerwonoarmista.

Zgodnie z otrzymanym poleceniem zatrzymany został ob. Andruszko W.J.

Zajęto w celu dostarczenia do Dubieńskiego OR NKWD:

Lp.	Nazwa zajętego	Ilość	Stan
1.	Świadcstw szkolnych	3	
2.	Zaświadczenie od lekarza i szkoły	2	
3.	Broszura konstytucja z wyjaśnieniem	1	
4.	Zeszytów szkolnych	12	
5.	Portret Piłsudskiego	1	

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

	b-[...]-b	<p style="text-align: center;">^c-Informacja^c: Wymienione w protokole przeszukania rzeczy, za wyjątkiem portretu Piłsudskiego, przekazać do OR NKWD m[iasta] Dubno</p> <p style="text-align: center;">[Pieczęć]: Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР Управление НКВД по Ровенской области Дубенское Районное отделение [podpis odręczny nieczytelny] 22 III [19]40</p>
--	-----------	---

Skargi na nieprawidłowości dopuszczone podczas przeprowadzania przeszukania, na utratę rzeczy, cennych przedmiotów i dokumentów *nie wpłynęły*

Do protokołu wszystko wniesiono prawidłowo, protokół nam przeczytano, pod czym się podpisujemy:

Przeszukiwany

Andruszko
[podpis odręczny]

Przewodniczący zarządu budynku ^a.....^{-a}

Przeprowadzający przeszukiwanie:

St[arszy] pełnomocnik oper[acyjny]

Szelepin
[podpis odręczny]

Kopię protokołu otrzymał

Andruszko
[podpis odręczny]

Uwagi:

1. Wszystkie pretensje i wnioski powinny być wniesione do protokołu przed złożeniem podpisów. Po podpisaniu żadne skargi i wnioski nie będą przyjmowane.

^b- ^{-b} Na formularzu litera „Z” w znaczeniu nie dopisywać więcej na stronie.

^c- ^{-c} Wyraz podkreślony odręcznie.

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

2. Po zaświadczenia zwracać się do ^{a-}.....^{-a} NKWD
USRR pod adresem ^{a-}.....^{-a}

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 4-4v.*

¹ Tak w dokumencie. W poprzednich dokumentach ul. Krasnoarmiejska 13/2.

25

1940, 20 marca, Dubno – Ankieta aresztowanego Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Z[arząd] NKWD USRR ^{a-}.....^{-a}

^{b-}[...]^{-b}

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Andruszko</i>
2. Imię oraz imię odojcowskie	<i>Włodzimierz Janowicz</i>
3. Rok i miejsce urodzenia	<i>Urodził się w 1923 roku we w[si] Stołbiec powiatu dubieńskiego</i>
4. Stałe miejsce zamieszkania (adres)	<i>m. Dubno, ul. Krasnoarmiejska nr 5</i>
5. Zawód i specjalność	<i>Uczeń szkoły średniej</i>
6. Ostatnie miejsce pracy i stanowisko lub rodzaj zajęcia	a) organizacja ^{c-} [...] ^{-c} przedsiębiorstwo ^{c-} [...] ^{-c} b) stanowisko ^{c-} [...] ^{-c} c) stopień ^{c-} [...] ^{-c}

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

^{b-} ^{-b} Wpis odręczny: Nr 21212.

^{c-} ^{-c} Kreska odręczna w znaczeniu „nie dotyczy”.

	d) do systemu jakiego Ludowego Komisarjatu lub innego organu kierowniczego wchodzi organizacja (przedsiębiorstwo) ^c [...]- ^c e) jeśli nie pracuje, kiedy zwolniony „ ^c [...]- ^c ” ^c [...]- ^c 19 ^c [...]- ^c r.
7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości <i>był członkiem organizacji „Strzelec”</i> b) w obecnym czasie ^a ^{-a} legitymacja nr ^a ^{-a}
8. Narodowość	<i>Polak</i>
9. Obywatelstwo (przy braku paszportu, wskazać, jaki dokument potwierdza obywatelstwo)	a) obywat[elstwo] (podd[aństwo]) ZSRR b) paszport nr ^a ^{-a} wydany przez ^a ^{-a}
10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	Wyższe, średnie, niższe <i>Ukończył 5 klas szkoły średniej</i>
11. Do jakiej grupy społecznej należy (podkreślić)	Robotników, urzędników, kołchoźników, rolników indywidualnych, rzemieślników, wolnych zawodów, duchownych, na utrzymaniu, inna: <i>syn funkcjonariusza II Oddziału Sz[tabu] G[eneralnego] A[rmii] P[olskiej]</i>
12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	<i>syn żandarma</i>
13. Sytuacja majątkowa i czym zajmował się do 1929 r.	a) syt[uacja] mater[ialna] <i>był na utrzymaniu rodziców</i> b) zajęcie ^a ^{-a}
14. To samo do 1917 r.	a) syt[uacja] mater[ialna] ^c [...]- ^c b) zajęcie ^c [...]- ^c
15. Służba w armii carskiej i ranga	<i>Nie służył</i>
16. Służba w armii białej i ranga	<i>Nie służył</i>
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	<i>Nie stoi [w ewidencji wojskowej]</i>

18. Udział w k[ontr]r[ewolucyj- nych] powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	<i>Nie uczestniczył</i>
19. Karalność (czy znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Nie był karany</i>
20. Czy był członkiem antyra- dzieckich partii i organizacji (mieszewicy, s[ocjaliści]-r[ewolucjoniści], anarchiści, troc- kiści, prawi, nacjoniści itp.), gdzie i kiedy	<i>Nie był</i>
21. Skład rodziny (wskazać każdego nazwisko, imię, imię odojcowskie, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	Ojciec <i>nie</i> [ma] matka <i>Maria Antonowna, 1903 r., go- spodyni domowa</i> mąż ^c [...] ^c żona ^c [...] ^c dzieci ^c [...] ^c bracia (siostry) 1. <i>Maria Janowna, 1924 r., uczennica</i> 2) <i>Katarzyna Janowna, 1933 r.</i>

Podpis aresztowanego

W. Andruszko
[podpis odręczny]

1. Zewnętrzne znaki szczególne aresztowanego *średniego wzrostu, szatyn*
2. Przez kogo i kiedy aresztowany lub skąd przybył (numer nakazu) *przez st[arszego] pełnomocnika oper[acyjnego] Dubieńskiego OR NKWD Szelepin, 20 III 1940*
3. Skierowany do *więzienia w Dubnie*
4. Inne uwagi ^a.....^{-a}
Stanowisko, stopień i nazwisko funkcjonariusza przepytującego aresztowanego i wypełniającego ankietę *starszy pełnomocnik oper[acyjny] OR NKWD Szelepin*

Podpis

Szelepin
[podpis odręczny]

„20” marca 1940 r.

1. Przynależność socjalna ^{a-}.....^{-a}
2. Gałąź gospodarki, aparatu państ[wowego], kultury ^{a-}.....^{-a}
3. Zarząd ^{a-}.....^{-a} oddział ^{a-}.....^{-a}
4. Zabarwienie polityczne ^{a-}.....^{-a}
5. Charakter przestępstwa ^{a-}.....^{-a}

Nazwisko i podpis funkcjonariusza

I Oddziału Specjalnego ^{a-}.....^{-a}

„^{d-}....^{-d}” ^{d-}.....^{-d} 19 ^{d-}....^{-d} r.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 5-6v.*

^{d-} ^{-d} Brak daty.

26

1940, 20 marca, Dubno – Protokół przesłuchania Włodzimierza Andruszki, s. Jana w podejrzanego o działalność antyradziecką w związku ze sprawą Józefa Sidorowicza.

^{a-}PROTOKÓŁ PRZESŁUCHANIA^{-a}

M[iasto] Dubno

20 marca 1940 r.

^{b-}[...]^{-b}

ANDRUSZKO Władysław¹ Janowicz, 1923 r. urodz[enia], urodz[ony] we w[si] Stołbiec rejonu werbskiego, mieszkaniec m[iasta] Dubno, narodowość – Polak, pochodzi z rodziny żandarma, piśmienny, b/p, do aresztowania uczący się.

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

^{b-} ^{-b} Dopisek odręczny: Do sprawy Sidorowicza.

92

^c**PYTANIE**^c: Opowiedzcie o Waszej działalności kontrrewolucyjnej?

^c**ODPOWIEDŹ**^c: Rozpoczynając od października 1939 roku jestem członkiem polskiej nacjonalistycznej organizacji powstańczej, która postawiła sobie za cel poprzez zbrojne powstanie oraz przy pomocy wojskowego wsparcia szeregu burżuazyjnych państw odbudowanie państwa polskiego w jego poprzednich granicach, tj. obalenie władzy radzieckiej na terytorium Zachodniej Ukrainy i oczyszczenie z niemieckich wojsk terytorium b[ylej] Polski, zajęte przez te ostatnie.

PYTANIE: Opowiedzcie szczegółowo, kiedy i w jakich okolicznościach byliście wciągnięci do polskiej organizacji powstańczej i zaczęliście działalność antyradziecką?

ODPOWIEDŹ: Do wspomnianej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej zostałem wciągnięty w październiku 1939 r. przez mojego kolegę ze szkoły – SZEWCZYKA Bronisława w następujących okolicznościach:

SZEWCZYKA Bronisława znałem już od dawna, jeszcze ze szkoły kupieckiej, gdzie wspólnie braliśmy aktywny udział w organizacji „Związek Narodowy” będącej na swój sposób państwową faszystowską organizacją młodzieżową, dewiza tej organizacji brzmiała: „Polska dla Polaków”. Zgodnie z tą dewizą prowadziliśmy swoją działalność skierowaną przeciwko innym narodowościom, w szczególności Żydom i Ukraińcom, w każdy możliwy sposób ich prześladując. Za swój ostateczny cel ta młodzieżowa organizacja nacjonalistyczna stawiała ustanowienie ustroju faszystowskiego w byłej Polsce poprzez wewnętrzny przewrót. W ten sposób już wtedy byłem aktywnym polskim nacjonalistą. Po wkroczeniu oddziałów Armii Czerwonej i ustanowieniu na terytorium Zachodniej Ukrainy władzy radzieckiej, część członków „Związku Narodowego” uciekło za granicę: do Rumunii, Niemiec, a część była aresztowana przez organy karne władzy radzieckiej. Dlatego pozostała niewielka grupa osób – członków organizacji, wśród których byli:

1. SZEWCZYK Bronisław
2. SZEWCZYK (jego ojciec)
3. JURAGO, był[y] porucznik armii polskiej
4. KOTKOWSKI Edward
5. CZERKAWSKI Stanisław
6. CHODOL Stanisław
7. LESZCZYŃSKI², kapitan był[ej] armii polskiej³.

Oprócz nich, pozostało jeszcze wiele osób, nazwisk których w tej chwili nie pamiętam. Wspomniana grupa polskich nacjonalistów krok po

^c ^c W dokumencie wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisane dużymi literami oraz podkreślone.

kroku ponownie zjednoczyła się i zaczęła prowadzić działalność antyradziecką rozprowadzając ulotki o treści kontrrewolucyjnej, prowadząc agitację o charakterze antypaństwowym. Jednak wtedy działania tej grupy jeszcze nie miały konkretnego charakteru ani określonego celu, lecz były wyrazem nienawiści ostateczni przedstawiciele b[yłego] polskiego państwa burżuazyjnego do nowego ustroju państwowo-politycznego, przeciwnikami którego my byliśmy. Gdzieś po miesiącu od wkroczenia oddziałów Armii Czerwonej zacząłem zauważać, że SZEWCZYK Bronisław, o którym już mówiłem, zaczął częściej spotykać się ze mną, prowadzić do cukierni, gdzie częstował na swój rachunek, a podczas naszych rozmów interesował się moimi poglądami politycznymi, stosunkiem do wkroczenia Armii Czerwonej na terytorium Zachodniej Ukrainy. W tych rozmowach ja w pełni podtrzymywałem i podzielałem jego kontrrewolucyjne poglądy i wyrażałem nadzieję, że Polska będzie odbudowana. Na to SZEWCZYK powiedział, że w Dubnie są osoby – aktywni polscy nacjonałiści, którzy także nie tracą nadziei na odbudowanie Polski i nawet prowadzą konkretne działania. Zainteresowałem się tym i zacząłem go wypytywać. Wtedy SZEWCZYK w wielkiej tajemnicy opowiedział mi o polskiej nacjonalistycznej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej istniejącej na terytorium Zachodniej Ukrainy, celem której jest poprzez zbrojne powstanie obalenie władzy radzieckiej i odbudowa b[yłego] polskiego państwa burżuazyjno-ziemiańskiego. Wiedząc o moich przekonaniach nacjonalistycznych zaproponował mi, abym stał się jej członkiem, na co się zgodziłem i zacząłem prowadzić działalność antyradziecką.

PYTANIE: Opowiedzcie szczegółowo, jakie zadania stawiała przed sobą kontrrewolucyjna organizacja powstańcza, do której zostaliście wciągnięci przez SZEWCZYKA Bronisława, jaka była jej struktura i kierownictwo.

ODPOWIEDŹ: Dając zgodę SZEWCZYKOWI na zostanie członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej zacząłem bardziej szczegółowo interesować się tym, czym ona się zajmuje. Zapoznając mnie ze szczegółami działalności polskiej nacjonalistycznej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej SZEWCZYK uprzedził mnie, że nie powinienem tak bardzo interesować się i dużo wiedzieć, ponieważ w przypadku mojego aresztowania mogę zgubić całą organizację. W ten sposób od SZEWCZYKA w różnym czasie dowiedziałem się następującego:

Polska kontrrewolucyjna organizacja powstańcza była utworzona na terytorium Zachodniej Ukrainy po niedługim czasie od wkroczenia oddziałów Armii Czerwonej i stawiała sobie za cel zbrojne obalenie władzy radzieckiej w celu odbudowy polskiego państwa burżuazyjnego. Poza tym, z rozmowy z SZEWCZYKIEM było widać, że istnieje jeszcze jedna

podobna polska organizacja powstańcza na terytorium byłej Polski pod wojskiem niemieckim, która prowadzi odpowiednie przygotowania do obalenia władzy niemieckiej i w swojej działalności ściśle związana jest ze sztabem generalnym armii angielskiej i francuskiej okazując im pomoc poprzez szpiegostwo. Zbrojne powstanie zamierzano przeprowadzić przy bezpośrednim wsparciu szeregu burżuazyjnych państw pod koniec wiosny 1940 roku. Sygnałem do jego rozpoczęcia miał być wybuch wojny między Związkiem Radzieckim a Rumunią. W tym przypadku członkowie organizacji mieli łączyć się w grupy i prowadzić walkę powstańczą z oddziałami Armii Czerwonej, wysadzając obiekty o znaczeniu strategicznym, opóźniając przemieszczanie się oddziałów Armii Czerwonej. Podstawową nadzieję w tym powstaniu pokładano w polskich korpusach znajdujących się w Rumunii i Francji, a także we wsparciu wojskowym ze strony Anglii i Francji. Nasza organizacja powstańcza zbudowana była z niewielkich komórek przestrzegając przy tym ścisłej konspiracji, tak na przykład, dowodzący jedną komórką znał kierującego inną komórką, ale w ogóle nie znał jego ludzi. Ostrożności tej przestrzegano w tym celu, żeby w przypadku aresztowania jednego z członków organizacji powstańczej nie mógł on podczas śledztwa wydać pozostałych. Dlatego kontakt między kierownictwem a członkami organizacji realizowany był poprzez szyfrowanie korespondencji. Podstawą organizacji powstańczej, działającej na terytorium Zachodniej Ukrainy, były kontrrewolucyjne kadry pochodzące z pozostałości tych warstw ludności byłej Polski, które podczas istnienia ostatniej były jej państwowym filarem, a mianowicie:

1. Dowódca kadra byłej armii polskiej.
2. Osadnicy.
3. Byli polscy urzędnicy państwowi.
4. Jeńcy wojenni.
5. Część żołnierzy byłej armii polskiej (ci bogatsi).
6. We wsiach – polscy nacjonałiści (kułacy).

Z tych osób, najbardziej pewnych i sprawdzonych wprowadzano do składu organizacji, a pozostali, w przypadku powstania, mieli dołączyć do oddziałów powstańczych. Od SZEWCZYKA Bronisława dowiedziałem się, że organizacja powstańcza utrzymywała ścisły kontakt ze Sztabem Generalnym Armii Rumuńskiej poprzez miasta Równe, Łuck, Krzemieniec, Kowel, Lwów i kierowała się w swojej działalności poleceniami otrzymywanymi za podpisem SIKORSKIEGO. Przygotowując zbrojne powstanie i zdobywając w tym celu broń, członkowie naszej organizacji kontrrewolucyjnej jednocześnie prowadzili aktywne działania antyradzieckie poprzez agitację i rozprzestrzenianie ulotek o treści kontrrewolucyjnej.

PYTANIE: Wymieńcie znanych Wam członków polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej.

ODPOWIEDŹ: Moim bezpośrednim dowódcą w kontrrewolucyjnej działalności, któremu podlegałem jako członek organizacji powstańczej był SZEWCZYK Bronisław, mieszkaniec m[ia]sta Dubno, ul. Panieńska. Oprócz niego znane mi są następujące osoby:

1. MIŁACZEWSKI Mieczysław, mieszka na ul[icy] Fabrycznej, jest dowódcą komórki powstańczej, jednak nie wiem, kto był w tej komórce. Wspólnie z MIŁACZEWSKIM wielokrotnie wykonywaliśmy zadania otrzymane od SZEWCZYKA.

2. ^d-SIDOROWICZ (imienia oraz imienia ojcowskiego nie znam), kapral b[yłej] armii polskiej, służy w straży ogniowej w Dubnie. Jest dowódcą grupy oficerów^d.

3. JURAGO, porucznik. Był w kierownictwie, podobnie jak SZEWCZYK. Miał swoją oddzielną grupę.

4. KANIKUŁA Stanisław, pomocnik JURAGI.

5. CHODOL Stanisław, mieszka na ul[icy] Fabrycznej.

PYTANIE: Skąd jest Wam wiadomo o przynależności wyżej wskazanych osób do polskiej organizacji powstańczej?

ODPOWIEDŹ: Wymienione przeze mnie osoby jako członkowie polskiej organizacji powstańczej znam ze wspólnie prowadzonej działalności kontrrewolucyjnej, a także jeszcze dlatego, że przekazywałem im zaszyfrowane listy od SZEWCZYKA.

PYTANIE: Jakże konkretnie kontrrewolucyjne działania prowadziliście jako członek organizacji powstańczej?

ODPOWIEDŹ: Jak już mówiłem wcześniej, moim dowódcą w kontrrewolucyjnej działalności był SZEWCZYK Bronisław i dlatego wykonywałem jego polecenia. W szczególności SZEWCZYK polecił mi sporządzenie planu dubieńskiego fortu wojskowego, niedaleko którego mieszkam, wykonałem to zadanie. Oprócz tego, byłem łącznikiem między SZEWCZYKIEM a innymi członkami organizacji powstańczej, których wymieniłem powyżej. Osobom tym przekazywałem od niego zaszyfrowane notatki, rozporządzenia otrzymane od wyżej stojącego kierownictwa. W celu konspiracji każdy z członków organizacji miał swój pseudonim, żeby w przypadku utraty jakiegoś dokumentu nie było wiadomo, do kogo był on adresowany i kto jest autorem. Pseudonimem SZEWCZYKA był „Broling”, ^d-moim – „Marat”, Sidorowicza – „Stach”^d, MIŁACZEWSKIEGO – „Wacek”. W lutym 1940 r. ja z MIŁACZEWSKIM otrzymaliśmy od SZEWCZYKA Bronisława polecenie wysadzenia magazynu z prochem znajdującego się na

^d -^d Fragment podkreślony odręcznie.

terytorium miasteczka wojskowego. W tym celu wręczył nam po jednej okrągłej bombie uprzedzając nas, że zawierają one silnie wybuchowy materiał. Jednak, gdy przyszedliśmy na miejsce, okazało się, że rozmieszczenie wartowników uniemożliwiało nam podejście do magazynu, przez co nie udało się go wyburzyć. Wracając z powrotem, oddaliśmy bomby SZEWCZYKOWI. Na polecenie SZEWCZYKA wybierałem z grona polskiej młodzieży nacjonalistycznej przydatne kandydaty w celu werbunku do organizacji powstańczej, a mianowicie:

1. KATKOWSKI Mieczysław
2. BRONOWSKI Jurek
3. KAWKA Bronisław

O ich zwerbowaniu decydował sam SZEWCZYK, jednak czy zwerbował on ich czy nie, nie wiem. Z rozmów z SZEWCZYKIEM zrozumiałem, że w przypadku zbrojnego powstania będą wykorzystywani w charakterze łącznika i planowano, że razem z MIŁACZEWSKIM na podstawie wcześniej przygotowanych paszportów, które SZEWCZYK wręczy nam w odpowiedniej chwili, mamy przedostać się do Francji i przekazać otrzymaną przez nas kopertę pod wskazany na niej adres oraz wrócić z powrotem z instrukcjami i pieniędzmi.

PYTANIE: Mamy informacje, że wskazana kontrrewolucyjna organizacja powstańcza prowadziła także działalność wywiadowczą. Wyjaśnijcie to?

ODPOWIEDŹ: Tak, to prawda. SZEWCZYK Bronisław mówił, że powinniśmy w miarę możliwości zbierać informacje o dyslokacji oddziałów Armii Czerwonej, ich uzbrojeniu, miejscu znajdowania się rejonów umocnionych, które dowództwo organizacji powstańczej będzie przekazywało do Sztabu Generalnego Armii Rumuńskiej. Jest to niezbędne, żeby podczas wojny Rumunii ze Związkiem Radzieckim ułatwić przemieszczanie się Armii Rumuńskiej i zabezpieczyć zwycięstwo nad wojskami radzieckimi. W naszej powstańczej grupie działalnością wywiadowczą kierował SZEWCZYK B., w szczególności polecał mi prowadzić obserwację nad wojskowym miasteczkiem i informować go o wszystkich zachodzących tam zmianach. Na polecenie SZEWCZYKA MIŁACZEWSKI M. i CHODOL specjalnie zatrudnili się w miasteczku wojskowym, gdzie prowadzili działalność wywiadowczą dotyczącą przemieszczania się oddziałów wojskowych i ich uzbrojenia. W mieszkaniu u SZEWCZYKA wielokrotnie spotykałem dwie dziewczyny, ich nazwisk nie znam, o których mówił, że także zajmują się działalnością wywiadowczą zapoznając się w tym celu z wojskowymi. MIŁACZEWSKIEMU udało się dostać kopię planu obrony i położenia dubieńskiego fortu wojskowego od KOBICKIEGO Zbigniewa⁴, syna pułkownika b[yłej] armii polskiej, któremu plan ten pozostał po

odjeździe ojca na front. Wspomniany plan przekazał mi MIŁACZEWSKI, a ja oddałem go SZEWCZYKOWI.

PYTANIE: Powiedzcie, co jest Wam wiadomo o kontaktach polskiej organizacji powstańczej z ukraińskimi nacjonalistami?

ODPOWIEDŹ: Od SZEWCZYKA Bronisława wiem, że nasza polska organizacja powstańcza kontaktowała się z powstańczymi grupami ukraińskich nacjonalistów, którzy zgodzili się wesprzeć nas podczas powstania.^d Kontaktował się z tymi grupami na wsiach głównie SIDOROWICZ^d. Jeździł tam także KANIKUŁA Stanisław i SZEWCZYK Bronisław. Ten ostatni jeździł do wsi Krywucha, gdzie według jego słów są nasi ludzie.

PYTANIE: Gdzie spotykali się członkowie organizacji powstańczej?

ODPOWIEDŹ: Znane mi są dwa miejsca, gdzie odbywały się spotkania: cukiernia ZOMERA pod pozorem picia herbaty i Kościół, tu zbieraliśmy się w pomieszczeniach pomocniczych, gdzie ksiądz przygotowywał się do nabożeństwa.

PYTANIE: Gdzie drukowano kontrrewolucyjne ulotki, które rozprowadzaliście?

ODPOWIEDŹ: O tym wiadomo następujące:

Członek naszej organizacji – OW CZARSKI, syn majora b[ylej] armii polskiej, mieszkający na Zabramiu, ma swoją maszynę do pisania, na której jego siostra pisze ulotki o treści antyradzieckiej. Owczarski rozprowadzał te ulotki wśród swoich znajomych, a także przekazywał nam. Ja dwa razy otrzymywałem ulotki o treści antyradzieckiej bezpośrednio od SZEWCZYKA, rozklejałem je na mieście. Ulotki te były wydrukowane czcionką typograficzną, ale skąd je brał SZEWCZYK, nie jest mi wiadomo.

PYTANIE: Czy wiecie, gdzie znajduje się tajna drukarnia organizacji powstańczej?

ODPOWIEDŹ: Nie, ja nic nie wiem o miejscu znajdowania się drukarni, domyślałem się jej istnienia, ponieważ SZEWCZYK polecił mi zdobyć polską czcionkę typograficzną. W tej kwestii już umówiłem się z niejakim SUPROWICZEM Mieczysławem, mieszkającym na ul[icy] Fabrycznej 7 lub 8, który wcześniej pracował w drukarni. Poza tym, jakość rozproszonych przeze mnie ulotek była zła, prawdopodobnie nie wystarczało czcionki, a wszystko to potwierdza, że drukarnię dopiero co zacyznali urządzić.

PYTANIE: Kto oprócz Was również rozprzestrzeniał antyradzieckie ulotki?

ODPOWIEDŹ: Ulotki rozprowadzał również MIŁACZEWSKI, ponieważ niedługo przed aresztowaniem SZEWCZYK polecił, żebym przekazał MIŁACZEWSKIEMU, żeby ten poszedł do JURAGI i wziął od niego ulotki przygotowane przeciwko kampanii wyborczej, która miała się odbyć 24 marca

b.r. i rozprowdził na mieście, jednak nie zdążyłem przekazać tego mu, ponieważ zostałem aresztowany.

PYTANIE: Powiedzcie prawdę, gdzie przechowywana jest broń zmagazynowana dla zbrojnego powstania?

ODPOWIEDŹ: Nic nie wiem o miejscach przechowywania broni, gdyż o tym wiedział tylko SZEWCZYK B., a nam mówił, że jeśli zajdzie taka potrzeba, to on nam broń wyda. Początkowo miałem browninga, a MIŁACZEWSKI nagana, gdy o tym dowiedział się SZEWCZYK, zabrał nam tą broń mówiąc, że przechowywać ją w domu jest niebezpiecznie, ponieważ w przypadku przeszukania może zostać znaleziona.

PYTANIE: Jakie polecenia SZEWCZYK dawał Wam w ostatnim czasie?

ODPOWIEDŹ: Gdzieś tydzień przed aresztowaniem, spotkaliśmy się z SZEWCZYKIEM i MIŁACZEWSKIM w cukierni ZOMERA. Wtedy SZEWCZYK powiedział nam, że 30 marca mają być przeprowadzone poważne wydarzenia i dlatego on nam poleca w tym dniu wysadzić mosty łączące miasto ze stacją kolejową i garnizonem wojskowym, a także most o znaczeniu strategicznym na kolei. W celu zrealizowania tego zadania obiecał nam dać dwa urządzenia wybuchowe z mechanizmem zegarowym. Nie udało się nam zrealizować tego zadania, ponieważ byliśmy wkrótce aresztowani. Skąd on miał dostać te urządzenia wybuchowe, także nie jest mi wiadomo.

Przesłuchanie przerwano.

Zapisano z moich słów prawidłowo, mi przeczytano, pod czym się podpisuję.

ANDRUSZKO

[podpis maszynowy]

Przesłuchał:

St[arszy] śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD

obw[odu] rówieńskiego

WAKOLUK

[podpis maszynowy]

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР

Управление НКВД по Ровенской области

Дубенское Районное отделение

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD Obwodu Rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

ZA ZGODNOŚĆ:

[podpis odręczny nieczytelny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 23-33.*

-
- ¹ We wcześniejszych, a także niektórych późniejszych dokumentach występuje on jako Włodzimierz.
- ² Chodzi o Stanisława Leszczyńskiego, który w okresie dwudziestolecia międzywojennego był agentem wywiadu II Oddziału polskiego Sztabu Generalnego w Równem. Był wymieniany w sprawie mieszkańca Łucka Zygmunta Pietrowskiego sądanego w latach 1940-1941 przez Trójki NKWD za działalność w polskim wywiadzie. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. I, s. 219, 267.
- ³ Członkowie grupy konspiracyjnej na której czele stał Bronisław Szewczyk, którzy byli jednocześnie członkami SN, pojawiają się również w artykule Rafała Wnuka, *ZWZ na Wołyniu 1939-1941* zamieszczonym w materiałach pokonferencyjnych wydanych przez IPN *Okupacja sowiecka ziem polskich 1939-1941*, Rzeszów-Warszawa 2005, s. 44.
- ⁴ Zbigniew Kobicki, wł. Franciszek Zbigniew Kubicki (1897-1967) – ur. 5 marca 1897 w Żywcu. Po odzyskaniu niepodległości służył w Wojsku Polskim. W latach 1923-1928 był: oficerem 14 pułku piechoty we Włocławku (1923); oficerem 12 pułku piechoty w Wadowicach (1924); dowódcą I batalionu a następnie kwatermistrzem w 79 pułku piechoty w Słonimiu (1928). Od 1930 w Korpusie Ochrony Pogranicza. W latach 1930-1931 służył w: 28 baonie odwodowym w Wołożynie (1930); batalionie KOP „Niemenczyn” (1931). Od 1932 zastępca dowódcy 75 pułku piechoty, a następnie od 1937 dowódcą 43 pułku piechoty w Dubnie. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939. Więziony w Oflagu VII w Murnau na terenie Bawarii. Współpracował z Międzynarodowym Czerwonym Krzyżem. Zmarł 6 czerwca 1967 i został pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

1940, 22 marca, Dubno – Protokół przesłuchania Szewczyka Bronisława, s. Marcina, podejrzewanego o działalność w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej.

^aProtokół przesłuchania^a

^a ^a Fragment podkreślony maszynowo.

Szewczyka Bronisława Marcinowicza

^{a-z} z dnia 22 marca 1940 r.^{-a}

^{b-}[...]-^b

SZEWczyk Bronisław Marcinowicz, 1920 r. urodz[enia], urodz[ony] w m[ieście] Lwów, mieszkaniec m[iasta] Dubno, Polak, b/p, b[ył] polski poddany, do aresztowania uczył się w Średniej Szkole nr 2 m[iasta] Dubno

^{c-}PYTANIE^{-c}: Dysponujemy danymi, że byliście członkiem polskiej kontrrewolucyjnej nacjonalistycznej organizacji powstańczej.

^{c-}ODPOWIEDŹ^{-c}: Tak, rzeczywiście byłem członkiem polskiej kontrrewolucyjnej nacjonalistycznej organizacji powstańczej.

PYTANIE: Powiedzcie, przez kogo, kiedy i w jakich okolicznościach zostaliście wciągnięci do polskiej kontrrewolucyjnej nacjonalistycznej organizacji powstańczej?

ODPOWIEDŹ: Do składu polskiej kontrrewolucyjnej nacjonalistycznej organizacji powstańczej zostałem zwербowany przez mieszkańca m[iasta] Krzemieniec, b[yłego] studenta Uniwersytetu Warszawskiego, później kursanta szkoły podchorążych – ^{d-}RUMŁA Zygmunta^{1-d} w następujących okolicznościach: gdy byłem uczniem Gimnazjum Kupieckiego w mieście Dubno, przyjaźniłem się z koleżanką z klasy, która nazywała się TRAUTMAN Jadwiga Tadeuszowna² i mieszkała na ulicy Zabrama 4 w Dubnie, do której bardzo często przychodziłem do domu i wspólnie odrabialiśmy lekcje. W pierwszych dniach października 1939 roku, podczas kolejnej wizyty w mieszkaniu TRAUTMAN zastałem wyżej wspomnianego przede mną RUMŁA Zygmunta, z którym poznała mnie Jadwiga TRAUTMAN. Od tej pory spotykałem się z RUMŁEM Zygmuntem prawie codziennie. Na pierwszym naszym spotkaniu RUMEL opowiedział mi swój życiorys, dowiedziałem się, że jest on synem generała i służył w armii polskiej w stopniu kaprała-podchorążego. Moim życiorysem RUMEL interesował się bardzo mało, przypuszczam, że opowiadała mu o mnie moja koleżanka TRAUTMAN, dlatego wiedział, że jestem nastawiony antyradziecko. Poza tym, wiedział, że piszę wiersze. W tymże dniu, tj. 3-4 października, RUMEL od razu zaczął rozmawiać o perspektywach istnienia polskiego

^{b-} ^{-b} Ukośny, podkreślony dopisek odręczny: Do sprawy Andruszki.

^{c-} ^{-c} W dokumencie wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisane dużymi literami oraz podkreślone maszynowo.

^{d-} ^{-d} Podkreślono odręcznie czarnym atramentem.

państwa, przy tym oznajmił: „Chociaż polska armia rozbita, Polska jeszcze będzie istnieć”. Co dotyczy tematu ustanowienia władzy radzieckiej na terytorium b[ylej] Polski, RUMEL powiedział, że władza radziecka będzie istnieć niedługo, że jest to zjawisko czasowe, wkrótce jej nie będzie, dlatego, że naród nie pójdzie za nią”. Upewniwszy się o pełnym moim zrozumieniu tej kwestii i nienawiści do władzy radzieckiej RUMEL kontynuował rozmowę zapewniając, że w niedalekiej przyszłości, nie później niż wiosną 1940 roku, ze strony Rumunii ma przyjść na pomoc ojczyźnie generał [Władysław] Sikorski z wielkim wojskiem, które odeszło z nim w okresie wojny. Poza tym RUMEL opowiadał, że na terytorium zajęтым przez Niemców, a dokładnie w Warszawie, są nasi ludzie, którzy przygotowują się do pochodu na władzę radziecką i w odpowiedniej chwili okażą nam pomoc. Gdy zacząłem opowiadać o swoim wrogim stosunku do władzy radzieckiej oraz o patriotycznym uczuciu do Polski, RUMEL powiedział do mnie: „Z ciebie będzie człowiek”, – i zaczął mi opowiadać, że na terytorium Zachodniej Ukrainy, szczególnie na Wołyniu, w miastach Równe, Łuck, Krzemieniec i innych istnieją organizacje kontrrewolucyjne, w skład których wchodzi b[yli] oficerowie b[ylej] armii polskiej należący do partii „Ludowcy” lub „Stronnictwo Ludowe” oraz „OUN”. Także RUMEL zaproponował mi wstąpienie do tej organizacji i rozpoczęcie aktywnej walki z władzą radziecką. Ja ochoczo zgodziłem się i od tego czasu, tj. od pierwszych dni października do dnia mojego aresztowania byłem członkiem polskiej kontrrewolucyjnej nacjonalistycznej organizacji powstańczej i prowadziłem aktywną walkę skierowaną na podkopanie autorytetu władzy radzieckiej, a w późniejszym czasie obalenie władzy radzieckiej.

PYTANIE: Jakie zadania stawiała sobie Wasza organizacja?

ODPOWIEDŹ: Podstawowym zadaniem naszej organizacji jest: obalenie władzy radzieckiej i odbudowanie państwa burżuazyjno-demokratycznego z zapewnieniem autonomii Ukraincom.

PYTANIE: Jakie zadania otrzymywaliście od RUMLA Zygmunta?

ODPOWIEDŹ: Po zwerbowaniu mnie do polskiej kontrrewolucyjnej nacjonalistycznej organizacji powstańczej RUMEL dał mi następujące zadanie, które miałem wprowadzić w życie. W czasie pokoju:

a) werbować do organizacji osoby nastawione antyradziecko, szczególnie tych, którzy wcześniej służyli w b[ylej] armii polskiej (podoficerów, kaprali) oraz młodzież, głównie uczącą się w gimnazjach, ci ostatni mieli nieść służbę jako łącznicy;

b) zbierać informacje o charakterze szpiegowskim, a mianowicie: liczba i miejsce znajdowania się oddziałów wojskowych, magazynów i innych obiektów;

- c) przeprowadzać dywersję;
- d) prowadzić aktywną propagandę wśród ludności poprzez rozpowszechnianie prowokacyjnych pogłosek o władzy radzieckiej, drukować ulotki i wydawać nielegalną gazetę, na szpaltach której wzywać ludność do zbrojnego powstania;
- e) odszukać osoby posiadające broń wszelkiego rodzaju, a nawet materiały wybuchowe;
- f) zbierać wojskowe mapy topograficzne, plany fortów i in.;
- g) prowadzić ewidencję osób zdolnych do służby wojskowej, a których można będzie mobilizować w odpowiednim czasie;
- h) informować RUMLA o osobach aresztowanych przez organy NKWD w Dubnie.

PYTANIE: Jakie działania prowadziliście na polecenie RUMLA Zygmunta?

ODPOWIEDŹ: Na polecenie RUMLA prowadziłem następujące działania:

- a) prowadziłem działania werbunkowe, osobiście zwerbowałem do składu organizacji wiele osób, o których opowiem później;
- b) zbierałem informacje o liczbie i miejscu znajdowania się oddziałów wojskowych, ich magazynów broni i zaopatrzenia;
- c) prowadziłem aktywną propagandę wśród ludności, wykorzystując do tego trudną sytuację w handlu. Jeśli chodzi o rozpowszechnianie ulotek, to dawałem je tylko wiarygodnym osobom. RUMEL dostarczał mi je z Łucka, gdzie ze słów [może lepiej zgodnie z tym co mówił RUMEL] RUMLA jest maszyna drukarska, na której przygotowywano ulotki, a także naszą podziemną gazetę;
- d) zbierałem wojskowe mapy topograficzne. ^eOtrzymałem od członka organizacji Andruszki dwie wojskowe mapy topograficzne^e, które następnie przekazałem RUMLOWI;
- e) ustaliłem, że broń mają następujące osoby:
 1. ^fTRUSZKOWSKI, podczas spotkania w cukierni w Dubnie, pod koniec listopada 1939 roku, powiedział, że ^djeśli będzie taka potrzeba^d, to on może dostarczyć jeden wagon z bronią i amunicją^f.
 2. ^{g-e}ANDRUSZKO^e, także w cukierni powiedział mi, że może dostać od Kobickiego³, syna pułkownika, który wyjechał do Białegostoku, ^djeden ciężki karabin maszynowy, z jedną paczką naboju do niego^{d-g}.

^{e-e} Podkreślono odręcznie czerwoną kredką.

^{f-f} Akapit wyróżniony na lewym marginesie dwiema pionowymi kreskami oraz pytajnikiem.

^{g-g} Akapit wyróżniony na lewym marginesie pionową kreską oraz dwoma pytajnikami.

W styczniu 1940 roku, będąc ze mną w szkole, ANDRUSZKO powiedział, że ma dwa granaty i rakiety świetlne, którymi, jak mi wiadomo, w grudniu strzelał z MIŁACZEWSKIM i wtedy ich poszukiwali czerwonoarmiści, ale nie znaleźli.

3. RUMEL Zygmunt, w rozmowie ze mną w mieszkaniu TRAUTMAN pod koniec 1939 roku powiedział, że ma broń artyleryjską niedużego kalibru w pełni gotową do strzelania, dlatego wtedy RUMEL polecił mi wciągnąć do organizacji specjalistów spośród artylerzystów, co później wykonałem. Oprócz tego, on powiedział, że są magazyny broni, ale w jakim miejscu, tego mi nie powiedział. Powiedział tylko, że na wsi każdy z członków organizacji ma broń. Wymienił jedno tylko miejsce, koło wsi Rzeczyca w kolonii Żuków, gdzie mieszkają polscy koloniści. Od razu uzgodniliśmy, że będziemy zbierać broń i przechowywać ją na cmentarzach katolickich, w grobowcach.

f) w sprawie ewidencji osób zdolnych do służby wojskowej, których można będzie zwerbować do organizacji powstańczej w czasie wojny, ma być opracowany specjalny plan przez sztab organizacji powstańczej. Jednak ja już miałem kilka takich osób, na których mogłem polegać i w odpowiedniej chwili planowałem wciągnąć ich do naszej organizacji.

Ze słów RUMLA, przyszły plan działań organizacji powstańczej miał przewidywać takie rozłożenie sił, żeby mieć swoje punkty zborne i swoich specjalistów wojskowych, głównie kaprali i podporuczników.

PYTANIE: Jakie prowadziliście działania dywersyjne?

ODPOWIEDŹ: Jeszcze nie prowadziliśmy planowanej pracy dywersyjnej, w tym celu sztab naszej organizacji ma opracować specjalny plan, ale niektóre osoby ze swojej inicjatywy miały zamiar prowadzić dywersyjne działania, jak na przykład ^ew listopadzie 1939 roku, nie pamiętam w którym dniu, ANDRUSZKO chciał przeprowadzić detonację magazynu prochu znajdującego się na Surmiczach koło garnizonu wojskowego rzucając petardę^e. Petardy wykorzystywane są dla głuszenia ryb. Przed przeprowadzeniem tego aktu dywersji ANDRUSZKO zapytał mnie o zezwolenie. Następnie zapytałem o to RUMLA, który nie pozwolił nam wtedy tego robić, powiedział, że to jeszcze za wcześnie, o czym powiadomiłem ANDRUSZKĘ. Wydano mi tylko polecenie zabójstwa jednego z funkcjonariuszy NKWD w m[ieście] Krzemieniec, lub raczej miałem poszukać człowieka do dokonania aktu terrorystycznego, jak u nas mówiono „do mokrej roboty”. Człowiek ten miał otrzymać broń od RUMLA Zygmunta.

PYTANIE: Dlaczego planowaliście zabójstwo funkcjonariusza NKWD w Krzemieńcu, a nie w innym mieście?

ODPOWIEDŹ: Funkcjonariusz NKWD, którego mieliśmy zabić, jak mi opowiadał RUMEL, pochodził z Zachodniej Ukrainy, wcześniej pracował

w jednym z miast Zachodniej Ukrainy, chyba w Tarnopolu, ale dowiedział się o istnieniu w Krzemieńcu naszej organizacji, przyjechał tu i miał za zadanie zlikwidować ją, ale wcześniej zdemaskować poszczególnych członków naszej organizacji. Dlatego RUMEL mówił, że trzeba będzie najpierw dostarczyć do Zarządu NKWD materiał o charakterze prowokacyjnym na tego człowieka, żeby go posadzili lub zwolnili, jeśli to nie pomoże, wtedy mieliśmy go zabić. Każdą pracę dywersyjną mieliśmy przeprowadzać tylko z polecenia kierownictwa organizacji powstańczej, dlatego jeszcze nie prowadziliśmy działań dywersyjnych. Na polecenie RUMLA stworzyłem grupę, komórkę organizacji powstańczej w Dubnie, która składała się z następujących osób: ^eANDRUSZKI^e, MIŁACZEWSKIEGO oraz mnie jako kierownika grupy – SZEWCZYKA Bronisława. Potem RUMEL poradził mi poszerzyć komórkę do 5 osób, ponieważ na początku potrzeba było przygotować grunt. Po tym, na początku listopada 1939 roku, zwerbowałem SIDOROWICZA Józefa, pracownika straży pożarnej oraz TRUSZKOWSKIEGO Stanisława, pracownika poczty w Dubnie, mieszkającego na ul. Bernardyńskiej.

RUKATA Jana Wincentowicza, mieszkańca m[iasta] Dubno, bez określonego zajęcia, miałem go na uwadze jako telegrafistę. Zwerbowany został w połowie listopada 1939 roku.

PAWLAKA, najmłodszy z trzech braci, mieszkańca wsi Witosówka. Zwerbowany został pod koniec grudnia 1939 roku.

ŁĘCZYCKIEGO Władysława, obecnie go nie ma, wyjechał nie wiadomo gdzie, mieszkał w r[ejo]nie dubieńskim, pracował jako kominiarz. Zwerbowany został w listopadzie 1939 roku.

WILKOWSKIEGO Zygmunta, pracował jako stróż na polskim cmentarzu. Zwerbowany w grudniu 1939 roku.

WILCZYŃSKIEGO Michała, mieszkańca m[iasta] Dubno, mieszkał na ulicy Szewczenki, we własnym domu. Zwerbowany przeze mnie w listopadzie 1939 roku.

Przesłuchanie przerwano

B. Szewczyk
[podpis maszynowy]

Przesłuchał:

ŚLEDZCY GRUPY ŚLED[CZEJ] Z[ARZĄDU] NKWD
obw[odu] rówieńskiego

Czerniak
[podpis maszynowy]

ZA ZGODNOŚĆ:

[Pieczęć]*
Народный Комиссариат
Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской
области
Дубенское Районное отделение

[podpis odręczny nieczytelny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 28-35.*

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

¹ W dokumencie nazwisko w języku rosyjskim zapisane jako „Rummel”. Zygmunt Jan Rumel (1915-1943) – ur. 22 II 1915 w Piotrogradzie, w rodzinie o tradycjach wojskowych. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej 1939. W tym samym roku trafił na krótko do niewoli radzieckiej. Następnie działał na Wołyniu w podziemnej organizacji antysowieckiej powołanej przez miejscowych działaczy ruchu ludowego. Po nieudanej próbie nawiązania kontaktów z Henrykiem Józewskim działającym na terenie Generalnego Gubernatorstwa, jego organizacja podporządkowała się Okręgowemu ZWZ Wołyn w Równem. W 1940 NKWD rozbiło ZWZ na Wołyniu i aresztowało wielu jego działaczy. Rumlowi udało się wówczas przedostać do Warszawy. W 1941 był emisariuszem, zaś od 1943 dowódcą VIII okręgu BCh – Wołyn. 10 VII 1943 jako parlamentarzysta strony polskiej, udał się wraz z Krzysztofem Markiewiczem oraz Witoldem Dobrowolskim do miejscowego SB OUN, w celu porozumienia się ze stroną ukraińską. Wszyscy zostali zamordowani.

² Jadwiga Trautman (1920-?) – ur. się w 1920 w Kluczkowicach, w województwie lubelskim, w rodzinie miejscowego urzędnika. Następnie jej rodzina przeprowadziła się do Dubna w województwie wołyńskim. W latach 1933-1939 była harcerką w Dubnie. Pod koniec 1939 została członkiem dubieńskiego ośrodka konspiracyjnego współpracującego z ZWZ Wołyn. 23 III 1940 została aresztowana przez Dubieński Oddział Rejonowy NKWD pod zarzutem „członkostwa w kontrewolucyjnej organizacji powstańczej”. 15 I 1941 na podstawie decyzji Rówieńskiego Sądu Obwodowego, została uznana za winną zarzucanych jej czynów i skazana na 6 lat więzienia w obozach pracy oraz na 3 lata ograniczenia praw obywatelskich. Dalsze losy nieznanne. 25 III 1993 została rehabilitowana.

³ Prawdopodobnie chodzi o Zbigniewa Kubickiego, zob. dokument nr 26 niniejszego tomu.

1940, 26 marca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o aresztowaniu Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

„ZATWIERDZAM”
Nacz[elnik] Z[arządu] NKWD
obw[odu] rówieńskiego
kapitan bezpieczeństwa
państ[wowego]
Krutow
[podpis maszynowy oraz
odręczny]
26 III 1940 r.

[Pieczęć]*
Народный Комиссариат
Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по
Ровенской области

Wyrażam zgodę na areszt
Sidorowicza
Dubień[ski] prokurator
rej[onowy]
*Iwanow*¹
[podpis odręczny]
„26” marca 1940 r.

[Pieczęć]**
Прокуратура СССР
Прокурор Дубенского р[айо]на
Ровенской обл[асти]
Прокуратура СРСР
Прокурор Дубенського р[айо]ну
Ровенської обл[асти]

Postanowienie (o aresztowaniu)

M[iasto] Dubno

„26” marca 1940 r.

Ja, pełnomocnik oper[acyjny] OR NKWD – Rodionow, rozpatrzyłem materiały, które wpłynęły do Dubieńskiego Oddziału Rej[onowego]

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

** Pieczęć okrągła w kolorze fioletowym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie: Prokuratura ZSRR. Prokurator rejonu dubieńskiego obwodu rówieńskiego.

NKWD o działalności przestępczej SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza, 1918 roku urodzenia, urodz[onego] we w[si] Milcza r[ejo]nu dubieńskiego, z narodowości Polaka, wykształcenie 7 klas, żonatego.

Ustaliłem:

że, SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz jest członkiem polskiej k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej, gdzie brał aktywny udział w walce skierowanej przeciwko władzy radzieckiej.

Postanawiam:

SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza zamieszkałego w m[ieście] Dubno, ul. Ceglana 31 poddać aresztowaniu i przeszukaniu.

PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY]

A. Rodionow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”:

NACZ[ELNIK] OR NKWD

lejtant bezpieczeństwa państ[wowego]

Winokur

[podpis odręczny oraz maszynowy]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 1.

¹ Do czerwca 1941 Iwanow był prokuratorem rejonu dubieńskiego.

1940, 26 marca, Dubno – *Postanowienie śledczego Oddziału Rejonowego NKWD o zastosowaniu aresztu wobec Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, podejrzanego o działalność w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej.*

„ZATWIERDZAM”
Nacz[elnik] Z[arządu] NKWD
obw[odu] rówieńskiego
kapitan bezpieczeństwa
państ[wowego]
Krutow
[podpis maszynowy oraz
odręczny]
26 / III 1940 r.

[Pieczęć*]
Народный Комиссариат
Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по
Ровенской области

Wyrażam zgodę na areszt
Sidorowicza
Prokurator rej[onu]
dubień[skiego]
Iwanow
[podpis odręczny]
„26” marca [19]40 r.

[Pieczęć**]
Прокуратура СССР
Прокурор Дубенского р[айо]на
Ровенской обл[асти]
Прокуратура СРСР
Прокурор Дубенського р[айо]ну
Ровенської обл[асти]

Postanowienie

M[iasto] Dubno

Do sprawy nr ^{a-}[...]^a

„26” marca 1940 roku

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

** Pieczęć okrągła w kolorze fioletowym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie: Prokuratura ZSRR Prokurator rejonu dubieńskiego obwodu rówieńskiego.

^{a-} ^a Brak wpisu.

Ja, śledczy pełnomocnik operacyjny Dubieńskiego Oddziału Rejonowego NKWD USRR – RODIONOW, rozpatrzyłem materiały dotyczące ob. SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza, 1918 roku urodzenia, urodzonego we wsi Milczarjeońskiego, z narodowości Polaka, wykształcenie 7 klas, żonatego, oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR wyrażających się w tym, że SIDOROWICZ J.A. jest członkiem polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej, gdzie brał aktywny udział w walce skierowanej przeciwko władzy radzieckiej.

Uważam, że (przytoczyć motywy wybrania środka zapobiegawczego) SIDOROWICZ J.A. znajdując się na wolności może wpływać na przebieg śledztwa, a również może uchylać się od śledztwa i sądu.

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. 143, 145 i 156 KPK USRR

postanawiam:

1. Jako środek zapobiegający uchylaniu się od śledztwa i sądu wobec oskarżonego SIDOROWICZA J.A. wybrać umieszczenie go w więzieniu miasta Dubno.

2. Niniejsze postanowienie przekazać prokuratorowi miasta Dubno.

^bŚledczy^b pełnomocnik operacyjny oddziału NKWD

^c.....^c bezpieczeństwa państwa [wskiego] *A. Rodionow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^d„ZGADZAM SIĘ”^d:

Naczelnik Dubieńskiego Oddziału Rejonowego NKWD
lejtant bezpieczeństwa państwa [wskiego] *Winokur*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Postanowienie zostało mi odczytane

26 marca 1940 r. *Sidorowicz J.*
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 2-2v.*

^b ^b Wyraz skreślony.

^c ^c Brak wpisu.

^d ^d Fragment nadpisany nad skreślonym wyrazem „Twierdzą”.

1940, 28 marca, Dubno – Nakaz aresztowania i przeszukania mieszkańca Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja.

NAKAZ nr ^{a-}[...]-^a

Wydany funkcjonariuszowi OR NKWD m[iasta] Dubno tow. *Cibenowi A.J.* uprawniający go do przeprowadzenia przeszukania i aresztowania ob. *Sidorowicza J.A.* zamieszkałego w *mieś[cie] Dubno, ul. Ceglana 31.*

Ważny przez jedną dobę.

„28” marca 1940 r.

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области
Дубенское Районное отделение

NACZ[ELNIK] DUBIEŃSKIEGO OR NKWD

lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Winokur

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Wpisy odręczne na maszynopisie w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 3.

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

1940, 28 marca, Dubno – Protokół przeszukania mieszkania Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Protokół

Na podstawie nakazu Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD USRR nr ^a[...] z dnia „28” marca 1940 r. przeprowadzono przeszukanie / aresztowanie ob. Sidorowicza Józefa Andrzejowicza w budynku nr 31, m[ieszkanie] nr – , na ul[icy] Ceglanej w m[ieście] Dubno.

Podczas przeszukania byli obecni ^a.....^{-a}

Zgodnie z nakazem zatrzymano ob. Sidorowicza Józefa Andrzejowicza Zajęto w celu dostarczenia do Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego:

Lp.	Nazwa rzeczy i innych przedmiotów	Ilość	Uwagi
	Podczas przeszukania niczego nie znaleziono		

^bSt[arszy] peł[nomocnik] op[eracyjny] [podpis odręczny nieczytelny]

Przeszukiwany Sidorowicz Józef A.^{-b}
[podpis odręczny]

^c[...] z

Przeszukanie przeprowadził funkcjonariusz NKWD ^a.....^{-a}

Podczas przeszukania wniósł skargę ^a.....^{-a}

1. Na nieprawidłowości dopuszczone podczas przeszukania zdaniem skarżącego.

^a.....^{-a}

2. Na zniknięcie przedmiotów, których nie wniesiono do protokołu, a dokładnie:

^a ^{-a} Brak wpisu.

^b ^{-b} Podpisy sporządzone bezpośrednio na formularzu.

^c ^{-c} Dalsza część formularza niewypełniona.

a- -a

UWAGA:

Zapieczerowano a- -a ob[ywate]la

a- -a pieczęcią nr a- -a

Podpis osoby, u której przeprowadzono przeszukiwanie a- -a

Przedstawiciel zarz[ądu] budynku a- -a

Funkcjonariusz NKWD, który przeprowadził przeszukiwanie a- -a

Wszystkie wnioski i pretensje powinny być wniesione do protokołu.

Po wszystkie zaświadczenia zwracać się do komendatury NKWD (ul. 25 Października 7, podać nr nakazu, datę wydania oraz datę przeprowadzenia przeszukiwania).

„d- ... -d” d- -d 193d- ... -d r.

[brak podpisów]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 4-4v.*

Fotografie więzienne Józefa Sidorowicza

Kopie w zbiorach PWIN

d- -d Brak daty.

1940, 28 marca, Dubno – Ankieta aresztowanego Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Z[arząd] NKWD ^{a-}.....^{-a}

^{b-}[...]^{-b}

ANKIETA ARESZTOWANEGO	
PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Sidorowicz</i>
2. Imię oraz imię odojcowskie	<i>Józef Andrzejowicz</i>
3. Rok i miejsce urodzenia	Urodził się w 1918 roku, <i>wieś Milcza, rejon dubieński</i>
4. Stałe miejsce zamieszkania (adres)	<i>m. Dubno, [ul.] Ceglana 31</i>
5. Zawód i specjalność	<i>bez określonego zawodu</i>
6. Ostatnie miejsce pracy i stanowisko lub rodzaj zajęcia	a) organizacja ^{a-} ^{-a} przedsiębiorstwo <i>miej[ska] straż poż[arna]</i> b) stanowisko <i>strażak</i> c) stopień ^{a-} ^{-a} d) do jakiego Komisarjatu Ludowego lub innego organu kierowniczego należy organizacja (przedsiębiorstwo) ^{a-} ^{-a} e) jeśli nie pracuje – kiedy zwolniony „ ^{c-} ... ^{-c} ” – 19 ^{c-} ... ^{-c} r.
7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości <i>bezparyjny</i> b) w obecnym czasie <i>bezparyjny</i> legitymacja nr ^{a-} ^{-a}
8. Narodowość	<i>Polak</i>

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

^{b-} ^{-b} Wpis odręczny: Nr 21212.

^{c-} ^{-c} Brak daty.

9. Obywatelstwo (w przypadku braku paszportu, wskazać, jaki dokument potwierdza obywatelstwo)	a) obywatelstwo (poddanie) <i>był[e] polskie</i> b) paszport nr ^{a-} ^{-a} wydany przez <i>paszportu nie ma</i>
10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	Wyższe, średnie, niższe <i>niepełne średnie</i>
11. Do jakiej grupy społecznej należy (podkreślić)	Robotników, ^{d-} urzędników ^{-d} , kołchoźników, rolników indywidualnych, rzemieślników, wolnych zawodów, duchownych, na utrzymaniu, innej
12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	<i>z robotników</i>
13. Sytuacja materialna i czym zajmował się do 1929 r.	a) sytuacja majątkowa <i>majątku nie posiadał</i> b) zajęcie <i>robotnik</i>
14. To samo do 1917 r.	a) sytuacja majątkowa <i>majątku nie posiadał</i> b) zajęcie <i>robotnik</i>
15. Służba w carskiej armii i stopień	<i>Służył w był[ej] armii polskiej w stopniu kaprała</i>
16. Służba w białej armii i stopień	<i>Nie służył</i>
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	<i>Kategoria „A”</i>
18. Udział w k[ont]r[ewolucyjnych] powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	<i>Nie uczestniczył</i>
19. Karalność (znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Niekarany</i>
20. Czy był członkiem antyradykalnych partii i organizacji (mieszewicy, s[ocjaliści]-r[ewolucjoniści], anarchiści, trockiści, prawi, nacjonaści itp.), gdzie i kiedy	<i>Nie był członkiem</i>

^{d-} ^{-d} Wyraz podkreślony odręcznie.

21. Skład rodziny (o każdym wskazać nazwisko, imię, imię ojca, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	<p>Ojciec <i>Sidorowicz Andrzej</i> – 56 lat, <i>pracuje na stacji kol[ejowej] w Dubnie</i> matka <i>Sidorowicz Paulina</i> – 52 [lata], <i>mieszka w Dubnie, pracuje jako gospodyni domowa</i> mąż — żona <i>Sidorowicz Anna</i> – 22 [lata], <i>mieszka w Dubnie, pracuje jako gospodyni domowa</i> dzieci — bracia (siostry) <i>brat Sidorowicz Kazimierz</i> – 19 lat, <i>mieszka w Dubnie</i> <i>brat Sidorowicz Stanisław</i> – 16 lat, <i>brat Paweł</i> – 13 lat, <i>brat Tadeusz</i> – 10 lat, <i>brat Janek</i> – 24 lata, <i>siostra Maria</i> – 28 lat</p>
---	---

Podpis aresztowanego

Sidorowicz Józef
[podpis odręczny]

1. Zewnętrzne znaki szczególne aresztowanego ^a.....^{-a}
2. Przez kogo i kiedy aresztowany lub skąd przybył (numer nakazu) *przez Dubieński Powiatowy Oddział NKWD 28 III [19]40 r.*
3. Skierowany do *więzienia NKWD nr 2 w m[ieście] Dubno.*
4. Inne uwagi ^a.....^{-a}

Stanowisko, stopień i nazwisko funkcjonariusza przepytującego aresztowanego i wypełniającego ankietę *st. pełnomocnik oper[acyjny] – Owczaruk*

Podpis

Owczaruk
[podpis odręczny]

„28” marca 1940 r.

e-[...]-e

1. Przynależność socjalna ^a.....^{-a}
2. Gałąź gospodarki, aparatu państ[wowego], kultury ^a.....^{-a}

^e ^{-e} Dalsza część formularza niewypełniona.

3. Zarząd^{a-}^{-a} oddział^{a-}^{-a}
4. Zabarwienie polityczne^{a-}^{-a}
5. Charakter przestępstwa^{a-}^{-a}

Nazwisko i podpis funkcjonariusza

1. Oddziału Specjalnego

[brak podpisu]

„^{c-}...^{-c}” – 19^{c-}...^{-c} r.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 5-6v.*

33

**1940, 28 marca, Dubno – Decyzja o postawieniu w stan oskarżenia
Włodzimierza Andruszki, s. Jana, obwinionego o to, że był członkiem
polskiej organizacji kontrrewolucyjnej.**

^{a-}Do sprawy nr ^{b-}[...] ^{-b-a}

Postanowienie

Dubno, 28 marca 1940 r. Ja, śledczy^{c-st}[arszy] pełnomocnik^c oper[acyjny] NKWD USRR – WAKALUK, rozpatrzyłem materiały dotyczące ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza, 1923 r. [urodzenia], urodz[onego] we wsi Stołbiec, Polaka, mieszkańca mias[ta] Dubno.

Ustaliłem:

Według ustaleń śledczych: ANDRUSZKO był aktywnym członkiem polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej stawiającej sobie za cel obalenie władzy radzieckiej poprzez zbrojne powstanie.

Na podstawie art. 126 KPK USRR i kierując się art. 127 KPK USRR,

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

^{b-} ^{-b} Brak wpisu.

^{c-} ^{-c} Zwrot „starszy pełnomocnik” napisano maszyną do pisania na wyrazie „śledczy”.

postanawiam:

postawić w stan oskarżenia ob. ANDRUSZKĘ Włodzimierza Janowicza, oskarżyć go o to, że będąc członkiem polskiej k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej popełnił przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi obwodu rówieńskiego.

Śledczy ^c-st[arszy] pełnomocnik^c oper[acyjny] *Wakaluk*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Zatwierdzam: naczelnik Dubieńsk[iego] OR NKWD
lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Winokur*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Postanowienie odczytano mi *W. Andruszko*
[podpis odręczny]

„30” marca 1940 r.

*Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 58.*

1940, 29 marca, Dubno – Protokół przesłuchania Szewczyka Bronisława, s. Marcina, oskarżonego o przynależność do polskiej organizacji kontrrewolucyjnej o charakterze antyradzieckim.

^a-PROTOKÓŁ PRZESŁUCHANIA^a
oskarżonego SZEWCZYKA Bronisława Marcinowicza

^a ^a Fragment podkreślony maszynowo.

^b-PYTANIE^{-b}: Na poprzednim przesłuchaniu zapomnieliście opowiedzieć, kto dostarczał ulotki i gdzie one były drukowane?

^b-ODPOWIEDŹ^{-b}: Nie pamiętam dokładnie, kiedy to było, ^cw październiku lub na początku listopada 1939 r., ANDRUSZKO powiedział mi, że ma ulotki^c. Poprosiłem, żeby dał mi je przeczytać. ^cUlotki zawierały wezwanie do Polaków, którzy pozostali na terytorium zajęтым przez władzę radziecką^c. Gdy zapytałem ANDRUSZKĘ, skąd on ma te ulotki, to on odpowiedział: „Znalazłem na ulicy”. Po kilku dniach ANDRUSZKO sam mi powiedział, że obywatelka KUBICKA, córka pułkownika 43. pułku w m[ieście] Dubno, ma maszynę, na której drukuje te ulotki. Ulotkę, którą dostałem, spaliłem.

PYTANIE: Co jeszcze oprócz ulotek, było nieodłączną częścią agitacji przeciwko władzy radzieckiej?

ODPOWIEDŹ: Jak już wcześniej mówiłem, nasza organizacja stawiała sobie za zadanie posiadanie podziemnej gazety, ale oprócz tego, było mi wiadomo, ^cże wśród członków naszej organizacji były książki o charakterze kontrrewolucyjnym. Jedną taką książkę dał mi do przeczytania ANDRUSZKO^c. Książka była z 43. pułku, ponieważ miała taką pieczęć. Cała książka ^d.....^{-d} wrogością do komunizmu. Takich książek ANDRUSZKO miał bardzo dużo, on sam mi o tym opowiadał. Wątek książki był takowy: Polak, który był w Rosji oraz siedział tam w więzieniu opowiada o swoich wrażeniach na temat władzy radzieckiej. Tą książkę także spaliłem.

PYTANIE: Co jeszcze możecie dodać do swoich zeznań?

ODPOWIEDŹ: Postanowiłem opowiedzieć wszystko z najdrobniejszych i szczegółami. Nie pamiętam [dobrze], ale było to późną jesienią, spotkaliśmy się na ulicy z uczniem gimnazjum mieszkającym na wsi, synem popa. Wysoki ładny chłopak, teraz on jest w 7 lub 8 klasie Szkoły Średniej nr 1 w Dubnie, powiedział, że Polakom i Ukraińcom trzeba się zjednoczyć, zebrać broń i czekać na odpowiedni moment, żeby wystąpić zorganizowanie. Ta rozmowa między nami odbywała się na ulicy. Wtedy on także powiedział, że należy wciągnąć w tym celu również SUCHOLEJSTRA Borysa, który uczy się w 7 klasie „B” Szkoły Średniej nr 2. Po tym wielokrotnie widziałem SUCHOLEJSTRA Borysa z tym chłopakiem. SUCHOLEJSTR także był 6 grudnia w mieszkaniu u TRAUTMAN, ale o czym on

^b- ^{-b} W dokumencie wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisane dużymi literami oraz podkreślone.

^c- ^{-c} Fragment podkreślony odręcznie.

^d- ^{-d} Tak w dokumencie.

mówił, nie wiem. Wiem także, że w Szkole Średniej nr 1 prowadził zajęcia wojskowe b[ył]y podoficer b[ył]y polskiej armii, nie pamiętam nazwiska, zna to nazwisko dyrektor tej szkoły PIERCHOROWICZ. Podoficer ten przewodniczył jakieś organizacji i wspólnie z uczniem werbował młodzież do organizacji. Wkrótce zwerbował mnie do swojej organizacji ZYGMUNT RUMEL¹ i przestałem z nimi rozmawiać. Poza tym, zapomniałem powiedzieć, że gdy spotkałem BARANOWSKIEGO, mieszkańca wsi Warkowicze, ukraińskiego nacjonalistę, za co siedział w „Berezie Kartuskiej”², on powiedział mi, że w Dubnie jest swój człowiek, nacjonalista o nazwisku PILIPIENKO Wasilij, który w danej chwili pracuje w milicji. PILIPIENKO Wasilij ma brata, który także pracuje w milicji, ale żadnej działalności nie prowadzi, ponieważ nie jest nacjonalistą. O PILIPIENCE W. opowiedziałem RUMLOWI Z. ze względu na to, że był to odpowiedni człowiek, który mógłby dostarczyć broń, ponieważ PILIPIENKO pracuje w milicji. Nie wiem, jakie kroki podjął RUMEL, ale ja PILIPIENCE o niczym nie mówiłem. PILIPIENKO sam podszedł do mnie i powiedział, że LEJS często przychodzi do milicji, po tym nie chciałem mieć do czynienia z LEJSEM.

Więcej chyba nic nie wiem, ale jeśli sobie przypomnę to powiem.

Protokół z moich słów zapisano prawidłowo i mi przeczytano.

Bronisław Marcinowicz SZEWCZYK
[podpis maszynowy]

ZA ZGODNOŚĆ:

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области
Дубенское Районное отделение

[podpis odręczny nieczytelny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 36-38.*

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

¹ W dokumencie nazwisko po rosyjsku zapisane Rummel.

² Bereza Kartuska – obóz odosobnienia działający w latach 1934-1939 na obszarze II Rzeczypospolitej. Kierowano tam głównie oponentów politycznych władzy sanacyjnej (endeków, komunistów, ludowców, nacjonalistów ukraińskich). Osadzonych umieszczano tam na okres 3 miesięcy na podstawie decyzji administracyjnej, z możliwością przedłużenia na okres kolejnych 3 miesięcy. W obozie przebywało ok. 3000 więźniów.

1940, 30 marca, Dubno – Protokół przesłuchania Bronisława Szewczyka, s. Marcina, na temat jego działalności antyradzieckiej w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej.

^aProtokół przesłuchania^a

Oskarżonego SZEWCZYKA Bronisława Marcinowicza

^a-z dnia 30 marca 1940 roku^a

^b-PYTANIE^{-b}: Gdzie i kto z członków Waszej organizacji ma broń?

^b-ODPOWIEDŹ^{-b}: Dokładnie wiem, że ^cdużą ilość i różne typy broni ma członek naszej organizacji ANDRUSZKO^{-c}. ^d2 granaty, petardy i rakie-ty świetlne są ukryte pod progiem mieszkania ANDRUSZKI^{-d}. ANDRUSZKO mi o tym opowiadał. Był także karabin maszynowy, nie wiem jaki system. Karabin maszynowy ANDRUSZKO ukrywał wspólnie z NOWICKIM, u NOWICKIEGO, ale gdzie, nie wiem. Oprócz tego, broń miał TRUŻKOWSKI¹, przy czym bardzo dużą ilość, cały wagon, ale gdzie ona była przechowywana, nie było mi wiadomo, TRUŻKOWSKI, nie powiedział mi o tym. KANIKUŁA Stanisław² opowiedział mi o tym, że ma broń wtedy, gdy chciał nawiązać kontakt z naszą organizacją, broń ta znajduje się u mieszkań-ców kolonii Żuków koło wsi Raczyn, niedaleko od Dubna. Broń ukry-to prawie u każdego kolonisty. RUMEL Zygmunt³ miał armatę ^e-.....^{-e}.

^a ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

^b ^{-b} W dokumencie wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisane dużymi literami oraz podkreślone maszynowo.

^c ^{-c} Fragment podkreślony odręcznie.

^d ^{-d} Fragment wyróżniony na lewym marginesie pionową kreską.

^e ^{-e} Tak w dokumencie.

Dowiedziałem się o tym dlatego, że Zygmunt zasugerował mi odszukanie artylerzystów, wtedy poinformował mnie o tym, że ma armatę. Oprócz tego, Zygmunt miał radio-telegraf podziemny, który przechowywany jest gdzieś na peryferiach, do pracy z którym zwerbowałem b[yłego] kaprala radiotechnika RUKATA Jana.

PYTANIE: Nam wiadomo jest, że byliście przywódcą nie tylko polskiej organizacji nacjonalistycznej, lecz również innych organizacji młodzieżowych. Opowiedzcie o tym.

ODPOWIEDŹ: Po wejściu do nas władzy radzieckiej byłem tylko w polskiej organizacji nacjonalistycznej, do której zwerbował mnie RUMEL i kierowałem komórką, a także byłem łącznikiem RUMLA Zygmunta. Przed wejściem władzy radzieckiej byłem członkiem organizacji młodzieży szkolnej pod nazwą „Sodalicia Mariańska”⁴, gdzie byłem przez jeden rok kierownikiem, do 1939 roku. Organizacja obejmowała Szkołę Średnią nr 1 oraz była Szkołą Kupiecką, teraz Szkołą Średnią nr 2. W Szkole Średniej nr 2 kierownikami byli: ja – SZEWCZYK Bronisław, KONOŹEWSKI Bolesław, mieszkaniec wsi Rusinowe Beresteczko, WOŹNIAK Józef, mieszka na stacji Dubno, PROSOWICZ Jerzy, mieszkaniec miasta Dolina, JAKUSZEWSKI Tadeusz, mieszka na ul. Moczyńskiego. Szeregowymi członkami tej organizacji byli:

MATWIJEW Władysław, mieszkaniec wsi Tarakanów;

BOROWIC Piotr, uczeń Szkoły nr 2;

CZUBENKO Mieczysław, uczeń Sz[koły] Ś[redniej] nr 2;

STANKIEWICZ Konstanty, mieszka na ul. Majora Moczyńskiego;

KOTULSKI, mieszka na stacji Kamienica⁵;

DOBROWOLSKI Zygmunt⁶, mieszkaniec Warszawy;

ROSKRES Stanisław, syn osadnika, wysiedlony;

SOŁONIEWICZ, uczący się;

GÓRSKI, uczeń Sz[koły] Ś[redniej] nr 2.

W Szkole Średniej nr 1 kierownikiem organizacji był KRIWEL, przewodniczył on również naszej organizacji w Sz[kole] Ś[redniej] nr 2. KANIKUŁA Stanisław także był kierownikiem, KAPKA Eugeniusz uczy się w Sz[kole] Ś[redniej] nr 1, JANUSZAJTIS⁷ – chyba we Lwowie.

Druga organizacja, członkiem której byłem, to „Akcja Katolicka”. Organizacja ta składała się z 4 filii. Kierownictwo znajdowało się w Poznaniu, polecenia były przekazywane przez Łuck do Dubna. W Dubnie głównym organizatorem był inżynier KARPOWICZ, mieszka na ul. Bazyliańskiej, zaulek Jaśminowa 4. Zastępcą KARPOWICZA był ŻYCZYŃSKI, mieszka w budynku należącym do kościoła na ul. Farnej, a także STĘSZKO Władysław, osadnik, był sekretarzem oraz SZEPIŃSKI, mieszka naprzeciw kościoła na ul. Woroszyłowa 28 (b[yla] 9 Sierpnia). Członkowie

tej organizacji wchodził do „Katolickiego Stowarzyszenia Mężów”⁸ (mężczyzn żonatych), „Katolickiego stowarzyszenia kobiet” (kobiet zamężnych), „Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej” (chłopaków), „Katolickiego Stowarzyszenia Żeńskiego” (dziewczyn)⁹.

Każda z organizacji miała swoje kierownictwo i członków.

1. Katolickim Stowarzyszeniem Mężów kierował inżynier KARPOWICZ, członków było ok. 50 osób, z których pamiętam tylko BOGACKIEGO Mariana, mieszka na ul. Szpitalnej w Dubnie, KAMIENIECKIEGO, mieszka we wsi Zamczysko, pracował jako drogowiec, TOMASZEWSKIEGO, mieszka na ul. Nadbrzeżnej 10.

2. Katolickim Stowarzyszeniem Kobiet kierowała WITWICKA, mieszka na ul. Woroszyłowa, TISZKOWSKA, mieszka na ul. Szewczenki, CHRANIEWICZEWA – aresztowana, CYBUCHÓWNA Janina (czarna dama), NACZYŃSKA, mieszka w budynku należącym do kościoła, SKALSKA Józefa, mieszka na ul. Szewczenki 37, CHODAKOWSKA – na ul. Szewczenki 38 i inne, nie pamiętam nazwisk, ich było około 50 osób.

3. Katolickim Stowarzyszeniem Młodzieży Męskiej kierował patron KUPCEWICZ Józef, organista miejscowego kościoła.

Przewodniczący SAWICKI Michał (w niewoli u Niemców).

KOWALEWSKI Franciszek, mieszka na ulicy Zamkowej, zaułek Kąpielowy.

PIWOWARCZYK, nie wiem gdzie mieszka, ale pracuje w straży pożarnej.

KAMIENIECKI Julian, mieszka we wsi ZAMCZYSKO.

WILKOWSKI Zygmunt.

SIDOROWICZ Józef.

RUKAT Jan.

Ja – SZEWCZYK Bronisław.

JAKUBOWSCY Władysław i Konstanty, mieszkają na ul. Zabrama.

STANKIEWICZ Konstanty, mieszka na ul. Moczyńskiego.

BRZOSTYK Władysław, mieszka na ul. Szewczenki 10.

LENTIK Mieczysław, mieszka w zaułku Ogrodowym (ul. Zabrama).

BIESIADA Bogusław, mieszka na Surmiczach. Więcej niczego nie pamiętam.

4. Katolickie Stowarzyszenie Żeńskie. Kierownikiem tej organizacji była patronka ^fAnna^f, wyjechała do Lwowa.

Jej siostra – patronka ^fITAROWA^f Józefa (aresztowana). Przewodnicząca organizacji KLIMCZAK Jadwiga, mieszka na ul. Szewczenki.

^f – ^f Wyras podkreślony maszynowo.

SZTRAJTÓWNA Feliksa i jej siostra Teofilia, mieszkają na ul. Szewczenki.

KRUMÓWNA Jadwiga, mieszka koło więzienia, ale nie znam nazwy ulicy.

JAGIERÓWNA Antonina, SZWARCÓWNA, nie pamiętam ulicy, WAJSÓWNA, mieszkały we wsi Wełnianka.

LOMBARDÓWNY – siostry i inne.

Protokół z moich słów zapisany prawidłowo, mi przeczytany.

Bronisław Marcinowicz Szewczyk
[podpis maszynowy]

Przesłuchał:

ŚLEDZCY GRUPY ŚLED[CZEJ] Z[ARZĄDU] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państw[owego] Majstrienko
[podpis maszynowy]

ZA ZGODNOŚĆ:

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области
Дубенское Районное отделение

[podpis odręczny nieczytelny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 39-42.*

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

¹ W innych dokumentach tego tomu zapisywany jako Truszkowski (dok. 27).

² Stanisław Kanikuła (1920-?) – w latach 1927-1939 należał do wojskowej organizacji młodzieżowej „Przysposobienie Wojskowe”. Śpiewał również w chórze 43. Pułku Strzelców pod kierownictwem Jurago. Po wkroczeniu do Dubna wojsk sowieckich współpracował z organizacją dowodzoną przez Zygmunta Rumla. 19 III 1940 został aresztowany przez Dubieński Oddział Rejonowy NKWD pod zarzutem udziału w „kontrewolucyjnej organizacji podziemnej”. 23 XII 1940 na podstawie wyroku Kolegium Specjalnego NKWD został uznany za winnego i skazany na 8 lat pozbawienia wolności w obozie „Uchtizemlag”. 3 IX 1941

na skutek amnestii został zwolniony i zamieszkał w mieście Buzułuk. Dalsze jego losy są nieznane. Zrehabilitowany 9 I 1990.

- ³ W dokumencie nazwisko w języku rosyjskim zapisane jako „Rummel”.
- ⁴ Sodalicja Mariańska (Congregatio Mariana) – katolickie stowarzyszenie świeckich powstałe w Rzymie w 1584. Kształtowało się w środowisku studenckim Kolegium Rzymskiego, z inicjatywy jezuita Jana Leunisa. Jego celem było rozszerzenie czci Najświętszej Marii Panny, oraz łączenie życia religijnego ze studiami. W Polsce pierwsza Kongregacja powstała 30 IX 1574 w Poznaniu. W XVIII w. na skutek kasaty zakonu jezuitów Sodalicje Mariańskie zaczęły powoli zamierać. Ponowny ich rozwój nastąpił dopiero w II poł. XIX w., głównie na obszarze zaboru austriackiego (w zaborze rosyjskim działały w ukryciu), a następnie w okresie dwudziestolecia międzywojennego.
- ⁵ Kamienica Wołyńska (ukr. Кам'яниця-Волинська) – obecnie węzłowa stacja kolejowa w miejscowości Podłuże, w rejonie dubieńskim, w obwodzie rówieńskim, na Ukrainie. Nazwa pochodzi od pobliskiej wsi Kamienica.
- ⁶ Zygmunt Dobrowolski (1897-1972) – podpułkownik kawalerii Wojska Polskiego, uczestnik powstania warszawskiego. Od 1916 służył w armii rosyjskiej. Brał udział w walkach z bolszewikami w 1920. W latach 1921-1933 pełnił następujące funkcje: adiutanta centralnej Szkoły Wojskowej Gimnastyki i Sportów w Poznaniu (1921-1922); dowódca plutonu 15 pułku ułanów (1922-1925); adiutant w 15 pułku ułanów (1925-1930); dowódca plutonu 10 pułku strzelców konnych (1930-1933). 1 X 1933 został przeniesiony do sztabu 10 Brygady Kawalerii dowodzonej przez pułkownika Wincentego Jasiewicza, a następnie w latach 1934-1935 został jej szefem sztabu. Od 1936 był wykładowcą taktyki kawalerii w Wyższej Szkole Wojennej. W sierpniu 1939 został zastępcą szefa Oddziału III w sztabie Armii „Kraków”. Walczył w kampanii wrześniowej 1939, a następnie był członkiem SZP-ZWZ. W 1940 został szefem sztabu Komendy Okręgu Warszawa–Województwo ZWZ. Od stycznia 1940 na Rówieńszczyźnie działała organizacja Szare Szeregi podporządkowana ZWZ-2. Od chwili swego powstania zdołbunowska organizacja podziemna Szarych Szeregów przynależała do lwowskiego centrum, na czele którego stał major Zygmunt Dobrowolski. Podłoże działających ośrodków konspiracyjnych stanowili członkowie Związku Harcerstwa Polskiego. Uczestniczył w powstaniu warszawskim w 1944. Po upadku powstania więziony w Oflagu II C Wolenberg.
- ⁷ Marian Józef Januszajtis ps. Żegota (1889-1973) – generał Wojska Polskiego. W latach 1912-1914 sprawował funkcję dowódcy Drużyn Strzeleckich, a następnie od 1916 do 1917 dowódcy I Brygady Legionów Polskich. Od 1 XI 1918 służył w Wojsku Polskim. Brał również udział w wojnie z bolszewikami w 1920. W latach 1924-1929 był wojewodą nowogrodzkim. W latach trzydziestych XX w. działał w Centralnym Związku Osadników Wojskowych oraz w Stronnictwie Narodowym. Od 1936 do 1939 był członkiem Komitetu Głównego Zarządu Okręgowego Stronnictwa Narodowego we Lwowie. W 1939 na czele Polskiej Organizacji Walki o Wolność na Wołyniu. Był również dowódcą organizacji wojskowej Stronnictwa Narodowego. Na początku listopada 1939 Zarząd NKWD we Lwowie zlikwidował kierowaną przez Januszajtisa Polską Organizację Walki o Wolność, a on sam został 27 X 1939 aresztowany przez NKWD i uwięziony najpierw we Lwowie a następnie w Moskwie. Zwolniono go w 1941. Od 1943 do 1944 był Inspektorem do Spraw Zarządu Wojskowego Ziem Okupowanych na Zachodzie. Po wojnie wyjechał do Wielkiej Brytanii. W latach 1945-1947 pełnił funkcję m.in. szefa Biura Ziem Zachodnich i Północnych w Sztabie Głównym w Londynie. Zmarł 24 III 1973 w Tunbridge Wells, i został pochowa-

ny na cmentarzu w Crawley. W 1981 jego prochy spoczęły na Nowym Cmentarzu w Zakopanem.

⁸ Katolickie Stowarzyszenie Mężów stanowiło część składową Akcji Katolickiej. Zostało zatwierdzone dekretem biskupa Stanisława Adamskiego z 22 lipca 1934. Organizacja ta została utworzona z myślą włączenia świeckich katolików w apostołstwo hierarchiczne Kościoła katolickiego. Miała wspomagać hierarchię w obronie zasad religijnych i moralnych społeczeństwa. Gromadziła w swych szeregach wszystkie mniejsze, często tylko działające w granicach poszczególnych parafii, katolickie stowarzyszenia mężczyzn. Warunkiem przystąpienia do organizacji było ukończenie 25 roku życia.

⁹ Akcja Katolicka miała zostać podzielona, na wzór włoski na 4 organizacje nazwane kolumnami. Na mocy tej decyzji dla całej Polski powołano Katolicki Związek Mężów, Katolicki Związek Kobiet, Katolicki Związek Młodzieży Żeńskiej oraz Katolicki Związek Młodzieży Męskiej.

1940, 4 kwietnia, Dubno – *Postanowienie o postawieniu w stan oskarżenia Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, obwinionego o to, że był członkiem polskiej organizacji kontrrewolucyjnej.*

Do sprawy nr ^a-[...] -^a

Postanowienie

Dubno 4 IV 1940 r.

Ja, śledczy st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] NKWD USRR – OW CZARUK rozpatrzyłem materiały dotyczące SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza, 1918 r. urodzenia, urodzonego we w[si] Milcza r[ejo]nu werbskiego, mieszkańca m[iasta] Dubno, Polaka.

Ustaliłem:

Według ustaleń śledczych: SIDOROWICZ J.A. był członkiem polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej istniejącej w m[ieście] Dubno, a stawiającej sobie za zadanie zbrojne wystąpienie przeciwko władzy radzieckiej.

Na podstawie art. 126 KPK oraz kierując się art. 127 KPK USRR,

^a -^a Brak wpisu.

postanawiam:

postawić w stan oskarżenia ob. SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza, oskarżyć go o to, że będąc członkiem polskiej kontrrewolucyjnej organizacji nacjonalistycznej istniejącej w m[ieście] Dubno, a stawiającej sobie za zadanie zbrojne wystąpienie przeciwko władzy radzieckiej, popełnił przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi obw[odu] rówieńskiego.

Starszy śledczy Dubień[skiego] OR NKWD Owczaruk
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Zatwierdzam:
NACZELNIK DUBIEŃ[SKIEGO] OR NKWD Winokur
lejt[nant] bezp[iecieństwa] państ[wowego] [podpis maszynowy oraz odręczny]

Postanowienie mi odczytano Sidorowicz J.
[podpis odręczny]

„4” kwietnia 1940 r.

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 41.

1940, 25 kwietnia, Dubno – Protokół przesłuchania Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o przynależność do organizacji antyradzieckiej.

PROTOKÓŁ PRZESŁUCHANIA

Do sprawy nr ^{a-}...^{-a}

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

25 kwietnia 1940 r.

Ja, funkcjonariusz Oddziału Śled[czego] GUGB NKWD ZSRR lejtnant bezpieczeństwa państwowego Titow, przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	<i>Sidorowicz</i>
2. Imię oraz imię obojczyckie	<i>Józef Andrzejowicz</i>
3. Data urodzenia	<i>1918 roku</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m. Milcza r[ejo]nu dubieńskiego ob-w[odu] rówieńskiego</i>
5. Miejsce zamieszkania	<i>M[iasto] Dubno, ul. Ceglana 31</i>
6. Miejsce pracy, rodzaj zajęcia	<i>Strażak straży pożarnej m[iasta] Dubno</i>
7. ^a [...] ^a	^a [...] ^a
8. Narodowość i obywatelstwo (poddanie)	<i>Polak, ob[ywate]l ZSRR (b[yły] polski)</i>
9. Pochodzenie społeczne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Robotnik</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja materialna)	<i>Robotnik</i>
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Żona – Sidorowicz Anna Wasyljewna, 22 lata Ojciec żony – Hłum Wasyl, 55 lat, stolarz Matka żony – Hłum ^b[...]^b, 48-50 lat, gospodyni domowa Siostra żony – Hłum Aleksandra Wasyljewna, 26 lat Brat żony – Hłum Włodzimierz Wasyljewicz, 18 lat</i>
	<i>Podpis Sidorowicz Józef*</i> [podpis odręczny]
12. Wykształcenie (ogólne, ^c specjalistyczne ^c)	<i>Niższe</i>

^b – ^b Brak imienia.

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

^c – ^c Wyraz skreślony.

13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny</i>
14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i in[ne] (kiedy, przez jaki organ i za co)	<i>Nie [był poddawany]</i>
15. Służba w armiach	<i>Przed wojną służył w b[yłej] armii polskiej jako kapral. Walczył na froncie polsko-niemieckim</i>

Zeznania oskarżonego (°świadka°) *Sidorowicza Józefa Andrzejowicza* z dnia 25 kwietnia 1940 r.

^d[...]-^d

^ePytanie^e: Oddział śledczy dysponuje danymi, demaskującymi Was w przynależności do antyradzieckiej organizacji. Dlatego wymaga szczegółowych wyjaśnień na temat Waszych przestępstw przeciwko władzy radz[ieckiej].

^eOdpowiedź^e: Nie byłem członkiem antyradzieckiej organizacji i nie mam o czym mówić.

Pytanie: Wy już od miesiąca twierdzicie jedno i to samo. Jednak wydali Was współnicy i Wasza odmowa składania zeznań jest bezpodstawna. Sugerujemy, żebyście przestali zaprzeczać i przystąpili do złożenia zeznań zgodnych z prawdą.

Odpowiedź: Ja jeszcze raz oświadczam, że nie należałem do żadnej organizacji antyradzieckiej i nie wiedziałem o istnieniu takowej.

Pytanie: Jeśli Wy nie będziecie sami zeznawać o swoich przestępstwach, to my będziemy zmuszeni Was zdemaskować wspólnie z Waszymi współnikami.

Odpowiedź: Śledztwo nie może mnie zdemaskować, ponieważ nie ma takich materiałów, które mówiłyby o mojej działalności w organizacji antyradzieckiej, nie miałem również żadnych współników, którzy obecnie mogliby powiedzieć mi prosto w oczy o moich działaniach antyradzieckich.

Pytanie: W takim wypadku przyprowadzimy jednego z Waszych współników z organizacji antyradzieckiej.

(Wprowadzony jest aresztowany SZEWCZYK Bronisław)

^d -^d Dalej cały protokół przesłuchania spisany odręcznie.

^e -^e W protokole zwroty „Pytanie”, „Pytanie do Szewczyka”, „Pytanie do Sidorowicza” oraz „Odpowiedź” zostały podkreślone odręcznie.

Po identyfikacji oraz upewnieniu się, że między aresztowanymi SIDOROWICZEM i SZEWCZYKEM nie ma osobistych konfliktów, temu ostatniemu zostało zadane pytanie.

^ePytanie do Szewczyka^e: Na przesłuchaniu 22 marca zeznaliście, że byliście członkiem antyradzieckiej polsko-nacjonalistycznej organizacji. Czy potwierdzacie te zeznania?

Odpowiedź: Tak, potwierdzam w pełni.

Pytanie: Na tymże przesłuchaniu Wy złożyliście zeznania w odniesieniu do SIDOROWICZA jako członka organizacji antyradzieckiej. Czy tę część swoich zeznań Wy potwierdzacie?

Odpowiedź: Tak, potwierdzam.

Pytanie do Szewczyka: Powiedzcie, co Wam jest wiadomo o SIDOROWICZU?

Odpowiedź: Gdy byłem członkiem organizacji powstańczej kierowanej przez RUMELA Zygmunta,

Szewczyk B.

Sidorowicz

[podpisy odręczne]

przewodniczyłem komórce danej organizacji. RUMEL Zygmunt dał mi zadanie powiększenia mojej komórki do pięciu osób. Po otrzymaniu tego zadania od kierującego organizacją w Dubnie RUMELA Zygmunta, ^fw listopadzie 1939 roku^f zacząłem przyglądać się byłemu swojemu koledze ze szkoły – SIDOROWICZOWI Józefowi. Zauważyłem jego nieufne nastawienie do wkroczenia Armii Czerwonej i ustanowienia władzy radzieckiej na b[yłym] terytorium Polski, wtedy opowiedziałem SIDOROWICZOWI o istnieniu nielegalnej organizacji stawiającej sobie za zadanie prowadzenie walki o odbudowę upadłego polskiego państwa, zaproponowałem mu jako Polakowi i patriocie wstąpienie do wspomnianej organizacji i wzięcie aktywnego udziału w jej działalności. Po zastanowieniu się SIDOROWICZ dał mi zgodę na bycie członkiem antyradzieckiej organizacji powstańczej. Po tym dałem SIDOROWICZOWI zadanie zbiórki broni wśród wyższych oficerów dla naszej powstańczej organizacji. Na ile mi wiadomo, SIDOROWICZ mojego zadania nie wykonał, ponieważ nie dostarczył mi ani jednej broni palnej, a także nie wskazał miejsca jej przechowywania.

Szewczyk B.

Sidorowicz

[podpisy odręczne]

W mojej obecności dopisano „w listopadzie 1939 roku”.

^f ^{-f} Fragment nadpisany.

Szewczyk B.
[podpis odręczny]

Pytanie do Sidorowicza^e: Czy oskarżony SZEWCZYK Bronisław ze-
znaje prawdę?

Odpowiedź: Tak.

Pytanie do Sidorowicza: Czy to oznacza, że Wy byliście członkiem or-
ganizacji antyradzieckiej istniejącej w mieście Dubno i będziecie składać
zeznania na temat Waszych działań antyradzieckich?

Odpowiedź: Tak. Byłem członkiem organizacji antyradzieckiej, do
której zwerbowałem mnie w listopadzie 1939 roku SZEWCZYK Bronisław,
o czym będę składał prawdziwe zeznania.

(Oskarżony SZEWCZYK Bronisław został wyprowadzony)

Pytanie do Sidorowicza: Kontynuujcie opowiadanie w jakich okolicz-
nościach Wy zostaliście wprowadzeni przez SZEWCZYKA do organizacji
antyradzieckiej.

Odpowiedź: 28 października 1939 roku, gdy wróciłem z frontu pol-
sko-niemieckiego, przez dwa tygodnie czułem się słaby i chory, dlatego
w tym czasie nigdzie nie wychodziłem z domu. W przybliżeniu w poło-
wie listopada 1939 r. wyszedłem do miasta, żeby kupić drewno. W tym-
że dniu na ulicy Lenina spotkałem się z dobrze mi znanym SZEWCZYKEM
Bronisławem, który zaczął mnie wypytywać o wojnę, o to czym się obec-
nie zajmuję i na inne tematy. Odpowiedziałem SZEWCZYKOWI, że na woj-
nie było źle, zrelacjonowałem mu niektóre epizody działań wojennych,
do tego dodałem, że po wojnie czuję się chory, z powodu czego, przez 2
tygodnie nie wychodziłem z domu i, że obecnie niczym się nie zajmu-
ję. Po tym SZEWCZYK zapytał mnie, czy należę do jakiegokolwiek organi-
zacji. Odpowiedziałem mu, że nie należę do żadnej organizacji. Wtedy
zapytał mnie, czy chcę być uczestnikiem organizacji? Nic mu na to nie od-
powiedziałem, tj. przemilczałem to. SZEWCZYK odebrał to jako brak od-
mowy bycia uczestnikiem organizacji, od razu dał mi zadanie ^ezebrać^c
rozeznania, kto wrócił z wojny i dostarczenia mu listy tych osób, a także
abym dowiedział się, kto z nich ma broń i to też spisać. Po tym rozeszli-
śmy się w swoich sprawach. Gdzieś tydzień później do mojego domu przy-
szedł student i powiedział, że przyszedł od SZEWCZYKA, zapytał, co już
zrobiłem z zadań, które otrzymałem od SZEWCZYKA. Temu studentowi
odpowiedziałem, że zadania SZEWCZYKA nie wykonałem z powodu bra-
ku czasu, ponieważ byłem zajęty poszukiwaniem odpowiedniej pracy dla
siebie. Wtedy spytałem tego studenta, dlaczego powinienem wykonywać
zadania od SZEWCZYKA. Na to student mi odpowiedział, że on nie ma pra-
wa mówić o tym, ponieważ mu zabroniono. Na tym rozmowa ze studen-
tem została zakończona.

Pytanie: Czy nazwisko studenta, który przyszedł od SZEWCZYKA jest Wam znane?

Odpowiedź: Nie. Ten student nie powiedział mi swojego nazwiska. Ja go znam tylko z widzenia.

Pytanie: Opiszcie jego wygląd.

Odpowiedź: Student, który przyszedł do mnie od SZEWCZYKA w sprawach organizacji ma 18-19 lat, jest średniego wzrostu, brunet, chudy z twarzy, ma grubą obwisłą dolną wargę.

Pytanie: Czy podjęliście się wykonania zadania po powtórnym przypomnieniu o dostarczeniu broni dla organizacji?

Odpowiedź: Nie, nie wykonałem zadania od SZEWCZYKA i bałem się ponownego spotkania z SZEWCZYKEM. Starałem się przebywać w domu, nie wychodziłem do miasta bojąc się, że on lub „jego ludzie” mogą mi coś zrobić.

Pytanie: Czy SZEWCZYK nie uprzedzał Was o tym, że w przypadku niewykonania jego zadania, mogą się z Wami rozprawić?

Odpowiedź: Nie, SZEWCZYK nic mi o tym nie mówił. Do takiego wniosku doszedłem sam.

Pytanie: Czy jednak spotkaliście się z SZEWCZYKIEM?

Odpowiedź: Nie, SZEWCZYKA nie widziałem, ale ten student powtórnie przychodził do mnie z listem od SZEWCZYKA, w którym ten ostatni pisał, żebym natychmiast wykonał jego zadanie i przekazał mu listę osób, które wróciły z wojny. Po przeczytaniu listu od SZEWCZYKA, złożyłem swój podpis na nim i powiedziałem studentowi, że na ten temat osobiście porozmawiam z SZEWCZYKIEM.

Pytanie: Czy widzieliście się z SZEWCZYKIEM po otrzymaniu od niego listu?

Odpowiedź: Tak, w dniu otrzymania listu od SZEWCZYKA, tj. w ostatnich dniach listopada, ^fo 7 godzinie^f wieczorem, poszedłem do cukierni znajdującej się na ulicy Budionnego zgodnie z listowną wskazówką SZEWCZYKA. Idąc ulicą Lenina spotkałem SZEWCZYKA, z którym razem poszliśmy do cukierni Zomera. Przy filiżance herbaty SZEWCZYK zaczął mnie wypytywać, dlaczego nie działał i nie przekazuje mu listy osób, które wróciły z wojny. Odpowiedziałem mu, że nie mam czasu, ponieważ szukam odpowiedniej pracy dla siebie. Wtedy powiedział, żebym wykonywał jego zadania. Na tym rozmowa została zakończona, ale on powiedział, żebym jako pierwszy wyszedł z cukierni. Po tej rozmowie nie widziałem już SZEWCZYKA, ale do mnie przyszedł ten student po raz trzeci, tylko mnie nie zastał w domu, ponieważ w tym czasie znajdowałem się u swojej narzeczonej. Innych rozmów w sprawach organizacji ja nie miałem.

Protokół zapisany z moich słów prawidłowo i został mi przeczytany.

Sidorowicz
[podpis odręczny]

Przesłuchał śledczy Oddziału Śled[czego] GUGB NKWD ZSRR
lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] Titow
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 14-21.

38

1940, 9 czerwca, Dubno – Protokół konfrontacji Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, z Bronisławem Szewczykiem, s. Marcina, oskarżonych o działalność antyradziecką.

^{a-}PROTOKÓŁ KONFRONTACJI^{-a}
oskarżonych SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza i
SZEWCZYKA Bronisława Marcinowicza
^{a-}dnia 9 czerwca 1940 r.^{-a}

^{b-}PYTANIE* do osk[arżonego] SIDOROWICZA^{-b}: Czy znacie siedzącego naprzeciwko Was człowieka?

^{b-}ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA^{-b}: Tak, znam tego człowieka, jest to SZEWCZYK Bronisław Marcinowicz.

PYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA: Czy mieliście z nim kiedyś sprzeczki lub osobiste konflikty?

^{a-} ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

^{b-} ^{-b} W protokole zwroty „Pytanie do osk[arżonego] Sidorowicza”, „Odpowiedź osk[arżonego] Sidorowicza” oraz „Pytanie do osk[arżonego] Szewczyka”, „Odpowiedź osk[arżonego] Szewczyka” zostały podkreślone odręcznie.

* W całym dokumencie wyrazy „Pytanie”, „Odpowiedź” napisane dużymi literami tak jak w oryginale.

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA: Nigdy nie sprzeczałem się z SZEWCZYKIEM i nie miałem [z nim] żadnych osobistych konfliktów.

^bPYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA^b: Czy znacie siedzącego naprzeciwko Was człowieka?

^bODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA^b: Tak, znam siedzącego naprzeciwko mnie człowieka, jest to SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz.

PYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA: Czy macie osobiste konflikty lub mieliście je z SIDOROWICZEM?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA: Nie, nie miałem i nie mam.

PYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA: Czy Wy potwierdzacie swoje zeznania o tym, że byliście członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej w mieście Dubno?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA: Tak, potwierdzam w pełni swoje zeznania o tym, że byłem członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej.

PYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA: Co możecie powiedzieć o siedzącym przed Wami SIDOROWICZU?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA: Będąc członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej otrzymałem zadanie od swojego dowódcy RUMELA Zygmunta, aby wciągnąć do organizacji więcej osób, rozszerzając ją. Od tegoż RUMELA otrzymałem zadanie wciągnięcia do organizacji Polaków-patriotów przeważnie z byłych żołnierzy zawodowych byłej armii polskiej. Wiedząc o tym, że SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz służył jako kapral w byłej armii polskiej, był on również moim kolegą ze szkolnej ławki, więc postanowiłem go wprowadzić do wyżej wymienionej organizacji dając mu od razu jakieś zadanie. Wprowadziłem go do organizacji w ^clistopadzie 1939 roku^c na ulicy Lenina w mieście Dubno. Gdy SIDOROWICZ wyraził zgodę na branie udziału w kontrrewolucyjnej działalności organizacji powstańczej, poleciłem mu ewidencjonowanie broni należącej do oficerów i podoficerów b[ylłej] armii polskiej.

PYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA: Czy Wy potwierdzacie zeznania SZEWCZYKA Bronisława?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA: ^cZeznania oskarżonego SZEWCZYKA w pełni potwierdzam^c.

PYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA: Czy macie pytania do SIDOROWICZA?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA: Nie.

PYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA: Czy macie pytania do SZEWCZYKA?

^c ^c Fragment podkreślony odręcznie.

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA: Nie.

Protokół konfrontacji zapisany z naszych słów oraz nam odczytany.

B.M. Szewczyk
Sidorowicz Józef
[podpisy maszynowe]

Konfrontację przeprowadził:

St[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubień[skiego] OR NKWD
Owczaruk
[podpis maszynowy]

[Pieczęć]**

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области
Дубенское Районное отделение

ZA ZGODNOŚĆ: [podpis odręczny nieczytelny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 34-35.*

** Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD Obwodu Rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

1940, lipiec, Dubno – Zaświadczenie wydane przez Radę Miejską o stałym zamieszkaniu Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, w mieście Dubno i jego zatrudnieniu w straży pożarnej.

USRR
Dubieńska
RADA MIEJSKA
obwodu rówieńskiego
^a-[...] ^a lipca 1940 r.
Nr 1266

m[iaasto] Dubno

^b-ZAŚWIADCZENIE^b

Dubieńska Rada Miejska ustaliła, że ob. SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz, jest miesz[kańcem] mias[ta] Dubno, synem robotnika, pracował w straży pożarnej.

[Pieczęć]*

УРСР

Дубенська Міська Рада
Ровенської області

Przew[odniczący] Rady Miej[skiej]

Tymoszenko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Sekretarz Rady Miej[skiej]

Martyniuk

[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 42.*

^a- ^a Data dzienna nieczytelna.

^b- ^b Wyraz podkreślony maszynowo.

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku ukraińskim, w przekładzie: USRR Dubieńska Rada Miejska obwodu rówieńskiego.

1940, 6 lipca, Dubno – Zaświadczenie wydane przez Radę Miejską o stałym zamieszkaniu Włodzimierza Andruszki, s. Jana, i jego nauce w Szkole Handlowej w mieście Dubno.

USRR
DUBIEŃSKA
RADA MIEJSKA
obwodu rówieńskiego
6 lipca 1940 r.
nr 1266
m[iasto] Dubno

^a-ZAŚWIADCZENIE^a

Dubieńska Rada Miej[skaj] ustaliła, że ob. AN-DRUSZKO Włodzimierz Janowicz, 1923 r. urodz[enia], jest mieszkańcem mias[ta] Dubno, synem żandarma, uczniem szkoły handlowej.

[Pieczęć]*
УРСР
Дубенська Міська Рада
Ровенської області

Przew[odniczący] Rady Miej[skiej]
Tymoszenko
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Sekretarz Rady Miej[skiej]
Martyniuk
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 59.*

^a ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

* Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku ukraińskim, w przekładzie: USRR Dubieńska Rada Miejska obwodu rówieńskiego.

1940, 9 lipca, Dubno – Protokół konfrontacji oskarżonych o działalność antyradziecką Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, z Andruszką Włodzimierzem, s. Jana.

^aKopia^{-a}

^bPROTOKÓŁ KONFRONTACJI^{-b}
oskarżonych SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza i
ANDRUSZKI Władysława Janowicza
[z dnia] ^b9 lipca 1940 r.^{-b}

^cPYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA^{-c*}: Czy znacie siedzącego naprzeciwko Was człowieka?

^cODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA^{-c}: Tak, znam. Siedzący naprzeciwko mnie to ANDRUSZKO Władysław.

^cPYTANIE do osk[arżonego] ANDRUSZKI^{-c}: Czy znacie siedzącego naprzeciwko Was człowieka?

^cODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI^{-c}: Tak, to jest SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz.

PYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA: Czy mieliście kiedykolwiek osobiste konflikty z ANDRUSZKĄ Władysławem?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA: Nigdy nie sprzeczałem się z ANDRUSZKĄ i nie miałem z nim konfliktów.

PYTANIE do osk[arżonego] ANDRUSZKI: Czy mieliście kiedykolwiek osobiste konflikty z siedzącym naprzeciwko Was SIDOROWICZEM?

^a ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

^b ^{-b} Fragment podkreślony maszynowo.

^c ^{-c} W protokole zwroty „Pytanie do osk[arżonego] Sidorowicza”, „Odpowiedź osk[arżonego] Sidorowicza” oraz „Pytanie do osk[arżonego] Andruszki”, „Odpowiedź osk[arżonego] Andruszki” zostały podkreślone maszynowo.

* W całym dokumencie wyrazy „Pytanie”, „Odpowiedź” napisane dużymi literami tak jak w oryginale.

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI: Nigdy nie sprzeczałem się z SIDOROWICZEM Józefem i nie miałem z nim osobistych konfliktów.

PYTANIE do osk[arżonego] ANDRUSZKI: ^{d-}Skąd znacie siedzącego na przeciwko Was SIDOROWICZA^{-d}?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI: Byłem członkiem polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej, do której byłem wciągnięty przez SZEWCZYKA Bronisława. Wchodziłem do grupy kierowanej również przez SZEWCZYKA. W październiku 1939 r. SZEWCZYK polecił mi odnieść list do innego członka organizacji, tj. do SIDOROWICZA. Odniosłem ten list i wtedy poznałem SIDOROWICZA.

PYTANIE do osk[arżonego] ANDRUSZKI: Co SZEWCZYK napisał w liście do SIDOROWICZA?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI: List, przekazany do SIDOROWICZA był zaszyfrowany, nie wiem, co tam było napisane.

PYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA: Czy potwierdzacie zeznania osk[arżonego] ANDRUSZKI?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA: ^{d-}Tak, całkowicie i w pełni potwierdzam^{-d}.

PYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA: Co SZEWCZYK pisał w swoim liście do Was?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA: List od SZEWCZYKA, który przyniósł mi ANDRUSZKO był zaszyfrowany i rozpoczynał się słowami: „Kochana Marysiu”, tj. list ten wyglądał jak list do dziewczyny. W tym liście SZEWCZYK pytał mnie, jak sprawy ^{d-}z ewidencją broni należącej do oficerów i podoficerów, a także zaproponował mi spotkanie z nim w cukierni Zomera, gdzie miałem otrzymać dalsze wskazówki^{-d}.

PYTANIE do osk[arżonego] ANDRUSZKI: Czy kiedykolwiek jeszcze nosiliście listy do SIDOROWICZA?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI: Gdzieś po tygodniu lub półtorej zniosłem ^{d-}drugi list od SZEWCZYKA do SIDOROWICZA, jego treść nie jest mi znana^{-d}.

PYTANIE do osk[arżonego] SIDOROWICZA: Czy to także potwierdzacie?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SIDOROWICZA: ^{d-}Tak, potwierdzam^{-d}.

Protokół konfrontacji zapisany z naszych słów oraz nam odczytany.

Sidorowicz J.

Andruszko

[oba podpisy maszynowe]

^{d-} ^{-d} Podkreślono odręcznie.

Konfrontację przeprowadził:
St[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubień[skiego] OR NKWD
OWCZARUK
[podpis maszynowy]

[Pieczęć]**
Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области
Дубенское Районное отделение

ZA ZGODNOŚĆ: [podpis odręczny nieczytelny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 39-40.*

** Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD Obwodu Rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

1940, 11 lipca, Dubno – Protokół konfrontacji oskarżonych o działalność antyradziecką Włodzimierza Andruszki, s. Jana z Bronisławem Szewczykiem, s. Marcina.

^aKOPIA^a

^b**Protokół konfrontacji**^b
oskarżonych ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza
z SZEWCZYKIEM Bronisławem Marcinowiczem
^b-z dnia 11 lipca 1940 r.^b

^a ^a Wyraz podkreślony maszynowo.

^b ^b Fragment podkreślony maszynowo.

Po sprawdzeniu tożsamości uczestników konfrontacji i ustaleniu braku osobistych konfliktów między oskarżanymi ANDRUSZKĄ W.J. oraz SZEWCZYKIEM B.M. zostało zadane pytanie ANDRUSZCE.

^c-PYTANIE* do osk[arżonego] ANDRUSZKI^c: Kto Was zwerbował do kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej?

^c-ODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI^c: ^d-Do kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej zwerbował mnie SZEWCZYK Bronisław^d.

^c-PYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA^c: Czy Wy to potwierdzacie?

^c-ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA^c: Tak, ja to potwierdzam.
^d-Gdy już byłem członkiem wspomnianej organizacji zwerbowałem do niej ANDRUSZKĘ^d.

PYTANIE do osk[arżonego] ANDRUSZKI: Zeznaliście, że SZEWCZYK polecił Wam sporządzić plan koszar dubieńskich. Czy Wy to potwierdzacie?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI: Tak, ja to potwierdzam.

PYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA: Czy dawaliście takie zadanie ANDRUSZCE?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA: ^d-Tak, poleciłem ANDRUSZCE sporządzenie planu dubieńskiego wojskowego miasteczka, który oddał mi po wykonaniu zadania^d.

PYTANIE do osk[arżonego] SZEWCZYKA: Czy Wy, jako przywódca jednej z grup organizacji powstańczej, posyłałiście ANDRUSZKĘ Władysława z listem do SIDOROWICZA?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] SZEWCZYKA: Tak było. Posyłałem go do SIDOROWICZA trzy razy.

PYTANIE do osk[arżonego] ANDRUSZKI: Czy Wy to potwierdzacie?

ODPOWIEDŹ osk[arżonego] ANDRUSZKI: Tak, ja to potwierdzam. Trzy razy chodziłem z poleceniami od SZEWCZYKA do SIDOROWICZA.

Protokół zapisano z naszych słów, nam odczytano

B.M. Szewczyk
Andruszko
[podpisy maszynowe]

^c -^c W protokole zwroty „Pytanie do osk[arżonego] Andruszki”, „Odpowiedź osk[arżonego] Andruszki” oraz „Pytanie do osk[arżonego] Szewczyka”, „Odpowiedź osk[arżonego] Szewczyka” zostały podkreślone maszynowo.

* W całym dokumencie wyrazy „pytanie” i „odpowiedź” napisane dużymi literami jak w oryginale.

^d -^d Fragment podkreślony odręcznie.

Konfrontację przeprowadził:
St[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD
Owczaruk
[podpis maszynowy]

[Pieczęć]**

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области
Дубенское Районное отделение

ZA ZGODNOŚĆ: [podpis odręczny nieczytelny]

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 54-55.*

** Pieczęć okrągła w kolorze granatowym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego Dubieński Oddział Rejonowy.

43

1940, 16 lipca, Dubno – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wydzieleniu akt sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, celem oddzielnego postępowania.

^a-**Postanowienie**-^a

m[iasto] Dubno, „16” lipca 1940 r.

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD [obwodu rówieńskiego] – MUZYKA, rozpatrzyłem materiały sprawy nr ^b[...] ^bSidorowicza Józefa Andrzejowicza obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

^a -^a Wyraz podkreślony maszynowo.

^b -^b Brak wpisu.

Ustaliłem:

Sidorowicz Józef Andrzejowicz, 1918 roku urodzenia, urodzony we w[si] Milcza rejonu dubieńskiego, Polak, pracownik straży pożarnej m[iasta] Dubno aresztowany za przynależność do k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej stawiającej sobie za zadanie obalenie władzy radzieckiej poprzez zbrojne powstanie.

Uważam, że dochodzenie w sprawie *Sidorowicza Józefa Andrzejowicza* należy prowadzić oddzielnie, kierując się art. 114 KPK USRR.

Postanawiam:

Materiały dotyczące obwinionego *Sidorowicza Józefa Andrzejowicza* wydzielić ze sprawy nr 22108 celem oddzielnego postępowania, ewidencjując je w I Oddziale Spec[jalnym] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego pod nr ^b[...] ^b.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD

Muzyka

[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZATWIERDZAM:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Winokur

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Wpisy odręczne na maszynopisie w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 44.

1940, 16 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wydzieleniu akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, celem oddzielnego postępowania.*

^a-**Postanowienie**^{-a}

m[iasto] Dubno, „16” lipca 1940 roku

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD – MUZYKA, rozpatrzyłem materiały sprawy nr ^b[...] ^{-b} *Andruszki Włodzimierza Janowicza* obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-3¹, 54-11 KK USRR,

ustaliłem:

Andruszko Włodzimierz Janowicz, 1923 r. urodz[enia], Polak, uczeń Szkoły Śred[niej] m[iasta] Dubno został aresztowany za przynależność do k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej stawiającej sobie za cel obalenie władzy radzieckiej poprzez powstanie zbrojne.

Uważam, że dochodzenie w sprawie *Andruszki Wł[odzimierza] Jan[owicza]* należy prowadzić oddzielnie, kierując się art. 114 KPK USRR,

postanawiam:

[że] akta sprawy *Andruszki Włodzimierza Janowicza* wydzielić ze sprawy nr 22098 celem oddzielnego postępowania *ewidencjując* je w I Oddziale Spec[jalnym] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego pod nr 22098.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD *Muzyka*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^a ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

^b ^{-b} Brak wpisu.

ZATWIERDZAM:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Winokur*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 61.*

¹ Powinno być art. 54-2.

45

1940, 16 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wyłączeniu materiałów dotyczących innych osób z akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana.*

^aPostanowienie^a
(o wyłączeniu materiałów)
m[iasto] Dubno, „16” lipca 1940 roku

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD – MUZYKA, rozpatrzyłem materiały sprawy nr ^b[...] ^bAndruszki Włodzimierza Janowicza obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR,

ustaliłem:

w danej sprawie śledczej występuje szereg osób. Materiały dotyczące tych osób podlegają wyłączeniu do oddzielnego postępowania.

Wychodząc z powyższego oraz kierując się art. 114 KPK USRR,

^a ^a Wyraz podkreślony maszynowo.

^b ^b Brak wpisu.

postanawiam:

wydzielić do oddzielnego postępowania znajdujące się w aktach sprawy [Andruszki Włodzimierza Janowicza] materiały dotyczące następujących osób: *Szewczyk Martin, Jurago, Kotkowski, Czerkawski Stan[isław], Chodol Stanisław, Leszczyński, Miłaczewski, Sidorowicz, Kanikuła Stanisław, Katkowski Mieczysław, Bronowski Józef, Kawka Bronisław, Kobicki¹, Owczarski, Suprowicz.*

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD

Muzyka

[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZATWIERDZAM:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD

st. lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] *Winokur*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na maszynopisie w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 63.*

¹ Powinno być „Kubicki”.

1940, 17 lipca, Dubno – *Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD w sprawie dołączenia portretu Józefa Piłsudskiego jako dowodu rzeczowego do akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana.*

^a-**Postanowienie**^{-a}

m[iasto] Dubno, „17” lipca 1940 roku

^a ^{-a} Wyraz podkreślony maszynowo.

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD – MUZYKA, rozpatrzyłem materiały sprawy nr 22098 ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR,

ustaliłem:

[że] zajęty podczas przeszukania mieszkania osk[arżonego] ANDRUSZKI W.J. należący do oskarżanego portret [Józefa] Piłsudskiego może służyć jako dowód rzeczowy w sprawie i dlatego kierując się normami KPK USRR,

postanawiam:

uznać za dowód rzeczowy portret Piłsudskiego i dołączyć go akt sprawy nr 22098 ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD

Muzyka

[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZATWIERDZAM:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Winokur*

[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 62.*

1940, 18 lipca, Dubno – *Protokół przesłuchania Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, podejrzanego o to, że był członkiem polskiej nielegalnej organizacji o charakterze antyradzieckim.*

Protokół przesłuchania

osk[arżonego] Sidorowicza Józefa Andrzejowicza
z dnia 18 VII [19]40 r.

Pytanie *: W swoich zeznaniach wymienialiście studenta, który przychodził do Was od Szewczyka Bronisława. Powiedzcie, jak on miał na nazwisko.

Odpowiedź: Nazwisko studenta-gimnazjalisty, który przychodził do mnie od Szewczyka brzmi Andruszko. Ten Andruszko był łącznikiem między Szewczykiem a mną w naszej działalności k[ontr]r[ewolucyjnej].

Pytanie: Czy potwierdzacie swoje poprzednie zeznania o Waszej działalności w organach k[ontr]r[ewolucyjnych]?

Odpowiedź: Wszystkie swoje zeznania o tym, że brałem udział w działalności k[ontr]r[ewolucyjnej] powstańczej organizacji w pełni potwierdzam oraz nic do nich nie mogę dodać.

Sidorowicz J.A.
[podpis odręczny]

Protokół zapisany z moich słów prawidłowo i mi został przeczytany.

Sidorowicz
[podpis odręczny]

Przesłuchał st. pełn[omocnik] op[eracyjny]

Owczaruk
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 22-22v.

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

1940, 18 lipca, Dubno – *Protokół przesłuchania Włodzimierza Andruszki, s. Jana w sprawie Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonych o działalność antyradziecką.*

Protokół przesłuchania

Osk[arżonego] Andruszki Włodzimierza Janowicza
z dnia 18 lipca 1940 r.

Pytanie *: Czy znacie Sidorowicza Józefa?

Odpowiedź: Tak, znam Sidorowicza Józefa, on był kapralem b[yłej] armii polskiej, w ostatnim czasie pracował w straży pożarnej m[iasta] Dubno.

Pytanie: Jakie mieliście z nim kontakty?

Odpowiedź: Kontaktowałem się z Sidorowiczem w związku z działalnością w k[ontr]/r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej, członkiem której był również Sidorowicz. Wielokrotnie nosiłem do niego listy od Szewczyka Bronisława, on mieszka na nowym miejscu, na ul. Ceglanej.

Protokół zapisany prawidłowo, mi przeczytany

Andruszko
[podpis odręczny]

Przesłuchał st[arszy] pełn[omocnik] oper[acyjny]

[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 27.*

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

1940, 18 lipca, Dubno – *Protokół zakończenia śledztwa przygotowawczego w sprawie Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o przynależność do polskiej organizacji konspiracyjnej o charakterze antyradzieckim.*

Sprawa nr 22108 1940 roku

**Protokół
zakończenia śledztwa przygotowawczego
i powiadomienia o tym oskarżonego**

Mias[to] Dubno „18” lipca 1940 roku.

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD [obwodu rówieńskiego] Muzyka, zgodnie z art. 200 KPK USRR powiadomiłem oskarżonego Sidorowicza Józefa Andrzejowicza o tym, że śledztwo w jego sprawie zostało zakończone i po zapoznaniu oskarżonego z materiałami postępowania w jego sprawie zapytałem Sidorowicza J.A., czy chce on o coś uzupełnić śledztwo przygotowawcze. Oskarżony oświadczył, że *nie chce o nic uzupełnić śledztwa.*

^a[...]^{-a}

Śledczy grupy operacyjnej NKWD

Muzyka
[podpis odręczny]

Oskarżony

Sidorowicz J.A.
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 46.*

^a ^{-a} Na formularzu litera „Z” w znaczeniu nie dopisywać więcej na stronie.

1940, 18 lipca, Dubno – *Decyzja pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wszczęciu postępowania karnego wobec Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o prowadzenie działalności kontrrewolucyjnej.*

^a-Postanowienie^a
(o przyjęciu sprawy do realizacji)

Mias[to] Dubno *obwodu rówieńskiego „18” lipca 1940 roku.*

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD obwodu rówieńskiego *Muzyka*, rozpatrzyłem materiały śledztwa przygotowawczego dotyczące sprawy nr 22098 *Andruszki Włodzimierza Janowicza* obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Ustaliłem:

Andruszko Włodzimierz Janowicz aresztowany został „20” marca 1940 r. przez OR NKWD mias[ta] *Dubno* obwodu rówieńskiego, jako ^b-był[y]^b członek k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej prowadził działania na rzecz b[yłego] państwa polskiego. W tej sprawie należy przeprowadzić szereg czynności śledczych, tj. przesłuchać obwinionego, świadków i zebrać oficjalne dokumenty dotyczące obwinionego *Andruszki Włodzimierza Janowicza* z jego poprzedniego miejsca zamieszkania.

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. ^c[...] ^cKPK USRR,

postanawiam:

sprawę śledczą nr 22098 *Andruszki Włodzimierza Janowicza* przyjąć do realizacji i rozpocząć w sprawie dochodzenie.

^a ^a Wyraz podkreślony maszynowo.

^b ^b Skreślono odręcznie.

^c ^c Brak wpisu.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD

Muzyka
[podpis odręczny]

Zatwierdzam:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD
st. lejtnant bezpieczeństwa państw[owego]

Winokur
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 60.*

51

1940, 18 lipca, Dubno – Decyzja pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o dołączeniu kopii zeznań Bronisława Szewczyka i Józefa Sidorowicza do akt sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką.

^a-Postanowienie^a

m[iasto] Dubno, „18” lipca 1940 roku.

JA, ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] DUBIEŃSKIEGO OR NKWD – MUZYKA, rozpatrzyłem materiały sprawy nr 22098 ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR,

ustaliłem:

[że] ANDRUSZKO Włodzimierz Janowicz, 1923 r. urodzenia, Polak, uczeń Szkoły Średniej m[iasta] Dubno, aresztowany 20 marca 1940 r. jako aktywny uczestnik k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej, celem której była zbrojna walka z władzą radziecką, został zdemaskowany zeznaniami SZEWCZYKA i SIDOROWICZA oraz podczas konfrontacji z nimi.

^a ^a Wyraz podkreślony maszynowo.

Na podstawie wyłożonego oraz kierując się art. 67 KPK USRR,

postanawiam:

dołączyć kopie zeznań SZEWCZYKA i SIDOROWICZA oraz kopię protokołu konfrontacji z nimi do sprawy nr 22098 dotyczącej ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD *Muzyka*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Zatwierdzam:
NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD
st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Winokur*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 64.

52

1940, 18 lipca, Dubno – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o wszczęciu postępowania wobec Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, aresztowanego pod zarzutem prowadzenia działalności kontrrewolucyjnej.

**^{a-}Postanowienie^{-a}
(o przyjęciu sprawy do realizacji)**

Mias[to] Dubno „18” lipca 1940 roku.
Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD obwodu rówieńskiego *Muzyka I.*, rozpatrzyłem materiały śledztwa przygotowawczego dotyczące sprawy nr 22108 Sidorowicza Józefa Andrzejowicza

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony.

obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Ustalilem:

Sidorowicz Józef Andrzejowicz aresztowany został „28” marca 1940 r. przez OR NKWD mias[ta] *Dubno* obwodu rówieńskiego jako ^b-był[y]^b członek organizacji k[ontr]r[ewolucyjnej] prowadził działania na rzecz b[yłego] państwa polskiego. W tej sprawie należy przeprowadzić szereg czynności śledczych, tj. przesłuchać obwinionego, świadków i zebrać oficjalne dokumenty dotyczące obwinionego *Sidorowicza Józefa Andrzejowicza* z jego poprzedniego miejsca zamieszkania.

Na podstawie wyłożonego i kierując się art. ^c[...]^c KPK USRR,

postanawiam:

sprawę śledczą nr 22108 oskarżonego *Sidorowicza Józefa Andrzejowicza* przyjmując do realizacji i rozpocząć dochodzenie w sprawie.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD

Muzyka
[podpis odręczny]

Zatwierdzam:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD
st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Winokur
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na maszynopisie w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 43.*

^b- ^b Wyraz skreślony.

^c- ^c Brak wpisu.

1940, 18 lipca, Dubno – Postanowienie pełnomocnika operacyjnego Oddziału Rejonowego NKWD o dołączeniu kopii zeznań Włodzimierza Andruszki do akt sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką.

^aPostanowienie^a

m[iasto] Dubno, 18 lipca 1940 roku.

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] Dubieńskiego OR NKWD [obwodu rówieńskiego] – MUZYKA, rozpatrzyłem materiały sprawy nr 22108 SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza obwinionego o dokonanie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Ustaliłem:

SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz, 1918 r. urodzenia, Polak, pracownik straży pożarnej m[iasta] Dubno, aresztowany 28 marca 1940 r. za przynależność do k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej stawiającej sobie za cel zbrojną walkę z władzą radziecką.

Jego działalność k[ontr]r[ewolucyjną] we wspomnianej organizacji demaskuje swoimi zeznaniami ANDRUSZKO W.J.

Na podstawie wyłożonego oraz kierując się art. 67 KPK USRR,

postanawiam:

kopię zeznań ANDRUSZKI W.J. dołączyć do akt sprawy nr 22108 SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD *Muzyka*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^a ^a Wyraz podkreślony maszynowo.

Zatwierdzam:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]

Winokur

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 45.

54

1940, 18 lipca, Dubno – Protokół zakończenia śledztwa przygotowawczego w sprawie Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką.

Sprawa nr 22098 1940 roku

**Protokół
zakończenia śledztwa przygotowawczego
i powiadomienia o tym oskarżonego**

Mias[to] *Dubno*

„18” lipca 1940 roku.

Ja, st[arszy] pełnomocnik oper[acyjny] *Dubieńskiego OR NKWD – Muzyka*, zgodnie z art. 200 KPK USRR powiadomiłem oskarżonego *Andruszkę Włodzimierza Janowicza* o tym, że śledztwo w jego sprawie zostało zakończone i po zapoznaniu oskarżonego z materiałami postępowania w jego sprawie zapytałem *Andruszkę W.J.* czy chce uzupełnić o coś śledztwo przygotowawcze. Oskarżony oświadczył, że *nie chce o nic uzupełnić śledztwa.*

^a[...]^a

Śledczy grupy operacyjnej NKWD

Muzyka

[podpis odręczny]

^a – ^a Na formularzu litera „Z” w znaczeniu nie dopisywać więcej na stronie.

Oskarżony *Andruszko*
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 65.*

55

1940, 18 lipca, Dubno – Akt oskarżenia przeciwko Włodzimierzowi Andruszce, s. Jana, obwinionemu o działalność antyradziecką w polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej.

„ZATWIERDZAM”
Zast[ępc]a nacz[elnika]
Z[arządu] NKWD obw[odu]
rówieńskiego
st. lejtnant bezpieczeństwa
państ[wowego]
*Mosticki*¹
[podpis maszynowy oraz odręczny]
„3”września 1940 r.

^a-Do sprawy śledczej nr
22093^{-a2}

^b-[...]-^b

^c-[...]-^c

^a-Akt oskarżenia^{-a}

Wobec ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza oskarżonego
o przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK USRR

Do Dubieńskiego OR NKWD wpłynęły informacje o tym, że mieszkaniec m[iasta] Dubno, ANDRUSZKO Włodzimierz Janowicz jest członkiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej przygotowującej się do

^a ^{-a} Fragment podkreślony maszynowo.

^b ^{-b} Adnotacja odręczna: [Sprawę] skierować do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne [przy NKWD ZSRR] 10 XII [19]40 [podpis nieczytelny].

^c ^{-c} Adnotacja odręczna: Sprawę skierować do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne [przy NKWD ZSRR] 20 XII [19]40 [podpis nieczytelny].

zbrojnej walki z władzą radziecką, w której bierze aktywny udział. Na podstawie tego 20 marca 1940 r. ANDRUSZKO był aresztowany i pociągnięty do odpowiedzialności karnej.

Przeprowadzone w sprawie śledztwo ustaliło, że ANDRUSZKO W.J., będąc zaciekle wrogiem ustroju radzieckiego oraz patriotą b[yłej] Polski, omawiając zaistniałą sytuację wspólnie z SZEWCZYKIEM doszli do wniosku, że trzeba zorganizować się dla odbudowy b[yłej] Polski. Gdy SZEWCZYK zaproponował ANDRUSZCE aby został członkiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej, celem której jest walka zbrojna z władzą radziecką o odbudowanie b[yłego] państwa polskiego, ten ostatni dobrowolnie się zgodził. W danej organizacji oskarżony prowadził aktywną działalność k[ontr]r[ewolucyjną], rozpowszechniał ulotki, przygotowywał i wprowadzał [do organizacji] nowych członków.

Do winy się przyznał, poza tym zdemaskowany został zeznaniami oskarżonych SZEWCZYKA i SIDOROWICZA oraz podczas konfrontacji oskarżanego z SIDOROWICZEM i SZEWCZYKIEM.

Na podstawie wyłożonego oskarżony jest

ANDRUSZKO Włodzimierz Janowicz, 1923 r.
urodz[enia], Polak, syn żandarma, uczący się
w Szkole Średniej m[iasta] Dubno

o to, że będąc nastawionym antyradziecko dobrowolnie wyraził swoją chęć zostania członkiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej, która działała w Dubnie, a stawiała sobie za cel zbrojną walkę z władzą radziecką, brał w tej organizacji aktywny udział,

tj. o przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Uważając śledztwo w sprawie za zakończone oraz kierując się art. 204 KPK USRR, sprawę nr 22093 po zatwierdzeniu prokuratora ds. specjalnych obwodu rówieńskiego przesłać do rozpatrzenia przez KOLEGIUM SPECJALNE przy NKWD ZSRR.

^d-Informacja:^d

1. Osk[arżony] ANDRUSZKO W.J. znajduje się w więzieniu m[iasta] Dubno.

2. Dowodów rzeczowych w sprawie nie ma.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD *Muzyka*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^d -^d Wyraz podkreślony maszynowo.

ZATWIERDZAM:

NACZELNIK DUBIEŃSKIEGO OR NKWD
st. lejtnant bezpieczeństwa państw[owego]

Winokur
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Sporządzono: 18 VII [19]40 r.

m[iasto] Dubno

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 66.*

¹ Powinno być „Masticki”. Wasilij Masticki (1902-1954) – w 1923 wstąpił do powiatowego komitetu Komsomołu w guberni nowogrodzkiej. Następnie w 1926 został członkiem WKP(b). W latach 1926-1937 był m.in.: sekretarzem powiatowego oddziału GPU w guberni nowogrodzkiej (1926-1927); pomocnikiem pełnomocnika rejonowego oddziału GPU w okręgu nowogrodzkim (1927-1928); sekretarzem i pełnomocnikiem operacyjnym Wydziału Specjalnego OGPU pułku w Nowogrodzie (1928-1931); starszym pełnomocnikiem Wydziału Specjalnego OGPU 3. Brygady Lotniczej w obwodzie leningradzkim (1931-1932); zastępcą szefa wydziału politycznego stancyi maszynowo-tractorowej ds. pracy OGPU/NKWD w obwodzie donieckim (1933-1935); szefem rejonowego oddziału NKWD w obwodzie charkowskim/połtawskim (1935-1937). Od 1938 do 1940 sprawował funkcję szefa rejonowego oddziału NKWD w Łubniach. W latach 1940-1941 był zastępcą szefa Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego. W latach 1941-1945 nadzorował działania zbrojne na froncie, pełniąc kolejno funkcje: zastępcy szefa Wydziału Specjalnego NKWD 39. Armii w Archangielskim Okręgu Wojskowym (1941-1942); zastępcy szefa Wydziału Specjalnego NKWD 41. Armii Frontu Kalinińskiego (1942-1943); szefa Wydziału Kontrwywiadu Ludowego Komisariatu Obrony 3. Armii Czołgowej Gwardii 1. Frontu Ukraińskiego (1943-1945). W latach 1946-1952 pełnił urząd szefa Zarządu MGB obwodu mołodeczjańskiego. W latach 1953-1954 był szefem VI Wydziału Specjalnego MWD BSRR. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. I, wg indeksu; t. II, wg indeksu.

² W poprzednich dokumentach dotyczących Włodzimierza Andruszki jako numer jego sprawy wpisywano nr 22098.

1940, 6 sierpnia, Kijów – Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa skierowana do naczelników Zarządów NKWD na okupowanych terenach II RP w sprawie pilnej likwidacji polskich podziemnych organizacji antyradzieckich.

ŚCIŚLE TAJNE

Do
Naczelników zarządów obwodowych
zachodnich obwodów

Jak widać z materiałów ze spraw likwidowanych kontrrewolucyjnych polskich organizacji powstańczych, w ostatnim czasie kadry tego podziemia szczególnie aktywowały swoją działalność stając na szlaku terroru.

W szeregu przypadków kontrrewolucyjne organizacje stworzyły grupy bojowe, przed którymi postawiono zadanie terroru nad partyjno-radzieckim aktywem i składem dowódczym Armii Czerwonej, prowadzone są także przygotowania do dokonania aktów dywersyjnych.

Kieruje tym tzw. polski rząd za granicą, który w swoich poleceniach bezpośrednio wzywa do terroru i dywersji w celu obalenia przedsięwzięć partii w zachodnich obwodach USRR.

Niejednokrotnie podczas aresztowań członków organizacji k[ontr]r[ewolucyjnych] znajdują się spisy i adresy radzieckiego i partyjnego aktywu, dowódców RKKA, funkcjonariuszy NKWD i niektórych instytucji, przeciwko którym planowane są terror i dywersja.

Najbardziej charakterystyczne fakty przytaczamy:

W kwietniu b.r. Rówieński Z[arząd] NKWD zlikwidował k[ontr]r[ewolucyjną] organizację powstańczą pod nazwą „Śmiertelna Drużyna Ludowa”. Siedziba tego kontrrewolucyjnego ugrupowania znajdowała się w m[ieście] Łuck, posiadała aparat wywiadowczy i grupy terrorystów do dokonania aktów terroru nad osobami, które komitet organizacji k[ontr]r[ewolucyjnej] skaże na śmierć.

Z[arząd] NKWD obwodu wołyńskiego w obecnym czasie wykrył i likwiduje organizację k[ontr]r[ewolucyjną] pod nazwa „Batalion

Kresowych Strzelców Śmierci”¹ obejmującą swoim wpływem szereg miejscowości zachodnich obwodów USRR. Organizacja ta oprócz prowadzenia działań werbunkowych i zbierania broni zajmowała się ustalaniem adresów radziecko-partyjnego aktywu celem dokonania nad nim aktów terroru. Podczas aresztowania i przeszukania jednego z członków organizacji został zajęty zeszyt z 70 adresami partyjno-radzieckiego aktywu. Oprócz tego zajęto schematy rozmieszczenia budynków jednostek wojskowych, instytucji radzieckich i organów NKWD.

Stanisławowski Z[arząd] NKWD w obecnym czasie likwiduje dużą polską k[ontr]r[ewolucyjną] organizację powstańczą a-„_____”-a.

Jak ustalono w śledztwie, jeden z członków organizacji przygotował akt terroru nad deputowanym do Rady Najwyższej USRR i funkcjonariuszami NKWD. Podczas aresztowania tego terrorysty, ten ostatni próbował strzelać do funkcjonariusza przeprowadzającego operację, ale będąc rannym w rękę nie zdążył oddać strzału.

Drohobycki Z[arząd] NKWD zlikwidował filie organizacji k[ontr]r[ewolucyjnej] a-„_____”-a. Jeden z przywódców tej organizacji w Borysławiu, z zawodu lekarz, otrzymał polecenie od lwowskiego centrum organizacji a-„_____”-a przygotowania szeregu bakteriologicznych aktów dywersji szlakiem masowych otrucić truciznami i zatrucia wody bakteriami dżumy i tyfusu.

Inny aresztowany w niniejszej sprawie, u którego zajęto karabin maszynowy z nabojami, zeznał, że otrzymał zadanie dokonania aktu terroru nad dyrektorem Rafinerii Ropy Naftowej w Borysławiu. Inna grupa członków organizacji prowadziła przygotowania do podpalenia zbiorników z ropą naftową w głównym magazynie produktów naftowych i miała zamiar dokonania napadu na magazyny wojskowe w celu zdobycia broni dla organizacji kontrrewolucyjnej. Prowadzono także przygotowania do zniszczenia poprzez dywersję Borysławskiej Stacji Telefonicznej.

Analogiczne organizacje k[ontr]r[ewolucyjne] wykrywane są również w innych obwodach Zachodniej Ukrainy i Zachodniej Białorusi.

W związku z tym, że baza dla kontrrewolucyjnych działań zmniejsza się, to podziemie k[ontr]r[ewolucyjne] dalej będzie stawać na szlaku skrajnych metod walki z władzą radziecką – terroru i dywersji.

Biorąc pod uwagę ujawnione fakty dywersyjno-terrorystycznej działalności podziemia k[ontr]r[ewolucyjnego], rozkazuję podjąć zdecydowane agenturalno-operacyjne środki w celu wykrycia i natychmiastowej

^{a-} ^{-a} Tu i dalej w dokumencie dla większej konspiracji nazwy organizacji miały być uzupełnione odręcznie. W kopii, którą posiadamy tych wpisów brak.

likwidacji wszystkich organizacji zamierzających dokonanie terronu i dywersji.

Po analizie wszystkich danych agentury i materiałów śledztwa, wszędzie, gdzie jest mowa o osobach uczestniczących w aktach terronu i dywersji, natychmiast podejmujcie środki prowadzące do ich aresztowania.

Aresztowanych w sprawach dotyczących k[ontr]r[ewolucji] przesłuchujcie w kwestii terronu, dywersji i konkretnych wykonawców tych aktów. Dajcie zadanie agenturze ujawniania terrorystów, dywersantów, broni i trucizn, którymi dysponują organizacje k[ontr]r[ewolucyjne].

O rezultatach informujcie.

LUADOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR

komisarz bezpieczeństwa państwowego 3. rangi

Sierow

[podpis odręczny]

„6” sierpnia 1940 r.

Nr 2674/CH*

m[iasto] Kijów

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 9, spr. 34, k. 276-281.

¹ Więcej informacji o Batalionach Kresowych Strzelców Śmierci zob. R. Wnuk, „Za pierwszego Sowietę”. *Polska konspiracja na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej (wrzesień 1939 – czerwiec 1941)*, Warszawa 2007; M. Gnatowski, *Bataliony Śmierci Strzelców Kresowych. Wstępny zarys powstania i działalności polskiej organizacji podziemnej działającej w regionach białostockim i łomżyńskim w latach 1939-1941 w świetle radzieckich źródeł*, „Studia Łomżyńskie” 2015, t. 25, s. 7-30.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

1940, 6 sierpnia, Kijów – *Fragment dyrektywy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa dla naczelników zarządów NKWD na terenach okupowanych przez Sowieców w sprawie przeciwdziałania niemieckiemu wywiadowi oraz polskim ugrupowaniom antyradzieckim.*

ŚCIŚLE TAJNE

Do
Wszystkich naczelników obwodowych zarządów NKWD
Zachodnich obwodów USRR
Tylko ^{a-} _____ ^{-a}

[...]

Wołyński Z[arząd] NKWD... wykrył i [obecnie] likwiduje polską organizację kontrrewolucyjną „POW”¹.

Śledztwo ustaliło, że organizacja ta rozpoczęła swoją aktywną działalność jeszcze jesienią 1939 r. na rozkaz Warszawskiego Centrum „POW”, który w celu kierownictwa terenowymi organizacjami w zachodnich obwodach USRR skierował tam specjalnych kurierów i niektórych przywódców organizacji.

Analizując materiały sprawy dochodzimy do wniosku, że Warszawskie Centrum „POW” działa pod kierownictwem niemieckiego wywiadu.

Aresztowany w [tej] sprawie w m[ieście] Kowel ZARZYCKI Henryk Janowicz zeznał, że w listopadzie 1939 roku jeden z członków Kowelskiej „POW” SZESTAKOWSKI znajdując się w Warszawie nawiązał kontakt z istniejącą tam „POW”, otrzymał polecenia dotyczące działań i został uprzedzony, że w najbliższym czasie do mias[ta] Kowel zostanie skierowany ich przedstawiciel w celu ustanowienia „żywego kontaktu w działaniu”².

Za jakiś czas z Warszawy przybył niejaki „ANDRYCZ”, on też NISZEK Andrzej, który będąc obecnym na zebraniu kierownictwa miejscowej organizacji zapoznał się z jej działalnością, dał szereg praktycznych

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

wskazówek dotyczących działań i uprzedził, że w celu kierownictwa oddziałem wojskowym z Warszawy przybędzie b[yły] oficer polskiej armii MAJEWSKI.

Pod koniec grudnia do Kowla rzeczywiście przybył z Warszawy MAJEWSKI Rudolf³, który mieszkał tam do kwietnia pod fikcyjnymi dokumentami na imię SZPUGA Rudolf i prowadził szeroko zakrojone działania w celu przygotowania zbrojnego powstania.

W grudniu 1939 r. wyżej wymieniony „ANDRYCZ” powtórnie przybył z Warszawy do Kowla i przywiózł dwie zapieczętowane instrukcje dotyczące działań, których zawartość sprowadzała się do następującego:

W pierwszej instrukcji polecano organizowanie działalności wywiadowczej, zbieranie informacji o przemieszczaniu się jednostek wojskowych, położeniu miejscowych garnizonów, ich technicznym wyposażeniu i składzie osobowym dowódców RKKA⁴.

W drugiej instrukcji polecano drukowanie i rozpowszechnianie ulotek k[ontr]r[ewolucyjnych] wśród ludności.

Zwracając się do polskiej ludności organizacja miała wzywać Polaków do pozostania na miejscu i przygotowywania się do zbrojnej walki z władzą Radziecką.

Ludność ukraińska miała być wzywana do okazania pomocy Polakom w ich zbrojnej walce, za tę pomoc obiecano autonomię Ukrainy.

W tychże ulotkach polskiej i ukraińskiej ludności rekomendowano terroryzowanie ludności żydowskiej, wymagano, żeby Żydzi opuścili granice zajętego przez nas terytorium wspólnie z wojskami radzieckimi w przeciwnym wypadku wobec nich będą podjęte srogi środki represji.

Takie ukierunkowanie działań jest charakterystyczne dla Niemców i nie jest podobne do działalności innych organizacji kontrrewolucyjnych wykrywanych w zachodnich obwodach USRR.

[...]

W lutym b.r. na nasze terytorium przybył z Warszawy b[yły] pułkownik MAJEWSKI⁵ (aresztowany), który na polecenie generała TOKARZEWSKIEGO⁶ miał przewodniczyć kierownictwu organizacji powstańczej na terytorium byłego województwa wołyńskiego. W tym celu mając hasło skontaktował się z Kowelską „POW”.

[...]

W marcu 1940 r. na jednym z zebrań kierownictwa organizacji k[ontr]r[ewolucyjnej] kierownik oddziału wojskowego MAJEWSKI Rudolf proponował rozpoczęcie powszechnego wystąpienia zbrojnego i powiedział, że w tym Polacy będą wspierani przez ludność ukraińską i polskie wojska skoncentrowane w Rumunii.

To [było] sprzeczne z wytycznymi „rządu polskiego”, o których nam zgodnie ze wszystkimi materiałami wiadomo.

Na podstawie tych danych niezaprzeczalnym jest to, że Gestapo przeniknęło do istniejących polskich kontrrewolucyjnych centrów za granicą i skierowało ich działania przeciwko nam przerzucając do nas emisariuszy, szpiegów, dywersantów, którzy działają w interesach Niemców.

W celu ujawnienia działalności wywiadu niemieckiego dotyczącej wykorzystania polskich ugrupowań i wysyłanej do nas agentury Gestapo, należy jednocześnie z przedsięwzięciami operacyjnymi polegającymi na ujawnieniu i rozpracowaniu polskich ugrupowań na naszym terytorium zająć się werbunkiem agentów z tzw. „polskich autorytetów” jak tu na miejscu, tak i za granicą.

[...]

Biorąc pod uwagę szczególne znaczenie i tajność zamierzonych przedsięwzięć, z niniejszymi wskazówkami należy zapoznać tylko W[aszego] zastępcę, naczelników Oddziałów 2. i 3. – aparatu nie informować.

O wyznaczonych do wykorzystania osobach informujcie. Samodzielnych decyzji na obszarze tych wytycznych, bez mojej sankcji nie podejmujcie.

LUDOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR

komisarz bezpieczeństwa państwowego 3. rangi

Sierow

[podpis odręczny]

Nr 2672/CH*

„6” sierpnia 1940 r.

m[iasto] Kijów

Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.

HDA SBU, f. 9, spr. 34, k. 263-269.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

¹ Polska Organizacja Wojskowa, POW – organizacja wojskowa działająca na terenie Królestwa Polskiego, a następnie całego zaboru rosyjskiego i pruskiego w latach 1914-1921. Jej celem było odzyskanie przez Polskę niepodległości. Komendantem głównym organizacji był Józef Piłsudski, a następnie Edward Śmigły-Rydz. W dwudziestoleciu międzywojennym działały organizacje skupiające byłych członków POW: Polska Organizacja Wolności (1921-1929), oraz Związek Peowiaków (1929-1939). Związek Peowiaków należał do Fede-

racji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny, których zadaniem było szkolenie wojskowe, oraz patriotyczne oddziaływanie na młodzież.

² Tak w dokumencie.

³ Rudolf Majewski (1901-1949) uczestniczył w walkach września 1939, w stopniu kapitana. Był szefem Okręgu ZWZ w Stanisławowie. Wkrótce został aresztowany przez Niemców, jednak udało mu się uciec z więzienia.

⁴ РККА – Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona (ros.: Рабоче-крестьянская Красная Армия – РККА).

⁵ Prawdopodobnie chodzi o Kazimierza Tadeusza Majewskiego przywódcę ZWZ-2 okręgu wołyńskiego w latach 1939-1940. Por. dok 64.

⁶ Michał Tokarzewski-Karaszewicz (1893-1964) – generał dywizji Polskich Sił Zbrojnych. Należał do Związku Walki Czynnej oraz Związku Strzeleckiego, a w 1914 wstąpił do Legionów Polskich. W latach 1914-1921 działał w POW, m.in. na terenie Ukrainy, gdzie był 3-krotnie aresztowany przez władze bolszewickie. Brał udział w walkach polsko-ukraińskich o Lwów w 1918 oraz w wojnie polsko-bolszewickiej (1919-1921). W 1927 został szefem Biura Personalnego MSW. Po klęsce kampanii wrześniowej 1939, stanął na czele Służby Zwycięstwu Polski. Następnie został komendantem ZWZ Obszaru nr 3 Lwów. W 1940 został aresztowany przez NKWD. Od 1941 w Armii Polskiej na Wschodzie gen. Władysława Andersa. 16 III 1943 został jego zastępcą. Po II wojnie światowej znalazł się na emigracji w Wielkiej Brytanii. Od 1954 był Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych oraz ministrem obrony narodowej w rządzie RP na uchodźstwie. Zmarł 22 V 1964 w Casablance.

1940, wrzesień, Bereźne – Wykaz szkół w rejonie bereźneńskim na rok szkolny 1940/1941.

Sieć szkół rejonu bereźneńskiego na rok szkolny 1940/1941

Lp.	Nazwa szkoły i jej typ	Język nauczania	Ilość klas oraz uczniów w nich													Ilość sal lekcyjnych		
			I klasa	II klasa	III klasa	IV klasa	Razem I-IV kl.	V klasa	VI klasa	VII klasa	Razem V-VII	VIII klasa	IX klasa	X klasa	Razem VII-X		Razem w szkole	
			klas/uczniów	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	klas/uczni.	

10.	9.	8.	7.	6.	5.	4.	3.	2.	1.
Podstawowa] Antonówka	-/- Zamoszyszcze	-/- Białka	-/- Polany	-/-Horodyszcze	-/-Hotubne	-/-Mokwin	-/-Matytsk	NSSz Berezhne	SSz Berezhne
ukr.	ukr.	ukr.	ukr.	ukr.	ukr.	ukr.	pol.	żyd.	ukr.
2/68	2/98	2/82	2/70	3/130	1/64	3/150	2/78	1/46	3 /124
1/24	1/52	1/43	1/30	1/56	1/48	2/84	2/56	2/62	3/98
1/26	1/43	1/37	1/34	1/55	1/51	2/72	2/59	2/56	2/82
1/23	1/32	1/35	1/22	1/35	1/63	1/50	2/49	2/72	2/84
5/141	5/216	5/197	5/156	6/276	4/226	8/356	8/242	7/236	10/388
	1/15	1/24	1/31	1/21	1/25	1/43	2/58	2/64	3/94
	1/20	-	-	-	1/24	1/21	1/23	3/107	2/59
	-	-	-	-	1/18	1/13	1/38	2/63	2/83
	2/35	1/24	1/31	1/21	3/67	3/77	4/119	7/234	7/236
									1/30
5/141	1/251	6/221	6/184	7/297	7/293	11/433	12/361	14/470	18/654
3	3	4	4	4	7	7	9	9	11

11.	-//- Bronne	ukr.	ukr.																	ukr.	
12.	-//-Białaszówka	ukr.	ukr.																	ukr.	
13.	-//- Bereźne	pol.	pol.																	pol.	
14.	-//-Bogusze	ukr.	ukr.																	ukr.	
15.	-//-Dąbrówka	ukr.	ukr.																	ukr.	
16.	-//- Zalesie	pol.	pol.																	pol.	
17.	-//-Kamionka	ukr.	ukr.																	ukr.	
18.	-//-Karaczun 1	pol.	pol.																	pol.	
19.	-//-Karaczun 2	pol.	pol.																	pol.	
20.	-//-Krzeszów	pol.	pol.																	pol.	
		1/8	1/12	1/10	2/87	1/22	2/87	2/87	2/81	2/87	1/22	2/87	2/81	2/81	2/87	1/22	1/22	1/22	1/22	1/22	2/80
		1/6	1/17	1/12	1/55	1/12	1/55	1/20	1/25	1/20	1/12	1/20	1/25	1/25	1/20	1/12	1/12	1/12	1/12	1/37	1/65
		1/14	1/14	1/15	1/44	1/14	1/44	1/18	1/29	1/18	1/14	1/18	1/29	1/25	1/18	1/14	1/14	1/14	1/14	1/30	1/25
		1/15	1/10	1/11	1/41	1/19	1/41	-	1/23	-	1/19	1/23	1/23	1/16	-	1/19	1/19	1/19	1/14	1/14	1/16
		4/43	4/53	4/48	5/227	4/67	5/227	4/125	5/158	4/125	4/67	5/158	5/158	5/186	4/125	4/67	4/67	4/67	8/267	8/267	5/186
		1	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	4	4	3

41.	-//-Jablonne	ukr.	2/90	1/53	1/52	1/35	5/230											5/230	3
42.	-//-Witkowicze	ukr.	4/211	1/52	1/39	-	6/302											6/302	3
43.	-//-Cegielnia	ukr.	2/55	-	-	-	2/55											2/55	1
							211/6433											241/7307	123
							29/844												

Bereżne ^a-[...] -^a września 1940 r.

Kier[ownik] RajWNO¹

[podpis odręczny nieczytelny]

Oryginał. Wpisy odręczne w języku rosyjskim na maszynopisie w języku ukraińskim.

DARO, f. P-2, op. 2, spr. 83, k. 35.

^a -^a Brak daty dziennej.

¹ RajWNO – Rejonowy Oddział Oświaty Ludowej (ukr.: Районний Відділ Народної освіти – РайВНО).

1940, 3 września, Dubno – Akt oskarżenia przeciwko Józefowi Sidorowiczowi, s. Andrzeja, oskarżonemu o działalność w polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej skierowanej przeciwko władzy radzieckiej.

„ ZATWIERDZAM ”
 Zast[ępc]a nacz[elnika]
 Z[arządu] NKWD obw[odu]
 rówieńskiego
 st. lejtnant bezpieczeństwa
 państ[wowego]
Masticki¹
 [podpis maszynowy oraz
 odręczny]
 „3” września 1940 roku
 b-[...]-^b
 c-[...]-^c

^a-Do sprawy śledczej nr 22108-^a

^a-**Akt oskarżenia**-^a

Wobec SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza oskarżonego o przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK USRR

Do Dubieńskiego OR NKWD wpłynęły informacje o tym, że mieszkaniec m[ia]sta Dubno SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz jest aktywnym członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej stawiającej sobie za cel zbrojną walkę z władzą radziecką, za co ten ostatni był aresztowany

^a -^a Fragment podkreślony maszynowo.

^b -^b Adnotacja odręczna: Sprawę skierować do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR [fragment nieczytelny] 28 II [19]41 [podpis nieczytelny].

^c -^c Adnotacja odręczna: Zgadzam się [fragment nieczytelny] 25 III [19]41 [podpis nieczytelny].

28 marca 1940 roku i pociągnięty do odpowiedzialności w charakterze oskarżonego.

Przeprowadzone w sprawie śledztwo ustaliło, że będąc antyradziecko nastawionym SIDOROWICZ dobrowolnie wyraził swoje pragnienie zostania członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej istniejącej w m[ieście] Dubno oraz stawiającej sobie za cel zbrojną walkę z władzą radziecką, w działalności której brał aktywny udział.

Do przedstawionych zarzutów SIDOROWICZ przyznał się. Zdemaskowany został zeznaniami Andruszki i konfrontacjami z Szewczykiem i Andruszką.

Na podstawie wyłożonego oskarżony jest

SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz, 1918 r. urodzenia,
Polak, piśmienny, strażak drużyny pożarniczej m[iasta]
Dubno

o to, że będąc członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej istniejącej w Dubnie stawiającej sobie za cel zbrojną walkę z władzą radziecką o odbudowę b[yłej] Polski, brał w jej działalności aktywny udział.

Uważając śledztwo w sprawie za zakończone oraz kierując się art. 204 KPK USRR, sprawę nr 22108 dotyczącą SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza po zatwierdzeniu prokuratora ds. specjalnych obwodu rówieńskiego przesłać do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR.

^d-Informacja:^d

1. Aresztowany SIDOROWICZ Józef Andrzejowicz znajduje się w więzieniu m[iasta] Dubno.
2. Dowodów rzeczowych w sprawie nie ma.

ST[ARSZY] PEŁNOMOCNIK OPER[ACYJNY] OR NKWD *Muzyka*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM”
NACZ[ELNIK] DUBIEŃSKIEGO OR NKWD
st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Winokur*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 47-48.*

^d- ^d Wyraz podkreślony maszynowo.

¹ Wasilij Masticki (1902-1954) – w 1923 wstąpił do powiatowego komitetu Komsomołu w guberni nowogrodzkiej. Następnie w 1926 został członkiem WKP(b). W latach 1926-1937 był m.in.: sekretarzem powiatowego oddziału GPU w guberni nowogrodzkiej (1926-1927); pomocnikiem pełnomocnika rejonowego oddziału GPU w okręgu nowogrodzkim (1927-1928); sekretarzem i pełnomocnikiem operacyjnym Wydziału Specjalnego OGPU pułku w Nowogrodzie (1928-1931); starszym pełnomocnikiem Wydziału Specjalnego OGPU 3. Brygady Lotniczej w obwodzie leningradzkim (1931-1932); zastępcą szefa wydziału politycznego stancji maszynowo-traktorowej ds. pracy OGPU/NKWD w obwodzie donieckim (1933-1935); szefem rejonowego oddziału NKWD w obwodzie charkowskim/półtawskim (1935-1937). Od 1938 do 1940 sprawował funkcję szefa rejonowego oddziału NKWD w Łubniach. W latach 1940-1941 był zastępcą szefa Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego. W latach 1941-1945 nadzorował działania zbrojne na froncie, pełniąc kolejno funkcje: zastępcy szefa Wydziału Specjalnego NKWD 39. Armii w Archangielskim Okręgu Wojskowym (1941-1942); zastępcy szefa Wydziału Specjalnego NKWD 41. Armii Frontu Kalinińskiego (1942-1943); szefa Wydziału Kontrwywiadu Ludowego Komisariatu Obrony 3. Armii Czołgowej Gwardii 1 Frontu Ukraińskiego (1943-1945). W latach 1946-1952 pełnił urząd szefa Zarządu MGB obwodu mołodeczańskiego. W latach 1953-1954 był szefem VI Wydziału Specjalnego MWD BSRR. Zob. *Wołyni za „pierwszych Sowieców”...*, t. I, passim.

1940, 7 września, Bereźne – Decyzja Rejonowego Komitetu Wykonawczego w sprawie funkcjonowania w rejonie szkół w roku szkolnym 1940/1941.

POSTANOWIENIE
BEREZIEŃSKIEGO REJONOWEGO KOMITETU WYKONAWCZEGO
z 7 września 1940 roku

**„O zatwierdzeniu sieci szkół na rok szkolny 1940/[19]41”
(Sprawozd[anie] kier[ownika] Rej[onowego] WNO tow. Krawczenki)**

Zatwierdzić sieć szkół na rok szkolny 1940/[19]41 w następującej ilości szkół, uczniów, klas:

Razem szkół – 43, w nich:

SSz¹ – 1, w niej uczniów – 691, klas – 18;

NSSz² – 8, w nich uczniów – 2.549, klas – 70;

P/Sz³ – 34 w nich uczniów – 4.111, klas – 158.
Według składu narodowościowego uczniów i szkół:
NSSz polska – 1, w niej uczniów – 361, klas – 12;
NSSz żydowska – 1, w niej uczniów – 470, klas – 14;
NSSz ukraińskich – 6, w nich uczniów – 1.714, klas – 44;
P/Sz polskich – 13, w nich uczniów – 739, klas – 55;
P/Sz ukraińskich – 21, w nich uczniów – 3.376, klas – 101;
Razem uczniów – 7.307, klas – 241.

[Pieczęć]*

УРСР

Березнівський Районний Виконавчий Комітет
Рівненської Облaсті

Przewodniczący Berezieńskiego Rajwykonkomu

Honczarenko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Kier[ownik] Wydziału Ogólnego

Juśkowiec

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku ukraińskim.

DARO, f. P-2, op. 2, spr. 83, k. 34.

* Pieczęć okrągła z godłem w środku i napisem w otoku w języku ukraińskim, w tłumaczeniu: USRR Berezieński Rejonowy Komitet Wykonawczy Obwodu Rówieńskiego.

¹ SSz – Szkoła Średnia (ukr.: Середня школа – СШ).

² NSSz – Niepełna Szkoła Średnia (ukr.: Неповна середня школа – НСШ). W ZSRR w latach 1934-1958 istniały szkoły siedmioklasowe (siedmioletnie), po ich ukończeniu uczniowie otrzymywali wykształcenie niepełne średnie. Od 1959 szkoły siedmioletnie zostały zastąpione ośmioletnimi.

³ PSz – Szkoła Podstawowa (ukr.: Початкова школа – ПШ).

1940, 14 września, Równe – Decyzja prokuratora obwodowego o skierowaniu sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

Decyzja
z 14 września 1940 roku

w sprawie ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza, 1923 r. urodzenia, Polaka, syna żandarma, b[ez]/p[artyjnego], oskarżonego o przestępstwa przewidziane w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Ustaliłem:

W śledztwie przygotowawczym w niniejszej sprawie ustalono, że oskarżony ANDRUSZKO Włodzimierz Janowicz, będąc nastawionym antyradziecko, dobrowolnie zgodził się zostać członkiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej działającej w Dubnie oraz stawiającej sobie za cel walkę z władzą radz[iecką], gdzie brał aktywny udział, prowadził działalność k[ontr]r[ewolucyjną], rozpowszechniał k[ontr]r[ewolucyjne] ulotki, przygotowywał i wprowadzał [do organizacji] nowych członków.

Oskarżony ANDRUSZKO przyznał się do winy, jak również został zde-maskowany zeznaniami świadków oraz podczas konfrontacji.

Na podstawie wyżej wyłożonego zgadzam się na przekazanie sprawy do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

POM[OCNIK] PROKURATORA OBW[ODOWEGO]
DO SPRAW SPEC[JALNYCH]

Lubar

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Zgadzam się:

ZAST[ĘPICA] PROKURATORA OBW[ODOWEGO]
DO SPRAW SPEC[JALNYCH]

Rybałko

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 67.

62

1940, [przed 22 września], Równe – *Postanowienie o aresztowaniu Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o działalność antyradziecką.*

„ZATWIERDZAM”
Zarz[ąd] NKWD
obw[odu] rówień[skiego]
lejtnant bezpieczeństwa
państ[wowego]
Masticki
[podpis maszynowy oraz
odręczny]
„22” / IX 1940 r.

^a[...]^a

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат
Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по
Ровенской области

DAJĘ SANKCJĘ NA ARESZT
Zast[ępcą] prokuratora
obw[odowego]
[podpis odręczny nieczytelny]
„23” września 1940 r.

[Pieczęć]**

Прокуратура СССР
Прокурор Ровенской обл[асти]
УССР
Прокуратура СРСР
Прокурор Ровенської обл[асти]
УРСР

Postanowienie

(o wybraniu środka zapobiegawczego)

^a ^a Ukośny dopisek odręczny: 3130, 29/IX [podpis odręczny nieczytelny].

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

** Pieczęć okrągła w kolorze czarnym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie: Prokuratura ZSRR Prokurator obwodu rówieńskiego USRR.

Równe ^{b-} „...”^{-b} września 1940 r. Ja, naczelnik 2. Wydziału 3. Oddziału UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państwowego KARIEW, rozpatrzyłem materiały, które wpłynęły do NKWD, dotyczące działalności przestępczej:

Nazwisko	^{c-} KORNAFEL ^{-c}
Imię oraz imię odojcowskie	Jan ^{d-} Stanisław ^{-d} Walentynowicz
Rok urodzenia	1893
Miejsce urodzenia	m[iaasto] Grodzisko Dolne ¹
Zawód i specjalność	^{e-} [...] ^{e-}
Miejsce pracy i stanowisko	Bez określonego zajęcia
Przynależność partyjna	b/p
Wykształcenie	Wyższe
Narodowość	Polak
Obywatelstwo	ZSRR
Sytuacja rodzinna	Żonaty
Adres	mias[to] Równe, ul. Młynarska 28

Ustaliłem:

^{c-}KORNAFEL^{-c} J. ^{f-S-}f. W. podejrzewany jest o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2 i 54-11 KK USRR, biorąc pod uwagę to, że znajdując się na wolności KORNAFEL² może wpływać na przebieg śledztwa i uchylać się od śledztwa i sądu oraz kierując się art. 143, 145 i 156 KPK USRR,

^{g-}[...] ^{-g}

^{h-}[...] ^{-h}

postanawiam:

jako środek zapobiegający uchylaniu się od śledztwa i sądu wobec ^{c-}KORNAFELA^{-c} Jana ^{d-}Stanisława^{-d} Walentynowicza wybrać umieszczenie w Rówieńskim ^{e-}.....^{-e},^e o czym powiadomić aresztowanego, który ma złożyć swój podpis na niniejszym postanowieniu.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi.

^{b-} ^{-b} Brak daty dziennej.

^{c-} ^{-c} Wyraz poprawiony.

^{d-} ^{-d} Wyraz skreślony.

^{e-} ^{-e} Brak wpisu.

^{f-} ^{-f} Litera skreślona.

^{g-} ^{-g} Dopisek odręczny: skreślenia [„Stanisław” i „S”] wiarygodne. Kornafel [podpis].

^{h-} ^{-h} Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

NACZELNIK 2. WYDZIAŁU 3. ODDZIAŁU UGB Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Kariew*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„Zgadzam się”:

P.O. NACZELNIKA 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] [podpis nieodczytany]

Niniejsze postanowienie mi odczytano „26”września 1940 roku
Kornafel
[podpis odręczny]

g-[...]-g

h-[...]-h

*Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 2-2v.*

¹ Grodzisko Dolne – obecnie wieś w województwie podkarpackim, powiecie leżajskim, gminie Grodzisko. W latach 1720-1869 posiadała prawa miejskie. W publikowanych dokumentach określano ją wymiennie, jako miasto lub wieś.

² W dokumencie nazwisko po rosyjsku zapisane „Karnafel”.

1940, [przed 22 września], Równe – *Postanowienie naczelnika 3. Oddziału Obwodowego UGB NKWD o aresztowaniu i przeszukaniu mieszkania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

„Zatwierdzam”
Zast[ępcza] nacz[elnika] Z[arządu] NKWD
obw[odu] rówieńskiego
st. lejtnant bezpieczeństwa
państ[wowego]
Masticki
[podpis maszynowy oraz odręczny]
22 września 1940 r.

Wyrażam zgodę na areszt
Zast[ępcza] prokuratora
obw[odowego]
[podpis odręczny
nieczytelny]
23 września 1940 r.

[Pieczęć]*
Народный Комиссариат Внутренних
Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской
области

[Pieczęć]**
Прокуратура СССР
Прокурор Ровенской
обл[асти]
Прокуратура СРСР
Прокурор Ровенської
обл[асті]

Postanowienie (o aresztowaniu)

M[iasto] Równe ^{a-} „...”^a września 1940 r. Ja, naczelnik 2. Wydz[iału] 3. Oddziału UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państwowego KARIEW, rozpatrzyłem materiały, które wpłynęły do NKWD, o działalności przestępczej ^{b-}KORNAFELA^{-b} Jana ^{c-}Stanisława^{-c} Walentynowicza, 1893 r. urodzenia, urodzonego w m[ieście] Grodzisko Dolne, narodowość Polak, mieszkańca m[iasta] Równe, ul. Młynarska 28,

ustaliłem:

^{b-}KORNAFEL^{-b} J. ^{d-}S. ^{-d} W., w przeszłości kierownik Kuratorium [Oświa-
ty] w Równem. W zeznaniach aktywnych członków polskiej kontrrewolu-
cyjnej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej” MAJEWSKIEGO
Tadeusza¹ i DYNAKOWSKIEJ Janiny² występuje jako aktywny członek wy-
mienionej organizacji, który był związany podczas wspólnej działalno-
ści antyradzieckiej z MAJEWSKIM, dowódcą Okręgu Wołyń organizacji
„Związek Walki Zbrojnej” oraz innymi.

^{e-}[...]^{-e}

^{f-}[...]^{-f}

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR. Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

** Pieczęć okrągła w kolorze czarnym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim oraz ukraińskim, w przekładzie: Prokuratura ZSRR. Prokurator obwodu rówieńskiego.

^{a-} ^{-a} Brak daty dziennej.

^{b-} ^{-b} Wyraz poprawiony.

^{c-} ^{-c} Wyraz skreślony.

^{d-} ^{-d} Litera skreślona.

^{e-} ^{-e} Dopisek odręczny: skreślenie „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^{f-} ^{-f} Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

Kierując się art. 141 i 156 KPK USRR,

postanawiam:

^bKORNAFELA^b Jana ^cStanisława^c Walentynowicza zamieszkałego w mieś[cie] Równe, ul. Młynarska 28 poddać aresztowaniu i przeszukaniu.

NACZELNIK 2. WYDZ[IAŁU] 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Kariew*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„Zgadzam się”:

P.O. NACZELNIKA 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]
st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] [podpis nieodczytany]

^e[...]^e

^f[...]^f

*Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr 1024, k. 3-3v.*

¹ Kazimierz Tadeusz Majewski (1894-1940) – pułkownik Wojska Polskiego. W latach 1910-1914 był członkiem Polskich Drużyn Strzeleckich, następnie od 1914 do 1917 walczył w Legionach Polskich. W latach 1918-1920 był komendantem Okręgu „Równe” Polskiej Organizacji Wojskowej. W dwudziestoleciu międzywojennym był m.in. członkiem oddziału Polskiego Białego Krzyża w Przemyślu. Po wybuchu II wojny światowej brał udział w kampanii wrześniowej 1939. Następnie w latach 1939-1940 prowadził działalność konspiracyjną mającą na celu odzyskanie niepodległości przez Polskę. Był m.in. członkiem organizacji Służba Zwycięstwu Polski oraz komendantem Okręgu ZWZ Wołyń w Równem. 31 V 1940 został aresztowany przez NKWD. 13 XI 1940 na podstawie wyroku Sądu Obwodowego w Łucku został uznany za winnego zarzucanych mu czynów i skazany na karę śmierci.

² Janina Dynakowska (?-1941) – nauczycielka Szkoły Powszechnej im. Henryka Sienkiewicza w Równem. Po wkroczeniu Sowieców na teren Wołynia w 1939 rozpoczęła działalność konspiracyjną. Była sekretarką komendanta Okręgu ZWZ-2 Wołyń Kazimierza Tadeusza Majewskiego. W jej mieszkaniu mieścił się jeden z lokali konspiracyjnych. 31 V 1940 została aresztowana przez NKWD w swoim mieszkaniu w Równem na skutek denuncjacji Bolesława Zymona. Wraz z nią aresztowano Tadeusza Majewskiego oraz Dionizego Kasprzyckiego. W 1941 została rozstrzelana przez organy NKWD w Łucku.

1940, 23 września, Równe – *Nakaz aresztowania i przeszukania mieszkania Jana Kornafela, s. Walentego.*

^a-Ważny 1 dobę^a

ZARZĄD NKWD obw[odu] rówieńskiego

Nakaz nr 1018

Tow. *Kariewowi* poleca się przeprowadzenie przeszukania i aresztowania ob. ^b-*Kornafela*^b *Jana* ^c-*Stanisława*^c *Walentynowicza* zamiesz[kałego] w m[ieście] Równe, ul. *Młynarska 28.*

„23” września 1940 roku.

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по Ровенской области

Zast[ępc]a naczelnika Z[ARZĄDU] NKWD [podpis odręczny nieczytelny]
Naczelnik sekretariatu [podpis odręczny nieczytelny]

^d[...]-^d

^e[...]-^e

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 4.*

^a ^a Fragment podkreślony.

^b ^b Wyraz poprawiony.

^c ^c Wyraz skreślony.

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

^d ^d Dopisek odręczny: skreślenie [„Stanisław”] wiarygodne. Kornafel [podpis].

^e ^e Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

1940, 26 września, Równe – *Protokół rewizji w mieszkaniu Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antrazdiecką.*

26 IX 1940 r.

Protokół przeszukania osobistego
ob. ^aKornafela^{-a} Jana ^bStanisława^{-b} Walentyłowicza

Podczas przeszukania obecny był tow. Nierubenko

Podczas przeszukania ujawniono:	
1.	Paszport I-3P* nr 639741 ^c [...]- ^c
2.	Tymczasowe poświadczenie nr 7523 ^c [...]- ^c
3.	Legitymacja nr 421
4.	Legitymacja służbowa nr 2/855
5.	^d [...]- ^d Zegarek jeden, stary z białego metalu firmy „Moser”
6.	Różna korespondencja na 10 kartkach
7.	^d [...]- ^d Portfel nowy skórzany 1
8.	^d [...]- ^d Grzebień jeden stary i ^d [...]- ^d nożyk do czyszczenia paznokci 1

Podpis: *Kornafel*
[podpis odręczny]

Przeszukanie przeprowadzili:

Zast[ępc]a nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3.Oddz[iału] UGB

Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego

mł. lejtnant b[ezpieczeństwa] p[a]ństwowego]

Rosławker
[podpis odręczny]

^a -^a Wyraz poprawiony.

^b -^b Wyraz skreślony.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

^c -^c Fragment wyróżniony z prawej strony znakiem „√”.

^d -^d Fragment wyróżniony z lewej strony znakiem „√”.

Nierubenko
[podpis odręczny]

M[ia]sto Równe

26/IX [19]40

^{e-}[...] ^{-e}

^{f-}[...] ^{-f}

*Oryginał. Rękopis na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 8.*

^{e-} ^{-e} Dopisek odręczny: skreślenie „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^{f-} ^{-f} Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

66

1940, 26 września, Równe – Postanowienie o wszczęciu śledztwa przygotowawczego wobec Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o działalność antyradziecką.

Do sprawy śledczej nr ^{a-} ____ ^{-a}

Postanowienie

Mias[to] Równe

„26” września 1940 roku.

Ja, zast[ępca] nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego] Rosławker¹, rozpatrzyłem materiały o przestępczej działalności ob. ^{b-}Kornafela^{-b} Jana ^{c-}Stanisława^{-c} Walentynowicza wyrażające się w tym, że Kornafel jest aktywnym członkiem polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, miał kontakt z kierownikiem Okręgu Wołyń danej organizacji Majewskim oraz innymi, ponieważ czyny dokonane przez oskarżonego ^{b-}Kornafela^{-b} J.S.W.² noszą znamiona przestępstw określonych w art. 54-2, 54-11 KK USRR,

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

^{b-} ^{-b} Wyraz poprawiony.

^{c-} ^{-c} Wyraz skreślony.

184

postanawiam:

Na podstawie art. 93 p. 2 oraz 108 KPK USRR rozpocząć w niniejszej sprawie śledztwo przygotowawcze.

Kopię niniejszego postanowienia przesłać do prokuratora *obwodowego*.

Zast[ępc]a nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB
Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego]
mł. lejtnant bezp[iecieństwa] państ[wowego] Rosławker
[podpis odręczny]

„Zgadza się”:
Naczelnik 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB
Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego]
sierżant b[ezpieczeństwa] p[aństwowego] Kariew
[podpis odręczny]

„Zatwierdzam”:
Zast[ępc]a naczelnika 3. Oddz[iału] UGB
Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego]
mł. lejtnant b[ezpieczeństwa] p[aństwowego] [podpis nieczytelny]

[Wyraz] „Stanisław” skreślono w mojej obecności.
Kornafel
[podpis odręczny]

[Wyraz] „Kornafel” poprawiono w mojej obecności.
Kornafel
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 1.

¹ Awrum Michał Rosławker (1912-?) – ur. 6 XI 1912 w Odessie. Od 1934 służył w Armii Czerwonej. W 1938 został sierżantem bezpieczeństwa państwowego. W latach 1939-1945 sprawował następujące funkcje w radzieckich organach bezpieczeństwa: starszy śledczy Wydziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu tulskiego (1939), zastępca naczelnika

2. Wydziału 3. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego (1940), starszy funkcjonariusz operacyjny 4. Wydziału Zarządu NKWD obwodu tulskiego (1941), starszy funkcjonariusz operacyjny Oddziału Kontrwywiadu Zarządu NKWD obwodu tulskiego (1942), zastępca naczelnika Oddziału Kontrwywiadu Zarządu NKWD obwodu tulskiego, a następnie zastępca naczelnika 3. Wydziału Zarządu NKWD obwodu tulskiego (1943), naczelnik tulskiego rejonowego oddziału Zarządu NKWD obwodu tulskiego (1944), zastępca naczelnika 2. Wydziału 2. Oddziału Zarządu NKWD obwodu wielkołuckiego (1945). W trakcie II wojny światowej, w 1941 został mianowany młodszym lejtnantem bezpieczeństwa państwowego. Do emerytury w 1950 pracował na różnych stanowiskach w Zarządzie NKWD obwodu wielkołuckiego. Uzyskał stopień podpułkownika. Dalsze losy nieznanne.

² Tak w dokumencie.

67

1940, 28 września, Równe – Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzewanego o prowadzenie działalności antyradyckiej.

USRR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

2 egz[emplarze]

Do sprawy nr ^a[...]-^a

28 września 1940 r. Ja, zast[ępcą] nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB mł. lejtnant bezp[ieczeństwa] państ[wowego] Rosławker, przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	<i>Kornafel</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Jan Walentynowicz</i>
3. Data urodzenia	<i>1893 r.</i>
4. Miejsce urodzenia	<i>m[iasto] Grodzisko Dolne, województwo krakowskie</i>

^a -^a Brak numeru sprawy.

5. Miejsce zamieszkania	1. w[ieś] Leonówka r[ejo]nu tuczyńskiego o[bwodu] r[ówieńskiego] 2. m[iasto] Równe, ul. Młynarska 28
6. Narodowość i obywatelstwo (poddanie)	Polak, ob. ZSRR
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, numer, seria oraz miejsce zameldowania)	Wydany przez I Oddział Milicji m[iasta] Równe
8. Rodzaj zajęcia (miejsce służby i stanowisko)	Bez określonego zajęcia
9. Pochodzenie socjalne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	Z chłopów-biedniaków
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	a) do rewolucji ^b uczył się ^b służył w armii austriackiej od 1914 r. b) po rewolucji urzędnik
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	Żona Kornafel Magdalena Benedyktowna, 40 lat.
	^c [...] ^c Kornafel* [podpis odręczny]
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	Średnie
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	b/p
14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i in[ne] (kiedy, przez jaki organ i za co)	a) do rewolucji ^d nie podlegał ^d b) po rewolucji
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i in[ne]) otrzymane przy wł[adzy] radz[ieckiej]	Nie posiada

^b -^b Fragment skreślony.

^c -^c Dopisek odręczny: skreślenie „uczył się” wiarygodne. Kornafel [podpis].

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

^d -^d Napisano ukośnie jako odpowiedź na punkty „a” i „b” i podkreślono.

16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	<i>Podlega obowiązkowi/w[ojskowemu]</i>
17. Służba w Armii Czerwonej (Czerw[onej] Gwardii, w oddziałach partyzan[ckich]), kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
18. Służba w białej armii i in[nych] armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	<i>Nie brał udziału</i>
20. Informacje o działalności społeczno-politycznej	<i>e-[...]-e</i>

Uwagi: Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchiwanego, ostatnia również przesłuchującego.

Zeznania aresztowanego (^f-świadka^f) *Kornafela J.W.*

Przesłuchanie rozpoczęło o godz. 14:15

„28” IX 1940 r.

^g-[...]-^g

^h-*Pytanie*^{h**}: Opowiedzcie o swojej społecznej i politycznej działalności przed przyjściem władzy radzieckiej na terytorium Zachodniej Ukrainy.

^h-*Odpowiedź*^h: Przed przyjściem władzy radzieckiej na terytorium Zachodniej Ukrainy nie należałem do żadnej partii politycznej, chociaż były próby ze strony LUBASZKI Stanisława, naczelnika działu ds. kadr Wołyńskiego Okręgu Szkolnego, wprowadzenia mnie do partii OZON¹, ale nie zgodziłem się, przez cały czas pozostawałem poza szeregami OZONU. Należałem do związku zawodowego „Stowarzyszenia Urzędników Państwowych”². Byłem jego szeregowym członkiem aż do 1938 roku.

Kornafel^{***}

[podpis odręczny]

^e- ^e Brak wpisu.

^f- ^f Wyraz skreślony.

^g- ^g Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

^h- ^h W protokole wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zostały podkreślone.

** W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

*** Tu i dalej każda odpowiedź poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

Pytanie: Od jakiego czasu Wy mieszkacie w Równem?

Odpowiedź: W Równem mieszkam od 1921 r., przyjechałem ze wsi Grodzisko b[yłego] województwa lwowskiego do pracy nauczycielskiej, mieszkałem w m[ieście] Równe na ul. Gimnastycznej 1. W listopadzie 1939 r. przeniosłem się do swojego prywatnego domu na ul. Młynarską 28, gdzie mieszkałem do kwietnia 1940 r. Po tym wyjechałem do pracy do wsi Leonówka rejonu tuczyńskiego o[bwodu] r[ówieńskiego], zamieszkałem u kułaka MAKOWSKIEGO Antoniego, pracowałem u niego na roli aż do dnia aresztowania.

Pytanie: Członkiem jakiej organizacji kontrrewolucyjnej byliście?

Odpowiedź: Ja, Kornafel, jestem członkiem kontrrewolucyjnej organizacji wojskowej, nazwa której nie jest mi znana.

Pytanie: Wy nie mówicie prawdy. Śledztwo ustaliło, że byliście aktywnym uczestnikiem polskiej powstańczej organizacji antyradzieckiej „Związek Walki Zbrojnej”. Wymagam od Was zeznań zgodnych z prawdą o celach i zadaniach organizacji, a także wskazania nazwy organizacji, której byliście aktywnym członkiem.

Odpowiedź: Ja jeszcze raz oświadczam organom prowadzącym śledztwo, że nie pamiętam nazwy organizacji, członkiem której byłem, ale nie będę również zaprzeczać temu, że organizacja nazywała się „Związek Walki Zbrojnej”. Organizacja stawiała sobie za cel werbunek młodych polskich patriotów, wysyłanie ich do Francji przez Węgry w celu wstąpienia do organizowanego wojska b[yłego] polskiego państwa pod dowództwem generała [Władysława] Sikorskiego.

Pytanie: Powiedzcie kiedy i w jakich okolicznościach zostaliście zwerbowani do polskiej organizacji powstańczej nazywającej się „Związek Walki Zbrojnej”?

Odpowiedź: W styczniu 1940 r. do mojego mieszkania na ul. Młynarskiej 28 ^bbył[a] prac[ownica]^{-b} przysłała była pracownica [Oddziału] Okręgu Szkolnego SYRELEWICZOWA Helena (nieokładnie³) i ⁱ⁻oświadczyła⁻ⁱ, że ona przysłała⁴ z Niemiec, powiedziała, że w Niemczech, gdzie dokładnie nie wskazała, istnieje polska organizacja, która za kilka dni przyśle swojego przedstawiciela w celach ^furegulowania^{-f} organizacyjnych i łączności z członkami organizacji znajdującymi się w Równem. Wyjawiając mi tę tajemnicę SYRELEWICZOWA zapytała mnie, czy nie mógłbym udostępnić w swoim domu schronienia dla przedstawiciela polskiej organizacji, przyjazd którego z Niemiec oczekiwany jest na dniach. Zgodziłem się na propozycję SYRELEWICZOWEJ,

ⁱ⁻ ⁻ⁱ Wyraz nadpisany.

j-[...]-j

k-[...]-k

l-[...]-l

Zeznania aresztowanego (^fświadka^{-f})

^m-Kornafela^{-m} J.W.

„28” IX 1940 r.

przy tym SYRELEWICZOWA podała mi pseudonim przedstawiciela polskiej organizacji z Niemiec – „JERZY”⁵. Po upływie półtora-dwóch tygodni do mojego domu na ul. Młynarskiej 28 przyszedł nieznany mi człowiek, przedstawił się „JERZY” i powołał się przy tym na swoją znajomość z SYRELEWICZOWĄ, po czym pokazałem mu jego pokój w swoim mieszkaniu. W drugim dniu swojego pobytu w Równem „JERZY” obiecał, że przedstawi mnie kierownikowi organizacji. Wychodząc z mojego domu, skierowaliśmy się na ul. Korzeniowskiego, nie pamiętam numeru budynku, mieszkała w nim nasza wspólna znajoma SYRELEWICZOWA. W domu tej ostatniej zastaliśmy niezanego mi człowieka, który przedstawił się mi jako MAJEWSKI, nie znam jego imienia oraz imienia ojcowskiego. MAJEWSKI od razu zapytał mnie, czy nie mogę przyjąć ich u siebie w domu, na co wyraziłem zgodę, na tym nasze pierwsze spotkanie było zakończone, ubrałem się i poszedłem do miasta. Kilka godzin po moim wyjściu z mieszkania SYRELEWICZOWEJ, do mojego domu przyszli MAJEWSKI i „JERZY”. Po kilku minutach

ⁿ-[...] -ⁿ

Zeznania aresztowanego (^fświadka^{-f})

^m-Kornafela^{-m}

„28” IX 1940 r.

od przyjścia MAJEWSKIEGO i „JERZEGO”, przyszedł do mnie mieszkaniec Równego HERMASZEWSKI Antoni⁶ szczegółów o nim nie znam. W obecności nas wszystkich MAJEWSKI przedstawił się jako kierownik Polskiej Organizacji Wojskowej na Wołyniu. Wtedy MAJEWSKI zapytał się mnie i HERMASZEWSKIEGO, czy zgadzamy się wstąpić jako członkowie do organizacji, której był kierownikiem. Na propozycję MAJEWSKIEGO ochoczo przystałem jako polski patriota pragnący walczyć o odrodzenie Polski przy wsparciu Anglii i Francji. MAJEWSKI od razu zaproponował mi i HERMASZEWSKIEMU złożenie przysięgi na potwierdzenie dokładnego wykonywania wszystkich rozporządzeń pochodzących od wyżej stojących dowódców. Wspólnie

^j- ^{-j} Dopisek odręczny: skreślenie [fragmentu] „był[a] prac[ownica]” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^k- ^{-k} Dopisek odręczny: nadpisanie [wyrazu] „oświadczyła” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^l- ^{-l} Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „uregulowania” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^m- ^{-m} Wyraz poprawiony.

ⁿ- ⁻ⁿ Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

z HERMASZEWSKIM złożyliśmy przysięgę. Po tym już oficjalnie byłem członkiem organizacji, którą kierował MAJEWSKI.

Pytanie: Na czym polegała Wasza działalność w polskiej powstańczej organizacji antyradzieckiej („Związek Walki Zbrojnej”)?

Odpowiedź: Kierownictwo organizacji nie dawało mi osobiście żadnych poleceń, więc w istocie nie prowadziłem działalności jako członek wspomnianej organizacji.

ⁿ[...]⁻ⁿ

Zeznania aresztowanego (^f-świadka^{-f})

^m-Kornafela^{-m}
„28” IX 1940 r.

Pytanie: Wy mówicie nieprawdę. Śledztwo dysponuje argumentami demaskującymi Was jako aktywnego członka polskiej powstańczej organizacji antyradzieckiej „Związek Walki Zbrojnej”. Byliście w organizacji naczelnikiem IV oddziału. Nalegamy na złożenie zeznań zgodnych z prawdą i odpowiadanie na zadane Wam pytania?

Odpowiedź: Kierownictwo organizacji nigdy nie nakładało na mnie funkcji naczelnika IV oddziału i o działalności tego oddziału nic mi nie jest wiadomo.

Zapisano z moich słów prawidłowo, mi przeczytano, pod czym się podpisuję.

Kornafel
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Zast[ępc]a naczelnika 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB
Z[arządu] NKWD obw[odu] rówień[skiego]
mł. lejtnant b[ezpieczeństwa] p[ra]ństwowego]

Rostawker
[podpis odręczny]

Przesłuchanie odbywało się w obecności tłumacza Z[arządu] NKWD tow. Kononowa

Kononow
[podpis odręczny]

Przesłuchanie przerwano 28 IX [19]40 r. o godz. 17:00.
ⁿ[...]⁻ⁿ

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 11-15.*

-
- ¹ OZON – pełna nazwa to Obóz Zjednoczenia Narodowego. Organizacja polityczna powstała w 1937 w Polsce. Jej członkowie wywodzili się ze środowisk sanacyjnych. Celem organizacji było zwiększenie obronności kraju i wprowadzanie w praktyce postanowień konstytucji kwietniowej uchwalonej w 1935. Starano się eksponować rolę armii oraz Edwarda Rydza-Śmigłego, uznawanego za następcę Józefa Piłsudskiego.
- ² Stowarzyszenie Urzędników Państwowych – powstało 14 X 1919 na zebraniu delegatów z poszczególnych urzędów w Warszawie. Stopniowo organizacja rozszerzała wpływ również na miasta wojewódzkie i powiatowe. Stowarzyszenie zrzeszało urzędników administracji państwowej, początkowo ze wszystkich resortów (administracja ogólna, skarbową, szkolną, wojskową), podlegających ustawie o państwowej służbie cywilnej z 17 II 1922. Jednym z celów było stworzenie jednolitej organizacji zawodowej.
- ³ Tak w dokumencie.
- ⁴ Tak w dokumencie.
- ⁵ Chodzi o członka ZWZ Jerzego Bronikowskiego ps. „Jerzy”, posługującego się fałszywymi dokumentami na nazwisko Jerzy Potapow. 30 I 1940 przedostał się z Warszawy do Równego wraz z Kazimierzem Tadeuszem Majewskim. Z kolei towarzyszący im Dionizy Kasprzycki (fałszywe nazwisko Ryszard Burda) udał się do Łucka, gdzie w lutym 1940 objął stanowisko zastępcy komendanta Obwodu ZWZ-2 Łuck. Ich zadaniem było zbadanie sytuacji na Wołyniu, nastawienia miejscowych Polaków oraz zorganizowanie tam antysowieckiej organizacji konspiracyjnej.
- ⁶ Antoni Hermaszewski (1898-1980) – w okresie dwudziestolecia międzywojennego działał w Związku Młodzieży Wiejskiej. W 1940 rozpoczął działalność konspiracyjną, której celem była walka o wolność Polski. Został komendantem wojewódzkiego oddziału propagandy ZWZ-2 Wołyn. Ponadto koordynował działania dowódców powiatowych ośrodków ZWZ. Za jego pośrednictwem młodzieżowy podziemny ośrodek z Dubna dołączył do ZWZ. 15 III 1941 został aresztowany przez NKWD w Bereźnem. Następnie przewieziono go do więzienia w Równem. 17 I 1942 wznowiono dochodzenie w jego sprawie. Znajdował się wówczas w więzieniu astrachańskim. 12 VIII 1942 został zwolniony na skutek amnestii. Po wojnie zamieszkał w Londynie, gdzie rozpoczął aktywną działalność na rzecz polskiej emigracji politycznej. Założył Polsko-Ukraińskie Towarzystwo z siedzibą w Londynie oraz został działaczem Komitetu Biesiady Krzemienieckiej. Przez wiele lat był redaktorem czasopisma „Biesiada Krzemieniecka”, opracowywał również „Przegląd prasy ukraińskiej”. Zmarł w 1980 w Londynie. Rehabilitowany 29 V 1990.

1940, 30 września, Równe – *Decyzja prokuratora obwodowego o skierowaniu sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.*

Wniosek

30 września 1940 roku

W sprawie SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza¹, 1918 r. urodzenia, piśmiennego, strażaka drużyny pożarniczej w Dubnie, oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR,

Ustaliłem:

Śledztwo przygotowawcze w niniejszej sprawie ustaliło, że SIDOROWICZ J.A. jest aktywnym członkiem kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej w Dubnie stawiającej sobie za cel zbrojną walkę z władzą radziecką, do której wstąpił dobrowolnie.

Na podstawie wyżej wyłożonego zgadzam się na przekazanie sprawy do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

POM[OCNIK] PROKURATORA OBW[ODOWEGO]
DO SPRAW SPEC[JALNYCH]

Lubar

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Zgadzam się:

^{a-}ZAST[ĘPCA]^{-a} PROKURATORA OBW[ODOWEGO]

^{a-}DO SPRAW SPEC[JALNYCH]^{-a}

Rybałko²

[podpis maszynowy oraz odręczny]

^{a-} ^{-a} Skreślono odręcznie.

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 49.

- ¹ Józef Sidorowicz brał udział w walkach II wojny światowej, jako żołnierz 1. Batalionu Strzelców. Zginął 12 V 1944 pod Monte Cassino we Włoszech i został pochowany na tamtejszym cmentarzu wojennym.
- ² Rybałko brał również udział w sprawie Stanisława Stępnia sądanego w latach 1940-1941 przez Trójki NKWD za służbę w okresie dwudziestolecia międzywojennego (a więc przed wkroczeniem na te tereny sowieców) w Korpusie Ochrony Pogranicza. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. II, s. 247.

69

1940, 8 października, Równe – Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o to, że był członkiem antyradzieckiej organizacji powstańczej Związek Walki Zbrojnej.

^a**Protokół przesłuchania**^a

Zeznania aresztowanego (^bświadka^b) ^cKornafela^c Jana ^bStanisława^b Walentynowicza

„8” października 1940 r.

^d*Pytanie*^{d*}: Was obwiniono zgodnie z art. 54 p. 2 i 54 p. 11 KK USRR o to, że byliście aktywnym członkiem polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, byliście nacz[elnikiem] IV oddziału, utrzymywaliście stały kontakt z dowódcą Okręgu Wołyń – Majewskim, Hermaszewskim i innymi, a także udostępnialiście swój dom dla konspiracyjnych zebrań członków danej organizacji. Czy przyznajecie się do popełnienia zarzucanych Wam czynów?

^a ^a Fragment podkreślony.

^b ^b Wyraz skreślony.

^c ^c Wyraz poprawiony.

^d ^d W protokole wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zostały podkreślone.

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

^dOdpowiedź^d: ^a-Do popełnienia zarzucanych mi czynów^a przewidzianych w art. 54 p. 2 i 54 p. 11 KK USRR przyznaję się. Ja, Kornafel Jan Stanisław Walentynowicz, od lutego 1940 r. rzeczywiście byłem członkiem wojskowej organizacji na terytorium Związku Radzieckiego, nazwa organizacji nie jest mi znana. ^a-Celem naszej organizacji było werbowanie młodych polskich patriotów, wysyłanie ich do Francji przez Węgry po to, aby wstąpili do wojska organizowanego pod dowództwem gen. [Władysława] Sikorskiego. Organizacja, której byłem członkiem, była wyłącznie polska i oczywiście swoją działalność prowadziła w podziemiu. Ja także przyznaję się do tego, że utrzymywałem kontakty z dowódcą Okręgu Wołyń naszej organizacji – Majewskim, Hermaszewskim i in.,^a

^e[...]^e

Kornafel^{**}

^f[...]^f

[podpis odręczny]

bez sprzeciwu udostępniałem swój dom dla konspiracyjnych zebrań członków organizacji. Jeśli chodzi o pełnienie funkcji naczelnika IV oddziału organizacji, członkiem której byłem, to w danym temacie niczego nie mogę zeznać, ponieważ nie otrzymałem od kierownictwa żadnych zadań i jako naczelnik IV oddziału nigdy nie pełniłem praktycznej działalności w organizacji.

Zapisano z moich słów prawidłowo, mi przeczytano, pod czym się podpisuję. Treść protokołu jest dla mnie zrozumiała.

Kornafel

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Zast[ępc]a nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB

Z[arządu] NKWD obw[odu] rówień[skiego]

mł. lejtnant bezp[iecieństwa] państ[wowego]

Rosławker

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 19-19v.

^e ^e Dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^f ^f Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^{**} Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

1940, 8 października, Równe – *Postanowienie o postawieniu w stan oskarżenia Jana Kornafela, s. Walentego, podejrzanego o to, że był członkiem polskiej organizacji kontrrewolucyjnej Związek Walki Zbrojnej.*

„ZATWIERDZAM”

8 października 1940 r.

Nacz[elnik] 3. Oddziału UGB

Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego]
st. lejtnant bezp[iecieństwa] państ[wowego]

Popow

[podpis odręczny]

Postanowienie (o przedstawieniu oskarżenia)

Miasto Równe

8 października 1940 roku

Ja, zast[ępcą] nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego mł. lejtnant bezp[iecieństwa] państ[wowego] Rosławker, rozpatrzyłem materiały śledcze sprawy nr 22285, biorąc pod uwagę to, że ^{a-}Kornafel^{-a} Jan ^{b-}Stanisław^{-b} Walentynowicz wystarczająco został zdemaskowany jako aktywny członek polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, pełnił funkcję nacz[elnika] IV oddziału. ^{a-}Kornafel^{-a} utrzymywał ścisły kontakt z dowódcą Okręgu Wołyń danej organizacji – Majewskim, Hermaszewskim i in.

Postanawiam:

Kierując się art. 126 KPK USRR postawić w stan oskarżenia ob. ^{a-}Kornafel^{-a} Jana Stanisława Walentynowicza zgodnie z art. 54 p. 2, 54-11 KK USRR, o czym poinformować oskarżonego, który ma to potwierdzić swoim podpisem na niniejszym postanowieniu.

^{a-} ^{-a} Wyraz poprawiony.

^{b-} ^{-b} Wyraz skreślony.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi.

Podpis śledczego: *Rosławker*
[podpis odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”

Naczelnik 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB
Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego] *Kariew*
[podpis odręczny]

Niniejsze postanowienie mi ogłoszono 8 X 1940 r.

Podpis oskarżonego: *Kornafel*
[podpis odręczny]

^{c-}[...]-^c

^{d-}[...]-^d

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 80.*

^{c-} ^c Dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^{d-} ^d Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

1940, 21 października, Kijów – Decyzja funkcjonariusza Oddziału Śledczego UGB NKWD USRR o skierowaniu sprawy Włodzimierza Andruszki, s. Jana, oskarżonego o działalność antyradziecką, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

Postanowienie

„21” października 1940 roku. Mł[odszy] Śledczy Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR ^{a-}_____ ^a bezpieczeństwa państ[wowego] *Krakoviecki*, rozpatrzył sprawę nr 22093¹ dotyczącą Andruszki Włodzimierza

^{a-} ^a Brak wpisu.

Janowicza oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Ustalił:

Śledztwo ustaliło, że *osk[arżony] Andruszko był jednym z aktywnych członków polskiej k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej działającej w Dubnie, która stawiała sobie za cel zbrojną walkę z władzą radziecką na Zach[odniej] Ukrainie.*

Akt oskarżenia odpowiada materiałom śledztwa znajdującym się w aktach sprawy.

Postanowił:

zgodzić się z wnioskiem Z[arządu] NKWD *obw[odu] rówieńskiego o to, żeby sprawę dotyczącą Andruszki W.J. przekazać do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.*

Mł[odszy] Śledczy Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR

^{a-} _____ ^{-a} bezpieczeństwa państ[wowego] *Krakowiecki*
[podpis odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”:

^{b-}[...] ^{-b} Zast[ępc]a nacz[elnika] Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR
lejt[nant] bezpieczeństwa państwowego [podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 68.*

^{b-} ^{-b} Dopisek odręczny nieczytelny.

¹ W poprzednich dokumentach dotyczących Włodzimierza Andruszki jako numer jego sprawy wpisywano nr 22098.

1940, 25 października, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, o działalności antyradzieckiej jego znajomych na terenie miasta Równe.*

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr ^a[...]^a

1940 r. 25 października. Ja, zast[ępc]a nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ównieńskiego] mł. lejtnant bezpieczeństwa państwowego Rosławker, przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	^b Kornafel ^b
2. Imię oraz imię ojcowskie	Jan ^c Stanisław ^c Walentynowicz
3. Data urodzenia	1893 r.
4. Miejsce urodzenia	^d [...] ^d
5. Miejsce zamieszkania	^e [...] ^e

^f[...]^f

^g[...]^g

Kornafel*

[podpis odręczny]

^a –^a Brak wpisu.

^b –^b Wyraz poprawiony.

^c –^c Wyraz skreślony.

^d –^d Ukośny napis odręczny: Dane ankietowe są w aktach sprawy.

^e –^e Poniżej przez wszystkie pozostałe rubryki formularza odręcznie wpisano dużą literę „Z” w znaczeniu nie wypełniać.

^f –^f Dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^g –^g Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

Zeznania aresztowanego (^c-świadka^c) ^b-Kornafela^b Jana ^c-Stanisława^c
Walentyłowicza

„25” X 1940 r.

^h-[...] ^h

ⁱ-Pytanie^{i**}: Wymieńcie swoich znajomych w mieście Równe i obwodzie rówieńskim.

ⁱ-Odpowiedźⁱ: Moimi znajomymi w mieście Równe i obwodzie rówieńskim były następujące osoby:

1. Sauter Aleksander, ok. 40 lat, w przeszłości dyrektor byłego polskiego gimnazjum w Równem, mieszka w tym samym budynku, co ja na ul. Młynarskiej 28.

2. Popiel, imienia oraz imienia ojcowskiego nie pamiętam, ok. 40 lat, w przeszłości nauczyciel byłego polskiego gimnazjum, w obecnym czasie pracuje także jako nauczyciel w polskiej Niepełnej Szkole Średniej w Równem.

3. Denysiuk Mikołaj, ok. 55 lat, w przeszłości dyrektor Szkoły Kolejowej w Równem, w obecnym czasie pracuje na starym miejscu.

4. Chaskiewicz Eugeniusz, ok. 45 lat, w przeszłości pracownik Kuratorium [Oświaty] w Równem, kierował sprawami gospodarczymi instytucji, w obecnym czasie pracuje w Narobrazie¹ jako główny księgowy, mieszka na Grabniku², ale nie znam ulicy.

5. Czystowski Jan, ok. 50 lat, w przeszłości zajmował stanowisko naczelnika

^f-[...] ^f ^g-[...] ^g

Oddziału Szkół Ludowych, w obecnym czasie pracuje jako nauczyciel, ale nie wiem w jakiej szkole.

6. Petrykowski Kazimierz (nie jestem pewny), przy byłym polskim rządzie w m[ieście] Zdobunów, zajmował stanowisko dyrektora szkoły ludowej.

7. Sigda Tomasz, ok. 39 lat, w przeszłości dyrektor polskiej szkoły we wsi Leonówka r[ejo]nu tuczyńskiego ob[wodu] rów[ieńskiego], w obecnym czasie pracuje tamże, na tym samym stanowisku. To mój dobry znajomy, u którego mieszkalem w ostatnim czasie aż do dnia aresztowania.

Pytanie: Kto z wymienionych przez Was osób był członkiem polskiej organizacji antyradzieckiej „Związek Walki Zbrojnej”?

^h- ^h Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

ⁱ- ⁱ W protokole wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zostały podkreślone.

** W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

Odpowiedź: O przynależności wymienionych przeze mnie osób do polskiej organizacji antyradzieckiej „ZWZ”, osobiście nic mi nie jest wiadomo.

Pytanie: Kto z Waszych krewnych lub znajomych w obecnym czasie mieszka na terytorium przyłączonym do Niemiec?

Odpowiedź: Z moich krewnych na terytorium Niemiec w obecnym czasie mieszkają: matka Kornafel Maria – 85 lat, mieszka we wsi Grodzisko Dolne byłego województwa

Zeznania oskarżonego (świadka) ^{a-}.....^{-a}

25 IX 1940 r.

Iwowskiego, siostra Pelc-Kornafel Apolonia Walentynowna - 50 lat, mieszka wspólnie z matką, siostra Kulewa-Kornafel Sołomija Walentynowna, 45 lat, mieszka tamże.

Pytanie: Czy znacie Dynakowską Janinę Józefownę i jakie są Wasze relacje?

Odpowiedź: Dynakowską Janinę Józefownę znam dobrze od 1921 roku jako nauczycielkę szkół ludowych w Równem, nasze relacje były normalne.

Pytanie: Co jest Wam wiadomo o kontrrewolucyjnej działalności Dynakowskiej J.J. jako członka polskiej organizacji antyradzieckiej „ZWZ”?

Odpowiedź: O kontrrewolucyjnej działalności Dynakowskiej jako członka polskiej organizacji antyradzieckiej „ZWZ” osobiście nic mi nie jest wiadomo. Pamiętam tylko taki przypadek, gdy pod koniec stycznia 1940 roku Hermaszewski Antoni powiedział mi, że próbuje znaleźć pomieszczenia dla kierownictwa jednej z komórek organizacji, nazwy której Hermaszewski nie wymienił, powiedział przy tym, że mieszkanie dla Majewskiego i Jerzego zapewne znajdzie u Dynakowskiej Janiny Józefowny.

Pytanie: Kim jest „Szmigiel” i co Wam o nim wiadomo?

Odpowiedź: Pod koniec lutego 1940 r. do mojego domu przyszedł jeden nieznany mi obywatel i ^{j-}zwrócił się do mnie z pytaniem^{j-}, gdzie może spotkać „Szmigła”. Ponieważ ten człowiek nie wymienił jego imienia, odpowiedziałem, że nic nie wiem o miejscu znajdowania się „Szmigła”. Jednak przypuszczam, że pod pseudonimem „Szmigiel” ukrywał się okręgowy dowódca ^{j-}organizacji Majewski^{j-}. Nazwiska obywatela, który zwracał się do mnie, nie znam, wtedy widziałem go po raz pierwszy, nigdy więcej go nie spotkałem.

Pytanie: Kim jest Witold Mazurek i jakie były Wasze relacje?

Odpowiedź: Witolda Mazurka nie znam i żadne relacje nas nie łączyły.

^{j- j-} Fragment podkreślony.

Zapisano z moich słów prawidłowo, mi przeczytano, pod czym się podpisuję.

Kornafel
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Zast[ępc]a nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB
Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego]
mł. lejtnant bezp[ieczeństwa] państ[wowego]

Rosławker
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 20-22v.*

¹ Narobraz – Wydział Oświaty (ros.: Отдел Народного образования – Наробраз).

² Dzielnica Równego.

1940, 26 października, Równe – Ankieta aresztowanego Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką i przynależność do polskiej nielegalnej organizacji.

^a-Z[arząd] NKWD obw[odu] rówień[skiego]-^a

Ankieta aresztowanego

PYTANIA:	ODPOWIEDZI:
1. Nazwisko	<i>Kornafel</i>
2. Imię oraz imię ojcowskie	<i>Jan ^b-Stanisław^b Walentynowicz</i>

^a -^a Fragment podkreślony maszynowo.

^b -^b Wyraz skreślony.

3. Rok i miejsce urodzenia	Urodził się w 1893 roku, urodz[ony] w m[ieście] Grodzisko Dolne ob- wód (kraj) ^{c-} _____ ^{-c} rejon ^{c-} _____ ^{-c}
4. Stałe miejsce zamieszkania (ad- res)	m[iasto] Równe, ul. Młynarska 28
5. Zawód i specjalność	Urzędnik kancelaryjny
6. Ostatnie miejsce pracy i stanowi- sko lub rodzaj zajęcia	a) organizacja bez określonego za- jęcia przedsiębiorstwo ^{d-} _____ b) stanowisko _____ c) ranga _____ ^{-d} d) w systemie jakiego Ludowego Komisariatu lub innego organu kie- rowniczego wchodzi organizacja (przedsiębiorstwo) ^{e-} _____ ^{-e} e) jeśli nie pracuje, kiedy został zwolniony „ ^{f-} ... ^{-f} ” ^{f-} ^{-f} 19 ^{f-} ... ^{-f} r.
7. Przynależność partyjna	a) w przeszłości b/p b) w obecnym czasie również legitymacja nr ^{c-} _____ ^{-c}
8. Narodowość	Polak
9. Obywatelstwo (przy braku pasz- portu, wskazać jaki dokument po- twierdza obywatelstwo)	a) obywatel[elstwo] (podd[aństwo]) ZSRR b) paszport nr 639741 wydany przez 1. Oddz[iał] Milicji m[iasta] Równe
^{g-} [...]- ^g	
10. Wykształcenie (podkreślić i wskazać, co ukończył)	Wyższe, ^{h-} średnie ^{-h} , niższe Ukończył polskie gimnazjum

^{c-} ^{-c} Brak wpisu.

^{d-} ^{-d} Litera Z w znaczeniu nie dotyczy.

^{e-} ^{-e} W rubryce znak „-” w znaczeniu nie dotyczy.

^{f-} ^{-f} Brak daty.

^{g-} ^{-g} Dopisek odręczny: skreślenie „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^{h-} ^{-h} Wyraz podkreślony odręcznie.

11. Do jakiej grupy społecznej należy (podkreślić)	Robotników, ^h urzędników ^h , kołchoźników, rolników indywidualnych, rzemieślników, wolnych zawodów, duchownych, na utrzymaniu, inna
12. Pochodzenie społeczne (kim byli ojciec i matka)	Z chłopów
13. Sytuacja materialna i czym zajmował się do 1929 r.	a) sytuacja majątkowa <i>ma dom w Równem</i> b) zajęcie <i>kierownik Oddziału Finansowego Rówieńskiego Kuratorium [Oświaty]</i>
14. To samo do 1917 r.	a) sytuacja materialna ^c _____ ^{-c} b) zajęcie ^c _____ ^{-c}
15. Służba w carskiej armii i ranga	<i>Od 1914 do 1918 roku służył w armii austriackiej jako szeregowy, w latach 1918-1919 służył w byłej armii polskiej</i>
16. Służba w białej armii i ranga	<i>Nie służył</i>
17. Kategoria ewidencji wojskowej (rezerwy)	<i>Nie stoi [w ewidencji wojskowej]</i>
18. Udział w kontrrewolucyjnych powstaniach i bandach (kiedy i gdzie)	<i>Udziału nie brał</i>
19. Karalność (znajdował się pod sądem i śledztwem, gdzie, kiedy, za co, wyrok)	<i>Niekarany</i>
20. Czy był członkiem antyradzieckich partii i organizacji (mienszewicy, s[ocjaliści]-r[ewolucjoniści], anarchiści, trockiści, prawi, nacjonalści itp.), gdzie i kiedy	<i>Nie był</i>
21. Skład rodziny (wskazać, nazwisko, imię, imię ojca, wiek, miejsce pracy i stanowisko, adres)	Ojciec <i>zmarł 1910 r.</i> Matka <i>Kornafel Maria, 86 lat, mieszka w Grodzisku Dolnym (Niemcy)</i> Mąż ^c _____ ^{-c} Żona <i>Kornafel Magdalena Benedyktowna, 40 lat, mieszka w kol[onii] Leonówka r[ejo]nie tuczyńskim</i>

	Dzieci <i>nie</i> [ma] Bracia (siostry) <i>Pełc Apolonia Wa-</i> <i>lentynowna, 50 lat, mieszka w Gro-</i> <i>dzisku Dolnym.</i> <i>Kulewa Salomea Walentynowna, 45</i> <i>lat, mieszka w Grodzisku Dolnym</i> <i>(Niemcy).</i>
--	---

Podpis aresztowanego

Kornafel
[podpis odręczny]

1. Zewnętrzne znaki szczególne aresztowanego ^{c-} _____^{-c}
2. Przez kogo i kiedy aresztowany lub skąd przybył (numer nakazu) nr 1018
aresztowany *26 IX 1940 r.*
3. Skierowany do więzienia w *Równem*
4. Inne uwagi ^{c-} _____^{-c}

Stanowisko, stopień i nazwisko funkcjonariusza przepytującego aresztowanego i wypełniającego ankietę: *naczelnik 2. Wydz[iału] 3. Oddziału Z[arządu] NKWD*

sierż[ant] bez[pieczeństwa] państ[wowego] Kariew

Podpis

Kariew
[podpis odręczny]

„26” października 1940 r.

1. Przynależność socjalna ^{c-} _____^{-c}
2. Gałąź gospodarki, aparatu państwowego, kultury ^{c-} _____^{-c}
3. Zarząd ^{c-} _____^{-c} oddział ^{c-} _____^{-c}
4. Zabarwienie polityczne ^{c-} _____^{-c}
5. Charakter przestępstwa ^{c-} _____^{-c}

Nazwisko i podpis funkcjonariusza 1. Oddziału Specjalnego ^{c-} _____^{-c}
^{f-} „.....” ^{f-} ^{f-} 19 ^{f-} ^{f-} r.

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
 DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 5-6v.*

1940, 2 listopada, Kijów – Decyzja funkcjonariusza Oddziału Śledczego UGB NKWD USRR o skierowaniu sprawy Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, oskarżonego o działalność antyradziecką do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

Postanowienie

„2” listopada 1940 roku. Śledczy Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR sierżant bezpieczeństwa państw[owego] *Kucenko*, rozpatrzywszy sprawę śledczą nr 22108 dotyczącą *Sidorowicza Józefa Andrzejowicza* oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 11 KK USRR,

Ustalił:

Śledztwo ustaliło, że osk[arżony] *SIDOROWICZ J.A.* jest członkiem k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej.

Akt oskarżenia odpowiada materiałom śledztwa znajdującym się w aktach sprawy.

Postanowił:

Zgodzić się z wnioskiem Z[arządu] NKWD obw[odu] rówieńskiego. Sprawę dotyczącą osk[arżonego] *Sidorowicza J.A.* przekazać do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

Śledczy Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR
sierżant bezpieczeństwa państw[owego]

Kucenko
[podpis odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”

Zast[ępc]a nacz[elnika] Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR

a- _____ -a bezpieczeństwa państ[wowego]
[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 50.*

a- -a Brak wpisu.

75

**1940, 13 listopada, Równe – Protokół przesłuchania Jana Kornafe-
la, s. Walentego, podejrzanego o prowadzenie działalności anty-
radzieckiej w polskiej organizacji kontrrewolucyjnej Związek Walki
Zbrojnej.**

USRR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr a-[...]-a

1940 r. 13 listopada. Ja, zast[ępc]a nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Od-
dz[iału] UGB Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ównieńskiego] Rosławker,
przesłuchałem w charakterze oskarżonego:

1. Nazwisko	^b -Kornafel ^{-b}
2. Imię oraz imię ojcowskie	Jan ^c -Stanisław ^{-c} Walentynowicz
3. Data urodzenia	1893
4. Miejsce urodzenia	^d -[...]- ^d
5. Miejsce zamieszkania	^e -[...]- ^e

a- -a Brak wpisu.

b- -b Wyraz poprawiony.

c- -c Wyraz skreślony.

d- -d Ukośny napis odręczny: Dane ankietowe są w aktach sprawy.

e- -e Poniżej przez wszystkie pozostałe rubryki formularza odręcznie wpisano dużą literę „Z” w znaczeniu nie wypełniać.

207

f-[...]-f

g-[...]-g

Kornafel*
[podpis odręczny]

Zeznania aresztowanego ^c-(świadka)-^c ^b-Kornafela-^b J. ^h-S.-^h W.
„13” XI 1940 r.

i-[...]-i

^j-Pytanie^{j**}: Opowiedzcie, co Wam jest wiadomo o instrukcjach dla kierownictwa antyradzieckiej polskiej organizacji powstańczej „ZWZ”, które otrzymywał Majewski Tadeusz z Warszawy?

^j-Odpowiedź^j: O otrzymywanych przez Majewskiego ^kinstrukcjach dla-^k kierownictwa organizacji, ^kktórej byłem członkiem, nie mogę opowiedzieć-^k, ponieważ na ten temat nic nie jest mi wiadomo, gdyż mnie o tym nie informowano.

Pytanie: Czy znacie rówieńskiego księdza Ziętareę Stanisława Józefowicza¹ i jakie były Wasze relacje?

Odpowiedź: Miejscowego księdza Ziętary Stanisława Józefowicza nie znam i nigdy nie łączyły nas żadne relacje.

Pytanie: Na poprzednich przesłuchaniach oświadczyliście, że przywódca organizacji Majewski Tadeusz osobiście przyjmował od Was przysięgę przed Waszym wstąpieniem do organizacji, proponujemy Wam, aby w śledztwie dokładnie przekazać treść złożonej przez Was przysięgi.

Odpowiedź: Sens przysięgi, którą osobiście złożyłem przywódcy organizacji antyradzieckiej na Wołyniu Majewskiemu Tadeuszowi polega na tym, że byłem zobowiązany do ^k-ścisłego utrzymywania znanych mi tajemnic-^k kontrrewolucyjnej organizacji,

f-[...]-f

g-[...]-g

pochodzących od kierownictwa organizacji i po drugie, przysięga zobowiązywała mnie bezwarunkowo wykonywać wszystkie wskazówki i polecenia wyżej stojących członków organizacji.

^f- ^f Dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^g- ^g Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

ⁱ- ⁱ Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

^j- ^j W protokole wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zostały podkreślone.

** W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

^k- ^k Fragment podkreślony.

Pytanie: Czy znacie członka antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej” Kasprzyckiego (Burdę) Ryszarda Dionizego Julianowicza²?

Odpowiedź: Kasprzyckiego (Burdę) Ryszarda Dionizego Julianowicza nie znam osobiście, o jego udziale w antyradzieckiej organizacji także nic mi nie jest wiadomo.

Pytanie: Wy mówicie nieprawdę, śledztwo ustaliło, że Wy osobiście mieliście kontakt z aktywnym członkiem organizacji antyradzieckiej „ZWZ” Kasprzyckim (Burdą), czy zamierzacie składać organom śledztwa prawdziwe zeznania?

Odpowiedź: Jeszcze raz oświadczam, że nie znam Kasprzyckiego (Burdy) i żadnych kontaktów z nim nie miałem przed moim aresztowaniem.

Zapisano z moich słów prawidłowo, mi przeczytano, pod czym się podpisuję.

Kornafel

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Zast[ępc]a nacz[elnika] 2. Wydz[iału] 3. Oddz[iału] UGB
Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego]
mł. lejtnant b[ezpieczeństwa] p[łaństwowego] Rosławker
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 23-24v.*

¹ Stanisław Ziętara (1886-1941) – kapłan rzymskokatolicki, święcenia kapłańskie otrzymał w 1905. W latach 1919-1928 uczył w następujących miejscowościach: Oświęcimiu (1919-1921), Kielcach (1921-1922), Warszawie (1922-1924), Wilnie (1924-1926), Mosurowcach (1926-1928). Od 1928 do 1934 pełnił funkcję administratora w parafii Radów. Przez resztę swojego życia sprawował posługę duszpasterską w miejscowości Równe. Był tam kolejno: prefektem gimnazjum (1936-1939), wikariuszem parafii oraz kapłanem więzienia (1939-1940). Od 1940 był komendantem Obwodu Równe Związku Walki Zbrojnej-2 na Wołyniu. Jednak już 23 III 1940 został aresztowany pod zarzutem udziału w antyradzieckiej kontrrewolucyjnej organizacji. Na podstawie wyroku Rówieńskiego Sądu Obwodowego z 14 XII 1940 został skazany na rozstrzelanie. Wyrok wykonano 8 IV 1941.

² Ryszard Dionizy Kasprzycki – ppor. Wojska Polskiego, ps. konspiracyjny Ryszard Burda. W 1940 przyjechał do Równego wraz z Tadeuszem Majewskim i Jerzym Bronikowskim w celu zorganizowania polskich ośrodków konspiracyjnych na terenie Wołynia. Od lutego t.r. pełnił funkcję komendanta Obwodu ZWZ-2 Łuck. Już 31 V 1940 został aresztowany przez NKWD w Równem, w mieszanii Janiny Dynakowskiej. Wraz z nim aresztowano również Tadeusza Majewskiego. Został skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano w 1941.

1940, 19 listopada, Równe – Decyzja o przekazaniu sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką do Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego w celu dalszego prowadzenia śledztwa.

^{a-}„ZATWIERDZAM”^{-a}

ZAST[ĘPCA] NACZELNIKA Z[ARZĄDU] NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

kapitan bezpieczeństwa państw[owego]

Krutow

[podpis maszynowy oraz odręczny]

„22” listopada 1940 roku

^{a-}**Postanowienie**^{-a}

(o przekazaniu sprawy śledczej)

^{b-}Mias[to] Równe^{-b}

^{b-}„19” listopada 1940 r.^{-b}

Ja, zast[ęzca] naczelnika 2. Wydz[iału] 3. Oddziału UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego mł. lejtnant bezpieczeństwa państw[owego] ROSŁAWKER, rozpatrzyłem materiały sprawy nr 22285 ^{c-}KORNAFELA^{-c} Jana ^{3d-}Stanisława^{-d} Walentynowicza oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-p. 2 i 54-11 KK USRR.

^{a-}**Ustaliłem**^{-a}

Oskarżony ^{c-}KORNAFEL^{-c} J. ^{e-}S.^{-e} W. został aresztowany przez 3. Oddział UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego jako członek polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „ZWZ”, co także potwierdzili w swoich zeznaniach aktywni członkowie danej organizacji

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony.

^{c-} ^{-c} Wyraz poprawiony.

^{d-} ^{-d} Wyraz skreślony.

^{e-} ^{-e} Litera skreślona.

MAJEWSKI i DYNAKOWSKA. Biorąc pod uwagę to, że w sprawie oskarżonego^c KORNAFELA^c J.S.W. należy przeprowadzić szereg działań śledczych,

^a postanawiam^a

sprawę śledczą nr 22285^c KORNAFELA^c Jana^d Stanisława^d Walenty-
nowicza przekazać w celu dalszego prowadzenia śledztwa do Oddziału
Śledczego Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego.

ZAST[ĘPCA] NACZELNIKA 2. WYDZ[IAŁU] 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]

mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Rosławker*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZGADZAM SIĘ:

NACZELNIK 2. WYDZ[IAŁU] 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Kariew*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

NACZELNIK 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Popow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^aINFORMACJA:^a

Oskarż[ony]^c KORNAFEL^c J. ^eS.^e W. został aresztowany^f 21^f IX
[19]40 r., znajduje się w więzieniu nr 1 miasta Równe. Dowodów rzeczo-
wych w sprawie nie ma.

ZAST[ĘPCA] NACZELNIKA 2. WYDZ[IAŁU]
3. ODDZIAŁU UGB Z[ARZĄDU] NKWD

mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Rosławker*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^g[...]^g

^h[...]^h

^f ^f Poprawiono na „26”.

^g ^g Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” oraz „S” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^h ^h Dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 81.

77

1940, 26 listopada, Równe – *Postanowienie o przedłużeniu okresu śledztwa i tymczasowego aresztowania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką.*

^{a-}„ZATWIERDZAM”^{-a}
ZAST[ĘPCA] NACZELNIKA ZARZĄDU NKWD
OBW[ODU] RÓWIEŃSKIEGO
st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]
Masticki
[podpis maszynowy oraz odręczny]
„27” XI 1940 roku

^{a-}**Postanowienie**^{-a}

(o przedłużeniu okresu trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania)

^{b-}Mias[to] Równe^{-b} ^{b-}„26” listopada 1940 r.^{-b}
Ja, zast[ęzca] naczelnika 2. Wydziału 3. Oddziału UGB Z[arządu]
NKWD obwodu rówieńskiego mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowe-
go] ROSŁAWKER, rozpatrzyłem materiały sprawy nr 22285 ^{c-}KORNA-
FELA^{-c} Jana ^{d-}Stanisława^{-d} Walentynowicza oskarżonego o popełnienie
przestępstw przewidzianych w art. 54-2 i 54-11 KK USRR.

^{a-}**Ustaliłem:**^{-a}

Oskarżony KORNAFEL J. ^{e-}S.^{-e} W. został aresztowany przez 3. Oddział
UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego 26 IX 1940 r. jako aktywny

^{a-} ^{-a} Wyraz podkreślony.

^{b-} ^{-b} Fragment podkreślony.

^{c-} ^{-c} W całym dokumencie nazwisko „Kornafel” poprawione.

^{d-} ^{-d} W całym dokumencie imię „Stanisław” skreślone.

^{e-} ^{-e} Litera skreślona.

członek polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, pełnił funkcję naczelnika IV oddziału. Oskarżony KORNAFEL występuje także w zeznaniach aktywnych członków danej organizacji MAJEWSKIEGO i DYNAKOWSKIEJ.

Biorąc pod uwagę to, że okres trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarżonego KORNAFELA Jana Stanisława Walentynowicza upłynął, a w sprawie należy jeszcze przeprowadzić konfrontacje z członkami antyradzieckiej organizacji „ZWZ” oraz kierując się art. 113 i 157 KPK USRR,

postanawiam:

przedłużyć okres trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarżonego KORNAFELA Jana Stanisława Walentynowicza na jeden miesiąc, tj. ^bod 26 XI do 26 XII 1940 roku^b.

Kopię niniejszego postanowienia przekazać prokuratorowi obwodu rówieńskiego w celu wyrażenia zgody, do naczelnika 1. Oddziału Specjalnego Z[arządu] NKWD o[bwodu] r[ówieńskiego] dla informacji.

ZAST[ĘPCA] NACZELNIKA 2. WYDZ[IAŁU] 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]

mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Rosławker*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZGADZAM SIĘ:

NACZELNIK 2. WYDZ[IAŁU] 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Kariew*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

NACZELNIK 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Popow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^a-INFORMACJA:^a

Oskarż[ony] KORNAFEL Jan Stanisław Walentynowicz został aresztowany 26 IX [19]40 r., znajduje się w więzieniu nr 1 miasta Równe.

ZAST[ĘPCA] NACZELNIKA 2. WYDZ[IAŁU] 3. ODDZIAŁU UGB
Z[ARZĄDU] NKWD O[BWODU] R[ÓWIEŃSKIEGO]

mł. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Rosławker*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^{f-}[...]^{-f}

^{g-}[...]^{-g}

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 82.

^{f-} ^{-f} Dopisek odręczny: skreślenia „Stanisław” oraz „S” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^{g-} ^{-g} Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

78

1940, 30 listopada, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, dotyczący jego kontaktów z innymi członkami Związku Walki Zbrojnej.*

Protokół przesłuchania

Oskarżonego ^{a-}Kornafela^{-a} Jana ^{b-}Stanisława^{-b} Walentynowicza

Miasto Równe

30 listopada 1940 r.

*Pytanie**: Czy Wy znacie Kasprzyckiego (on także Burda) Ryszarda Dionizego Julianowicza?

Odpowiedź: Nie, nie znam Kasprzyckiego Ryszarda Dionizego Julianowicza.

Pytanie: Czy znacie Potapowa?

Odpowiedź: Nie, nie znam Potatowa.

^{a-} ^{-a} Wyraz poprawiony.

^{b-} ^{-b} Wyraz skreślony.

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

214

Pytanie: Wy mówicie nieprawdę, śledczy dysponuje danymi o tym, że Wy osobiście mieliście kontakt i współpracowaliście w działalności kontrrewolucyjnej z aktywnym członkiem organizacji antyradzieckiej „ZWZ” Kasprzyckim (Burdą).

^c-[...]—^c

Wymagamy od Was zeznań zgodnych z prawdą o Waszych kontaktach z Kasprzyckim.

Odpowiedź: Ja nie znam Kasprzyckiego i nie miałem z nim żadnych kontaktów.

Pytanie: Czy znacie „Jerzego”?

Odpowiedź: Tak, znam „Jerzego”, on dwa razy nocował w moim mieszkaniu na początku lutego 1940 r.

*Kornafel***

[podpis odręczny]

^d-[...]—^d

Pytanie: Jak długo znacie „Jerzego”?

Odpowiedź: „Jerzego” znam od lutego 1940 r.

Pytanie: Powiedzcie, jakie nazwisko ma „Jerzy” oraz skąd on do Was przyjechał?

Odpowiedź: Nie znam nazwiska „Jerzego”.

Zeznania z moich słów zapisano prawidłowo, protokół mi przeczytano.

Kornafel

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Śledczy Oddziału Śledczego Z[arządu] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państw[owego] *Narmagambietow*

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 25-26.

^c —^c Na lewym marginesie ukośny dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

** Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

^d —^d Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

1940, 30 listopada, Równe – *Postanowienie funkcjonariusza Oddziału Śledczego Zarządu NKWD o wszczęciu postępowania wobec Jana Kornafela, s. Walentego, któremu zarzucono prowadzenie działalności antyradzieckiej.*

„ZATWIERDZAM”
 NACZELNIK ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO]
 Z[ARZĄDU] NKWD
 lejtnant bezpieczeństwa państw[wowego]
 Łosiew¹
 [podpis maszynowy oraz odręczny]
 „30” listopada 1940 roku

^a-**Postanowienie**^{-a}
 (o przyjęciu śledztwa do realizacji)

^b-Mias[to] Równe^{-b}

^b-„30” listopada 1940 r.^{-b}

Ja, śledczy Oddziału Śledczego Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państw[wowego] NARMAGAMBIETOW, w tym dniu rozpatrzyłem materiały sprawy śledczej nr 22285 ^c-KORNAFELA^{-c} Jana ^d-Stanisława^{-d} Walentynowicza oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2 i 54-11 KK USRR.

^a-**Ustaliłem:**^{-a}

Oskarżony KORNAFEL Jan Stanisław Walentynowicz został aresztowany 26 września 1940 r. przez 3. Oddział UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego jako aktywny członek polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „ZWZ”.

^a ^{-a} Wyraz podkreślony.

^b ^{-b} Fragment podkreślony.

^c ^{-c} W całym dokumencie nazwisko „Kornafel” poprawione.

^d ^{-d} W całym dokumencie imię „Stanisław” skreślone.

Dla zakończenia śledztwa w sprawie należy przesłuchać oskarżonego KORNAFELA Jana Stanisława Walentynowicza oraz świadków.

^aPostanawiam^a

Sprawę śledczą nr 22285 KORNAFELA Jana Stanisława Walentynowicza przyjąć do realizacji.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED CZEGO Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Narmagambietow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^e[...]–^e

^f[...]–^f

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 83.*

^e –^e Dopisek odręczny: skreślenie „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^f –^f Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

¹ Jewgienij Łosiew (1904-1942?) – funkcjonariusz radzieckich służb specjalnych. W 1916 ukończył 2-klasową szkołę górniczą w Kijowie. W 1923 ukończył roczną szkołę młodszych dowódców przy 7. Samarskiej Dywizji Kawalerii. W latach 1918-1924 pomocnik dowódcy plutonu 42. Pułku kawalerii 7. Samarskiej Dywizji Kawalerii. W latach 1925-1926 dowódca Oddziału Specjalnego Przeznaczenia GPU w Kijowie. W latach 1926-1929 goniec Kijowskiego Okręgowego Oddziału GPU. W latach 1929-1930 pełnomocnik rejonowy Oddziału GPU w Browarach okręgu kijowskiego. W KP od 1931. W latach 1930-1933 pełnomocnik operacyjny Kijowskiego Sektora Operacyjnego GPU w rejonie borodziańskim. W latach 1933-1939 pełnił następujące funkcje: naczelnik radomyskiego rejonowego oddziału NKWD obwodu kijowskiego (1935-1937); pełniący obowiązki naczelnika 4. Wydziału 4. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu kijowskiego (1938-1939); zastępca naczelnika 2. Oddziału UGB Zarządu NKWD obwodu kijowskiego (1939-1940). Naczelnik Oddziału Śledczego Zarządu NKWD obwodu rówieńskiego, tymczasowo pełniący obowiązki naczelnika Zarządu NKGB obwodu rówieńskiego (1940-1941). W 1942 zwolniony z NKWD. Dalsze losy nieznane. Zob. Н. Петров, *Кто руководил органами госбезопасности 1941-1954. Справочник*, Москва 2010, s. 553; *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. I, s. 163, 174, 206, 242; t. II, s. 151-152, 160, 219, 243.

1940, 13 grudnia, Kijów – Dyrektywa zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Tkaczenki dotycząca uzupełnienia obwodowych punktów kontroli pocztowej tłumaczami języka polskiego oraz funkcjonariuszami znającymi język polski.

B[ARDZO] PILNE

ŚCIŚLE TAJNE
Kopia

Mias[ta] Lwów, Tarnopol, Łuck, Stanisław¹, Drohobycz, Równe, Akerman², Czerniowce, Kijów – [dla] ^aKuricyna^a

Przez Kijowski punkt „PK” codziennie przechodzi 30-35 tysięcy korespondencji międzynarodowej, przeważająca większość z zachodnich obwodów do Niemiec i z Niemiec do zachodnich obwodów USRR.

Zgodnie z dyrektywą ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRR tow. BERII cała ta korespondencja powinna podlegać rzetelnemu opracowaniu.

80-90% tej korespondencji napisano w języku polskim, niedostateczna ilość tłumaczy z języka polskiego w punktach „PK” zachodnich obwodów USRR nie pozwala we właściwym czasie odczytywać dokumentów, w rezultacie czego, tworzą się duże zaległości w międzynarodowej korespondencji.

Oprócz tego, chcąc utrudnić opracowywanie dokumentów wysyłanych z Niemiec do zachodnich obwodów USRR, Niemcy zatrzymują je u siebie przez kilka dni rzucając je potem do nas dziesiątkami i setkami tysięcy jednocześnie.

W celu pełnego opracowywania korespondencji międzynarodowej we właściwym czasie, powinniście w ciągu grudnia b.r. w pełni skompletować obwodowe punkty „PK” tłumaczami języka polskiego.

Biorąc pod uwagę to, że przeważająca większość tej korespondencji wpływa w języku polskim, należy punkty „PK” uzupełnić funkcjonariuszami znającymi język polski (nie licząc tłumaczy).

^a ^a Nazwiska kursywą.

Skompletowanie etatów należy przeprowadzić jak najszybciej, ponieważ od 1 stycznia 1941 roku punkty „PK” zachodnich obwodów USRR oprócz pełnego opracowania wchodzącej korespondencji z zagranicy otrzymają polecenie opracowania wychodzących za granicę otwartych dokumentów.

O wykonaniu meldować do 30 grudnia b.r.

ZAST[ĘPCA] LUDOWEGO KOMISARZA SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR
major bezpieczeństwa państwowego *Tkaczenko*³
[podpis odręczny]

„13” grudnia 1940 r.

^b-[...]^b

Nr 4613/CH*

^c-[...]^c

m[iasto] Kijów

^d-[...]^d

*Kopia. Maszynopis w języku rosyjskim.
HDA SBU, f. 9, spr. 35, k. 182-183.*

^b- ^b Stempel prostokątny: Wzięto pod specjalną kontrolę.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

^c- ^c Adnotacja odręczna: Otrzymano odpowiedź Nr 3698110/1 z 18 XII 1940. Tarnopol.

^d- ^d Adnotacja odręczna: Otrzymano odpowiedź z Równego Nr 1619732/7 z 21 XII 1940.

¹ Stanisław – obecnie Iwano-Frankiwnsk (ukr. Івано-Франківськ).

² Akerman – obecnie Białogród nad Dniestrem (ukr. Білгород-Дністровський) – miasto na Ukrainie w obwodzie odeskim. Historyczna nazwa Akerman (ukr. Аккерман). W 1944 nastąpiła zmiana nazwy z Akerman na Białogród nad Dniestrem.

³ Iwan Tkaczenko (1910-1955) – funkcjonariusz radzieckich organów bezpieczeństwa. Od 1938 w NKWD. W latach 1939-1947 sprawował m.in. następujące funkcje: szefa Oddziału I Zarządu Ekonomicznego NKWD (1939-1940); zastępcy ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR, następnie zastępcy ludowego komisarza bezpieczeństwa państwowego USRR (1940-1941); szefa Zarządu NKGB obwodu lwowskiego (1941), zastępcy szefa Wydziału Ekonomicznego NKWD (1942-1943); szefa Zarządu NKWD Kraju Stawropolskiego (1943-1944); pełnomocnika NKWD 1. Frontu Nadbałtyckiego (1945). Od 1949 w rezerwie. W latach 1954-1955 był zastępcą szefa Zarządu MWD obwodu czelabińskiego.

1940, 24 grudnia, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność w Związku Walki Zbrojnej.*

Protokół przesłuchania

Oskarżonego ^a-Kornafela^{-a} Jana ^b-Stanisława^{-b} Walentynowicza

^c-Mias[to] Równe^{-c} ^c-24 grudnia 1940 r.^{-c}

*Pytanie**: Wymieńcie nazwę organizacji, której byliście członkiem.

Odpowiedź: Nazwa organizacji, której byłem członkiem nie jest mi znana. Charakter tej organizacji był wojskowy.

^c-*Pytanie*:^{-c} Opowiedzcie o swojej działalności w polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej.

^c-*Odpowiedź*:^{-c} Osobiście nie otrzymałem żadnych praktycznych poleceń od kierownictwa organizacji.

Pytanie: ^d[...] ^dMówicie nieprawdę, śledczy dysponuje danymi demaskującymi Was jako aktywnego członka polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, w której byliście naczelnikiem IV oddziału. Śledztwo proponuje Wam złożenie zeznań zgodnych z prawdą.

^e[...] ^e

*Kornafel***

[podpis odręczny]

Odpowiedź: Nie wykonywałem żadnej (działalności¹) pracy.

Pytanie: Odczytam Wam zeznania oskarżonego Majewskiego Tadeusza Mieczysławowicza o tym, że Wy będąc członkiem (aktywnym) polskiej

^a ^{-a} Wyraz poprawiony.

^b ^{-b} Wyraz skreślony.

^c ^{-c} Podkreślono odręcznie.

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

** Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

^d ^{-d} Na lewym marginesie ukośny dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ” kierowaliście IV oddziałem danej organizacji. Czy potwierdzacie zeznania Majewskiego Tadeusza Mieczysławowicza o Waszej działalności kontrrewolucyjnej?

Odpowiedź: Nie, nie potwierdzam, nie wykonywałem żadnej pracy w tej organizacji.

Pytanie: Czy potwierdzacie swoje zeznania na przesłuchaniach w dniach 28 września 1940 r., 8 października 1940 r., 25 października 1940 r. oraz 13 listopada 1940 r. o Waszej działalności kontrrewolucyjnej?

Odpowiedź: To, co zeznałem na przesłuchaniach w dniach 28 września 1940 r., 8 października 1940 r., 25 października 1940 r. oraz 13 listopada 1940 r. o swojej działalności kontrrewolucyjnej w pełni potwierdzam.

Zeznania z moich słów zapisano prawidłowo, protokół mi przeczytano.

Kornafel

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państw[owego] *Narmagambietow*
[podpis odręczny]

Wszystkie pytania i odpowiedzi oskarżonego tłumaczył
śledczy oddziału śled[czego]

Dorogan

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 27-28.

^e ^e Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

¹ Tak w dokumencie.

1940, 25 grudnia, Kijów – Dyrektywa ludowego komisarza spraw wewnętrznych USRR Iwana Sierowa dotycząca objęcia ewidencją operacyjną oraz obserwacją pod kątem ewentualnej współpracy agenturalnej z Niemcami przez byłych żołnierzy Wojska Polskiego, którzy powrócili z niewoli niemieckiej.

ŚCIŚLE TAJNE

Do
Naczelnika obwodowego zarządu NKWD
a- _____ -a bezpieczeństwa państwowego

[Do]
Wszystkich zachodnich obwodów
tow. a- _____ -a

Mias[t]:
Lwów, Łuck, Stanisław, Tarnopol, Drohobycz, Równe

Poczynając od maja b.r. na różnych odcinkach granicy przeszła granicę nielegalnie duża ilość osób, którzy mówią, że są żołnierzami b[yłej] armii polskiej i powracają z niemieckiej niewoli do domu – do różnych miejscowości zachodnich obwodów Ukrainy.

Znaczna część tego kontyngentu naruszyli granicę po kontrolnych przesłuchaniach w oddziałach granicznych jest zwalniana i otrzymuje zezwolenie na przejazd do miejsca zamieszkania ich rodziny lub krewnych.

Odnotowano szereg przypadków, kiedy to żołnierze b[yłej] armii polskiej wracając do zachodnich obwodów USRR z Francji lub z Niemiec bezkarnie przechodzili bez specjalnych dokumentów przez trzy granice – z Francji do Niemiec, z Niemiec do Generalnego Gubernatorstwa i z ostatniego do ZSRR.

Znajdujące się w naszej dyspozycji zagraniczne i inne dane agenturalno-operacyjne świadczą o tym, że niemieckie organy wywiadowcze

a- -a Brak wpisu.

włączają do swojej pracy Ukraińców, Polaków i in. jeńców wojennych b[ylej] armii polskiej wracających do domów w USRR.

Nie jest wykluczone, że część zwerbowanej przez Niemców agentury spośród jeńców wojennych b[ylej] armii polskiej otrzymuje polecenia szpiegowskie o charakterze ogólnym, a najbardziej sprawdzona przez nich, która po przybyciu nie powinna niczym się wyróżniać, nie nawiązywać kompromitujących kontaktów, brać aktywny udział w życiu społecznym w celu głębokiego i niewzbudzającego podejrzeń osiadania na naszych tyłach, otrzymała poważne zadania o charakterze szpiegowsko-dywersyjnym na okres wojenny i przedwojenny.

Nie zważając na to, Z[arządy] NKWD nie poświęcają należytej uwagi rozpracowywaniu tych osób. Jeńcy wojenni z b[ylej] armii polskiej, którzy przeszli nielegalnie granicę z Niemiec i wrócili do domów nie są w pełni zewidencjowani, nie zostali objęci działaniami agenturalnymi i rozpracowaniem, nie został utworzony aparat agenturalno-informacyjny zdolny do wykrycia wśród nich agentury wywiadu przeciwnika.

W celu organizacji obsługi agenturalnej jeńców wojennych z b[ylej] armii polskiej, którzy powrócili z Niemiec

ROZKAZUJĘ:

1. Wszystkich jeńców wojennych z b[ylej] armii polskiej, którzy powrócili z Niemiec nielegalnie przekraczając granicę państwową ZSRR, objąć ewidencją operacyjną.

2. Dla aktywnego rozpracowania tej kategorii jeńców wojennych przygotować zdolny do pracy, wykwalifikowany aparat agenturalno-informacyjny.

3. Poddawać ^b-szczególnie^{-b} rzetelnemu przeglądowi korespondencję wysyланą przez tych jeńców wojennych do Niemiec i otrzymywaną z Niemiec.

Niemcy mogą bowiem próbować, pod różnymi pretekstami, szukać łączności pisemnej z interesującymi ich osobami. Także agentura zwerbowana spośród jeńców wojennych może przesyłać, używając szyfrów, różne materiały i dokumenty na umówione adresy wywiadu niemieckiego.

O podjętych przez Was środkach i osiągniętych rezultatach stosowania wytycznych niniejszej dyrektywy regularnie meldujcie.

LUADOWY KOMISARZ SPRAW WEWNĘTRZNYCH USRR

komisarz bezpieczeństwa państwowego 3. rangi

Sierow

[podpis odręczny]

^b- ^{-b} Wyraz podkreślony.

Nr 4840/CH*
 „25” grudnia 1940 r.
 m[ia]sto] Kijów

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
 HDA SBU, f. 9, spr. 35, k. 202-205.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

83

1940, Bereźne – Informacja o ilości niezbędnych podręczników dla poszczególnych klas szkół rejonu bereźneńskiego.

Lista niezbędnych podręczników
 dla szkół w rejonie bereźneńskim

Dla 1 klasy:		Dla 4 klasy:	
Elementarzy	60	Czytanek ukr[aińskich]	100
Czytanek	85	[Czytanek] rosyjskich	150
Arytmet[yki]	50	Przyrodoznawstwa	50
		Arytmet[yki]	50
		Historii	200
		Geografii	200
		[Czytanek] polskich	30
Dla 2 klasy:		Dla 5 klasy:	
Czytanek ukr[aińskich] ...	50	Literatury ukr[aińskiej]	80
Języka ros[yjskiego]	200	Literatury rosyjskiej	100
[Czytanek] polskich	50	Arytmet[yki]	50
Arytmet[yki]	40	Botanik[i]	75
		Geograf[ii]	100
		Języka niemieckiego	150

Dla 3 klasy:		Dla 6-7 klas:	
Czytanek ukr[aińskich] ...	90	Geografii	60
[Czytanek] rosyjskich	200	Literatury ukr[aińskiej]	50
Arytmetyki	60	Literatury rosyjskiej	50
Historii	200	Język niemiecki	50
Geografii	200		
Przyrodznawstwa	80		
[Czytanek] polskich	30		

[brak podpisu]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2, op. 2, spr. 43, k. 7.*

84

1941, [po 1 stycznia], Równe – Projekt organizacji sowchozów, kołchozów i osrodków maszynowo-tractorowych w rejonie rówieńskim na obszarze byłych gospodarstw ziemiańskich i osadniczych.

a-[...]-a

**Projekt
organizacji sowchozów, kołchozów i MTS¹ na terytorium powiatu
rówieńskiego na bazie byłych gospodarstw obszarncich i ziem
osadników**

I. Szubkowski² ziarnosowchoz³ na bazie ziem osadników z os[ad]:
Hallerowo, Horyńgród, Mikulin, Zalesie, Jazłowce i innych gminy Tuczyn.

b-[...]-b

^{a-} ^{-a} Dopisek odrębny: Obw[odowy] Z[arząd] Z[iemski].

^{b-} ^{-b} Tu i dalej po kropce kończącej akapit kreska wykonana maszynowo, prawdopodobnie w celu uniemożliwienia dopisywania treści dokumentu.

Obszar ziemi obejmuje 1.321 ha, znajduje się na zachód od m[ia]sta Tuczyn, na północy graniczy z gruntami wsi Koźlin i Rzeczyca, na południu – droga gruntowa ze w[si] Horyńgród do Równego, na zachodzie graniczy z ziemiemi gminy Aleksandria, na wschodzie przebiega rzeka Horyń. Posiada kształt zbliżony do trapezu.

Zgodnie ze wstępnym sprawdzeniem w przedmiocie określenia cech gruntu, a także po przepytaniu starych mieszkańców danego terenu, grunt posiada następujące cechy:

a) 15% lekkiego czarnoziemiu, pozostałe 85% – less dobrej jakości z domieszką gliny.

Średnia urodzajność w latach 1938 – [19]39 na danym obszarze była następująca: ^cpszenica ozim[a] – 20 ctn., jara – 15 ctn., jęczmień – 20 ctn. ^c, owies – 15 ctn., żyto – 18 ctn., buraki – 160 ctn., kartofle – 150 ctn.

Na całym wyżej opisanym obszarze wody gruntowe są dobrej jakości i znajdują się na głębokości od 12 do 20 metrów.

b) drogi. Przez cały obszar przechodzi droga z Tuczyna do Równego, a także są dobre drogi gruntowe, okopane rowami. Oznaczony obszar znajduje się 20 km od najbliższej stacji kolejowej (Wołoszki) oraz od Równego 30 km.

c) powierzchnia terenu charakteryzuje się rzeźbą równinną, z niewielkimi wzniesieniami.

d) na danym terenie znajduje się ^d128 budynków mieszkalnych^d, 95 stodół, 5 spichlerzy, 69 szop i 42 ha sadów przydomowych, w których rosną jabłonie, grusze, wiśnie i czereśnie, a także 52 ha lasu liściastego rozrzuconego na całym obszarze.

II. Rówieńska Obwodowa Stacja Doświadczalna Hodowli Bydła Rogatego i Owiec w byłym majątku obszarniczym „SZPANÓW”⁴.

SZPANÓW oddalony jest 5 km od obwodowego miasta Równe, z którym połączony jest szosą (4 km) o szerokości 4 metrów, 2,5 km od Szpanowa znajduje się cukrownia „Szpanów” (szosa 2 km).

Wyżej wskazany był majątek „Szpanów” posiada wszystkie niezbędne budynki: 3 kamienne budynki mieszkalne – 8 mieszkań, 3 budynki drewniane dla pracowników – 20 mieszkań, 1 budynek drewniany dla robotników sezonowych, kamienna kuźnia, 2 drewniane stajnie konne, 1 stajnia konna kamienna, 1 kamienna obora dla krów i owiec, 1 spichlerz i owczarnia kamienna, 1 szopa drewniana, 1 wiata drewniana kryta blachą, kamienny (ceglany) budynek niedziałającej i częściowo rozebranej gorzelnii oraz szopa dla bydła i świń pracowników. Dla b[ylej] stadniny

^c ^c Podkreślono maszynowo.

^d ^d Podkreślono odręcznie.

koni ogrodzono ok. 2 ha ziemi i zbudowano wewnętrzne przegrody. Na dziedzińcu pompa z silnikiem parowym.

W odległości 2 km od Szpanowa znajduje się b[ył]e gospodarstwo obszarnicze TEREPOL, do którego należą 3 budynki mieszkalne dla służby, 1 duża owczarnia i 1 szopa, przy czym wszystkie budynki są drewniane.

3,5 km dalej znajduje się byłe gospodarstwo obszarnicze WOŁOSZKI, gdzie jest budynek mieszkalny, owczarnia i szopa.

TEREPOL i WOŁOSZKI leżą w granicach gminy Aleksandria powiatu rówieńskiego.

W Szpanowie zebrano znacjonalizowane u ziemianina bydło hodowlane: 60 głów duż[ego] bydła rogatego, 380 owiec oraz 415 głów przysyłanych z Włodzimierza Wołyńskiego, 35 koni hodowlanych, 22 roboczych. W Wołoszkach jest 111 owiec, w Terepolu 81.

Pozostawiono i nie rozdzielono przy folwarku Szpanów: ziemi ornej – 162 ha, łąk – 15 ha, gruntów zabudowanych – ok. 14 ha.

Okoliczna powierzchnia terenu charakteryzuje się rzeźbą równinną lekko pagórkowatą, gleba dobra – czarnoziem zdegradowany, przy czym średni urodzaj głów[nych] gatunków: buraków – 200 ctn., żyta – 16 ctn., pszenicy – 17/18 ctn. oraz jęczmienia – 16 ctn. porównywalnie wysoki.

Obecność dobrych kamiennych budynków mieszkalnych daje możliwość rozmieszczenia wszystkich pracowników naukowych stacji doświadczalnej; w pomieszczeniach był[ej] gorzelnii, po krótkim remoncie, można urządzić: laboratorium, mleczarnię, stację wodociągową i w razie potrzeby, pomieszczenie dla wyrobu serów.

Bliskość miasta obwodowego da możliwość:

1. Prowadzenia pracy naukowej nie tracąc kontaktu z organami ziemskimi.

2. Posiadania możliwości otrzymywania dostatecznej ilości różnych koncentratów z młynów i tłoczni olejów z miasta Równe.

3. Zabezpieczy zbyt produkcji.

Znajdująca się blisko cukrownia da możliwość korzystania ze świeżych wysłodków, melasy i nawozów wap[niowych].

Ferma Rozpłodu Bydła połączona jest z Równem linią telefoniczną.

III. Zabarski sowchoz⁵ na bazie kol[onii] Zabara Lipeńskiej Rady Wiejskiej gminy Międzyrzec.

Kolonia ZABARA – maj[ątek] b[ył]ego ziemianina Mikulicza-Radeckiego⁶, znajduje się 8,5 km od szosy Równe-Korzec i około 42 km od miasta Równe.

Powierzchnia terenu charakteryzuje się rzeźbą równinną lekko pagórkowatą, gleba – gliniasta, średnio urodzajna, lekka dla uprawy.

Przy kolonii pozostawiono 316 ha ziemi: 210 ha ziemi ornej, 15 ha gruntów zabudowanych, 3,25 ha uprawy chmielu, 8 ha sianokosów i 3 ha nieużytków.

Budynki:

- 1 duży budynek kamienny – 19 pokoi,
- 2 budynki mieszkalne na 6 rodzin,
- 1 nowa obora dla krów na 50 głów bydła,
- 2 stare obory dla krów na 100 głów bydła,
- Spichlerz na ziarno oraz studnia.

Poza tym 3 km od kol[onii] ZABARA znajduje się b[ylę] gospodarstwo obszarncze LIPKI, gdzie również jest dom mieszkalny, 2 obory dla krów, szopa itp. budynki.

Przy gospodarstwie LIPKI pozostawiono i nie rozdzielono 44 ha ziemi: dwór i park – 14,5 ha, sad – 19 ha, uprawa chmielu – 5 ha i nieużytków – 5,5 ha.

W majątku Wołoszów, 6 km od kolonii ZABARA, znajduje się gorzelnia.

W gminie Międzyrzec znacjonalizowano i zebrano w fermie rozplodu bydła: koni hodow[lanych] – 49, bydła hodowlanego – 108 głów i owiec – 66 głów.

Biorąc pod uwagę powyższe dane: ilość ziemi, budynków, bydła, bliskość do szosy i gorzelni, uważamy za w pełni możliwe zorganizowanie w gminie Międzyrzec sowchozu hodowli dużego bydła rogatego i uprawy zbóż na ziemiach b[ylę] gospodarstwa obszarnczego ZABARA z przyłączeniem ziem, dworu i budynków b[ylę] gospodarstwa obszarnczego LIPKI.

IV. Organizacja maszynowo-traktorowej stacji na terytorium gminy Aleksandria we wsi Zaborol na bazie b[ylę] gospodarstwa obszarnczego Zaborol.

1. Uważamy, że można zorganizować MTS we wsi Zaborol w b[ylę] majątku ziemianina Lessinga⁷. Wieś Zaborol znajduje się w odległości 3 km od miasteczka Aleksandria i w odległości 0,5 km od szosy – drogi Aleksandria-Równe. Do stacji kolejowej Reszuck 4 km, do stacji Wołoszki 3,5 km.

2. Wieś Zaborol sąsiaduje z 10 wsiami oddalonymi od niej od 2 do 9 km.

3. W byłym majątku ziemskim znajdują się następujące budowle:

a) ceglany budynek 90 metrów długości, w którym można розміścić warsztat i garaż;

b) ceglany dwupiętrowy budynek około 35 metrów długości, w którym można розміścić jeden z cechów remontowych i magazyn;

- c) 1 drewniany budynek 20 metrów długości;
- d) ceglany budynek dla biura 20 metrów długości;
- e) budynek mieszkalny 20 metrów długości.

Do tego majątku przylega 1 ceglany budynek położony we wsi w odległości $\frac{3}{4}$ km od majątku.

Kier[ownik] Z[arządu] O[ddziału] Z[iemskiego]

A. Kelin
[podpis odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-635, op. 3, spr. 4, k. 1-4.

¹ MTS – Ośrodek Maszynowo-Traktorowy (ros.: Машинно-тракторная станция – МТС). Przedsiębiorstwa państwowe prowadzące obsługę maszynową rolnych gospodarstw spółdzielczych. Powstały w Związku Radzieckim w latach 20. XX w.

² Od nazwy wsi Szubków (ukr. Шубків) – wieś obecnie w rejonie rówieńskim obwodu rówieńskiego na Ukrainie.

³ Ziarnosowchoz – Państwowe gospodarstwo rolne specjalizujące się w uprawie zbóż (ros.: Зерновое советское хозяйство – Зерносовхоз).

⁴ Pałac i majątek w Szpanowie, lasy szpanowskie oraz okoliczne miejscowości Terepol, Reszuck i Wołoszki należały przed wybuchem II wojny światowej do Radziwiłłów. Pałac w Szpanowie przeszedł w ich posiadanie w 1815, poprzez małżeństwo Michała Gedeona Hieronima Radziwiłła (1778-1850) z Aleksandrą Stecką (1796-1864), córką Karola Steckiego (1770- przed 1815), która wniosła go w posagu. Jego wnuk Michał Piotr Radziwiłł (1853-1903) zmarł bezpotomnie i zapisał swoje dobra swojemu kuzynowi Januszowi Radziwiłłowi. Ostatnim właścicielem majątku w Szpanowie w okresie międzywojennym został, więc polski polityk Janusz Franciszek Radziwiłł (1880-1967). W latach 1935-1938 sprawował funkcję senatora II Rzeczypospolitej. Rozwinął on w Szpanowie cukrownictwo. Posiadał pakiet kontrolny akcji cukrowni w Oleksinie.

⁵ Sowchoz – Państwowe gospodarstwo rolne (ros.: Советское хозяйство – Совхоз).

⁶ W 1930 właścicielami majątku Lipki byli sukcesorowie Marceliego Tadeusza Mikulicza Radeckiego (1848-1920): Marceli Mikulicz-Radecki (1890-?), Witold Marian Mikulicz-Radecki (1891-1979), Janina Krasicka z d. Mikulicz-Radecka (1895-1978), Jadwiga Mikulicz-Radecka, pv. Jaroszyńska, sv. Horodyska. Natomiast jako właściciela kolonii Zabara podano Zygmunta Gorceżyńskiego. Zob. *Księga adresowa Polski (wraz z w. m. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosł i rolnictwa 1930*, Warszawa 1930, s. 2179, 2198.

⁷ W okresie dwudziestolecia międzywojennego właścicielem majątku Zaborol-Horodyszczce na Wołyniu był Gustaw Laessing vel Lessig.

1941, [po 1 stycznia], Równe – *Charakterystyka zasobu ziemi obwodu rówieńskiego sporządzona na podstawie materiałów Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Równem z 1939 r.*

**Charakterystyka obwodu rówieńskiego
sporządzona na podstawie danych był[ego] Rówieńskiego Oddziału
Ziemskiego**

Obwód rówieński ze względu na swoje położenie terytorialne dzieli się na dwie części: południową – stepową i północną – poleską^a z glebami mułowo-torfowymi^a. Obwód podzielony jest na 30 rejonów, a każdy rejon – na rady wiejskie.

I. Terytorium Obwodu obejmuje	1.942184 ha
w tym:	
a) obszary przydomowe (podwórka)	53.334 ha
b) zabudowania	18.351 ha
c) ogrody przydomowe	23.215 ha
d) winnice	1.053 ha
e) sady i plantacje jagodowe	8.739 ha
II. Grunty rolne ogółem	666.547 ha
w tym ugory i odłogi	9.685 ha
III. Użytki zielone ogółem	245.905 ha
w tym:	
a) [tereny] zalewowe	60.842 ha
b) suche	47.815 ha
c) wodno-błotne	134.856 ha
IV. Grunty pod pastwiskami	150.280 ha

^a ^a Fragment nadpisany.

w tym:	
a) czyste	32.737 ha
b) zakrzewione	111.452 ha
c) po wyřębie lasu	4.744 ha
V. [Grunty porosłe] krzewami	32.468 ha
VI. [Grunty pod] lasami	554.452 ha
VII. Zadrzewienia uŹytków rolnych	2.175 ha
VIII. Grunty błotniste	106.747 ha
w tym torfowe	56.273 ha
IX. [Grunty pod] drogami, drogami gruntowymi dla przegonu bydła, ulicami, zaułkami i placami miejskimi	33.108 ha
X. [Grunty] pod wodą	21.588 ha
XI. [Grunty] niewykorzystane w rolnictwie	69.369 ha
1. Grunty znajdujące się w wykorzystaniu przez gospodarstwa państwowe	
a) Narkomsowchoz ¹	7.847 ha
w tym orne	1.631 ha
b) Narkomlesprom ²	960 ha
w tym orne	856 ha
c) N[ar]k[om]pischczeprom ³	2.382 ha
w tym orne	1.748 ha
d) innych podmiotów	675 ha
w tym orne	399 ha
Ogółem w sowchozach [gruntów]	11.864 ha
w tym ornych	4.634 ha
2. Grunty [należące do] Polskich Lasów Państwowych	656.163 ha
w tym orne	5.400 ha
^{b-} [...]- ^b	

^{b-} -^b Fragment tekstu dokumentu wielokrotnie skreślony: III. W każdym rejonie znajduje się Ośrodek Maszynowo-Traktorowy. IV. Oprócz tego 4 km od stacji kolejowej Sarny znajduje się Sarneńska Błotna Stacja Doświadczalna.

3. Grunty wymienione w punkcie II tabeli znajdowały się w 1939 r. w wykorzystaniu:	
a) właścicieli ziemskich	472.738 ha
b) klasztorów	658 ha
c) cerkwi	17.420 ha
d) kościołów	3.024 ha
e) osadników	26.038 ha
f) niemieckich kolonistów	20.683 ha
g) dzierżawców	257.955 ha
h) chłopów	1.111.121 ha
i) różnych instytucji	17.364 ha
j) zakładów i fabryk	813 ha
k) miast	4.708 ha
l) innych	11.204 ha
Razem	1.943.726 ha

4. W każdym rejonie znajduje się Stacja Maszynowo-Traktorowa, a w wszystkich w obwodzie jest – 30 stacji.

5. W odległości 4 km od stacji kolejowej Sarny znajduje się Sarneńska Błotna Stacja Doświadczalna⁴, założona w 1914 roku przez Wołyńskie Ziemstwo Gubernialne.

Sprawozdania z działalności tej stacji za 1940 rok sporządzono w osobnym zeszycie.

6. [...]⁵

[brak podpisu]

*Oryginał. Rękopis w języku ukraińskim.
DARO, f. P-635, op. 1, spr. 93, k. 1-3.*

¹ Narkomsowchoz – Ludowy Komisariat Sowchozów Zbożowych i Hodowlanych (ros.: Народный комиссариат зерновых и животноводческих совхозов – Наркомсовхоз).

² Narkomlesprom – Ludowy Komisariat Przemysłu Leśnego (ros.: Народный комиссариат лесной промышленности - Наркомлеспром).

³ Narkompiščezprom – Ludowy Komisariat Przemysłu Spożywczego (ros.: Народный комиссариат пищевой промышленности – Наркомпищепром).

⁴ Stacja Błotna była placówką doświadczalną, funkcjonującą przed pierwszą wojną światową (założona przez Wołyńskie Ziemstwo Gubernialne w 1912), finansowaną przez rosyjskie ministerstwo rolnictwa i utworzoną w związku z akcją osuszania bagien poleskich.

⁵ Tak w dokumencie.

1941, [po 1 stycznia], Kostopol – Zestawienie nieruchomości ziemskich w rejonie kostopolskim wg stanu na 1 I 1941 r.

Tabela porównawcza stanu nieruchomości ziemskich przed rozdzieleniem ich między pracującą ludność wiejską oraz stanu tych nieruchomości na 1 I 1941 r. w rejonie kostopolskim obwodu rówieńskiego

Kategoria ziem	Stan nieruchomości ziemskich na 17 IX [19]39 w ha	Stan nieruchomości ziemskich na 1 I [19]41 r. w ha	Uwagi
B[ył]e ziemiańskie	4.903	–	a-[...]-a
-"- cerkiewne	204	–	a-[...]-a
-"- kościelne	23	–	a-[...]-a
-"- osadników	796	–	a-[...]-a
-"- niemieckich kolonistów	2.027	–	a-[...]-a
-"- państwowe (lasy)	22.416	26.241	a-[...]-a
[Należące do] kolei	205	205	a-[...]-a
-"- zakładów i fabryk	308	308	a-[...]-a
-"- miast	292	292	a-[...]-a
-"- chłopów (gospodarstwa indywidualne)	23.190	25.497	a-[...]-a
-"- kołchozów	–	1.334	a-[...]-a
[Działki] indywidualnie użytkowane przez kołchoźników	–	41	a-[...]-a

a- -a Brak wpisu.

[Działki] przyzagrodowe kołchoźników	–	270	a-[...]-a
[Ziemie] Gosziemfondu ¹	–	78	a-[...]-a
Ziemie spec[jalnego] przeznaczenia	–	21	a-[...]-a
Lasy należące do RZO ²	–	70	a-[...]-a
[Ziemie] pod bazą „Zagotskot ³ ”	–	3	a-[...]-a
[Ziemie] pod bazą „Zagotsieno ⁴ ”	–	4	a-[...]-a
Ogółem	54.364	54.364	a-[...]-a

KIE[ROWNIK] [KOSTOPOLSKIEGO] RZO *Kopił*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

St[arszy] geodeta RZO *Zarin*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-635, op. 1, spr. 57, k. 35.*

¹ Gosziemfond – Państwowy Fundusz Ziemi (ros.: Государственный земельный фонд – Госземфонд).

² RZO – Rejonowy Wydział Gospodarki Gruntami (ros.: Районный земельный отдел – РЗО).

³ Zagotskot – Ogólnozwiązkowe Biuro zajmujące się wykonywaniem zobowiązań dotyczących dostarczenia państwu bydła (ros.: Всесоюзная контора по заготовкам и сбыту скота – Заготскот).

⁴ Zagotsieno – Państwowy Urząd zajmujący się obowiązkowymi dostawami państwu siana (ros.: Всесоюзная контора по заготовкам и распределению сена – Заготсено).

1941, 7 stycznia, Równe – Decyzja o przedłużeniu okresu trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o przynależność do Związku Walki Zbrojnej.

„ZATWIERDZAM”
ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ZARZĄDU NKWD
OBWODU RÓWIEŃSKIEGO
st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego]
Masticki
[podpis maszynowy oraz odręczny]
„13” stycznia 1941 roku

^a-Postanowienie^{-a}

(o przedłużeniu okresu trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania)

M[iasto] Równe

7 stycznia ^b-1941^{-b} r.

Ja, śledczy Oddziału Śledczego Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] NARMAGAMBIETOW, w tym dniu rozpatrzyłem materiały sprawy śledczej nr 22285 ^c-KORNAFELA^{-c} Jana ^d-Stanisława^{-d} Walentynowicza oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2 i 54-11 KK USRR.

^a-Ustaliłem^{-a}

Oskarżony KORNAFEL Jan Stanisław Walentynowicz został aresztowany 26 września 1940 r. przez 3. Oddział UGB Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego jako aktywny członek polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, pełnił funkcję naczelnika IV oddziału.

Oskarżony KORNAFEL Jan Stanisław Walentynowicz występuje także w zeznaniach członków danej organizacji MAJEWSKIEGO i DYNAKOWSKIEJ.

W przeprowadzonym śledztwie ustalono, że KORNAFEL Jan Stanisław Walentynowicz od lutego 1940 r. był członkiem wyżej wskazanej organizacji powstańczej.

Żeby zakończyć śledztwo należy dodatkowo przesłuchać oskarż[onego] KORNAFELA Jana Stanisława Walentynowicza oraz świadków, okres trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarżonego KORNAFELA J. ^e-S.^{-e} W. już upłynął.

^a -^a Wyraz podkreślony.

^b -^b Poprawiono z „1940” na „1941”.

^c -^c W całym dokumencie nazwisko „Kornafel” poprawione.

^d -^d W całym dokumencie imię „Stanisław” skreślone.

^e -^e Litera skreślona.

Na podstawie wyłożonego oraz kierując się art. 113 i 157 KK USRR,

^f[...]^{-f}

^g[...]^{-g}

^apostanawiam:^{-a}

wnieść do Prokuratora USRR przez prokuratora ds. specj[alnych] obwodu rówieńskiego o przedłużeniu okresu trwania śledztwa i tymczasowego aresztowania oskarż[onego] KORNAFELA Jana Stanisława Walentynowicza na jeden miesiąc, tj. do 7 lutego 1941 r.

^aInformacja:^{-a}

Wniosek składa się po raz drugi.

Oskarżony KORNAFEL Jan Stanisław Walentynowicz został aresztowany 26 września 1940 r., znajduje się w więzieniu m[iasta] Równe.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED CZEGO Z[ARZĄDU] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Narmagambietow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

ZGADZAM SIĘ:

ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

st. lejtnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Romanow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

^f[...]^{-f}

^g[...]^{-g}

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 84-85.

^f ^{-f} Dopisek odręczny: skreślenia „Stanisław” oraz „S” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^g ^{-g} Dopisek odręczny: poprawienie „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

1941, 15 stycznia, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, na temat jego działalności w Związku Walki Zbrojnej.*

Protokół przesłuchania

Oskarżonego ^aKornafela^{-a} Jana ^bStanisława^{-b} Walentynowicza

^cMias[to] Równe^{-c} ^c15 stycznia 1941 r.^{-c}

*Pytanie**: Powiedzcie jakie jest Wasze prawdziwe nazwisko, imię oraz imię ojcowskie?

Odpowiedź: Moje prawdziwe nazwisko, imię oraz imię ojcowskie to: ^aKornafel^{-a} Jan Walentynowicz.

Pytanie: Powiedzcie, gdzie służyliście w Armii?

Odpowiedź: ^dOd 1918 roku do 4 maja 1920 roku służyłem w m[ieście] Jarosław, w 44 pułku Legionów Polskich^{-d} w stopniu podchorążego.

Pytanie: Gdzie ukończyliście szkołę oficerską w 1918 roku?

^c*Odpowiedź*:^{-c} W m[ieście] Radymno.

Pytanie: Kiedy wstąpiliście ochotniczo do Legionów Polskich?

^c*Odpowiedź*:^{-c} W październiku 1918 roku w Radymnie.

^c*Pytanie*:^{-c} Czy znacie członka polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ” [Jerzego] Potapowa?

Odpowiedź: Nie znam Potapowa.

Pytanie: Kto z członków polskiej (kontrrewolucyjnej) organizacji powstańczej „ZWZ” mieszkał w Waszym mieszkaniu?

Odpowiedź: W moim mieszkaniu mieszkał jeden członek polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ” Jerzy, nie znam jego nazwiska.

^a ^{-a} Wyraz poprawiony.

^b ^{-b} Wyraz skreślony.

^c ^{-c} Podkreślono odręcznie.

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

^d ^{-d} Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

^e-[...] -^e

^f-[...] -^f

Kornafel**
[podpis odręczny]

Oprócz niego w moim mieszkaniu bywał komendant okręgowej organizacji Majewski Tadeusz.

Pytanie: Kto jeszcze bywał?

Odpowiedź: W moim mieszkaniu bywali: Majewski, Jerzy, nie znam nazwiska, Hermaszewski, jeden blondyn, nie znam jego nazwiska oraz imienia. Oprócz tych członków organizacji „ZWZ” do mnie dwa razy przychodziła jedna kobieta, jej nazwiska także nie znam. Ta kobieta zapytała mnie o Majewskiego, dlaczego o niego zapytała, nie wiem.

^c-*Pytanie:* ^c Czy Majewski mieszkał w Waszym w mieszkaniu?

Odpowiedź: ^d-Nie, Majewski nie mieszkał w moim mieszkaniu, on u mnie bywał^d.

Pytanie: Od jakiego czasu, tj. roku, byliście w polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ”?

Odpowiedź: Do polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ” zostałem zwerbowany w lutym 1940 roku przez Majewskiego, w moim domu Majewski przyjął ode mnie przysięgę.

Pytanie: Opowiedzcie o Waszej działalności w polskiej organizacji powstańczej „ZWZ”.

Odpowiedź: Od kierownictwa tej organizacji osobiście nie otrzymywałem żadnych poleceń.

Pytanie: Przeczytam Wam zeznania oskarżonego Majewskiego Tadeusza Mieczysławowicza o tym, że byliście aktywnym członkiem polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ” oraz kierowaliście IV oddziałem danej organizacji. Wymagamy złożenia zeznań zgodnych z prawdą.

^c-*Odpowiedź:* ^c W tej polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ” ja rzeczywiście byłem, ale żadnej pracy nie prowadziłem. Może tak być, że Majewski zaocznie wyznaczył mnie na naczelnika IV oddziału, ale ja o tym nie wiedziałem.

^c-*Pytanie:* ^c Więc, co konkretnie mieliście robić jako aktywny członek danej organizacji?

^c-*Odpowiedź:* ^c ^g Jako członek polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ” miałem nikomu nie mówić tego^g, co mi wiadomo

^e -^e Dopisek odręczny: poprawienie [wyrazu] „Kornafel” wiarygodne. Kornafel [podpis].

^f -^f Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

** Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

^g -^g Fragment podkreślony zieloną kredką.

o naszej organizacji, zawsze wykonywać to, co mi będzie polecane, ale ja nie prowadziłem żadnej działalności.

Pytanie: Czy znacie Dynakowską Janinę Józefówną?

Odpowiedź: «Dynakowską Janinę Józefówną znam od 1921 roku, ona pracowała w Równem jako nauczycielka?»

Pytanie: Przeczytam Wam zeznania oskarżonej Dynakowskiej J.J. o tym, że Wasz dom był miejscem spotkań dla członków polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „ZWZ”, a Majewski, komendant okręgowy danej organizacji, przyjmował członków „ZWZ” w Waszym mieszkaniu. Czy Wy to potwierdzacie?

Odpowiedź: Nie, nie potwierdzam dlatego, że zeznania Dynakowskiej nie odpowiadają rzeczywistości. Majewski, Hermaszewski i inni członkowie organizacji bywali w moim mieszkaniu, ale moje mieszkanie nie było miejscem spotkań dla wszystkich członków tej kontrrewolucyjnej organizacji.

Zeznania z moich słów zapisano prawidłowo, protokół mi przeczytano.

Kornafel

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Narmagambietow*

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 29-32.

Fotografie więzienne Jana Kornafela

Kopie w zbiorach PWIN

1941, 25 stycznia, Moskwa – *Fragment z protokołu Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR o skazaniu Włodzimierza Andruszki, s. Jana, na karę 8 lat obozu pracy.*

WYPIS Z PROTOKOŁU Nr 12

Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych
ZSRR

ТЛ*-4

dnia „25” stycznia 1941 r.

SŁUCHALI	POSTANOWILI
Sprawę nr 22098 Z[arządu] NKWD obw[odu] rówieńskiego dotyczącą oskarżonego ANDRUSZKI Włodzimierza Janowicza, 1923 r. ur[odzenia], urodz[onego] we w[si] Stołbiec, syna żandarma, Polaka, b[ez]/partyjnego.	ANDRUSZKĘ Włodzimierza Janowicza za działalność w antyrządzieckiej organizacji powstańczej zamknąć w poprawczym obozie pracy na okres OŚMIU lat, wliczając okres od 20 marca 1940 roku. <i>USRR 2/13-7142 dnia 3/III[19]41 r.</i> <i>Uchtizemlag¹</i>

[Pieczęć]**

Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР

Nacz[elnik] Sekretariatu Kolegium Specjalnego
przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych ZSRR [Władimir] Iwanow
[podpis odręczny]

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

** Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisarjat Spraw Wewnętrznych ZSRR.

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1004, k. 69.

¹ Uchtizemlag – Obóz Uchtyjsko-Iżemski (ros.: Ухто-Ижемский исправительно-трудовой лагерь – Ухтижемлаг). Jeden z obozów pracy przymusowej w systemie Głównego Zarządu Poprawczych Obozów Pracy ZSRR (Gulag). Istniał na terenie Komi ASRR w latach 1938-1955.

90

1941, 6 lutego, Równe – Protokół przesłuchania świadka Gaskiejewicza Jewgienija w sprawie Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność antyradziecką.

USSR
LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH
ZARZĄD BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWOWEGO

Protokół przesłuchania

Do sprawy nr ^{a-}[...]^{-a}

1941 r. 6 lutego. Ja, Śledczy Oddziału Śledczego Z[arządu] NKWD Namragambietow, przesłuchał w charakterze świadka:

1. Nazwisko	Gaskiejewicz
2. Imię oraz imię ojcowskie	Jewgienij Kintiljanowicz
3. Data urodzenia	1888 r.
4. Miejsce urodzenia	w[ieś] Zarzyck rejonu rówieńskiego obw[odu] rówień[skiego]
5. Miejsce zamieszkania	m[iasto] Równe, ul. Żeromskiego 8

^{a-} ^{-a} Brak wpisu.

6. Nar[odowość] i obyw[atelstwo] (poddaństwo)	<i>Ukrainiec, ob. ZSRR</i>
7. Paszport (kiedy i przez jaki organ wydany, numer, seria oraz miejsce zameldowania)	<i>Wydany 17 kwietnia 1940 r. przez Miejski Oddział RKM</i>
8. Rodzaj zajęcia (miejsce służby i stanowisko)	<i>Głów[ny] księg[owy] Obw[odowego] ONO¹</i>
9. Pochodzenie społeczne (rodzaj zajęcia rodziców oraz ich sytuacja materialna)	<i>Z (chłopów)² urzędników</i>
10. Sytuacja socjalna (rodzaj zajęcia oraz sytuacja majątkowa)	<i>a) do rewolucji urzędnik b) po rewolucji urzędnik</i>
11. Skład rodziny (bliscy krewni, ich imiona, nazwiska, adresy oraz rodzaj zajęcia)	<i>Żona Nadieżda Nikolajewna Gaskiejewicz, 1888 [roku urodzenia], córka Inna Jewgieniewna, 14 lat</i>
	<i>Gaskiejewicz* [podpis odręczny]</i>
12. Wykształcenie (ogólne, specjalistyczne)	<i>4 klasy gimnazjum</i>
13. Przynależność partyjna (w przeszłości i obecnie)	<i>Bezpartyjny</i>
14. Jakim represjom był poddawany: karalność, areszt i in[ne] (kiedy, przez jaki organ i za co)	<i>a) do rewolucji ^bpod sądem i śledztwem postawiony nie był^b b) po rewolucji</i>
15. Jakie posiada nagrody (ordery, wyróżnienia, broń i in[ne]) otrzymane przy wł[adzy] radz[ieckiej]	<i>Nie posiada</i>

* Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

^b ^{-b} Ukośny napis, dotyczy również punktu „b” tej rubryki formularza.

16. Kategoria ewidencji wojskowej-rezerwy oraz gdzie figuruje w ewidencji	a-[...]-a
17. Służba w Armii Czerwonej (Czerwonej Gwardii, w oddziałach partyzanckich), kiedy i w jakim charakterze	<i>Nie służył</i>
18. Służba w białej armii i in[nych] armiach k[ontr]-r[ewolucyjnych] (kiedy i w jakim charakterze)	<i>Nie służył</i>
19. Udział w bandach, organizacjach k[ontr]-r[ewolucyjnych] i powstaniach	<i>Nie brał udziału</i>
20. Informacje o działalności społeczno-politycznej	<i>Nie [ma]</i>

Uwagi:

Każda strona protokołu powinna być potwierdzona podpisem przesłuchwanego, ostatnia również przesłuchującego.

c-[...]-c

Zeznania aresztowanego (świadka) *Gaskiejewicza Jewgienija Kintiljanowicza*

z dnia „6” lutego 1941 r.

O odpowiedzialności zgodnie z art. 89 KK USRR został uprzedzony.

*Pytanie***: Czy znacie mieszkańca Równego ^d-Kornafela-^d Jana ^e-Stanisława-^e Walentynowicza?

Odpowiedź: Kornafela Jana znam od 1929 roku ze wspólnej pracy w był[ym] Kuratorium [Oświaty].

Pytanie: Jakie były Wasze relacje z Kornafelem Janem Stanisławem Walentynowiczem?

Odpowiedź: Moje relacje z Kornafelem Janem były normalne, nigdy się z nim nie kłóciłem, nie miałem żadnych konfliktów.

^c -^c Poniżej cały protokół przesłuchania napisany odręcznie.

** W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” i „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

^d -^d Wyraz poprawiony.

^e -^e Wyraz skreślony.

Pytanie: Powiedzcie, co Wam jest wiadomo o Kornafelu Janie Stanisławie Walentynowiczu?

Odpowiedź: Ja, już powiedziałem, że Kornafela Jana ^fznam od 1929 roku ze wspólnej pracy^f w był[ym] Kuratorium. ^fPracował on tam od 1925 roku^f. Kornafel Jan, nie znam imienia odojcowskiego, przy byłym polskim rządzie pracował w Kuratorium jako naczelnik oddziału finansowego.

Pytanie: Powiedzcie, gdzie w ostatnim czasie, tj. w 1940 roku, pracował Kornafel J.?

Odpowiedź: O ile jest mi wiadomo, po wkroczeniu Armii Czerwonej na terytorium Zachodniej Ukrainy Kornafel Jan nie pracował nigdzie.

Pytanie: Co wiecie o antyradzieckiej działalności Kornafela Jana Stanisława Walentynowicza?

Odpowiedź: O antyradzieckiej działalności Kornafela ^g[...] ^gJana nic mi nie jest wiadomo..

Pytanie: Powiedzcie, członkiem jakich partii lub organizacji był Kornafel J.S.W. przy był[ym] polskim rządzie?

Odpowiedź: Dokładnie nie wiem, czy Kornafel Jan przy był[ym] polskim rządzie był w „OZON-ie” czy nie, ale partia „OZON” była tam, gdzie on pracował.

Pytanie: Co jeszcze jest Wam wiadomo o Kornafelu Janie Stanisławie Walentynowiczu?

Odpowiedź: Więcej nic.

Zeznania z moich słów zapisano prawidłowo, protokół mi przeczytano.

Gaskiejewicz
[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Śledczy Oddziału Śledczego Z[arządu] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Narmagambietow
[podpis odręczny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 35-36v.*

^f -^f Fragment podkreślony.

^g -^g Dopisek odręczny: skreślenie [wyrazu] „Stanisław” wiarygodne. Kornafel [podpis].

¹ ONO – Wydział Oświaty Ludowej (ros.: Отдел народного образования – ОНО).

² Tak w dokumencie.

1941, 12 lutego, Równe – *Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, w sprawie prawidłowego zapisu jego nazwiska, imienia oraz imienia odojcowskiego.*

Protokół przesłuchania

Oskarżonego Kornafela Jana Walentynowicza

^{a-}Mias[to] Równe^{-a}

^{a-}12 lutego 1941 r.^{-a}

*Pytanie**: Powiedzcie, jaka jest poprawna forma Waszego nazwiska, imienia oraz imienia odojcowskiego?

Odpowiedź: Moje nazwisko, imię oraz imię odojcowskie to Kornafel Jan Walentynowicz, zapisano je także w moim paszporcie¹.

Pytanie: Czy poprawki w aktach sprawy śledczej nr 22285 dotyczące Waszego nazwiska, imienia oraz imienia odojcowskiego należy uważać za prawidłowe?

Odpowiedź: Tak, moje nazwisko, imię oraz imię odojcowskie poprawiono prawidłowo, wszystkie poprawki odnoszą się do mnie, Kornafela Jana Walentynowicza.

Zeznania z moich słów zapisano prawidłowo, protokół mi przeczytano.

Kornafel

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Narmagambietow

[podpis odręczny]

^{a-} ^{-a} Podkreślono odręcznie.

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

Uczestniczył:

Śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego]

Riazancew
[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 33.

¹ Tu w znaczeniu „dowód osobisty”.

1941, 13 lutego, Równe – Protokół przesłuchania Jana Kornafela, s. Walentego, w sprawie jego działalności w Związku Walki Zbrojnej.

Protokół przesłuchania
oskarżonego Kornafela Jana Walentynowicza

^aMias[to] Równe^a

^a13 lutego 1941 r.^a

^bPytanie^{b*}: Opowiedzcie o Waszej działalności w polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”.

Odpowiedź: Nie prowadziłem żadnej działalności w organizacji „Związek Walki Zbrojnej”.

Pytanie: Powiedzcie, gdzie odbywały się zebrania członków polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej” i kiedy?

Odpowiedź: ^cJeden raz, w lutym 1940 roku, Majewski Tadeusz Mieczysławowicz prowadził zebranie w moim mieszkaniu, uczestniczyli w nim Jerzy^c, nazwiska nie znam, Hermaszewski i ja, Kornafel J.W.

Pytanie: Co było omawiane?

^a ^a Podkreślono odręcznie.

^b ^b W protokole wyraz „Pytanie” został podkreślony.

* W celu lepszej czytelności tekstu wyrazy „Pytanie” oraz „Odpowiedź” zapisujemy kursywą.

^c ^c Fragment podkreślony odręcznie czerwoną kredką.

Odpowiedź: ^cJerzy (nazwiska nie znam) objaśnił cel i zadania naszej organizacji „Związek Walki Zbrojnej”. Opowiedziałem o tym szczegółowo na przesłuchaniu 28 października 1940 r.^c

Pytanie: Jaką funkcję pełniliście jako aktywny członek polskiej kontrrewolucyjnej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”?

*Kornafel***

[podpis odręczny]

Odpowiedź: Żadnej funkcji nie pełniłem.

Pytanie: Wy zostaliście zdemaskowani zeznaniami oskarżonego Majewskiego Tadeusza Mieczysławowicza, który zeznał, że pełniliście funkcję naczelnika IV oddziału organizacji „Związek Walki Zbrojnej”. Czy Wy to potwierdzacie?

Odpowiedź: Nie, nie potwierdzam, ponieważ zeznania oskarżonego Majewskiego Tadeusza nie odpowiadają rzeczywistości.

Pytanie: Kiedy i ile razy w Waszym mieszkaniu był Majewski Tadeusz Mieczysławowicz?

Odpowiedź: W lutym 1940 roku był dwa razy, po tym on nie był w moim mieszkaniu ani razu.

Pytanie: U kogo Majewski T.M. był w Równem?

Odpowiedź: Ja tego nie wiem.

Pytanie: Co możecie dodać do swoich zeznań w Waszej sprawie?

Odpowiedź: Więcej niczego nie mogę dodać.

Zeznania z moich słów zapisano prawidłowo, protokół mi przeczytano.

Kornafel

[podpis odręczny]

Przesłuchał:

Śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państw[owego] *Narmagambietow*

[podpis odręczny]

Oryginał. Rękopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 33a-34.

** Koniec strony. Każda strona protokołu przesłuchania poświadczona jest podpisem przesłuchiwanego.

1941, 13 lutego, Równe – Postanowienie o dołączeniu kopii protokołów z przesłuchań Janiny Dynakowskiej, Ryszarda Kasprzyckiego oraz Tadeusza Majewskiego do akt sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, oskarżonego o działalność w Związku Walki Zbrojnej.

„ZATWIERDZAM”
 ZAST[ĘPCA] NACZ[ELNIKA] ODDZIAŁU
 ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
 st. lejtnant bezpieczeństwa państw[wowego]
Romanow
 [podpis maszynowy oraz odręczny]
 „13” lutego 1941 roku

^aPostanowienie^a
 (o dołączeniu materiałów)

^bMiasto Równe^b

^b13 lutego 1941 r.^b

Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państw[wowego] NARMAGAMBIETOW, w tym dniu rozpatrzyłem protokoły przesłuchań oskarżonych DYNAKOWSKIEJ Janiny Józefowny, KASPRZYCKIEGO (on także BURDA) Ryszarda Dionizego Julianowicza oraz MAJEWSKIEGO Tadeusza Mieczysławowicza.

^aUstaliłem:^a

Oskarżeni DYNAKOWSKA J.J. i MAJEWSKI T.M. przesłuchani zostali 6 czerwca 1940 r., a oskarżony KASPRZYCKI R. ^cJu.^c – 10 czerwca 1940 r.

Wszyscy oskarżeni demaskują oskarżonego KORNAFELA Jana Walentynowicza jako członka polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „ZWZ” i dlatego na podstawie wyłożonego,

^a ^a Wyraz podkreślony.

^b ^b Fragment podkreślony.

^c ^c Dopisano odręcznie.

postanawiam:

Kopię protokołów przesłuchań oskarż[onej] DYNAKOWSKIEJ J.J., KASPRZYCKIEGO R.D.J. oraz MAJEWSKIEGO T.M. dołączyć do akt sprawy nr 22285 KORNAFELA Jana Walentynowicza jako dokumenty demaskujące działalność przestępczą tego ostatniego.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Narmagambietow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 86.*

94

1941, 14 lutego, Równe – Protokół zapoznania się Jana Kornafela, s. Walentego, z materiałami śledztwa w sprawie jego przynależności do Związku Walki Zbrojnej.

Protokół

(zapoznania z materiałami śledztwa)

1941 r. „14” lutego. Ja, śledczy Oddziału Śled[czego] Z[arządu] NKWD obw[odu] rówieńskiego sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Narmagambietow*, kierując się art. 200 KPK zapoznałem oskarżonego *Kornafela Jana Walentynowicza* z materiałami postępowania w jego sprawie i zapytałem, czy chce on o coś uzupełnić śledztwo, na co oskarżony *Kornafel Jan Walentynowicz* oświadczył, że z materiałami swojej sprawy śledczej zapoznał się i nie chce o nic uzupełnić śledztwa. Po tym oskarżonego poinformowano, że śledztwo w jego sprawie zostało zakończone i wszystkie materiały przekazane zostaną zgodnie z art. 204 KPK prokuratorowi.

Podpis oskarżonego

Kornafel
[podpis odręczny]

PODPIS

*Śledczy Oddziału Śledczego Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Narmagambietow
[podpis odręczny]*

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 89.*

95

1941, 14 lutego, Równe – Akt oskarżenia przeciwko Janowi Kornafelowi, s. Walentego, oskarżonemu o przynależność do Związku Walki Zbrojnej.

„ZATWIERDZAM”
Zast[ępcza] nacz[elnika]
Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego
st. lejtnant bezpieczeństwa
państ[wowego]
Masticki
[podpis maszynowy oraz odręczny]
„17” lutego 1941 r.

a-[...]-^a

[Pieczęć]*
Народный Комиссариат
Внутренних Дел УССР
Управление НКВД по
Ровенской области

b-[...]-^b

^c-Akt oskarżenia-^c

^c-Do sprawy śledczej nr 22285-^c

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem USRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych USRR Zarząd NKWD obwodu rówieńskiego.

^a -^a Adnotacja odręczna: [Sprawę] skierować do [rozpatrzenia przez] Kolegium Specjalne [przy NKWD ZSRR] [fragment nieodczytany]. Łochmaczew [podpis odręczny] 15 V [19]41.

^b -^b Adnotacja odręczna: Zgadzam się na skierowanie sprawy do [rozpatrzenia przez] Kolegium Specjalne [przy NKWD ZSRR]. Prokurator [podpis nieczytelny] 24 V [19]41 r.

^c -^c Fragment podkreślony.

KORNAFELA Jana Walentynowicza oskarżonego
o przestępstwa przewidziane w art. 54-2 i 54-11 KK
USRR

Do Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego wpłynęły materiały o tym, że mieszkaniec m[iaasta] Równe KORNAFEL Jan Walentynowicz jest członkiem polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”.

Na podstawie tych materiałów 26 września 1940 r. KORNAFEL Jan Walentynowicz został aresztowany i pociągnięty do odpowiedzialności.

W przeprowadzonym w tej sprawie śledztwie ustalono, że KORNAFEL Jan Walentynowicz od 1918 do 1921 roku służył w 44. pułku Legionów Polskich w stopniu oficera podchorążego¹. Przy b[yłym] polskim rządzie od 1925 r. do 17 września 1939 r. pracował jako naczelnik Oddziału Fin[ansowego] Kuratorium w mieś[cie] Równe.

Osk[arżony] KORNAFEL Jan Walentynowicz od lutego 1940 roku był aktywnym członkiem polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, pełnił funkcję naczelnika IV oddziału, utrzymywał kontakt z dowódcą Okręgu Wołyń danej organizacji MAJEWSKIM Tadeuszem Mieczysławowiczem, ten ostatni wielokrotnie odwiedzał mieszkanie KORNAFELA J.W., gdzie prowadził werbunek nowych członków do „Związku Walki Zbrojnej” – polskiej organizacji powstańczej (k. spr. 12, 13, 14, 47, 48, 55, 72, 75).

Do przedstawionych zarzutów oskarżony KORNAFEL Jan Walentynowicz przyznał się, oprócz tego zdemaskowany został zeznaniami oskarżonych DYNAKOWSKIEJ J.J., KASPRZYCKIEGO R.D.J. oraz MAJEWSKIEGO T.M. (k. spr. 19, 48, 51, 72).

Na podstawie wyłożonego ^cOSKARŻONY JEST:^c

KORNAFEL Jan Walentynowicz, 1893 r. urodz[enia],
urodzony w m[ieście] Grodzisko Dolne, mieszka-
niec mias[ta] Równe, z chłopów, urzędnik, piśmien-
ny, bezpartyjny, Polak, niekarany, żonaty,

^co to, że^c od lutego 1940 r. był aktywnym członkiem polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”,

tj. o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Śledztwo w sprawie oskarżonego KORNAFELA uważać za zakończone. Kierując się art. 204 KPK USRR sprawę śledczą nr 22285 KORNAFELA Jana Walentynowicza, oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR, po zatwierdzeniu prokuratora ds. specjalnych obwodu rówieńskiego przekazać do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne przy NKWD ZSRR.

^dINFORMACJA:^d

Oskarżony KORNAFEL J.W. został aresztowany 26 września 1940 r.,
znajduje się w więzieniu m[iaasta] Równe.
Dowodów rzeczowych w sprawie nie ma.

ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] *Narmagambietow*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZGADZAM SIĘ”

NACZELNIK ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] Z[ARZĄDU] NKWD

lejttnant bezpieczeństwa państ[wowego] *Łosiew*
[podpis maszynowy oraz odręczny]

Sporządzono 14 II 1941 r.

^cmias[to] Równe^c

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 90-91.*

^d -^d Wyraz podkreślony.

¹ Tak w dokumencie.

96

1941, 1 marca, Równe – Decyzja obwodowego prokuratora ds. specjalnych o przekazaniu sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

DECYZJA

1941 roku, 1 marca

W sprawie KORNAFELA Jana Walentynowicza, 1893 roku urodzenia, urodzonego we wsi Grodzisko Dolne, Polaka, piśmiennego, b/p,

252

oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR,

ustalił:

[że] z materiałów śledztwa przygotowawczego w niniejszej sprawie ustalono, że od lutego 1940 roku KORNAFEL jest aktywnym członkiem polskiej k[ontr]r[ewolucyjnej] organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, która stawiała sobie za zadanie zbrojne obalenie władzy radzieckiej i odbudowanie pol[skiego] państwa.

Na podstawie wyżej wyłożonego ZGADZAM SIĘ na przekazanie sprawy do rozpatrzenia przez K[olegium] S[pecjalne] przy NKWD ZSRR.

POM[OCNIK] PROKURATORA OBW[ODOWEGO]
DS. SPECJALNYCH

Kwitko
[podpis maszynowy oraz odręczny]

„ZATWIERDZAM”

PROKURATOR OBWODU RÓWIEŃSKIEGO

Bogatyrienko
[podpis maszynowy oraz odręczny]

*Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 92.*

1941, [przed 27 marca], Kostopol – Informacja dotycząca nieścisłości w ewidencji gruntów uprawnych należących do sektora włościńskiego rejonu kostopolskiego.

[Pieczęć]*	
УРСР	^b -[...] - ^b
Костопольський	DO
Районний	RÓWIEŃSKIEGO
Виконавчий Комітет	OBW[ODOWEGO]
Рівненської Облaсті	ODDZIAŁU ZIEM[SKIEGO]
Земельний Відділ	Zarz[ąd] Gospodarki Ziem[skiej]
^a -[...] - ^a marca 1941 r.	
nr 169	
telefon: nr 69	

NOTATKA WYJAŚNIAJĄCA

Według naszych danych na 1 VII 1940 roku w sektorze rolnym rejonu kostopolskiego *grunty uprawne* zajmowały 15.581 ha, według danych na 1 I 1941 roku (druk nr 22) – 15.045 ha. Różnica w ilości hektarów stanowi 536 ha oraz powstała z następujących przyczyn:

a) podczas sporządzania zestawienia o gruntach uprawnych na 1 VII 1940 r. nastąpiła techniczna pomyłka wynikająca z tego, że ze wsi Piasków, Pieczalówka, Hipolitówka oraz os[ady] Piłsudczyzna (byli osadnicy) stworzono trzy rady wiejskie, a mianowicie Piaskowską, Pieczalowską i Mokwińską. Do Mokwińskiej Rady Wiejskiej weszły ziemie należące do wsi Hipolitówka oraz część ziem wsi Pieczalówka i Piasków. Dla wykazania ogólnej powierzchni nowo utworzonych rad wiejskich niezbędnym było wskazać w zestawieniu wszystkie ziemie należące do tych rad

* Pieczęć z napisem w języku ukraińskim: USRR Kostopolski Rejonowy Komitet Wykonawczy Rówieńskiego Obwodu [data nieczytelna] marca 1941 r., nr 169, telefon nr 69.

^a -^a Data dzienna nieczytelna.

^b -^b Wpisano odręcznie: 27 III [19]41 r. nr 1256.

wiejskich. W ten sposób do zestawienia pomyłkowo dodano ziemie należące do byłych osadników osady Piłsudczyzna o powierzchni 415 ha;

b) dane byłego polskiego wydziału fin[ansowego] dotyczące powierzchni gruntów rolnych wsi Mała Lubaszka, na które nie ma materiałów z planami gruntów, okazały się błędne, ponieważ b[yły] polski wydział finansowy do danych tych włączył również część ziem byłego majątku Mała Lubaszka¹ o powierzchni gruntów uprawnych 121 ha.

Podczas sporządzania zestawienia na 1 VII 1940 roku wyżej wymienione ziemie b[yłych] osadników osady Piłsudczyzna oraz b[yłego] majątku Mała Lubaszka były podwójnie wniesione do zestawienia, więc powierzchnie tych ziem były dwukrotnie wliczone do bilansu gruntów naszego rejonu.

Zgodnie z powyższym 415 ha + 121 ha = 536 ha gruntów uprawnych, co stanowi różnicę ujawnioną przy porównaniu danych na 1 VII 1940 roku z danymi na 1 I 1941 roku (druk nr 22). Prosimy zdjąć z ewidencji 536 ha gruntów uprawnych jako dane niezgodne z rzeczywistością, a powierzchnię gruntów uprawnych należących do sektora włościańskiego wynoszącą 15.045 ha należy uważać za prawidłową.

KIE[ROWNIK] KOSTOPOLSKIEGO RAJZIEMODDZIAŁU²

Kopił

[podpis maszynowy oraz odręczny]

ST[ARSZY] GEODETA RZO

Zarin

[podpis maszynowy oraz odręczny]

Oryginał. Maszynopis w języku rosyjskim.

DARO, f. P-635, op. 1, spr. 57, k. 34.

¹ Tuż przed wybuchem II wojny światowej właścicielem Małej Lubaszki była Anastazja Nirod.

² Rajziemotdziel, RZO – Rejonowy Wydział Gospodarki Gruntami (ros.: Районный земельный отдел – Райземотдел, РЗО).

1941, 27 marca, Kijów – Postanowienie Oddziału Śledczego UGB NKWD USRR dotyczące przekazania sprawy Jana Kornafela, s. Walentego, do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

POSTANOWIENIE

1941 roku „27” marca. Śledczy Oddziału Śled[czego] UGB NKWD USRR sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Sid’ko, rozpatrzył sprawę śledczą nr 22285 Kornafela Jana Walentynowicza oskarżonego o popełnienie przestępstw przewidzianych w art. 54-2, 54-11 KK USRR.

Ustalił:

W śledztwie ustalono, że od lutego 1940 roku Kornafel jest aktywnym członkiem polskiej antyradzieckiej organizacji powstańczej „Związek Walki Zbrojnej”, która stawiała sobie za zadanie zbrojne obalenie władzy radzieckiej i odbudowanie polskiego państwa. Do winy się przyznał, zdemaskowany został zeznaniami świadków.

Treść aktu oskarżenia odpowiada materiałom śledztwa znajdującym się w aktach sprawy.

Postanowił:

Zgodzić się z wnioskiem Z[arządu] NKWD obwodu rówieńskiego o to, żeby sprawę dotyczącą Kornafela Jana Walentynowicza przekazać do rozpatrzenia przez Kolegium Specjalne NKWD ZSRR.

Mł[odszy] ŚLED CZY ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] UGB NKWD USRR
sierżant bezpieczeństwa państ[wowego] Sid’ko
[podpis odręczny]

„ZGADZAM SIĘ ”
P[OMOCNIK] NACZELNIKA ODDZIAŁU ŚLED[CZEGO] UGB NKWD USRR
a- _____ -a bezpieczeństwa państw[wowego]
[podpis odręczny nieczytelny]

*Oryginał. Wpisy odręczne na druku urzędowym w języku rosyjskim.
DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 93.*

a- -a Brak wpisu.

99

1941, 29 marca, Moskwa – Wypis z protokołu Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR o skazaniu Józefa Sidorowicza, s. Andrzeja, na karę 8 lat obozu pracy.

WYPIS Z PROTOKOŁU Nr 35
Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisariacie Spraw
Wewnętrznych ZSRR
z dnia „29” marca 1941 r.

SŁUCHALI	POSTANOWILI
35. Sprawę nr 22108 Z[arządu] NKGB obw[odu] rówieńskiego dotyczącą oskarżonego SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza, 1918 r. ur[odzenia], obwód rówieński, r[ejo]n dubieński, w[ieś] Milcza, Polaka, piśmiennego, b[ez]/part[yjnego].	SIDOROWICZA Józefa Andrzejowicza za działalność w antyradzieckiej organizacji powstańczej zamknąć w poprawczym obozie pracy na okres OŚMIU lat, wliczając okres od 28-go marca 1940 roku. <i>USRR 8 IV [19]41 r. nr 9/10 – 21670 Siewpieczłag¹</i>

¹ Siewpieczłag – Północno-Pieczorski Kolejowy Obóz Pracy Przymusowej NKWD (ros.: Северо-Печорский железнодорожный исправительно-трудовой лагерь НКВД – Севпечлар). Funkcjonował od 14 maja 1940 do 24 czerwca 1950. Podlegał Zarządowi Głównemu Obozów Budowy Kolei NKWD.

[Pieczęć]*

Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР

NACZ[ELNIK] SEKRETARIATU KOLEGIUM SPECJALNEGO
Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR

*Iwanow*²
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1003, k. 51.

* Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w otoku w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR.

² Władimir Iwanow (1909-1966) – funkcjonariusz radzieckiego aparatu represji. Ur. w Kozłowie guberni tambowskiej. W 1926 wstąpił do Komsomołu. Ukończył studia w Leningradzie, a następnie rozpoczął pracę w Moskwie w zawodzie inżyniera. W 1938 został funkcjonariuszem NKWD. W latach 1938-1939 był śledczym w Wydziale 2. Głównego Zarządu Bezpieczeństwa Państwowego NKWD. Od 1939 szef Sekretariatu Kolegium Specjalnego Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych. Podobną funkcję sprawował przy Ministerstwie Bezpieczeństwa Państwowego. Na emeryturze od 1953. Zmarł w 1966. Zob. *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. II, s. 258.

100

1941, 31 maja, Moskwa – Wypis z protokołu Kolegium Specjalnego przy NKWD ZSRR o skazaniu Jana Kornafela, s. Walentego, na karę 8 lat obozu pracy.

WYPIS Z PROTOKOŁU nr 56
Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisariacie Spraw
Wewnętrznych ZSRR
z dnia „31” maja 1941 r.

SŁUCHALI	POSTANOWILI
174. Sprawę nr 22285/ Z[arządu] NKGB obw[odu] rówieńskiego dotyczącą oskarżon[ego] KORNAFELA Jana Walentynowicza, 1893 r. ur[odzenia], urodzonego w m. Grodzisko Dolne, z chłopów, Polaka, ob. ZSRR, bez określonego zajęcia.	KORNAFELA Jana Walentynowicza za działalność w antyradzieckiej organizacji powstańczej zamknąć w poprawczym obozie pracy na okres OŚMIU lat, wliczając okres od 26 września 1940 roku. <i>USSR – Siewwostłag¹ nr 9/10 - 46/132 14 VI [19] 41 r.</i>

[Pieczęć]**

Народный Комиссариат Внутренних Дел СССР

Odpow[iedzialny] sekretarz Kolegium Specjalnego [Władimir] Iwanow
[podpis odręczny]

Oryginał. Wpisy maszyną do pisania na druku urzędowym w języku rosyjskim.

DARO, f. P-2771, op. 2, spr. 1024, k. 94.

* Dodatkowe symbole literowe występujące w dokumencie oraz w sygnaturach podstawy źródłowej, w języku rosyjskim, pozostawiamy tak jak w oryginale. Są to bowiem symbole pozwalające zidentyfikować określony dokument lub numer sprawy.

** Pieczęć okrągła w kolorze czerwonym z godłem ZSRR w środku i napisem w języku rosyjskim, w przekładzie: Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR.

¹ Siewwostłag – Północno-Wschodni Obóz Pracy Przymusowej NKWD (ros.: Северо-Восточный исправительно-трудовой лагерь – Севвостлаг). Jednostka strukturalna systemu obozowego OGPU-NKWD ZSRR, powstała w 1932 w systemie trustu państwowego Dalstroj, który zajmował się budownictwem drogowym i przemysłowym w rejonie Górnej Kołomy.

НКВД — УССР
Управление НКВД по Ровенской Области

Сект. ...
 при НКВД ССР
 № 17.000000 ж.к.

ОТДЕЛ

910895

УЧТЕНО в 1962 году

След. Дело № 2209

910895

РЕВИЗИЯ
 7.10.1940

обвинению *Андрушко В.И.*

по сий.сй. 54-2, 54-1
УССР

20285

581059
7/IX-407
Лит 9382

Начато *18 июля 1940*

Окончено *18 июля 1940*

1-й Отдел для ...
 зарегистрирован

Materiały oskarżenia Włodzimierza Andruszki
 Kopia w zbiorach PWIN

LISTY DO INSTYTUTU

ANEKS 1

Potomkowie dawnych mieszkańców Wołynia w publikowanych przez nas dokumentach często znajdują informacje o swych bliskich. Tak też było w przypadku Heleny Bańkowskiej, której akta procesu i wyrok skazujący na 5 lat łagrów opublikowaliśmy w pierwszym tomie zbioru *Wołyń za „pierwszych Sowietów”*¹. W 2019 r. napisał do nas jej kuzyn ze strony matki Bogusław Margielewski. Następnie odwiedził on Instytut, przywożąc cenne materiały dotyczące swej kuzynki, m.in. napisane przez nią po II wojnie światowej wspomnienia. Dzięki takim kontaktom staramy się rekonstruować wojenne i powojenne losy osób represjonowanych przez Sowietów na zajętych Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej.

W niniejszym aneksie, przybliżamy sylwetkę wspomnianej Heleny Bańkowskiej. Jej życie związane było z służbą na rzecz obronności kraju. W okresie dwudziestolecia międzywojennego służyła w Legionie Kobiet Wojska Polskiego, a w okresie II wojny światowej walczyła w Armii Polskiej na Bliższym Wschodzie i we Włoszech. Po wojnie powróciła do Polski i zamieszkała na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Jej wspomnienia dotyczące służby w armii gen. Władysława Andersa drukujemy poniżej². Autorka pisząc je w czasach PRL-u ukrywała wiele faktów ze swojego życia, obawiając się represji ze strony ówczesnej władzy. Przemilczała zwłaszcza swą współpracę z antysowieckim wywiadem w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

W oparciu o niniejsze wspomnienia, zebrane przez nas dokumenty archiwalne oraz informacje kuzyna Heleny Bańkowskiej w *Aneksie 2* publikujemy jej biogram.

Redakcja

¹ *Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego. Zbiór dokumentów*, t. I: *Lata 1939-1941*, red. S. Stępień, Przemyśl 2019, dok. 21, 89, 101.

² Por. H. Bańkowska, *Zachować we wdzięcznej pamięci. Długa droga do ojczyzny*, oprac. M. Szulc, „Gazeta Prabucka” kwiecień 2017, s. 1, 4-5. Wspomnienia te ukazały się także w opracowaniu Stefana Butryna i zostały w 2003 zamieszczone na stronie internetowej <https://www.naleczow.com.pl/wiadomosci/ludzie/314-moje-przezycia-na-obczyznie.html> [dostęp listopad 2021].

Moje przeżycia na obczyźnie

Urodziłam się w Dąbrowicy na Wołyniu i tam mieszkałam do zajęcia przez Sowieców naszych terenów. Zostałam aresztowana przez władze sowieckie 5 stycznia 1940 r. jako podejrzana politycznie i osadzona w więzieniu w Równem. Przez dwa miesiące siedziałam w pojedynczej celi i co noc byłam wzywana na przesłuchania. Po dwóch miesiącach przewieziono mnie do Lwowa – więzienie „Brygidki”. Nie wiem dlaczego przewożono mnie z więzienia do więzienia – do Dubna, Kijowa, Starobielska, w końcu Charkowa, skąd w czerwcu tegoż roku wywieziona zostałam do Gorkowskiej obłasti na przymusowe roboty w łagrach, gdzie przebywałam do 17 IX 1941 r.

Na skutek układu Sikorski-Stalin³, Sowieci zaczęli wypuszczać Polaków z więzień i łagrów, aby tworzyć Polską Armię, na czele której stanął wypuszczony z więzienia generał [Władysław] Anders, mianowany przez [Władysława] Sikorskiego. Armia Polska formowała się w Kujbyszewie, Dołgowoju⁴ i w Buzułuku, gdzie mieściło się dowództwo Polskiej Armii w ZSRR.

Po wypuszczeniu na wolność, przybyłam do Buzułuka, bo tylko tam tworzyła się Pomocnicza Służba Wojskowa Kobiet (PSWK). Dowódcą była Piechowska Władysława ze Lwowa. Polacy tak ochotniczo i masowo wstępowali do Wojska Polskiego, że w początkach 1942 r. były już nie pułki a dywizje. Piątego stycznia 1942 r. była komisja poborowa kobiet - ochotniczek. Niezdolnych do wojska odsyłano do obozu cywilnego, który mieścił się czasowo w Buzułuku. Na komisji zostałam przyjęta do wojska i przydzielono mnie do Baonu Wyszkolieniowego, a że przeszkolenie wojskowe miałam z lat 1918-1921 (służyłam ochotniczo w Wojsku Polskim), to pełniłam funkcję dowódcy plutonu wartowniczego.

W początkach lutego 1942 r., przyjechał Generał Sikorski z Londynu do Moskwy i w towarzystwie czterech dygnitarzy rosyjskich, przybył do Buzułuka na inspekcję II Korpusu. Było wzruszenie i radość, gdy ujrzeliśmy godło państwa polskiego na gmachu, gdzie mieścił się sztab i na dalekiej obczyźnie usłyszeliśmy polski hymn narodowy. Kiedy na akademii wchodził gen. Sikorski, ze łzami w oczach i z wdzięcznością patrzyliśmy na Niego, jak na naszego wybawiciela z niewoli. Jakie były przemówienia

³ Chodzi o układ Sikorski – Majski zawarty 30 lipca 1941 r. pomiędzy Polską a ZSRR.

⁴ Prawdopodobnie chodzi o Dołgowo (ros. Долгово).

i powitania gen. Andersa i gen. Sikorskiego, tego nie pamiętam, tylko końcowe słowa generała Sikorskiego, że już jutrzeńka świta nad Polską i może nie wszyscy, ale dojdziemy do wolnej ojczyzny.

W parę tygodni po wyjeździe Sikorskiego, nadszedł rozkaz wyjazdu do Krasnowodska. Po dwóch dniach, załadowali nas na statek i odpłynęliśmy Morzem Kaspijskim do Iranu. Drugiego dnia byliśmy już w porcie w Pahlawi niedaleko Teheranu. W porcie staliśmy kilka godzin dlatego, że nasze bagaże, a w nich: umundurowanie, koce, obuwie i inne rzeczy, zostały oblane jakimś płynem i spalone przez Anglików. Pomimo tego, że to umundurowanie nadeszło z Anglii, przed samym naszym wyjazdem z Buzułuka. Nawet nie wszystko zdążyliśmy rozpakować. Żal było patrzeć, że takie nowe i kosztowne mundury i cały ekwipunek się pali.

Naszej jednostki, był to chyba „trzeci rzut”, w ilości około tysiąca mężczyzn i pięciuset ochotniczek, od razu nie wpuścili do Teheranu. Przedtem kazali iść do łaźni. Tam Angielki dezynfekowały ochotniczkom włosy. A to ubranie, które miałyśmy na sobie również spalono.

Zaraz po tym dostałyśmy po dwie zmiany bielizny i umundurowanie, również angielskie. Później rozmieścili nas w jakichś koszarach w Teheranie i przez kilka dni był wypoczynek. W międzyczasie przyjechała żona ambasadora, czy konsula angielskiego, by zobaczyć polskie ochotniczki.

Żołnierki plutonu wartowniczego WP. Teheran 2 maja 1942 r.

Za nią przyjechał ciężarowy samochód z winogronami i pomarańczami. Dwóch żołnierzy angielskich znosiło koszami te owoce na stoły. Angielka coś mówiła do nas, ale to „bractwo”, tak pochłonięte było tymi winogronami, że nie zwracało sobie uwagi na jej, zresztą, angielską mowę. Ale nasza porucznik, jako tłumaczka wszystko nam powtarzała.

Po kilkudniowym odpoczynku, zaczęły się normalne ćwiczenia i kursy kierowców samochodowych. Poprzednie jednostki męskie i żeńskie, które przybyły przed nami, po przeszkoleniu rozjechały się do Tobruka, Port-Saidu, a nawet już do Włoch.

My jako późniejszy transport z Rosji, musieliśmy skończyć przeszkolenie i w początku maja 1942 r., składałyśmy przysięgę wojskową. Na początku sierpnia nasz oddział ochotniczek wyjechał do Palestyny, a że podróż odbywała się samochodami, więc w Iraku, niedaleko Bagdadu miałyśmy kilkudniowy postój. Upał w tym czasie był niesamowity, do +50°C. Jezioro Efrat w tej habbanji było tak gorące, że niemożliwe było kąpać się. Co kilka dni burza piaskowa – chamsin, tak wieje, że na dwa metry przed sobą nie widać człowieka. Od godziny 10-tej rano do 17-tej nie wolno nam było wychodzić z namiotów, gdyż były wypadki porażenia słonecznego. W końcu sierpnia wyjechałyśmy do Palestyny – miasto Rechowot. Tam było dobrze, klimat łagodniejszy niż w Iraku, pomarańcze i cytryny gniły, gdyż nie było żadnego zbytu. Po paru tygodniach nadeszła wiadomość o inspekcji generała Sikorskiego. Podekscytowanie u nas i w obozie angielskim (u Anglików był przymusowy pobór kobiet do wojska). Defilada, którą odbierał gen. Sikorski w towarzystwie brata króla angielskiego i innych oficerów angielskich i polskich, wypadła dla nas bardzo korzystnie. Natomiast Angielki nie umiały maszerować, a niektóre miały nawet rozpięte guziki przy mundurach, co w wojsku jest niedopuszczalne.

Po tych uroczystościach, powróciłyśmy do codziennych zajęć – szkolenia świeżo przybyłych żołnierzy z Rosji, których odsyłano do Włoch. W 1943 r., zostałam wytypowana wraz z trzydziestoma innymi ochotniczkami na kurs instruktorski do oddziału ochotniczek angielskich w Sarafandzie w Palestynie. Po ukończeniu kursu we wrześniu tegoż roku, przydzielona zostałam do 13 Sądu Polowego m.p. w Jerozolimie, jako profoska, ponieważ w więzieniu wśród mężczyzn była jedna kobieta, nad którą miałam dozór. W końcu 1943 r., zostałam zweryfikowana do stopnia plutonowego i z jednostką ochotniczek wyjechałam do Egiptu – miasto Ismailia. Po krótkim postoju załadowano nas na okręt i po trzech dniach byliśmy już we Włoszech. Okręt odpłynął z portu w Port-Saidzie, a przybył do Taranto. Następnego dnia po przybyciu, zostałam przydzielona do 1 Kompanii Przejściowej PSWK i pełniłam funkcję szefa kompanii. Prawie cały II Korpus był już skoncentrowany pod Monte Cassino.

Kobieci pluton wartowniczy WP.

W górnym rzędzie, druga od lewej Helena Bańkowska. Teheran 1942 r.

Po zakończeniu wojny i rozgromieniu armii Hitlera, pożerała mnie już tęsknota za domem i ojczyzną. Chciałam już być w wolnej Polsce i zgłosiłam swój wyjazd do kraju. Prośba moja nie została uwzględniona, ponieważ musiałam pozostać z oddziałem likwidacyjnym, gdyż wojsko polskie wyjeżdżało z Włoch. Dopiero ostatnim „rzutem”, w początku roku 1946 wyjechałam z Neapolu do Liverpoolu w Anglii. Okręt włókł się przez sześć dni, gdyż morze było zaminowane. Z Liverpoolu przywieźli nas do Szkocji, Hereford. Tam zaczęło się beznadziejne życie Polaków. Racja żywnościowa zmniejszona o połowę. Anglicy, a przeważnie Szkoci wrogo nastawieni do Polaków, dlaczego przyjechali tu z Włoch? Potrzebni byli tylko wtedy, jak dywizjony polskie biły się i broniły Londynu, polska krew lała się pod Monte Cassino. Polacy, widząc tę przykrą sytuację, zaczęli wyjeżdżać. Większość do Polski, niektórzy, co mieli rodziny za granicą, wyjeżdżali do Kanady, Argentyny. Moja koleżanka i serdeczna przyjaciółka zarazem, namawiała mnie, żebym wyjechała z nią do Argentyny, bo tam miała siostrę. Ale ja, tak byłam stęskniona za krajem, że żadna siła nie mogła mnie powstrzymać i ponowiłam starania o wyjazd. W końcu otrzymałam zezwolenie i od 12 X 1946 r. jestem w Polsce.

HELENA BAŃKOWSKA.
Historia życia niezwyklej kobiety

Helena Bańkowska urodziła się 22 maja 1899 r. we wsi Jasieniec, w powiecie rówieńskim, gminie Dąbrowica, na terenie Wołynia¹. Jej rodzina pracowała na roli, zaś ojciec Antoni Bańkowski w wolnym czasie zajmował się stolarką. Miała kilkoro rodzeństwa: brata Henryka, oraz siostry Zofię i Marylę. W młodości pracowała jako gospodyni u księdza Jana Żmijewskiego (1879-1970) w parafii Dąbrowica na Wołyniu². W 1919 r. dzięki jego pomocy, przyjechała do Lublina w celu poszukiwania pracy. Tam podjęła starania o wstąpienie do Legionu Kobiet Wojska Polskiego, do którego zadań należało: służba patrolowa na ulicach miast, ochrona stacji kolejowych oraz magazynów amunicji, a także dyżury na posterunkach policyjnych. Wy-

Siostry Zofia i Helena Bańkowskie.
 Sarny 25 sierpnia 1918 r.

¹ Jasieniec (ukr. Ясинець) – obecnie wieś na Ukrainie w obwodzie rówieńskim, rejonie dąbrowickim.

² T. Samsoniuk, *Ocalić od zapomnienia: Helena Bańkowska*, „Monitor Wołyński” 24 XII 2014, [w:] <https://monitor-press.com/pl/2-pol/artyku-y/3164-ocaleni-od-zapomnienia-helena-ba%C5%84kowska.html> [dostęp z dnia 1 IX 2021]. Por. też <https://www.naleczow.com.pl/wiadomosci/ludzie/314-moje-przezycia-na-obczyznie.html> [dostęp z dnia 1 IX 2021].

magane do służby w tej formacji przeszkolenie Bańkowska odbyła w centrum szkoleniowym w Warszawie³. Następnie rozpoczęła służbę patrolową na ulicach Lublina. Po trzech miesiącach służby wyjechała na urlop do Dąbrowicy na Wołyniu. W miejscowości tej stacjonował wówczas 10. Pułk Piechoty 4. Dywizji Strzelców i Żandarmerii Wojska Polskiego. Tam otrzymała propozycję pracy w wywiadzie⁴.

Po wyrażeniu zgody złożyła wnioski o przeniesienie. Na początku do jej nowych obowiązków należało: poszukiwanie osób posiadających nielegalną broń, pędzących bimber oraz wyszukiwanie przedsiębiorców, którzy zrezygnowali z nowo wprowadzonej waluty polskiej⁵. Następnie w 1920 r. otrzymała polecenie wyjazdu na stacje kolejowe w Olewsku oraz Białokorowiczach. Miała tam określić skład ilościowy jednostek Armii Czerwonej⁶.

Zadania tego nie wykonała, ponieważ na skutek zagrożenia ze strony I Armii Konnej Siemiona Budionnego, 5 czerwca 1920 r. została ewakuowana (wraz z innymi polskimi oddziałami) do Lublina, a następnie Warszawy. Oficjalnie podjęła wówczas pracę w jednym z warszawskich szpitali wojskowych. Jednak w trakcie wojny polsko-bolszewickiej w latach 1920-1921 wielokrotnie prowadziła działania wywiadowcze „na tyłach Armii Czerwonej”. W latach 1922-1923 została odznaczona kolejno krzyżem i medalem „Polska Swojemu Obrońcy”⁷.

Helena Bańkowska w Legionie Kobiectm
Wojska Polskiego. 1920 r.

³ Zob. H. Bańkowska, *Zachować we wdzięcznej pamięci. Długa droga do ojczyzny*, oprac. M. Szulc, „Gazeta Prabucka” kwiecień 2017, s. 1.

⁴ <https://monitor-press.com/pl/2-pol/artyku-y/3164-ocaleni-od-zapomnienia-helena-ba%C5%84kowska.html> [dostęp z dnia 1 IX 2021].

⁵ Ibidem.

⁶ H. Bańkowska, *Zachować we wdzięcznej pamięci. Długa droga do ojczyzny*, s. 4.

⁷ Ibidem, s. 4.

Helena Bańkowska z grupą żołnierzy i policjantów w Dąbrowicy. 20 V 1926 r.

Po zakończeniu działań zbrojnych, przeszła do rezerwy i zamieszkała na stałe w Dąbrowicy. Prowadziła tam własne kino oraz opiekowała się swoim schorowanym wówczas 90-letnim ojcem. W kinie zatrudniała 3 pracowników i przynosiło jej ono dochód ok. 5 tys. złotych rocznie.

Po wybuchu II wojny światowej, na mocy tajnego układu Ribbentrop-Mołotow, 17 września 1939 r. na tereny Wołynia wkroczyły wojska radzieckie. 5 stycznia 1940 r. Helena Bańkowska została aresztowana w Żytomierzu przez NKWD jako osoba podejrzana politycznie, której zarzucano działalność antyradziecką. Już w trakcie wstępnych przesłuchań 11 stycznia 1940 r. przyznała się do działalności w latach 1919-1921 w Legionie Kobiet oraz w służbie wywiadowczej⁸. Na tej podstawie sporządzono przeciwko niej akt oskarżenia. Następnie została osadzona w więzieniu w Równem. Przez dwa miesiące siedziała w pojedynczej celi i co noc była wzywana na śledztwo. Po dwóch miesiącach przewieziono ją do więzienia „Brygidki” we Lwowie. Później, o czym sama informowała w swoich wspomnieniach, była przewożona z więzienia do więzienia: Dubno, Kijów, Starobielsk, w końcu Charków. Na podstawie zachowanych akt jej sprawy karnej można stwierdzić, iż NKWD nie

⁸ Akta sprawy Heleny Bańkowskiej zob. Державний архів Рівненської області (dalej: ДАРО), ф. Р-2771, оп. 2, spr. 413. Zostały opublikowane w *Wołyń za „pierwszych Sowietów”...*, t. I, s. 94-96, 240-242, 294-295.

Helena Bańkowska (z lewej) z koleżanką w Armii gen. W. Andersa

uzyskało wówczas żadnych dowodów na działalność oskarżonej przeciwko ZSRR w latach 1939-1940. Pomimo to, podobnie jak większość ówczesnych ofiar represji władz sowieckich, była sądzona jako Polka za swoją działalność zawodową (w tym wywiadowczą) w okresie początków II Rzeczypospolitej. Był to typowy przykład ówczesnej „sprawiedliwości sowieckiej”. 7 czerwca 1941 r. w trakcie posiedzenia Kolegium Specjalnego przy Ludowym Komisarzu Spraw Wewnętrznych ZSRR została uznana za winną „walki przeciwko ruchowi rewolucyjnemu na tajnym stanowisku” i skazana na 5 lat zesłania do Kraju Krasnojarskiego⁹. W czerwcu 1940 r. została wywieziona do obwodu gorkowskiego. Natomiast zgodnie z istniejącymi aktami sprawy, karę swą odbywała m.in. w Siewwostłagu – Północno-Wschodnim Poprawczym Obozie Pracy. Oficjalnie w łagrach przebywała do 17 września [19]41 r.

Na skutek układu Sikorski – Majski zawartego 30 lipca 1941 r. między rządem Polski a ZSRR, Sowieci zaczęli wypuszczać z łagrów obywateli polskich i wyrazili zgodę na tworzenie Polskich Sił Zbrojnych pod dowództwem gen. Władysława Andersa. Dowództwo nowo powstającej Polskiej Armii w ZSRR mieściło się w Buzułuku nad rzeką Samarą.

Po odzyskaniu wolności H. Bańkowska przybyła do Buzułuku, gdzie powstawała Pomocnicza Służba Wojskowa Kobiet (dowódca Władysława

⁹ Ibidem, s. 294-295.

Piechowska). 5 stycznia 1942 r. stanęła przed komisją poborową. Została przydzielona do Baonu Wyszukoleniowego i otrzymała funkcję dowódcy plutonu wartowniczego. W lutym 1942 r. uczestniczyła w inspekcji 2. Korpusu, którą przeprowadził w Buzułuku gen. Władysław Sikorski. W parę tygodni po jego wyjeździe wyjechała przez Iran do Teheranu. Tam w maju 1942 r. złożyła przysięgę wojskową, a na początku sierpnia jej oddział wyjechał do Palestyny. Do jej codziennych zajęć należało tam szkolenie przybyłych z ZSRR żołnierzy, których później odsyłano do Włoch. W 1943 r. została tymczasowo przydzielona do 13. Sądu Polowego m.p. w Jerozolimie jako profoska. W tym samym roku awansowała do stopnia plutonowego. Później wyjechała do Egiptu, a następnie do Włoch. Została szefem 1. Kompanii Przejściowej Pomocniczej Służby Wojskowej Kobiet. Uczestniczyła w walkach pod Monte Cassino w roku 1944. W 1946 r. wyjechała do Wielkiej Brytanii, do Liverpoolu, skąd jej oddział został po pewnym czasie przeniesiony do Hereford. 12 października 1946 r. wróciła do Polski.

Helena Bańkowska jako pensjonariuszka Państwowego Domu Rencistów w Nałęczowie

Po przybyciu do Polski mieszkała przez kilka lat u swojej rodziny w miejscowości Rodowo. Była ciotką ze strony matki sołtysa Rodowa Bogusława Margielewskiego. Pod koniec życia zamieszkała w Państwowym Domu Rencistów w Nałęczowie, urządzonym w zabytkowym budynku, zwanym „Willa Tolin”¹⁰. Zmarła tam 3 kwietnia 1971 r. na zawał serca. Została pochowana na cmentarzu w Nałęczowie.

9 sierpnia 1989 r. została pośmiertnie zrehabilitowana oraz oficjalnie uznana za ofiarę represji sowieckich.

BOGUMIŁA KOWAL

¹⁰ Obecnie w tym budynku znajduje się Zakład Opiekuńczo-Lecznicy dla Psychicznie i Nerwowo Chorych. Jest to filia powstałego 13 VIII 1998 Samodzielnego Publicznego Psychiatrycznego Zakładu Opiekuńczo-Lecznicy w Celejowie.

WYKAZ LITERATURY

Wydawnictwa o charakterze informacyjno-historycznym

- Czy wiesz kto to jest?*, red. Stanisław Łoza, Warszawa 1938;
Довідник з історії України (А-Я), ред. Ігор Підкова, Роман Шуст, Київ 2001;
Енциклопедія історії України, ред. кол. Валерій Смолій та ін., т. 1-10, Київ 2003-2014;
Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej, red. Jacek M. Majchrowski, t. I, Warszawa 1994;
Kto есть кто в истории СССР. 1924–1953, ред. Константин Залеский, Москва 2009;
Leksykon. Kto jest kim w Rosji po 1917 roku, red. Grzegorz Przebinda, Józef Smaga, Kraków 2000;
Петров Никита, Скоркин Константин, *Кто руководил НКВД 1934–1941. Справочник*, Москва 1999;
Петров Никита, *Кто руководил органами госбезопасности 1941–1954. Справочник*, Москва 2010;
Українська Радянська Енциклопедія, голов. ред. Микола Бажан, т. 1-20, Київ 1959-1977.

Dokumenty i materiały drukowane

- Agresja Sowiecka na Polskę w świetle dokumentów 17 września 1939*, t. 2: *Działania wojsk Frontu Ukraińskiego*, oprac. Czesław Grzelak, Stanisław Jaczyński, Eugeniusz Kozłowski, Warszawa 1996;
Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich, t. VII, oprac. Euzebiusz Basiński i in., Warszawa 1973;
Государственная власть СССР. Высшие органы власти и управления и их руководители 1923–1991 гг. Историко-биографический справочник, сост. Владимир Ивкин, Москва 1999;
Księga adresowa Polski (wraz z w. m. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosł i rolnictwa 1930, Warszawa 1930;
Mały rocznik statystyczny 1931, Warszawa 1931;
НКВД-МВД СССР в борьбе с бандитизмом и вооруженным националистическим подпольем на Западной Украине, в Западной

- Белоруссии и Прибалтике (1939–1956)*, сост. Н. Владимирцев, Александр Кокурин, Москва 2008;
- Органы государственной безопасности СССР в Великой Отечественной войне*. Сб. док. т. 1: Кн. I. Накануне. Ноябрь 1938 г. – декабрь 1940 г., сост. Владимир Ямпольский, Москва 1995;
- Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГДА СБ України*, ред. Василь Даниленко, Сергій Кокін, Київ 2009;
- Sadowski Ludwik, *Oddział II Sztabu Głównego. Rezultaty pracy pokojowej i udział w przygotowaniu do wojny*, Łódź 2014;
- Samsoniuk Tetiana, *Jeńcy września 1939*, Łuck 2016;
- Stępień Stanisław, *Losy ludności Wołynia i Galicji Wschodniej w czasie „pierwszych Sowietów”*, [w:] *Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego*, t. I: *Lata 1939–1941*, red. Stanisław Stępień, Przemyśl 2019, s. 7-22;
- Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego. Zbiór dokumentów*, t. II: *Lata 1939–1941*, red. S. Stępień, Przemyśl 2020;
- „W czterdziestym nas matko na Sybir zesłali...” Polska a Rosja 1939–1942*, oprac. Jan Tomasz Gross, Irena Grudzińska-Gross, Londyn 1983;
- Wołyń i Galicja „za drugiego Sowietą”*, oprac. Łukasz Adamski, Grzegorz Hryciuk, Warszawa 2019;
- „Волинь радянська (1939–1965). Збірник документів і матеріалів”*, відп. ред. Н.Л. Алексеєва, ч. 3, Львів 1971;
- Woźniak Rafał, *Przemyśl w latach II wojny światowej w relacji kronikarza klasztoru Franciszkanów-Reformatów*, oprac. Stanisław Stępień, Przemyśl 1998;
- Zbrodnia katyńska w świetle dokumentów*, przedm. Władysław Anders, Londyn 1982.

Opracowania

- Baran Wołodymyr, Buczyło Maria, *Przekształcenia ekonomiczne na Zachodniej Ukrainie w latach 1939–1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2012, nr 11/1, s. 477-494;
- Baran Wołodymyr, *Technologia represji politycznych NKWD w latach 1939–1941*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2014, nr 1, s. 267-292;
- Baran Wołodymyr, *Zachodnia Ukraina – początek sowietyzacji (wrzesień–grudzień 1939): spojrzenie historyka ukraińskiego*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2011, nr 10/2, s. 383-410;

- Баран Володимир, Токарський Василь, *Діяльність оgranів НКВС на Волині і в Східній Галичині: вересень-грудень 1939 року*, „Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність” 2017, t. 29, s. 175-183;
- Баран Володимир, Токарський Василь, *Україна: західні землі: 1939–1941 рр.*, Львів 2009 (autorzy umieścili w publikacji także dokumenty archiwalne);
- Баран Володимир, Токарський Василь, *„Зачистка”: політичні репресії в західних областях України у 1939–1941 рр.*, Львів 2014;
- Bonusiak Włodzimierz, *Małopolska Wschodnia i Wołyń w czasie II wojny światowej*, Rzeszów 2022;
- Боротьба за державність України (1917–1993 рр.)*, Львів 1994;
- Brzoza Czesław, *Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej (1918–1945)*, t. 9, Kraków 2003;
- Ciesielski Stanisław, Materski Wojciech, Paczkowski Andrzej, *Represje sowieckie wobec Polaków i obywateli Polskich*, Warszawa 2000;
- Czerniakiewicz Jan, *Stalinowska depolonizacja Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej*, „Studia i Materiały CBW” 1992, z. 33;
- Довбня Ольга, *Депортації населення Західної України (1939–1953 рр.): новітня вітчизняна історіографія*, „Схід. Історичні науки” 2018, nr 2 (154);
- Другая война 1939–1945*, ред. Ю. Афанасьев, Москва 1996;
- Dzwonkowski Roman, *Losy duchowieństwa katolickiego w ZSRR 1917–1939. Martyrologium*, Lublin 1998;
- Głowacki Albin, *Sowieci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej 1939–1941*, Łódź 1997;
- Gnatowski Michał, *Bataliony Śmierci Strzelców Kresowych. Wstępny zarys powstania i działalności polskiej organizacji podziemnej działającej w regionach białostockim i łomżyńskim w latach 1939–1941 w świetle radzieckich źródeł*, „Studia Łomżyńskie” 2015, t. 25, s. 7-30;
- Горланов О., Рогинский А., *Об арестах в западных областях Белоруссии и Украины в 1939–1944 гг.*, [w:] *Репрессии против поляков и польских граждан*, ред. Александр Гурьянов, Москва 1997;
- Grzelak Czesław, *Kresy w czerwieni. Agresja Związku Sowieckiego na Polskę w 1939 roku*, Warszawa 1998;
- Grzelak Czesław, *Szack – Wytyczno 1939. Korpus Ochrony Pogranicza na Kresach Wschodnich 1939. Nóż w plecy walczącej Polski*, Warszawa 2013;
- Gurianow Aleksander, *Cztery deportacje 1940–41*, „Karta” 1994, nr 12, s. 114-136;

- Hryciuk Grzegorz, *Patria in exsilio? Masowe deportacje radzieckie do Kazachstanu w latach 30.-50. XX wieku*, [w:] *Polacy w Kazachstanie. Historia i współczesność*, red. Stanisław Ciesielski, Antoni Kuczyński, Wrocław 1996;
- Hryciuk Grzegorz, *Polacy we Lwowie 1939–1944. Życie codzienne*, Warszawa 2000;
- Hryciuk Grzegorz, *Przemiany narodowościowe i ludnościowe w Galicji Wschodniej i na Wołyniu w latach 1931–1948*, Toruń 2005;
- Історія Волині: З найдавніших часів до наших днів*, ред. Олексій Михайлюк, Іван Кичій, Микола Півницький та ін., Львів 1988;
- Jabłonowski Marek, Stawecki Piotr, *Następca Komendanta – Edward Śmigły-Rydz. Materiały do biografii*, Pułtusk-Warszawa 2013;
- Jasiewicz Krzysztof, *Zagłada polskich Kresów: ziemiaństwo polskie na Kresach Północno-Wschodnich Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką 1939–1941. Studium z dziejów zagłady dawnego narodu politycznego*, Warszawa 1997;
- Jeżewski Leopold, *Dzieje sprawy Katynia*, Wrocław 1981;
- Кобринович І., *Організація та діяльність репресивно-каральної системи більшовизму на Волині у 1939–1941 рр.*, „Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»” 2008, nr 612;
- Kołakowski Piotr, *NKWD i GRU na ziemiach polskich 1939–1945*, Warszawa 2002;
- Кондратюк К., Кондратюк С., *Репресії органів НКВС проти населення західних областей України (1939–1941)*, „Наукові зошити історичного факультету Львівського університету ім. І. Франка” 2000, вип. 3;
- Kornat Marek, *Polska 1939 roku wobec paktu Ribbentrop-Mołotow. Problem zbliżenia niemiecko-sowieckiego w polityce zagranicznej II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2002;
- Ковалюк Вадим, *Західна Україна на початку другої світової війни*, „Український Історичний Журнал” 1991, nr 9, s. 30-41;
- Kresy Południowo-Wschodnie Rzeczypospolitej pod okupacją sowiecką 1939–1941*, red. Piotr Chmielowiec, Irena Kozimala, Rzeszów 2014;
- Кучерепа Микола, *Суспільні трансформації на Волині у 1939–1941 рр.*, [w:] *Волинь і волиняни у Другій світовій війні: збірник наукових праць*, упоряд. Микола Кучерепа, Луцьк 2012;
- Кучерепа Микола, Вісин Валентин, *Волинь: 1939–1941 рр.*, Луцьк 2005;

- Lebiediewa Natalija, *Inwazja Armii Czerwonej, IV rozbiór Polski*, [w:] *Białe plamy – Czarne plamy. Sprawy trudne w relacjach polsko-rosyjskich (1918–2008)*, red. Adam Daniel Rotfeld, Anatolij Torkunow, Warszawa 2010;
- Литвин Микола, Луцький Олександр, Науменко Кім, 1939. *Західні землі України*, Львів 1999;
- Majus Krzysztof Dawid, *Wielkie Oczy. Studia z dziejów wieloetnicznego galicyjskiego miasteczka*, Przemyśl 2013;
- Materski Wojciech, *Katyń – motywy i przebieg zbrodni (pytania, wątpliwości)*, „Zeszyty Katyńskie” 2000, nr 12;
- Мędrzecki Włodzimierz, *Województwo wołyńskie: 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych*, Warszawa 1988;
- Musiał Bogdan, *Rozstrzelać elementy kontrrewolucyjne! Brutalizacja wojny niemiecko-sowieckiej latem 1941 roku*, Warszawa 2001;
- Пхиденко Ігор, *Похід Червоної армії в Західну Україну у вересні 1939 року*, [w:] *Волинь і волиняни у Другій світовій війні. Збірник наукових праць*, упоряд. Микола Кучерепа, Луцьк 2012;
- Pietrow Nikita, *Cień Sierowa*, „Karta” 1992, nr 9;
- Петров Никита, *Первый председатель КГБ Иван Серов*, Москва 2005;
- Pietrow Nikita, *Stalinowski kat Polski Iwan Sierow*, Warszawa 2013;
- Polska pod okupacją 1939–1945*, t. 1, Warszawa 2015;
- Руккас Андрій, *Бойові дії радянських військ у вересні 1939 р.*, [w:] *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси*, кн. 1, гол. ред. Валерій Смолій, Київ 2010;
- Руккас Андрій, *Початок Другої світової війни. Бойові дії на німецько-радянському фронті*, [w:] *Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття. Історичні нариси*, кн. 1, гол. ред. Валерій Смолій, Київ 2010;
- Самсонюк Тетяна, *Діяльність карально-репресивних органів СРСР у Західній Україні в 1939–1941 рр.: аспект суб'єктивізму джерельної бази*, [w:] *Архівна і документальна спадщина Полтавщини: минуле, сучасне, перспективи (1903–2003): матеріали наукових конференцій*, ред. кол. Ігор Симоненко, Олександр Супруненко, Полтава 2003;
- Самсонюк Тетяна, *Діяльність карально-репресивних органів у Західній Україні 1939–1941 рр.: радянська та пострадянська історіографія*, [w:] *Історія очима молодих дослідників*, т. 3, Рівне 2008;
- Самсонюк Тетяна, *Діяльність польських підпільних організацій у м. Дубно (1939–1941 рр.)*, „Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету” 2014, nr 39;

- Самсонюк Тетяна, *Діяльність радянських органів держбезпеки щодо ліквідації польського підпілля на Рівненщині (1939–1941 рр.)*, „Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки» 2013, nr 20;
- Самсонюк Тетяна, *Особливості ведення слідства у справах поляків, арештованих на території Ровенщини у 1939–1941 рр.*, „Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія «Історія»» 2014, t. 2, nr 1;
- Самсонюк Тетяна, *Поляки Рівненщини в умовах становлення радянського тоталітарного режиму (1939–1941 рр.)*. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, Острог 2015;
- Самсонюк Тетяна, *Польські військовослужбовці Дубенщини після радянської окупації західноукраїнських земель (1939–1941 рр.)*, [w:] *Щит і меч землі Дубенської: воєнна історія краю*, Дубно 2014;
- Самсонюк Тетяна, *Репресивна діяльність НКВС у Західній Україні: гендерний аспект*, [w:] *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів, магістрів*, Рівне 2008;
- Самсонюк Тетяна, *Трудові табори польських військовополонених на Ровенщині (1939–1941 рр.)*, „Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Історичні науки” 2008, nr 11;
- Самсонюк Тетяна, *Військове осадництво Рівненщини в об’єктиві радянських карально-репресивних органів (1939–1941 рр.)*, [w:] *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти на Волині*, Луцьк 2014, t. 52;
- Самсонюк Тетяна, *Военная интервенция РККА СССР территории Ровенщины и ее исход для представителей польского национального меньшинства (1939–1941 гг.)*, „Научные труды «ЭДИЛЕТ». Журнал Каспийского общественного университета” 2014;
- Самсонюк Тетяна, *Жінки як об’єкт репресій НКВС на Волині (1939–1941 рр.)*, „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки РДГУ” 2009, nr 15;
- Самсонюк Тетяна, *Зміна національного складу Волині на першому етапі Другої світової війни: фактор РСЧА та НКВС*, [w:] *Україна у Другій світовій війні: джерела та інтерпретації (до 65-річчя Великої Перемоги)*, відп. ред. Л. Легасова, Київ 2011;

- Сергійчук Володимир, *Український здвиг. Волинь 1935–1955*, Київ 2005;
- Siedlecki Julian, *Losy Polaków w ZSRR w latach 1939–1986*, red. Edward Raczynski, Bydgoszcz 1990;
- Składkowski Felicjan Sławoj, *Kwiatuszki administracyjne i inne*, Warszawa 2005;
- Stępień Stanisław, *Czy zbrodnia dokonana w imieniu narodu jest „dziedziczona” przez potomnych?*, „Biuletyn Ukrainoznawczy” 2013-2014, nr 16/17, s. 9-47;
- Stępień Stanisław, *Granica polsko-ukraińska w ostatnim półwieczu. Kwestie związane z delimitacją, statusem prawnym, akceptacją społeczną i funkcjonowaniem*, „Biuletyn Informacyjny Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego. Badania Ukrainoznawcze” 1998, nr 4, s. 37-54;
- Sudoł Adam, *Początki sowietyzacji Kresów Wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej: (Jesień 1939 roku). Wybrane problemy polityczne i organizacyjne*, Bydgoszcz-Toruń 1997;
- Sudoł Adam, *Sowietyzacja Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej po 17 września 1939 r.*, Toruń 1998;
- Szawłowski Ryszard, *Wojna polsko-sowiecka 1939*, t. 1-2, Warszawa 1995;
- Trusiewicz Feliks, *Medalionik*, Białe Dunajec-Ostróg 2019;
- Turlejska Maria, *Prawdy i fikcje. Wrzesień 1939 – grudzień 1941*, wyd. 2, Warszawa 1968;
- Величко А.Г., *Волинь на початку Другої світової війни*, [w:] „*Роде наш красний...*”. Волинь у долях краян і людських документах, т. 2, Луцьк 1996;
- Wnuk Rafał, *Za „pierwszego Sowietą”. Polska konspiracja na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej (wrzesień 1939 – czerwiec 1941)*, Warszawa 2007;
- Wnuk Rafał, *ZWZ na Wołyniu 1939–1941*, [w:] *Okupacja sowiecka ziem polskich 1939–1941*, pod red. Piotra Chmielowca, Rzeszów-Warszawa 2005;
- Wysocki Wiesław Jan, *Czy byliśmy w wojnie z Sowietami?!*, „Saeculum Christianum” 2017, t. 24, s. 247-255;
- Земсков Виктор, *Спецпоселенцы в СССР, 1930–1960*, Москва 2005;
- Złotkowski Cherubin, *Fragmentsy historii Podlasia 1939–1989*, Biała Podlaska 2008;
- Złóża kaolinu na Wołyniu*, „Wiarus” 25 września 1937, R. VIII, nr 39, s. 1039;
- Zmowa. IV rozbiór Polski*, wstęp i oprac. Andrzej Leszek Szcześniak, Warszawa 1990;

Жулинський Микола, *Моя друга світова*, Київ 2017;
Żurawski vel Grajewski Przemysław, *Męczeństwo Kresów. 1918–1956*,
Warszawa 2017.

Prasa

„Червона Україна” 17.09.1939, s. 1;
„Rocznik Polski” 1938, nr 4323;
„Вільна праця” 10.10.1939, s. 1-2.

INDEKS MIEJSCOWOŚCI

(w indeksie nie uwzględniono miejscowości wydania
cytowanych publikacji)

- Adamówka 48
Akerman (obecnie Białogród nad
Dniestrem) 218-219
Aleksandria 228
Anielówka 36
Annowola (Annawal) 72-74
Antolin 35
Antonówka 167
Bagdad 264
Bereza Kartuska 120-121
Bereźne 166-168, 171, 174, 192, 224
Białaszówka 168
Białka 167
Białokorowicze 267
Białystok 103
Bielczaki 44, 46
Bielczakowska 35
Bielczany 46
Bielsk 48
Biskupicze Małe 37
Bogusze 168
Borszczówka 74
Borysław 161
Bronisławka 44-45
Bronne 168
Browary 217
Brześć (Brześć Litewski) 75, 77
Budki Kudrańskie 35
Buzułuk 125, 262-263, 269-270
Bystrzyce 46
Casablanca 166
Cegielnia 171
Celejów 270
Charków 67, 262, 268
Chmielówka 45
Chobułów 37
Chołopy 46
Chwojanka 35
Crawley 126
Czerniowce 218
Dąbrowica 262, 266-268
Dąbrówka 168
Dermanka 44, 48
Dniepropetrowsk (obec. Dniepr) 51
Dolęgów 37
Dolina 122
Dołganiec 73
Dołgowo 262
Drohobycz 81, 218, 222
Druchowa 35
Dubno 17, 81-82, 84-89, 91-92, 94,
96, 100-101, 103, 105-112, 114,
116-124, 126-128, 130-131,
133-138, 140, 142-146, 148-
159, 172-173, 176, 192-193,
198, 262, 268, 275
Duża Sołpa 45
Gdańsk 229, 271
Gliniszczce 48
Głuboczek 45
Gnojno 36
Grodzisko Dolne 178-180, 186, 189,
201, 203-205, 251-252, 259
Hallerowo 225
Hereford 265, 270
Hipolitówka 254

Hłuboczanka 48
 Hołubne 167
 Horodyszcze 35, 167, 229
 Horyńgród 225-226
 Hruszówka 35
 Hubków 35
 Huta Bystrzycka 45, 48
 Huta Stara 35, 46
 Ilniki 169
 Ismailia 264
 Jabłonne 171
 Jagodno 36
 Jarosław 237
 Jarynówka 170
 Jasieniec 266
 Jazłowce 225
 Jerozolima 71, 264
 Józefówka 35
 Kaczany 46
 Kadobyszcze 169
 Kałusów 37
 Kamienica 122, 125
 Kamienica Wołyńska 125
 Kamionka 35, 46, 168
 Karaczun 168
 Katarawy 45
 Kielce 209
 Kijów 17, 49, 51, 69, 71, 80, 160,
 162-163, 165, 197, 206, 217-
 219, 222, 224, 256, 262, 268
 Kluczkowice 106
 Kniaźsiolo 169
 Kornelin 35
 Korzec 227
 Kostopol 17, 43, 60, 233, 254
 Kowel 14, 95, 163-164
 Kozłów 258
 Koźlin 226
 Kraków 100
 Krasnowodsk (obec. Turkmenba-
 szy) 263
 Krywucha 98
 Krzeczów 37
 Krzemieniec 95, 101-102, 104-105
 Krzeszów 168
 Kudranka 35
 Kujbyszew (obec. Samara) 68, 262
 Kupla Wielka 169
 Kurhany 170
 Leningrad (obec. Petersburg) 67, 258
 Leonówka 187, 189, 200, 204
 Lipki 228-229
 Lipniki 169
 Liverpool 265, 270
 Londyn 125, 192, 262, 265
 Lublin 266-267
 Ludwipol 16, 35, 45-48
 Lwów 12, 54, 71, 95, 101, 122-123,
 125, 166, 218, 222, 262, 268,
 274
 Łęczyn 169
 Łubnie 159, 174
 Łuck 14, 54, 81, 95, 100, 102-103,
 122, 160, 181, 192, 218, 222
 Łukawka 169
 Majdan Mokwiński 169
 Maksymiljanówka 35
 Mała Lubaszka 255
 Małyńsk 167
 Markostaw 37
 Michalin 169
 Mikołajów 51
 Mikulicze 37
 Mikulin 225
 Milcza 108, 110, 114, 126, 128, 143,
 257
 Młynek 48
 Moczulanka 35, 44-45, 48
 Mohilno 38
 Mokrzec 36
 Mokwin 167, 169
 Morozowicze 37

Moskwa 7, 38, 40-41, 43, 52-54, 57,
 63-65, 67-68, 75-76, 80, 125,
 240, 257-258, 262
 Mosurowce 209
 Murnau 100
 Myszakowa 47
 Myszów 37
 Nałęczów 270
 Nałęczówek 37
 Natalia 170
 Neapol 265
 Niebrzydów 37
 Nowogród 159, 174
 Odessa 185
 Oleksin 229
 Olesk 37-38
 Olewsk 40, 267
 Opoczno 44, 48
 Orłowo 37
 Orłówka 170
 Ostrowsk 40
 Ostrówek 36
 Oświęcim 209
 Pahlawi (obec. Bandar-e Anzali)
 263
 Paniowo 170
 Piasków 254
 Pieczalówka 254
 Piłsudczyzna 254-255
 Piotrogród (obec. Petersburg) 106
 Podłże 125
 Pogorełówka 35
 Polany 167
 Port Said 264
 Poznań 122, 125
 Prom 45-47
 Przemyśl 16, 19, 77, 81, 181, 272
 Raczyn 121
 Radów 209
 Radymno 237
 Rechowot 264
 Reszuck 228-229
 Rodowo 270
 Rogoźno 37
 Rokitno 48
 Równe 17, 74, 95, 100, 102, 176-184,
 186-187, 189-190, 192-194,
 196, 199-205, 207, 209-214,
 216, 218-220, 222, 225-228,
 230, 234-237, 239, 241, 243,
 245-252, 262, 268
 Rudnia Bobrowska 170
 Rudnia Książsielska 170
 Rudnia Łęczyńska 170
 Rudnia Pogorełowska 35
 Rudnia-Potasznia 46
 Rusinowe Beresteczko 122
 Ryławica 37
 Rzeczyca 104, 226
 Rzym 125
 Samara zob. Kujbyszew
 Sarafand (obec. Al-Sarafand) 264
 Sarny 231-232, 266
 Siedliszcze Wielkie 35, 48
 Sielec 37
 Sielec-Wolanszczyzna 37
 Słonim 100
 Sokal 37
 Sołomiak 35
 Sosnowka-Przewały 37
 Stalino 49
 Stambuł 71
 Stanisław, Stanisławów (obec. Iwa-
 no-Frankiwski) 54, 166, 218-
 219, 222
 Starobielsk 262, 268
 Stołbiec 82, 84, 89, 92, 117, 240
 Surmicze 104, 123
 Szack 273
 Szpanów 226-227, 229
 Szubków 229
 Tarakanów 122

Tarent 264
Tarnopol 41, 54, 105, 218-219, 222
Tbilisi 39
Teheran 71, 263, 265
Terepol 227, 229
Tobruk 264
Tuczyn 226
Tunbridge Wells 125
Turyczany 36
Tyszyca 170
Ujście 46
Wadowice 100
Warkowicze 120
Warszawa 48, 102, 106, 122, 163-
164, 192, 208-209, 267
Wełnianka 124
Werba 36
Widuty 38
Wielkie Oczy 275
Wilno 209
Witkowicze 171
Witosówka 105
Włocławek 100
Włodzimierz Wołyński 14, 36, 77,
81, 227
Wolica Morozowicka 37
Wołoszów 228
Wołoszki 226-229
Wołożyn 100
Worczyń Nowy 36
Woronówka 46
Woroszyłowhrad 49
Wydumka 35, 45
Wydźgów 36
Wytyczno 273
Zabara 227-229
Zaborol 228-229
Zakopane 126
Zalesie 168, 225
Zamczysko 123
Zamostyszczce 167
Zarzeczce 48
Zarzyck 241
Zastawie 48
Zdołbunów 200
Ziemlica 36-37
Zurne 170
Żdżary 37
Żuków 104, 121
Żytomierz 268
Żywiec 100

INDEKS OSOBOWY

(Kursywą podano nazwiska autorów cytowanych publikacji*)

- Adamski Łukasz* 272
Adamski Stanisław 126
Alejchem Szolem 62
Anders Władysław 166, 261-263,
269, 272
Andruszko Katarzyna 91
Andruszko Maria (matka Włodzi-
mierza Andruszki) 91
Andruszko Maria (siostra Włodzi-
mierza Andruszki) 91
Andruszko Władysław zob. An-
druszko Włodzimierz
Andruszko Włodzimierz 17, 81-82,
84-89, 91-92, 96, 99, 101, 103-
105, 117-119, 121, 137-141,
144-149, 151-153, 155-159,
173, 176, 197-198, 240
Antonowicz Stanisław 38
Babkin Iwan 56
Bańkowska Helena 18-19, 261-262,
265-270
Bańkowska Maryla 266
Bańkowska Zofia 266
Bańkowski Antoni 266
Bańkowski Henryk 266
Baran Wołodymyr 11-13, 272
Baraniecka Maria 37
Baranowski 120
Barder Awrum 46
Basiński Euzebiusz 12, 271
Bebczuk Lejb 46
Berezowski Jan 36
Beria Ławrientij 16, 38-41, 43, 52-
55, 57-58, 63-65, 67, 76, 80, 218
Beznoszczenko 60-61
Bieńkowski zob. Bińkowski Józef
Biesiada Bogusław 123
Bińkowski Józef 70-71
Blum Zelman 37
Bogacki Marian 123
Bogatyrienko 253
Boniecki Stanisław 48
Bonusiak Włodzimierz 7, 273
Borowic Piotr 122
Bronikowski Jerzy (ps. Jerzy Pota-
pow, Jerzy) 190, 192, 209,
214-215, 237-238, 246-247
Bronowski Józef 146
Bronowski Jerzy 97
Brzostyk Władysław 123
Brzoza Czesław 15, 273
Buczyło Maria 12, 272
Budny Zygmunt 37
Bułat Andrzej 47
Butryn Stefan 261
Canawa Ławrientij 53
Chajet 71
Chajt Duwid 44
Chaskiewicz Eugeniusz 200
Chirik Owginia 44
Chmielowiec Piotr 274, 277
Chodakowska 123

* W indeksie osobowym uwzględniono jedynie autorów publikacji polskojęzycznych.

Chodol Stanisław 93, 96-97, 146
 Chodorowski Bronisław 44
 Chodorowski Czesław 44
 Chraniewiczewa 123
 Ciben A. J. 111
Ciesielski Stanisław 273-274
 Cybuchówna Janina 123
 Czeczkw Andriej 49, 51
 Czeriewatienko Michaił 49, 51
 Czerkawski Stanisław 93, 146
 Czernecki Adam 45
 Czernecki Leon 45
 Czernecki Mieczysław 45
 Czerniak 105
Czerniakiewicz Jan 273
 Czerniawska Olga 37
 Czernyszow Wasilij 68, 75
 Czubenko Mieczysław 122
 Czystowski Jan 200
 Dąbkowski Piotr 48
 Denysiuk Mikołaj 200
 Dobrowolski Witold 106
 Dobrowolski Zygmunt 122, 125
 Dorogan 221
 Dwernicka Helena 37
 Dynakowska Janina 17, 180-181,
 201, 209, 211, 213, 235, 239,
 248-249, 251
 Dziewulski Jan 48
Dzwonkowski Roman 273
 Dżystek Józef 72-74
 Ejdelman Uszer 46
 Fajman Anszelm 46
 Fajman Srul 46
 Fedorczyk Maksym 8
 Frinowski Michaił 53
 Frost Eugeniusz 38
 Gandelman Leja 45
 Gaskiejewicz Inna 242
 Gaskiejewicz Jewgienij 241-244
 Gaskiejewicz Nadieżda 242
 Gerszman Wolf 46
Głowacki Albin 273
Gnatowski Michał 162, 273
 Golcz Adam 37
 Gołębiowska Jadwiga 36
 Gołub Boruch 45
 Gorczyński Zygmunt 229
 Gorlinski Nikołaj 16-17, 49-51, 69,
 71
 Gorn Edward 45
 Górska Józefa 36
 Górska Kazimiera 37
 Górski 122
 Grinberg 44
Gross Jan Tomasz 11, 272
 Grud Duwid 45
Grudzińska-Gross Irena 11, 272
Grzelak Czesław 7, 11, 271, 273
 Grzybowski Waclaw 7
Gurianow Aleksander 15, 273
 Guskowska Feliksa 37
 Gutman Icko-Giersz 44
 Hermaszewski Antoni 190-192,
 194-196, 201, 238-239, 246
 Hłum (matka Anny Sidorowicz)
 128
 Hłum Aleksandra 128
 Hłum Wasyl 128
 Hłum Włodzimierz 128
 Honczarenko 175
Hryciuk Grzegorz 272, 274
 Itarowa Anna 123
 Itarowa Józefa 123
 Iwanow 107-109
 Iwanow Władimir 240, 258-259
 Iwanowa Maria 37
Jabłonowski Marek 274
Jaczyński Stanisław 7, 271
 Jagierówna Antonina 124

Jakubowski Konstanty 123
 Jakubowski Władysław 123
 Jakuszewski Tadeusz 122
 Jałowicka Cecylia 45
 Januszajtis Marian Józef (ps. Żegota) 122, 125
Jasiewicz Krzysztof 274
 Jasiewicz Wincenty 125
Jeżewski Leopold 274
 Jeżow Nikołaj 53
 Jochenzon Ber 37
 Józewski Henryk 106
 Jurago 93, 96, 98, 124, 146
 Juśkowiec 175
 Juz Awram 46
 Kaczkowski Antoni 37
 Kaczkowski Franciszek 37
 Kaczkowski Marian 37
 Kaliczak Mychajło 72-73
 Kamieniecki Julian 123
 Kanikula Stanisław 96, 98, 121-122, 124, 146
 Kapka Eugeniusz 122
 Karbowski Józef 44
 Kariew 178-182, 185, 197, 205, 211, 213
 Karpowicz 122-123
 Karski Michał 48
 Kasprzycki Ryszard Dionizy (ps. Ryszard Burda) 17, 181, 192, 209, 214-215, 248-249, 251
 Kaszycki I. 72
 Katkowski Mieczysław 97, 146
 Kawka Bronisław 97, 146
 Kelin A. 229
 Klimczak Jadwiga 123
 Kobicki Zbigniew 97, 100, 103, 106, 146
 Kokot Aleksander 45
 Kokot Jan 45
 Kokot Michał 45
 Kokot Paweł 45
Kołakowski Piotr 274
 Kononow 191
 Konożewski Bolesław 122
 Kopił 234, 255
 Korin Izaak 60
 Kornafel Jan 17, 177-191, 194-197, 199-200, 202-203, 205, 207-217, 220-221, 234-239, 241, 243-253, 256, 258-259
 Kornafel Magdalena 187, 204
 Kornafel Maria 201, 204
Kornat Marek 274
 Kostiuszek 36
 Kotkowski Edward 93, 146
 Kot-Misik Jan 46
 Kotulski 122
Kowal Bogumiła 270
 Kowalewski Franciszek 123
Kozimala Irena 274
 Kozłowski 44
Kozłowski Eugeniusz 7, 271
 Krajewski Waław 72-73
 Krakowiecki 197-198
 Krasicka Janina (z d. Mikulicz-Radecka) 229
 Krawczenko 174
 Krigier Josiu 46
 Krimer Motel 46
 Kriwel 122
 Krugłow Siergiej 55-56, 63
 Krumówna Jadwiga 124
 Krutow Roman 81-82, 84, 107, 109, 210
 Krycka Kazimiera 37
 Kubicka 119
 Kubicki Franciszek Zbigniew zob. Kubicki Zbigniew
 Kucenko 206

- Kuczyński Antoni* 274
 Kulewa-Kornafel Sołomija (Salomea) 201, 205
 Kupcewicz Józef 123
 Kuriata Hilary 46
 Kuriata Józef 46
 Kuriata Rozalia 46
 Kuricyń 218
 Kuszniruk Michał 36
 Kwitko 253
 Laessing vel Lessig Gustaw 228-229
 Lange Józef 48
 Lange Władysław 48
Lebiediewa Natalija 275
 Lejs 120
 Lentik Mieczysław 123
 Leszczyński Stanisław 93, 100, 146
 Leunis Jan 125
 Lombardówny (siostry) 124
 Lubar 176, 193
 Lubaszko Stanisław 188
 Łachter Chaskiel 46
 Łęczycki Władysław 105
 Łochmaczew 250
 Łosiew Jewgienij 216-217, 252
 Łoś Helena 37
Łoza Stanisław 271
 Łukomski Bronisław 44
 Łukomski Gracjan 44
 Magaraliwian Olimpia 37
Majchrowski Jacek M. 271
 Majewski Kazimierz Tadeusz (ps. Szmigiel) 17, 164, 166, 180-181, 184, 190-192, 194-196, 201, 208-209, 211, 213, 220-221, 235, 238-239, 246-249, 251
 Majewski Rudolf 164, 166
 Majstrienko 124
Majus Krzysztof Dawid 275
 Makowski Antoni 189
 Malewicz Atanazja 37
 Margielewski Bogusław 261, 270
 Markiewicz Krzysztof 106
 Martyniuk 136-137
 Masticki (Mosticki) Wasilij 157, 159, 172, 174, 177, 179, 212, 235, 250
Materski Wojciech 273, 275
 Matus Tomasz 72-74
 Matwijew Władysław 122
 Mazurek Witold 201
 Mech Józef 72-73
 Mełupowie (bracia) 45
Mędrzecki Włodzimierz 8, 275
 Michalewicz Kirił 36
 Michałowska Aniela 36
 Michnicka Wiera 37
 Miedzinski Marian 47
 Mierkułow Wsiewołod 38-41, 53, 76, 79-80
 Mijakowski Jan 37
 Mikołajczyk Józef 47
 Mikulicz-Radecka Jadwiga (pv. Jarszyńska, sv. Horodyska) 229
 Mikulicz-Radecki Marceli 229
 Mikulicz-Radecki Marceli Tadeusz 227, 229
 Mikulicz-Radecki Witold Marian 229
 Mileszkiewicz Aleksander 60
 Miller Elżbieta 38
 Milsztejn Sołomon 63-64
 Miłaczewski Mieczysław 96-99, 104-105, 146
 Mrozicki J. 72-73
 Murawiew Mikołaj 47-48
Musiał Bogdan 275
 Muzyka 142-147, 150-156, 158, 173
 Naczyńska 123

- Narmagambietow 215-217, 221, 235-236, 239, 241, 244-245, 247-250, 252
- Nierubenko 183-184
- Nikitin Aleksander 37
- Nikołajczuk 87
- Nikulin Wasyl 73-74
- Nirod Anastazja 255
- Niszek Andrzej (ps. Andrycz) 163-164
- Nowicki 121
- Oleksewicz Barbara 37
- Ornatowski Marian 46
- Owczarski 98, 146
- Owczaruk 82, 84-85, 116, 126-127, 135, 140, 142, 148
- Paczkowski Andrzej* 273
- Paszkowska Halina 37
- Pawlak 105
- Pelc-Kornafel Apolonia 201, 205
- Perns 40
- Petrykowski Kazimierz 200
- Piechowska Władysława 262, 270
- Pierchorowicz 120
- Pietrow Nikita* 275
- Pietrowski Zygmunt 100
- Pikowski Awrum 45
- Pilipienko Wasilij 120
- Piłsudski Józef 17, 165, 192
- Piwowarczyk 123
- Pliszka Adam 72-73
- Poleski Awrum 45
- Popiel 200
- Popow 196, 211, 213
- Potapow Jerzy zob. Bronikowski Jerzy
- Potiomkin Władimir 7
- Prosowicz Jerzy 122
- Pruszyński Andrzej 74
- Pruszyński Piotr 72-74
- Przebinda Grzegorz* 271
- Rabinowicz Salomon zob. Alejchem Szolem
- Raczyński Edward* 277
- Radziwiłł Janusz 229
- Radziwiłł Janusz Franciszek 229
- Radziwiłł Michał Gedeon Hieronim 229
- Radziwiłł Michał Piotr 229
- Radziwiłłowie, rodzina 229
- Reinsteinowie, rodzina 48
- Riazancew 246
- Riszał 53
- Rodionow A. 107-108, 110
- Romanow 236, 248
- Roskres Stanisław 122
- Rosławker Awrum Michał 183-186, 191, 195-197, 199, 202, 207, 209-214
- Rotfeld Adam Daniel* 275
- Rudenko 43
- Rudnicki Wilhelm 37
- Rukat Jan 105, 122-123
- Rumel (Rummel) Zygmunt Jan 101-106, 120-122, 124-125, 130, 134
- Ruszkiewicz Seweryn 37
- Ruszkiewicz Włodzimierz 37
- Rybałko 176, 193-194
- Rybicki Józef 37
- Rydz-Śmigły Edward 165, 192, 274
- Sadowski Ludwik* 71, 272
- Samsoniuk Tetiana* 266, 272
- Sauter Aleksander 200
- Sawicki Michał 123
- Sid'ko 256
- Sidorowicz Andrzej 116
- Sidorowicz Anna 116, 128
- Sidorowicz Jan 116
- Sidorowicz Józef 17, 92, 96, 98, 105, 107-112, 114, 116, 123,

- 126-131, 133-136, 138-143,
146, 148-150, 152-155, 158,
172-173, 193-194, 206, 257
- Sidorowicz Kazimierz 116
Sidorowicz Maria 116
Sidorowicz Paulina 116
Sidorowicz Paweł 116
Sidorowicz Stanisław 116
Sidorowicz Tadeusz 116
Siedlecki Julian 277
Sierow Iwan 16-17, 38-41, 53, 55,
80-81, 160, 162-163, 165, 222-
223, 275
Sigda Tomasz 200
Sikorski Władysław 95, 102, 189,
195, 262-264, 270
Silwer Aleksander 60
Skalska Józefa 123
Składkowski Felicjan Sławoj 277
Słowiński Franciszek 72-73
Smaga Józef 271
Smuszko Lew 60
Sołoniewicz 122
Stalin Józef 10
Stankiewicz Konstanty 122-123
Stawecki Piotr 274
Stecka Aleksandra 229
Stecki Józef 45
Stecki Karol 229
Stępień Stanisław 194
Stępień Stanisław 9, 12, 16, 19, 83,
261, 272, 277
Stęszko Władysław 122
Strójwąg Stanisław 37
Strzelecki 37
Sucholejstr Borys 119
Sudoł Adam 277
Suprowicz Mieczysław 98, 146
Syrelewiczowa Helena 189-190
Szachniuk Zalman 45
Szawłowski Ryszard 277
Szcześniak Andrzej Leszek 277
Szczurowski Aleksander 36
Szelepin 86-88, 91
Szepiński 122
Szeszakowski 163
Szewczyk Bronisław 17, 93-101,
105, 118, 120-124, 129-135,
139-141, 148-149, 152-153,
158, 173
Szewczyk Martin 93, 146
Szmuszkis Awrum 46
Szpuga Rudolf zob. Majewski Ru-
dolf
Szramek Atanazy 44
Szramek Lucjan 44
Szramek Wasyl 44
Sztarkman Simcha 47
Sztejn Icek 45
Sztrajtówna Feliksa 124
Sztrajtówna Teofilia 124
Szuber Mendel 45
Szulc Marek 261, 267
Szulman Sruł 37
Szwarcówna 124
Śliwowska Wanda 36
Teliczko Elżbieta 36
Teodorowicz Aleksander 38
Timoszenko Siergiej 9
Tiszkowska 123
Titow 128, 133
Tkaczenko Iwan 16, 218-219
Tokarzewski-Karaszewicz Michał
164, 166
Tomaszewski 123
Tor Stanisław 37
Torkunow Anatolij 275
Trauszglol Andrzej 37
Trautman Jadwiga 101, 104, 106, 119
Trusiewicz Feliks 277

Trusow 43
 Truszkowski (Trużkowski) Stanisław 103, 105, 121, 124
Turlejska Maria 277
 Turowicz A. 37
 Tymoszenko 136-137
 Wajsówna 124
 Wakoluk (Wakaluk) 99, 117-118
 Weksler Chana 47
 Weksler Jankiel 46
 Wigasin Owginia 44
 Wilczyński Michał 105
 Wilkowski Zygmunt 105, 123
 Winogradow Ludwik 48
 Winokur Jakow 82-83, 85-86, 108, 110-111, 118, 127, 143, 145-147, 152-154, 156, 159, 173
 Witwicka 123
Wnuk Rafał 100, 162, 277
 Wojtan Bolesław 48
 Woroszyłow Klimient 41, 43
 Woźniak Józef 122
Woźniak Rafał 272
 Wójcik Jan 47
 Wróblewski Emil 36
 Wszadtiuk 40
Wysocki Wiesław Jan 277
 Zaldman Łazar 60
 Zaleński Stanisław 46
 Zalewski Jakub 36
 Zandwajs Szloma 46
 Zapiewalin Michaił 59-60
 Zarin 234, 255
 Zarzycki Henryk 163
 Ziętara Stanisław 208-209
 Zliwka 87
Złotkowski Cherubin 277
 Zomer 98-99, 132, 139
 Zoterówna Aniela 74
 Zujew Pawieł 57, 59, 65-66, 75
 Zymon Bolesław 181
 Żmijewski Jan 266
Żurawski vel Grajewski Przemysław 278
 Życzyński 122

У С С Р

НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНЕШНИХ ДЕЛ

Ровенское Областное Управление

Судебная часть. Отдел

Уч. № 1962 году

ДЕЛО № 22285

По обвинению Корнафел
Ивана Степановича Валентиновича
 и ч. ст. 54-2-н ук. ус. в.

Начато 23.12 1940 г. В 1 томах
 Окончено 14.01.1941 г. Том № 1

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу настоящее дело подлежит немедленному возвращению в 1-й Специальный отдел НКВД УССР (гор. Киев). К делу должна быть приобщена копия приговора. Основание: приказ НКВД Прокуратуры и НКЮ Союза ССР № 00359 от 10 апреля 1939 г.

794167

107
21.11.41
Арх. № 79.4167

Сдано в архив 1941 г.

РЕВИЗ
435

Материалы обвинения Яна Корнафела

Копия в сборках ПВИН

ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ

(Фамилии и имена авторов цитируемых публикаций выделены курсивом*)

- Адамский Станислав 126
Алейхем Шолом 62
Алексеева Н.Л. 272
Андерс Владислав 166, 261-263, 269
Андрушко Владимир Иванович 17, 81-82, 84-89, 91-92, 96, 99, 101, 103-105, 117-119, 121, 137-141, 144-149, 151-153, 155-159, 173, 176, 197-198, 240
Андрушко Владислав Иванович см. Андрушко Владимир Иванович
Андрушко Катерина Ивановна 91
Андрушко Мария Антоновна 91
Андрушко Мария Ивановна 91
Антонович Станислав 38
Афанасьев Юрий 273
Бабкин Иван 56
Бажан Микола 271
Баньковская Елена 18-19, 261-262, 265-270
Баньковская Марья 266
Баньковская София 266
Баньковский Антон 266
Баньковский Генрих 266
Баран Володимир 11, 273
Баранецкая Мария 37
Барановский 120
Бардер Аврум 46
Бибчук Лейб 46
Безнощенко 60-61
Беньковский см. Биньковский Юзеф
Березовский Иван 36
Берия Лаврентий 16, 38-41, 43, 52-55, 57-58, 63-65, 67, 76, 80, 218
Бесяда Богуслав 123
Бжостик Владислав 123
Биньковский Юзеф 70-71
Блюм Зельман 37
Богатыренко 253
Богацкий Мариан 123
Бонецкий Станислав 48
Боровиц Пётр 122
Брониковский Ежи (псевд. Ежи Потапов, Ежи) 190, 192, 209, 214-215, 237-238, 246-247
Броновский Юзеф 146
Броновский Юрий 97
Будный Сигизмунд 37
Булат Андрей 47
Вайсувна 124
Ваколюк (Вакалюк) 99, 117-118
Векслер Хана 47
Векслер Янкель 46
Величко А.Г. 277

* В именном указателе учтено только авторов русскоязычных и украиноязычных публикаций.

- Вигасин Овгиня 44
 Вильковский Зигмунт 105, 123
 Вильчинский Михаил 105
 Виноградов Людвик 48
 Винокур Яков 82-83, 85-86, 108,
 110-111, 118, 127, 143, 145-
 147, 152-154, 156, 159, 173
 Витвицкая 123
Вісин Валентин 14, 274
Владимирцев Н.И. 56, 272
 Возняк Иосиф 122
 Войтан Болеслав 48
 Ворошилов Климент 41, 43
 Врублевский Эмиль 36
 Вуйтик Иван 47
 Вштадтюк 40
 Гандельман Лея 45
 Гаскеевич Евгений Кинтияно-
 вич 241-244
 Гаскеевич Инна Евгеньевна 242
 Гаскеевич Надежда Николаевна
 242
 Гермашевский Антон 190-192,
 194-196, 201, 238-239, 246
 Гершман Вольф 46
 Гжибовский Вацлав 7
 Глум (мать Сидорович Анны)
 128
 Глум Александра Васильевна
 128
 Глум Василий 128
 Глум Владимир Васильевич 128
 Голембовская Ядвига 36
 Голуб Боруг 45
 Гольч Адам 37
 Гончаренко 175
Горланов О.А. 273
 Горлинский Николай 16-17, 49-
 51, 69, 71
 Горн Эдвард 45
 Горчинский Сигизмунд 229
 Гринберг 44
 Груд Дувид 45
 Гурская Иосифа 36
 Гурская Казимира 37
 Гурский 122
Гурьянов Александр 273
 Гусковская Феликса 37
 Гутман Иццо-Герш 44
Даниленко Василь 7, 39, 272
 Дверницкая Елена 37
 Денисюк Николай 200
 Дживульский Ян 48
 Джистек Йосип 72-74
 Добровольский Витольд 106
 Добровольский Сигизмунд 122,
 125
Довбня Ольга 14, 273
 Домбковский Пётр 48
 Дороган 221
 Дынаковска Янина Иосифовна
 17, 180-181, 201, 209, 211, 213,
 235, 239, 248-249, 251
 Ежов Николай 53
 Жичиньский 122
 Жмиевский Ян 266
Жулинський Микола 14, 278
 Жажицкий Генрих Янович 163
 Залевский Яков 36
 Заленский Станислав 46
Залесский Константин 271
 Зальдман Лазарь 60
 Зандвайс Шлема 46
 Запевалин Михаил 59-60
 Зарин 234, 255
Земсков Виктор 277
 Зентара Станислав 208-209
 Зливка 87
 Зомер 98-99, 132, 139
 Зотерувна Анеля 74

Зуев Павел 57, 59, 65-66, 75
 Зымон Болеслав 181
 Иванов 107-109
 Иванов Владимир 240, 258-259
 Иванова Мария 37
Ивкин Владимир 271
 Итарова Анна 123
 Итарова Юзефа 123
 Йохензон Бер 37
 Кавка Бронислав 97, 146
 Калічак Михайло 72-73
 Каменецкий Юлиан 123
 Каникула Станислав 96, 98, 121-122, 124, 146
 Капка Евгений 122
 Карбовяк Иосиф 44
 Карев 178-182, 185, 197, 205, 211, 213
 Карпович 122-123
 Карский Михаил 48
 Каспицкий Рышард Дионизий Юлианович (псевд. Бурда) 17, 181, 192, 209, 214-215, 248-249, 251
 Катковский Мечислав 97, 146
 Качковский Антон 37
 Качковский Мариан 37
 Качковский Франц 37
 Кашицкі І. 72
 Квитко 253
 Келин А. 229
Кичій Іван 11, 274
 Климчак Ядвига 123
 Кобицкий Збигнев 97, 100, 103, 106, 146
Кобринович І.М. 274
 Ковалевский Франтишек 123
Ковалюк Вадим 7, 274
 Козловский 44
Кокін Сергій 7, 39, 272
 Кокот Александр 45
 Кокот Иван 45
 Кокот Михаил 45
 Кокот Павел 45
Кокурин Александр 56, 272
Кондратюк К. 274
Кондратюк С. 274
 Коножевский Болеслав 122
 Кононов 191
 Копил 234, 255
 Корин Исаак 60
 Корнафель Магдалена Бенедык-товна 187, 204
 Корнафель Мария 201, 204
 Корнафель Ян Валентинович 17, 177-191, 194-197, 199-200, 202-203, 205, 207-217, 220-221, 234-239, 241, 243-253, 256, 258-259
 Костюшек 36
 Котковский Эдуард 93, 146
 Кот-Мисик Иван 46
 Котульский 122
 Кравченко 174
 Краевский Вацлав 72-73
 Краковецкий 197-198
 Красицкая Янина 229
 Кривель 122
 Кригер Иосиф 46
 Кример Мотель 46
 Круглов Сергей 55-56, 63
 Крумувна Ядвига 124
 Крутов Роман 81-82, 84, 107, 109, 210
 Крыцкая Казимера 37
 Кубицкая 119
 Кубицкий Збигнев Франтишек см. Кобицкий Збигнев
 Кулева-Корнафель Соломия Валентиновна 201, 205

- Купцевич Юзеф 123
 Курицин 218
 Курьята Гиларий 46
 Курьята Иосиф 46
 Курьята Розалия 46
 Куценко 206
Кучерена Микола 7, 13-14, 274-275
 Кушнирук Михаил 36
 Ланге Владислав 48
 Ланге Юзеф 48
 Лахтер Хаскель 46
Легасова Любов 276
 Лейс 120
 Лентик Мечислав 123
 Ленчицкий Владислав 105
 Лессинг Густав 228-229
 Леунис Ян 125
 Лещинский Станислав 93, 100, 146
Литвин Микола 275
 Ломбардувны (сёстры) 124
 Лосев Евгений 216-217, 252
 Лось Елена 37
 Лохмачев 250
 Лукомский Бронислав 44
 Лукомский Грациан 44
Луцький Олександр 275
 Любар 176, 193
 Любашко Станислав 188
 Магараливян Олимпия 37
 Маевский Казимеж Тадеуш Мечиславович (псевд. Шмигель) 17, 164, 166, 180-181, 184, 190-192, 194-196, 201, 208-209, 211, 213, 220-221, 235, 238-239, 246-249, 251
 Маевский Рудольф 164, 166
 Мазурек Витольд 201
 Майстренко 124
 Маковский Антон 189
 Малевич Афанасья 37
 Маргелевский Богуслав 261, 270
 Маркевич Кшиштов 106
 Мартынюк 136-137
 Мастицкий Василий 157, 159, 172, 174, 177, 179, 212, 235, 250
 Матвиев Владислав 122
 Матус Томаш 72-74
 Мединский Мариан 47
 Мелупы (братья) 45
 Меркулов Всеволод 38-41, 53, 76, 79-80
 Мех Юзеф 72-73
 Миколайчик Иосиф 47
 Микулич-Радецкая Ядвига 229
 Микулич-Радецкая Янина см. Красицкая Янина
 Микулич-Радецкий Витольд Мариан 229
 Микулич-Радецкий Марцелий 229
 Микулич-Радецкий Марцелий Тадеуш 227, 229
 Милачевский Мечислав 96-99, 104-105, 146
 Милешкевич Александр Аполлинарьевич 60
 Миллер Елизавета 38
 Мильштейн Соломон 63-64
Михайлюк Олексій 11, 274
 Михалевич Кирилл 36
 Михаловская Анеля 36
 Михницкая Вера 37
 Мияковский Ян 37
 Мостицкий см. Мастицкий Василий
 Мрозіцкі І. 72-73
 Музыка 142-147, 150-156, 158, 173

- Муравёв Николай 48
Нармагамбетов 215-217, 221, 235-236, 239, 241, 244-245, 247-250, 252
Науменко Кім 275
Начиньская 123
Нерубенко 183-184
Никитин Александр 37
Николайчук 87
Никулин Василий 73-74
Нирод Анастасия 255
Нишек Анджей (псевд. Андрыч) 163-164
Новицкий 121
Овчарский 98, 146
Овчарук 82, 84-85, 116, 126-127, 135, 140, 142, 148
Олексевиц Варвара 37
Орнатовский Мариан 46
Павляк 105
Пашковская Галина 37
Пельц-Корнафель Аполония Валентиновна 201, 205
Перхорович 120
Петриковский Казимеж 200
Петров Никита 217, 271, 275
Петровский Сигизмунд 100
Пеховская Владислава 262, 270
Пивоварчик 123
Пиковский Аврум 45
Пилипенко Василий 120
Пилсудский Юзеф 17, 165, 192
Півницький Микола 11, 274
Підкова Ігор 271
Плішка Адам 72-73
Полеский Аврум 45
Попель 200
Попов 196, 211, 213
Потапов Ежи см. Брониковский Ежи
Потёмкин Владимир 7
Просович Ежи 122
Прушиньські Анджей 74
Прушиньські Пйотр 72-74
Пхиденко Ігор 7, 275
Пэрнс 40
Рабинович Соломон см. Алейхем Шолом
Радзивилл Михаил Гедеон Иероним 229
Радзивилл Михаил Пётр 229
Радзивилл Януш 229
Радзивилл Януш Францишек 229
Радзивиллы, семья 229
Райнштайны, семья 48
Ришаль 53
Рогинский А.Б. 273
Родионов А. 107-108, 110
Романов 236, 248
Роскрес Станислав 122
Рославкер Аврум Михаил 183-186, 191, 195-197, 199, 202, 207, 209-214
Руденко 43
Рудницкий Вильгельм 37
Рукат Ян Винцентович 105, 122-123
Руккас Андрій 275
Румель Зигмунт Ян 101-106, 120-122, 124-125, 130, 134
Руммель см. Румель Зигмунт Ян
Рушкевич Владимир 37
Рушкевич Северин 37
Рыбалко 176, 193-194
Рыбицкий Юзеф 37
Рыдз-Смиглы Эдвард 165, 192, 274
Рязаньцев 246
Савицкий Михаил 123

Самсонюк Тетяна 7, 275-276
 Саутер Александр 200
Сергійчук Володимир 8, 277
 Серов Иван 16-17, 38-41, 53, 55, 80-81, 160, 162-163, 165, 222-223, 275
 Сигда Томаш 200
 Сидорович Андрей 116
 Сидорович Анна Васильевна 116, 128
 Сидорович Иосиф Андреевич 17, 92, 96, 98, 105, 107-112, 114, 116, 123, 126-131, 133-136, 138-143, 146, 148-150, 152-155, 158, 172-173, 193-194, 206, 257
 Сидорович Казимеж Андреевич 116
 Сидорович Мария Андреевна 116
 Сидорович Павел Андреевич 116
 Сидорович Павлина 116
 Сидорович Станислав Андреевич 116
 Сидорович Тадеуш Андреевич 116
 Сидорович Ян Андреевич 116
 Сидько 256
 Сикорский Владислав 95, 102, 189, 195, 262-264, 270
 Сильвер Александр 60
Симоненко Ігор 275
 Скальская Юзефа 123
Скоркин Константин 271
 Сливовская Ванда 36
 Словінські Францішек 72-73
Смолій Валерій 271, 275
 Смушко Лев 60
 Солоневич 122
 Сталин Иосиф 10
 Станкевич Константин 122-123
 Стемпень Станислав 194
 Стеншко Владислав 122
 Стецкая Александра 229
 Стецкий Кароль 229
 Стецкий Юзеф 45
 Струйвонс Станислав 37
 Стшелецкий 37
 Супрович Мечислав 98, 146
Супруненко Олександр 275
 Сухолейстр Борис 119
 Сырелевичова Елена 189-190
 Теличко Елизавета 36
 Теодорович Александр 38
 Тимошенко Сергей 9
 Титов 128, 133
 Тишковская 123
 Ткаченко Иван 16, 218-219
 Токажевский-Карашевич Михаил 164, 166
Токарський Василь 11, 273
 Томашевский 123
 Тор Станислав 37
 Траутман Ядвига Тадеушовна 101, 104, 106, 119
 Траушголь Андрей 37
 Трушковский см. Трушковский Станислав
 Трусов 43
 Трушковский Станислав 103, 105, 121, 124
 Турович А. 37
 Тymoшенко 136-137
 Файман Аншельм 46
 Файман Сруль 46
 Федорчук Максим 8
 Фриновский Михаил 53
 Фрост Евгений 38
 Хаеt 71
 Хайт Дувид 44

Хаскевич Евгений 200
 Хирик Овгиня 44
 Ходаковская 123
 Ходоль Станислав 93, 96-97, 146
 Ходоровский Бронислав 44
 Ходоровский Чеслав 44
 Храневичева 123
 Цанава Лаврентий 53
 Цибен А.Й. 111
 Цибухувна Янина 123
 Череватенко Михаил 49, 51
 Черкавский Станислав 93, 146
 Чернецкий Адам 45
 Чернецкий Леон 45
 Чернецкий Мечислав 45
 Чернышёв Василий 68, 75
 Чернявская Ольга 37
 Черняк 105
 Чечков Андрей 49, 51
 Чистовский Ян 200
 Чубенко Мечислав 122
 Шахнюк Зальман 45
 Шварцувна 124
 Шевчик Бронислав Мартинович
 17, 93-101, 105, 118, 120-124,
 129-135, 139-141, 148-149,
 152-153, 158, 173
 Шевчик Мартин 93, 146
 Шелепин 86-88, 91
 Шепиньский 122
 Шестаковский 163
 Шмушкис Аврум 46
 Шпуга Рудольф см. Маевский Ру-
 дольф
 Шрамек Афанасий 44
 Шрамек Василий 44
 Шрамек Лукъян 44
 Штаркман Симха 47
 Штейн Ицек 45
 Штрайтувна Теофилия 124
 Штрайтувна Феликса 124
 Шубер Мендель 45
 Шульман Сруль 37
Шуст Роман 271
 Щуровский Александр 36
 Эйдельман Ушер 46
 Юз Аврам 46
 Юзевский Генрик 106
 Юраго 93, 96, 98, 124, 146
 Юськовець 175
 Ягерувна Антонина 124
 Якубовский Владислав 123
 Якубовский Константин 123
 Якушевский Тадеуш 122
 Яловицкая Цецилия 45
Ямпольский Владимир 272
 Янушайтис-Жегота Марьян Юзеф
 122, 125
 Ясевич Винцент 125

23

У С С Р
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

форма № 24

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

К ДЕЛУ № _____

194 0 г. Варшавы мес. 13 дня, Я Земельный отдел 126 ул. П. в Р. В.
(должность, наименование, организации, фамилии)
Соглашен допросил в качестве свидетеля

1. Фамилия Корнафела
2. Имя и отчество Иван Степанович Валентинович
3. Дата рождения 1893
4. Место рождения _____
5. Местожительство _____
6. Национальность и гражданство (подданство) _____
7. Паспорт _____
(когда и каким органом выдан, номер, категория и место присяски)
8. Род занятий _____
(место служб и должность)
9. Социальное происхождение _____
(род занятий родителей и их имущественное положение)
10. Социальное происхождение (род занятий и имущественное положение)
 - а) до революции _____
 - б) после революции _____
11. Состав семьи _____
(ближайшие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий)
Корнафелы

Восприимчивому Антонио "Ваня"
Израильскому Корнафелу
 в семье: Корнафелы

Pierwsza strona jednego protokołów przesłuchania Jana Kornafela
 Kopia w zbiorach PWIN

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

1. 1939, [після 17 вересня], Людвипіль – Список німецьких сіл і колоній та відомості про кількість господарств і населення в Людвипільському районі 35
2. 1939, [після 17 вересня], Володимир Волинський – Список маєтків площею від 50 до 180 га та їхніх власників у Володимирському районі 36
3. 1939, 20 вересня, Москва – Директива народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про заборону арештовувати німецьких колоністів на Волині 38
4. 1939, 20 вересня, Москва – Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про звільнення німецьких військовослужбовців, які потрапили у польський полон, а потім були захоплені радянськими військами 40
5. 1939, 26 вересня, Москва – Телефонограма народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про порядок обліку, зберігання та використання трофейного майна 41
6. 1939, [після 1 жовтня], Костопіль – Статистичні відомості радянського райвиконкому про націоналізацію підприємств і майна польських громадян колишньої гміни Людвипіль .. 43
7. 1939, 25 жовтня, Київ – Розпорядження заступника народного комісара внутрішніх справ УРСР Миколи Горлинського начальника УНКВС по Ворошиловградській та Сталінській областях щодо оперативних заходів у зв'язку з набором робочої сили серед жителів окупованої території Другої Речі Посполитої для вугільної промисловості Донбасу 49
8. 1939, 5 листопада, Москва – Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про оперативні заходи на окупованій території Другої Речі Посполитої 52

9. 1939, 6 листопада, Москва – *Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про організацію органів НКВС на окупованій території Другої Речі Посполитої* 54
10. 1939, 6 листопада, Москва – *Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про організацію та комплектування кадрами територіальної та залізничної міліції в окупованих південно-східних воеводствах Другої Речі Посполитої* 57
11. 1939, 10 листопада, Костопіль – *Рішення радянського Тимчасового комітету міста Костопіль про зміну польських назв вулиць на українські або комуністичні* 60
12. 1939, 25 листопада, Москва – *Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про організацію дорожньо-транспортних відділів НКВС на окупованих Східних Кресах Другої Речі Посполитої* 63
13. 1939, 4 грудня, Москва – *Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про видачу підйомної допомоги співробітникам, зарахованим на постійну роботу до органів НКВС в окупованих Східних Кресах Другої Речі Посполитої* 64
14. 1939, 23 грудня, Москва – *Роз'яснення начальника ГУРСМ НКВС СРСР Павла Зуєва до інструкції „Про порядок видачі тимчасових посвідчень для проживання на території СРСР біженцям, яких направлено на роботу за нарядами народних комісаріатів”* 65
15. 1939, 27 грудня, Москва – *Наказ народного комісара внутрішніх справ СРСР Лаврентія Берії про порядок відправки польських військовополонених із таборів та приймальних пунктів НКВС* 67
16. 1940, 17 січня, Київ – *Інструкція заступника народного комісара внутрішніх справ УРСР Миколи Горлинського начальникам обласних УНКВС про встановлення та оперативну розробку членів сімей колишніх розвідників та працівників польської поліції* 69
17. 1940, 30 січня, Анноваль – *Протокол засідання Сільського комітету колонії Анноваль про націоналізацію майна поміщика Петра Прушинського, переданого до жіночого домініканського монастиря* 72

18. 1940, 5 лютого, Москва – *Доповнення начальника Головного управління міліції НКВС СРСР Павла Зуєва до директиви заступника народного комісара внутрішніх справ СРСР Василя Чернишова про затримання осіб з підозрілими польськими паспортами* 75
19. 1940, [перед 17 лютого], Москва – *Проект інструкції заступника народного комісара внутрішніх справ СРСР Всеволода Меркулова радянським представникам у Німецькій контрольно-пропускній комісії по відправці німецьких біженців з СРСР до Німеччини* 76
20. 1940, 17 лютого, Москва – *Телефонограма заступника народного комісара внутрішніх справ СРСР Всеволода Меркулова народному комісару внутрішніх справ СРСР Івану Серову про затвердження інструкції щодо відправки німецьких біженців з СРСР у Німеччину* 80
21. 1940, 18 березня, Дубно – *Постанова оперуповноваженого районного відділу НКВС про заарештування студента Володимира Івановича Андрушка, підозрюваного в антирадянській діяльності* 81
22. 1940, 18 березня, Дубно – *Постанова про застосування тимчасового арештування щодо Володимира Івановича Андрушка, підозрюваного в причетності до польської контрреволюційної організації* 84
23. 1940, 19 березня, Дубно – *Ордер на заарештування та обшук квартири Володимира Івановича Андрушка, підозрюваного в антирадянській діяльності* 86
24. 1940, 20 березня, Дубно – *Протокол обшуку квартири Володимира Івановича Андрушка, підозрюваного в антирадянській діяльності* 87
25. 1940, 20 березня, Дубно – *Анкета заарештованого Володимира Івановича Андрушка, підозрюваного в антирадянській діяльності* 89
26. 1940, 20 березня, Дубно – *Протокол допиту Володимира Івановича Андрушка, свідка у справі Юзефа Андрійовича Сидоровича* 92
27. 1940, 22 березня, Дубно – *Протокол допиту Броніслава Мартиновича Шевчика, підозрюваного у діяльності в польській контрреволюційній організації* 100

28. 1940, 26 березня, Дубно – *Постанова оперуповноваженого райвідділу НКВС про заарештування Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в антирадянській діяльності* 107
29. 1940, 26 березня, Дубно – *Постанова слідчого райвідділу НКВС про заарештування Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного у тому, що був членом польської контрреволюційної організації* 109
30. 1940, 28 березня, Дубно – *Ордер на заарештування та обшук квартири Юзефа Андрійовича Сидоровича* 111
31. 1940, 28 березня, Дубно – *Протокол обшуку квартири Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в антирадянській діяльності* 112
32. 1940, 28 березня, Дубно – *Анкета заарештованого Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в антирадянській діяльності* 114
33. 1940, 28 березня, Дубно – *Постанова про звинувачення Володимира Івановича Андрушка у причетності до польської контрреволюційної організації* 117
34. 1940, 29 березня, Дубно – *Протокол допиту Броніслава Мартиновича Шевчика, підозрюваного у приналежності до польської антирадянської організації* 118
35. 1940, 30 березня, Дубно – *Протокол допиту Броніслава Мартиновича Шевчика щодо його антирадянської діяльності у польській контрреволюційній організації* 121
36. 1940, 4 квітня, Дубно – *Рішення про звинувачення Юзефа Андрійовича Сидоровича у причетності до польської контрреволюційної організації* 126
37. 1940, 25 квітня, Дубно – *Протокол допиту Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в приналежності до антирадянської організації* 127
38. 1940, 9 червня, Дубно – *Протокол конфронтації Юзефа Андрійовича Сидоровича з Броніславом Мартиновичем Шевчиком, підозрюваних в антирадянській діяльності* 133
39. 1940, липень, Дубно – *Довідка, видана Міською радою про те, що Юзеф Андрійович Сидорович постійно проживав та працював пожежником у місті Дубно* 135

40. 1940, 6 липня, Дубно – Довідка, видана Міською радою про те, що Володимир Іванович Андрушко постійно проживав в місті Дубно та навчався у Торговельній школі 137
41. 1940, 9 липня, Дубно – Протокол конфронтації Юзефа Андрійовича Сидоровича та Володимира Івановича Андрушка, підозрюваних в антирадянській діяльності 138
42. 1940, 11 липня, Дубно – Протокол конфронтації Володимира Івановича Андрушка з Броніславом Мартиновичем Шевчиком, підозрюваних в антирадянській діяльності 140
43. 1940, 16 липня, Дубно – Рішення оперуповноваженого райвідділу НКВС про виділення матеріалів справи Юзефа Андрійовича Сидоровича для окремого провадження 142
44. 1940, 16 липня, Дубно – Рішення оперуповноваженого райвідділу НКВС про виділення матеріалів справи Володимира Івановича Андрушка для окремого провадження 144
45. 1940, 16 липня, Дубно – Рішення оперуповноваженого райвідділу НКВС про виділення матеріалів, що стосуються інших осіб, зі справи Володимира Івановича Андрушка 145
46. 1940, 17 липня, Дубно – Постанова оперуповноваженого райвідділу НКВС про приєднання портрету Юзефа Пілсудського, як речового доказу, до матеріалів справи Володимира Івановича Андрушка 146
47. 1940, 18 липня, Дубно – Протокол допиту Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в причетності до польської антирадянської організації 148
48. 1940, 18 липня, Дубно – Протокол допиту Володимира Івановича Андрушка щодо Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в антирадянській діяльності 149
49. 1940, 18 липня, Дубно – Протокол про закінчення досудового розслідування у справі Юзефа Андрійовича Сидоровича, звинуваченого у приналежності до польської антирадянської підпільної організації 150
50. 1940, 18 липня, Дубно – Постанова оперуповноваженого райвідділу НКВС про початок кримінального провадження щодо Володимира Івановича Андрушка, підозрюваного у контрреволюційній діяльності 151

51. 1940, 18 липня, Дубно – *Постанова оперуповноваженого райвідділу НКВС про приєднання до матеріалів справи Володимира Івановича Андрушка копій свідчень Броніслава Шевчика та Юзефа Сидоровича* 152
52. 1940, 18 липня, Дубно – *Постанова оперуповноваженого райвідділу НКВС про початок кримінального провадження щодо Юзефа Андрійовича Сидоровича, заарештованого за підозрою в контрреволюційній діяльності* 153
53. 1940, 18 липня, Дубно – *Постанова оперуповноваженого райвідділу НКВС про приєднання копій свідчень Володимира Івановича Андрушка до матеріалів справи Юзефа Андрійовича Сидоровича, звинуваченого в антирадянській діяльності* .. 155
54. 1940, 18 липня, Дубно – *Протокол про закінчення досудового розслідування у справі Володимира Івановича Андрушка, звинуваченого в антирадянській діяльності* 156
55. 1940, 18 липня, Дубно – *Обвинувальний висновок щодо Володимира Івановича Андрушка, звинуваченого у тому, що був членом польської контрреволюційної антирадянської організації* 157
56. 1940, 6 серпня, Київ – *Директива народного комісара внутрішніх справ УРСР Івана Серова начальникам УНКВС окупованої території Другої Речі Посполитої про термінову ліквідацію польських підпільних антирадянських організацій* 160
57. 1940, 6 серпня, Київ – *Фрагмент директиви наркома внутрішніх справ УРСР Івана Серова для керівників у НКВС на окупованій території Другої Речі Посполитої про протидію німецькій розвідці та діяльності польських антирадянських організацій* 163
58. 1940, вересень, Березне – *Список шкіл Березнівського району на 1940/1941 навчальний рік* 166
59. 1940, 3 вересня, Дубно – *Обвинувальний висновок щодо Юзефа Андрійовича Сидоровича, звинуваченого у тому, що був членом польської контрреволюційної та антирадянської організації* 172
60. 1940, 7 вересня, Березне – *Рішення Березнівського райвиконкому про функціонування шкіл у 1940/1941 навчальному році* 174

61. 1940, 14 вересня, Рівне – *Постанова обласного прокурора про направлення справи Володимира Івановича Андрушка на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР* 176
62. 1940, [перед 22 вересня], Рівне – *Постанова про заарештування Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в антирадянській діяльності* 177
63. 1940, [перед 22 вересня], Рівне – *Рішення начальника 3. обласного відділу УДБ НКВС про заарештування та обшук квартири Яна Валентиновича Корнафеля, звинуваченого в антирадянській діяльності* 179
64. 1940, 23 вересня, Рівне – *Ордер на заарештування та обшук квартири Яна Валентиновича Корнафеля* 182
65. 1940, 26 вересня, Рівне – *Протокол обшуку квартири Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в антирадянській діяльності* 183
66. 1940, 26 вересня, Рівне – *Рішення про початок досудового розслідування проти Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в антирадянській діяльності* 184
67. 1940, 28 вересня, Рівне – *Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в антирадянській діяльності* 186
68. 1940, 30 вересня, Рівне – *Рішення районного прокурора про передачу справи Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в антирадянській діяльності, на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР* 193
69. 1940, 8 жовтня, Рівне – *Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в причетності до антирадянської повстанської організації „Союз збройної боротьби”* .. 194
70. 1940, 8 жовтня, Рівне – *Рішення про звинувачення Яна Валентиновича Корнафеля у тому, що був членом польської контрреволюційної організації „Союз збройної боротьби”* 196
71. 1940, 21 жовтня, Київ – *Постанова функціонера слідчого відділу УДБ НКВС УРСР про передачу справи Володимира Івановича Андрушка, звинуваченого в антирадянській діяльності, на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР* 197
72. 1940, 25 жовтня, Рівне – *Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля про антирадянську діяльність його знайомих у місті Рівне* 199

73. 1940, 26 жовтня, Рівне – Анкета заарештованого Яна Валентиновича Корнафеля, звинуваченого в антирадянській діяльності та приналежності до польської нелегальної організації 202
74. 1940, 2 листопада, Київ – Постанова функціонера слідчого відділу УДБ НКВС УРСР про передачу справи Юзефа Андрійовича Сидоровича, підозрюваного в антирадянській діяльності, на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР 206
75. 1940, 13 листопада, Рівне – Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного у тому, що був членом польської антирадянської організації „Союз збройної боротьби” 207
76. 1940, 19 листопада, Рівне – Рішення про передачу справи Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в антирадянській діяльності, до слідчого відділу УНКВС Рівненської області для подальшого розслідування 210
77. 1940, 26 листопада, Рівне – Рішення про продовження строку досудового розслідування та тимчасового арештування Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в антирадянській діяльності 212
78. 1940, 30 листопада, Рівне – Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля щодо його контактів з іншими членами „Союзу збройної боротьби” 214
79. 1940, 30 листопада, Рівне – Постанова функціонера слідчого відділу УНКВС про початок кримінального провадження щодо Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного в антирадянській діяльності 216
80. 1940, 13 грудня, Київ – Розпорядження заступника наркома внутрішніх справ УРСР Івана Ткаченка про поповнення штату обласних поштових контрольних пунктів перекладачами польської мови та функціонерами, які володіють польською мовою 218
81. 1940, 24 грудня, Рівне – Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля, підозрюваного у тому, що був членом „Союзу збройної боротьби” 220

82. 1940, 25 грудня, Київ – Директива наркома внутрішніх справ УРСР Івана Серова щодо оперативної роботи серед колишніх військовослужбовців польської армії, які повернулися з німецького полону 222
83. 1940, Березне – Відомості про кількість підручників, необхідних для кожного класу шкіл Березнівського району 224
84. 1941, [після 1 січня], Рівне – Проєкт організації радгоспів, колгоспів і машинно-тракторних станцій у Рівненському районі на землях колишніх поміщицьких та осадницьких господарств 225
85. 1941, [після 1 січня], Рівне – Характеристика земельних ресурсів Рівненської області, підготовлена за матеріалами колишньої повітової земельної управи з 1939 року 230
86. 1941, [після 1 січня], Костопіль – Перелік поміщицьких маєтків Костопільського району станом на 1 січня 1941 року 233
87. 1941, 7 січня, Рівне – Рішення про продовження строку досудового розслідування та тимчасового арештування Яна Валентиновича Корнафеля, звинуваченого у приналежності до „Союзу збройної боротьби” 234
88. 1941, 15 січня, Рівне – Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля щодо його діяльності у „Союзі збройної боротьби” 237
89. 1941, 25 січня, Москва – Витяг із протоколу Особливої наради при НКВС СРСР про засудження Володимира Івановича Андрушка до 8 років позбавлення волі у виправно-трудоному таборі 240
90. 1941, 6 лютого, Рівне – Протокол допиту свідка Гаскеєвича Євгена у справі Яна Валентиновича Корнафеля, звинуваченого в антирадянській діяльності 241
91. 1941, 12 лютого, Рівне – Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля щодо правильного написання його прізвища, імені та по батькові 245
92. 1941, 13 лютого, Рівне – Протокол допиту Яна Валентиновича Корнафеля щодо його діяльності в „Союзі збройної боротьби” 246

93. 1941, 13 лютого, Рівне – Рішення про приєднання копій свідчень Яніни Динаковської, Ришарда Каспишицького та Тадеуша Маєвського до матеріалів справи Яна Валентиновича Корнафеля, звинуваченого у тому, що був активним членом „Союзу збройної боротьби” 248
94. 1941, 14 лютого, Рівне – Протокол ознайомлення з матеріалами розслідування Яна Валентиновича Корнафеля щодо його членства в „Союзі збройної боротьби” 249
95. 1941, 14 лютого, Рівне – Обвинувальний висновок щодо Яна Валентиновича Корнафеля, звинуваченого у приналежності до „Союзу збройної боротьби” 250
96. 1941, 1 березня, Рівне – Постанова районного прокурора про передачу справи Яна Валентиновича Корнафеля на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР 252
97. 1941, [перед 27 березня], Костопіль – Відомості про неточності в обліку орних земель, що належать селянському сектору Костопільського району 254
98. 1941, 27 березня, Київ – Постанова функціонера слідчого відділу УДБ НКВС УРСР про передачу справи Яна Валентиновича Корнафеля на розгляд Особливої наради при НКВС СРСР 256
99. 1941, 29 березня, Москва – Витяг із протоколу Особливої наради при НКВС СРСР про засудження Юзефа Андрійовича Сидоровича до 8 років позбавлення волі у виправно-трудоному таборі 257
100. 1941, 31 травня, Москва – Витяг із протоколу Особливої наради при НКВС СРСР про засудження Яна Валентиновича Корнафеля до 8 років позбавлення волі у виправно-трудоному таборі 258

Północno-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu od założenia w 1990 r. gromadzi dokumenty z archiwów ukraińskich dotyczące życia społecznego Polaków na Ukrainie w XX wieku. Ich kopie są dostępne w Bibliotece Instytutu, a częściowo także na stronie internetowej www.pwin.pl w zakładce „Działalność naukowa”.

Najciekawsze z dokumentów wydaliśmy dotychczas drukiem w wielotomowej serii pt. **Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów**, cz. 1: Lata 1917-1939, tomy 1–10; cz. 2: Lata 1939-1945, tomy 1–2; cz. 3: Lata 1945-1991, tomy 1–2, oraz w zbiorze **Wołyń za „pierwszych Sowietów”. Losy ludności polskiej i polskiego dziedzictwa kulturowego**, tom 1-3 (1939-1941).

Prace badawcze Instytutu w powyższym zakresie są możliwe dzięki wsparciu finansowemu naszych projektów z Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz Fundacji Lanckorońskich. Pragniemy je kontynuować.

www.pwin.pl

e-mail: instytut@pwin.pl